

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS IV.

Liber VIII. et IX. cum Varietate Lectionis.

Accessit de Vita Homeri libellus
ex Ctesiae Persicis Excerpta quaedam
et Index Rerum et Personarum.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

HERODOTI
MUSAE
SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS

WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS QUARTUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

12-11-90

HERODOTI HISTORIAR.

. T. IV. P. I.

**LIBER VIII. ET IX.
ET VITA HOMERI.
GRAECE ET LATINE.**

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ὈΓΔΟΗ.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

Οἱ δὲ Ἑλλήνων εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 1
ἔσαν οὕδε. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ
εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας
Πλαταιεῖς, ἄπειροι τῆς ναυτικῆς ἔόντες, συνεπλήρουν
5 τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας. Κορίνθιοι δὲ τεσσαράκοντα
νέας παρέχοντο· Μεγαρεῖς δὲ, εἴκοσι· καὶ Χαλκιδεῖς

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER OCTAVUS.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

(1.) **G**RÆCI populi *in classem descripti*, hi fue-
re. Athenienses naves præbuerant centum viginti
septem: Plataeenses vero, quum rei nauticae essent
expertes, sua virtute studioque incensi, simul cum
Atheniensibus naves Atticas propugnatoribus com-
plèverant. Corinthii quadraginta præbuerant naves:
Herod. T. IV. P. I.

A 2

ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς νῆας·
 Αἰγινῆται δὲ, ἑκτακάδεκα· Συκυώνιοι δὲ, δυώδεκα·
 Λακεδαιμόνιοι δὲ, δέκα· Ἐπιδαύριοι δὲ, ὅπῳ· Ἐρε-
 τριεὲς δὲ, ἑπτὰ· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Στυρέες δὲ, δύο·
 καὶ Κεῖοι, δύο τε νῆας, καὶ πεντηκόντερος δύο· Λακροὶ
 δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθειον, πεντηκόντερος ἔχοντες
 2 ἑπτὰ. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' Ἀρ-
 τεμίσιον· εἴρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν
 νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισῶν νεῶν ἐπ'
 Ἀρτεμίσιον, ἦν, παρὲξ τῶν πεντηκόντερων, μία καὶ
 ἑβδομήκοντα καὶ διηκόσια. Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ
 μέγιστον κράτος ἔχοντα, παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐ-
 ρυβιάδεα τὸν Εὐρυκλείδew. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφα-

II. 2. ὡς τὸ πλ.) ὅσον τὸ vel ὅσον τι ex conl. corrigunt viri docti.

Megarenses, viginti. Chalcidenses item viginti com-
 plevrant; sed naves illis suppeditarunt Athenienses.
 Aeginetae octodecim naves praebuerant: Sicyonii,
 duodecim: Lacedaemonii, decem: Epidaurii, octo:
 Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses,
 duas: Cei, duas naves (triremes,) et duas actuaras
 quinquaginta-remorum: Locri Opuntii septem actua-
 riis quinquaginta-remorum auxilio venerant. (2.)
 Hi igitur fuere, qui ad Artemisium militarunt:
 dictumque est etiam, quem navium numerum sin-
 guli populi contulerint. Fuit autem collectarum ad
 Artemisium navium universus numerus, actuariis
 quinquaginta-remorum exceptis, ducentae septua-
 ginta et una. Imperatorem autem, penes quem impe-
 rii summa erat, praebuerant Spartani, *Eurybiadem*,

σαν „ἢ μὴ ὁ Λακίων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἔσεσθαι ἡγεμονίοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στρατεύμα.“ Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχαῖς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς 3
Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἶη ἐπιτρέπειν. ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμαχῶν, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεπαιγμένοι περιεῖναι τὴν
5 Ἑλλάδα, καὶ γόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολείεται ἡ Ἑλλὰς ὀρθὰ νοεῦντες. Στάσις γὰρ ὁμοφύλος πολέμου ὁμοφρονέαντος τρoύτω κακίον ἐστὶ ὅσω πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο, οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάρτα
10 ἐδέοντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν. ὡς γὰρ δὴ, ὥσάμενοι τὸν Πέρσῃ, περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρό-

Euryclidae filium. Dixerant enim socii, nisi *Laco summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athenienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissoluturos*. (3.) Etenim iam initio, priusquam in Siciliam petendae societatis causa mississent, agitat^{us} sermo erat, Atheniensibus permit^ttendum esse classis imperium. Contradicientibus vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent servari Gracciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese contenderent, perituram esse Graeciam: recte quidem illi sentientes. Nam civilis dissensio tanto peior est bello communi consensu gesto, quanto peior res est bellum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenienses, non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis magnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: nam, postquam pulso Persâ iam de ipsius terra contendere

6 HERODOTI HISTOR. VIII.

Φασιν τὴν Πausανίῳ ὕβριν προῖσχύμενοι, ἀπειλοντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

- 4 Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίον Ἑλλήνων ἀπὸ-
κόμενοι, ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς
Ἀφέτας, καὶ στρατῆς ἅπαντα πλέα, ἐπὶ αὐτοῖσι
παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἥ
ὡς αὐτοὶ κατεδόκειον, καταρρώδηςαντες, δρησμὸν ἐβού- 5
λευον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. γνόν-
τες δὲ σφῆας οἱ Εὐβοεῖς ταῦτα βουλευομένους, ἐδέοντο
Εὐρυβιάδῳ προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ
τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκβέωται. ὡς δ' οὐκ ἔπει-
θον, μεταβάντες, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι 10
Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ

coeperant, causam prae se ferentes contumeliam Pausaniae, Lacedaemoniis imperium eripuerunt. Sed haec quidem insequente tempore gesta sunt.

(4.) At tunc Graeci qui ad *Artemisium* se contulerant, ut viderunt navium multitudinem, quae ad *Aphetas* convenerant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculsi, quod praeter opinionem expectationemque suam res Barbaris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Artemisio versus interiora Graeciae deliberarunt. Quod ab illis agitari consilium ubi cognovere Euboeenses, orarunt *Eurybiadem*, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se convertentes, Atheniensium duci persuaserunt *Themistocli*, propositâ talento-

τα καταμείναντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυμαχίην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἕλληνας ἐπισχέειν 5
 αὐτὸ ποιεῖν. Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χρημάτων μεταδίδει πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἑαυτοῦ δῆθεν διδούς. ὡς δὲ αἱ οὗτος ἀνεπίπιστα, Ἀδεΐμαντος γὰρ ὁ Ὠκύτου, 5
 Κορινθίος στρατηγὸς, τῶν λοιπῶν ἡσπαιρε μῦνος, Φάμανες ἀποπλῶσσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ οὐ
 παραμύσειν, πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπομπήσας. „Οὐ σὺ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ
 μεζῶ δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μῆδων πέμψειε 10
 ἀπολαύοντι τοὺς συμμάχους.“ ταῦτά τε ἅμα ἡγό-
 ρουν, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδεϊμάντου τάλαντα
 ἀργυρίου τρία. Οὗταί τε δὴ πληγέντες δῶροισι, ἀναπε-
 πυσμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοέεσι ἐκεχάριστο· αὐτὸς
 τὸν Θεμιστοκλῆς ἐκέρδηνε, ἐλάβανε δὲ τὰ λοιπὰ

rum insignita mercede, ea conditione ut ibi manerent et ante Euboeam pugna navali decernerent. (5.) Et Themistocles, ut ibi manerent Graeci, tali ratione effecit. Ex hac pecuniâ Eurybiadi quinque impertivit talenta, quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e reliquis solus adhuc Adimantus obniteretur, Corinthiorum dux, dicens ab Artemisio se discessurum, nec diutius moraturum; hunc, interposito iuramento, Themistocles his verbis adlocutus est: Non tu quidem nos desereres: tibi enim ego maiora munera dabo, quam missurus tibi rex esset, si desereres socios. His dictis, in navem Adimanti tria misit talenta. Itaque illi, muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Euboeansibus gtatum factum est; ipse autem The-

8 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἔχων· ἀλλ' ἡπιστάτο οἱ μεταλαβόντες ταυτέων τῶν 15
 χρημάτων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ ταύ-
 τῳ τὰ χρήματα.

- 6 Οὕτω δὲ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ἐναυμά-
 χησαν. ἐγένετο δὲ ὧδε. Ἐπεὶ τε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ
 δέιλῃν πρῶτῃν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυνθέ-
 μενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλο-
 χέειν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, 5
 πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν
 δὴ τῆς ἀντίης προσπλῶειν οὐκ ὡς σφὶ ἐδόκεε, τῶνδε εὐτε-
 κα, μὴ πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλῶντας, ἐς Φυ-
 γὴν ὁρμήσειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ
 ἔμελλον δῆθεν ἐκφεύξεσθαι· ἔδει δὲ μηδὲ πυρφόρον, τῷ 10

mistocles lucratus est, reliqua sibi retinens: illi vero,
 quibus pecuniae partem impertiverat, putabant ab
 Atheniensibus sibi ista conditione datam esse pe-
 cuniam.

(6.) Itaque ad Euboeam manserunt Graeci, et
 pugnam navalem commiserunt. Quae res in hunc
 modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas
 pervenissent barbari, iamque antea cognovissent,
 quod etiam nunc ipsi videbant, Graecorum paucas
 naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos
 cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes.
 Iam ex adverso quidem protinus contra eas navigare
 non placuit, hac causâ; ne, si ipsos Graeci viderent
 contra se navigantes, arriperent fugam, noxque
 fugientes reciperet, adeoque salvi illi evaderent: de-
 bebatur autem, ut Persae quidem dictitabant, ne igni-
 fer quidem in vita reliquus manere. (7.) Hac igitur

ἐκείνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγυνέσθαι. Πρὸς ταῦτα 7
 αὖ ταῦτε ἐμνηχανέοντο. τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες
 διηκασίας, περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιαθοῦ, ὡς ἂν μὴ
 ὁφθαίησι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλώσουςαι Εὐβοίαν κα-
 5 τὰ τε Καφρεία καὶ περὶ Γεραίστον, εἰς τὸν Εὐρύπον
 ὥστε δὴ περιλάβοιεν· οἱ μὲν, ταύτῃ ἀπικόμενοι, καὶ
 φράξαντες αὐτέων τὴν ὀπίσω φέρουσαν ὁδὸν, σφείεις δέ,
 ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέ-
 10 πύμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ
 ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρας τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι,
 οὐδὲ πρῶτον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι
 παρὰ τῶν περιπλωόντων ὡς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ
 περιέπεμπον τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν ἐν τῇσι Ἀφέτῃσι
 ἐπακύντο ἀριθμὸν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι 8

de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex uni-
 versa classe naves ducentas extra Sciaethum, ne ab ho-
 stibus conspicerentur, circummiserunt; quae, prae-
 ter Caphareum et Geraestum Euboeam circumvectae,
 ad Eurypum navigarent; quo nimirum medios illos
 includerent, hi, ubi ad Euripum pervenissent, redi-
 tum in Graeciam intercipientes; ipsi vero, ex ad-
 verso eos adgredientes. Hoc consilio dimissis na-
 vibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Graecos non
 habuere in animo, non prius illos adgressuri quam
 edito a circumnavigantibus signo, de quo convenerat,
 certiores essent facti, ad locum constitutum illos
 pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi
 apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.
 (8.) Per idem vero tempus, quo numerum hi inie-

ἀριθμὸν ἐποιεῦντο τῶν νεῶν, ἣν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, οὗτος τῶν τότε ἀνδράπων
 ἀρίστος· ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίᾳ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γε-
 νομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων ταῖσι Πέρσων· 5
 πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο· οὗτος ὁ Σκυλλίης
 ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσῃ ἐς τοὺς
 Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε, ὡς τότε· ὅτεω
 μὲν δὴ τρώπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλλη-
 νας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως· θαυμάζω δὲ εἰ τὰ λεγέ- 10
 μενά ἐστι ἀληθέα. λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφετίων δυς ἐς
 τὴν Θάλασσαν, οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ
 τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα κη τούτους ἐς ὀγδο-
 κοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθάν. λέγεται μὲν νυν
 καὶ ἄλλα ψευδέσι εἴκελα περὶ τοῦ ἀνδρός τούτου· τὰ 15
 δὲ μετεξέτερα, ἀληθέα. περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι

runt navium, quum esset in hoc exercitu Scylliās
 Scionaeus, omnium optimus illa aetate urinator, qui
 etiam in naufragio ad Peßum facto multas res pre-
 tiosas Persis servaverat, multasque item ipse acqui-
 siverat sibi; Scyllias hic iam pridem consilium qui-
 dem agitaverat ad Graecos transfugiendi, nec verò
 ante hunc diem occasionem exsequendi consilii erat
 nactus. Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Grae-
 cos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror
 vero si vera sunt quae narrantur. Narrant enim, hunc
 hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non
 prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset,
 viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare
 emensum. Memorantur quidem de eodem homine et
 alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera

623, 11.

ἀποδεύχθω, πλοῖά μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.
 ὡς δὲ ἀπίκητο, αὐτίκα ἐσήμνηε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν
 τε ναυηγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν
 20 νηῶν περὶ Εὐβοίαν. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, 9
 λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδουσιν. πολλῶν δὲ λεχθέντων,
 ἐνίκα, τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μέιναντάς τε καὶ αὐλι-
 σθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας, πορεύεσθαι,
 5 καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νηῶν. μετὰ δὲ
 ταῦτο, ὡς οὐδεὶς σφί ἐπέπλωε, δείλην ὄψιν γνωμένην
 τῆς ἡμέρης φυλάξαντες, αὐτοὶ ἐπ' ἀνέπλων ἐπὶ τοὺς
 βαρβαρούς, ἀπόπειραν αὐτέων ποιήσασθαι βουλόμενοι
 τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου. Ὅρέοντες δὲ σφας 10
 οἷ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ Ξέρξῃ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπι-
 πλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πᾶγχυ σφί μανίην ἐπενείκαν-

nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam, navigio ille ad Artemisium pervenerit. Ut autem eo pervenit, protinus duobus Græcorum et naufragium quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa Euboeam naves indicavit. (9.) His rebus cognitis, deliberarunt Græci: multisque dictis sententiis, decreverunt eo die ibi manere stationemque servare, post mediam autem noctem discedere, navibusque Euboeam circumnavigantibus obviam ire. Deinde vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occasum ipsi adversus Barbaros excursionem fecerunt, periculum facturi generis pugnae quo illi usuri essent, et perruptionis per hostiles naves. (10.) Quos paucis navibus adversus sese tendentes conspicati milites ducisque Xerxis, male sanos eos esse existimantes, educunt et ipsi naves, facile se illos inter-

12 HERODOTI HISTOR. VIII.

τες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφεας
 εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν 5
 γε τῶν Ἑλλήνων ἐρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑαυτῶν
 πληθεῖ τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας. κα-
 ταφρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἕλλησι, ἀέ-
 κοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, 10
 ὀρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὡς οὐ-
 δεὶς αὐτέων ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφί ἐφαίνετο
 εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομέ-
 νοις ἦν τὸ γινόμενον, ἀμίλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτοὺς
 ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἐλὼν, παρὰ βασιλῆος 15
 δῶρα λάμβηται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖ-
 21 στος ἀνά τὰ στρατόπεδα. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς ἐσή-
 μνηε, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροισι γενό-

cepturos sperantes: probabili utique spe, ut qui
 Graecorum naves adeo paucas viderent, suas vero
 et multis partibus numerosiores et melius navigan-
 tes. Haec illi cogitantes, medios Graecos circum-
 cluserunt. Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cu-
 piebant Graecis, et inviti militabant, hi in maxima
 calamitate ponebant quod illos undique cinctos vi-
 derent, nec eorum ullum evasurum existimarunt:
 ita desperatae his visae erant res Graecorum. Quibus
 autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se
 contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica,
 praemium a rege acciperet: nam Atheniensium po-
 tissima ratio apud utrumque hostium exercitum ha-
 bebatur. (11.) Graeci, quum adhuc fronte in lon-
 gam directā proras navium omnium hosti adversas

μενοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον· δεύτερα
 δὲ σημεινάντος, ἔργου εἶχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμ-
 5 φέοντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας
 αἰρέσανσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
 μινίαν βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα, τὸν Χέρσιος, λό-
 γιμον ἶόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλ-
 λήνων θία τῶν πολεμίων εἶλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομή-
 10 δης Αἰσχρεῖν, καὶ τὸ ἀριστηῖον ἔλαβε οὗτος. Τους
 ὃ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἑτεραλκείως ἀγωνιζομένους,
 καὶ ἐπελθούσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρ-
 τεμισίον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας,
 πολλὸν παράδοξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυ-
 15 μάχῃ Ἀντίδωρος, Λήμνιος, μούνος τῶν σὺν βασιλεῖ
 Ἑλλήνων ἰόντων, αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ

habuissent, ut editum est signum, primum puppes in
 medium contraxerunt: deinde, altero edito signo,
 adgressi sunt opus; et in exiguum licet spatium con-
 cussi, iam a fronte undique (in orbem) impetum
 in hostes fecerunt. Ibi tunc triginta ceperunt naves
 Barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi
 Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu
 vivum. Primus ex Graecis navem hostium cepit civis
 Atheniensis Lycomedes, Aeschreae filius, et virtutis
 praemium princeps hic retulit. Caeterum ancipite
 Marte pugnam hanc navalem pugnantes ingruens
 nox diremit: et Graeci quidem ad Artemisium sunt
 reversi; Barbari vero Aphetas, multo graviore,
 quam exspectaverant, certamine defuncti. In hac
 navali pugna, ex Graecis qui cum rege militabant,
 unus Antidorus Lemnius ad Graecorum transivit

Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

- 12 Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνει, ἦν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρους, ἐγένετο δὲ ὕδωρ τε ἀπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τὰς πρώρας τῶν νεῶν εἰλέοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσούς τῶν κωπέων. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ, ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέεσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἦκον. πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφεας ἔκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ κατεργή- 10 ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λάβρος, καὶ ρεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμημένα, βρονταὶ τε σκλη-

partes: cui dein ob hoc factum Athenienses praedium in Salamine dono dederunt.

(12.) Facta nocte, quum esset medium anni tempus aestivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de coelo, et dira tonitrua exstiterē de Pelio: moxque cadavera et naufragia eiiciebantur versus Aphetas, et circa navium prorasolvebantur, palmulasque impediēbant remorum. Haec audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in anare decurrentes, et

625, 70.

ραί. καὶ τούτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγένετο. Τοῖσι δὲ 13
 ταχέσι αὐτῶν περιπλῶειν Εὐβοίαν, ἡ αὐτὴ περ εὐ-
 σα νύξ, πολλοὶ ἦν ἐτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πε-
 λάγῳ Φερόμενοις ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο
 5 ἀχαρὶ ὥς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ
 ὕδωρ ἐπεγίνετο, εὐοῖσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης,
 Φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφέροντο,
 ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιέετό τε πᾶν ὑπὸ τοῦ
 Θεοῦ, ὅπως ἂν ἐξισωθῇ τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικόν,
 10 μηδὲ πολλῷ πλέον εἴη. οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα
 τῆς Εὐβοίης διεφθίροντο. Οἱ δ' ἐν Ἀφείτῃσι βάρβα- 14
 ροι, ὥς σφι ἀσμένοισι ἡμέρη ἐπέλαμψε, ἀτρέμα τε
 εἶχον τὰς νῆας, καὶ σφι ἀπεχρέετο κακῶς πηρσοῦσι
 πονυχίῃ ὄντων ἐν τῷ παρέοντι. τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ἐπεβά-

dire tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem. (13.)
 At quibus mandatum erat circum Euboeam circum-
 navigare, his eadem nox multo fuit atrocior; tanto
 quidem magis, quod in medio pelago versantibus
 incidit. Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis
 navigantibus, quum adversus *Coela Euboeae* essent,
 [latine *Cava* dixeris] tempestas atque imber incidit;
 vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad pe-
 tras impingebantur. Adeo omnia effecit Deus, qui-
 bus Persarum copiae aequales fierent copiis Graeco-
 rum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa
Coela Euboeae perierunt. (14.) Qui ad Aphetas erant
 Barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillās tenuere
 naves; bene secum agi existimantes, si, malis de-
 functi, quietem in praesenti agere possent. At Grae-
 cis subsidio venire tres et quinquaginta Atticae na-

16 HERODOTI HISTOR. VIII.

- θεον νέες τρεῖς καὶ πενήκοντα Ἀττικάι. αὐταί τε δὴ 5
 σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλ-
 θούσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλῶντες τὴν Εὐ-
 βοιαν πάντες εἴσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου
 χειμῶνος. φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλῶντες
 ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, εἰς 10
 εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἀπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισίον.
 15 Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ, δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ
 τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι,
 καὶ τὸ ἀπὸ Ξερξέω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι ταῖς
 Ἑλληνας μάχης ἄρξαι· ἀλλὰ παρακελευσάμενοι, κα-
 τὰ μέσον ἡμέρης ἀνήγον τὰς νέας. Συνέπιπτε δὲ ὥστε 5
 ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας
 καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς
 ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν, περὶ τοῦ Εὐρίπου·

ves: quarum et adventus vires illorum animosque
 confirmavit, et adlatus simul nuncius, *Barbaros
 Euboeam circumnavigantes coorta tempestate cun-
 ctos periisse*. Itaque eadem diei hora, qua pridie,
 navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fece-
 runt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Arte-
 misium reversi sunt.

(15.) Tertio vero die, aegerrime ferentes Barbaro-
 rum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi
 damna inferre, veritique *Xerxis* iram, non amplius
 exspectarunt dum Graeci pugnae facerent initium;
 sed se invicem oobortati, circa medium diei navi-
 bus sunt evecti. Accidit autem, ut eisdem diebus et
navales *Mac pugnae*, et pedestres ad Thermopylas,
 pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Eu-

- ὥσπερ τοῖσι ἀμφοῖ Λεωνίδα, τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν.
 10 οἱ μὲν δὴ παρεκλεύοντο, ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν
 Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους· οἱ δ', ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν
 στρατεῦμα διαφθείραντες, τοῦ πόνου κρατήσωσι. Ὡς 16
 δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες ἀτρέ-
 μας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηνει-
 δὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν, ἐκυκλέοντο ὡς περιλάβοιεν
 5 αὐτούς. ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπ' ἀνέπλων τε καὶ συνέ-
 μισγον. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ παραπλήσιοι ἀλλή-
 λοισι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλους τε
 καὶ πλήθεος, αὐτὸς ὑπ' ἑαυτοῦ ἐπιπτε, ταρασσομε-
 νέων τε τῶν νεῶν, καὶ περιπιπτουσέων περὶ ἀλλήλας.
 10 ὁμῶς μέντοι ἀντεῖχε, καὶ οὐκ εἶκε· δεινὸν γὰρ χροῖμα
 ἐποιεῦντο, ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τραπέσθαι. πολ-

ripo; quemadmodum Leonidae et his qui cum eo erant,
 de custodiendo transitu in Graeciam. Hi igitur sese
 cohortabantur, ne Barbaros in Graeciam transmitten-
 rent: illi vero, ut classem delerent Graecorum, et
 freto potirentur. (16.) Iam, ubi instructa acie evecta
 est regia classis, quieti Graeci ad Artemisium ste-
 tere. At postquam illi in lunae speciem ordinare
 naves instituerunt, quo Graecos undique cinctos
 tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, prae-
 liumque commiserunt. Et in hac quidem *navali*
pugna pares fere utrimque fuere. Etenim *Xerxis*
 classis ob multitudinem navium ipsa se impendebat,
 quum et turbarentur naves, et aliae in alias mutuo
 inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque
 se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes,
 a paucis navibus in fugam verti. Igitur multae qui-

18 HERODOTI HISTOR. VIII.

- λαὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς
- 17 ἑκάτεροι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτῶν ἠρίστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπέδεξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλ-
ληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέ-
ρην ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεϊνὴς ὁ Ἀλ- 5
κιβιάδew ὃς δαπάνην οἰκῆϊν παρεχόμενος ἐστρατεύετο
ἀνδράσι τε διηκοσίοισι καὶ οἰκῆϊ νηί.
- 18 Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι ἐς ὄρμον ἡπεί-
γοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὥς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμα-
χίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων
ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥμιστα
Ἀθηναῖοι, τῶν αἰ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετρωμέναι ἔσαν, 5

dem Graecorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves Barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque. (17.) In hac pugna, ex Xerxis militibus praecipuam virtutis laudem Aegyptii retulere, quum aliis editis praeclare factis, tum captis quinque Graecorum navibus simul cum vectoribus. Inter Graecos, virtus eminuit Atheniensium: et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumtu ducentis viris instructa.

(18.) Diremto praelio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Graeci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium

δρησµὸν δὲ ἐβούλευον ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νῶν δὲ 19
 λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥς, εἰ ἀπορραγεῖ ἀπὸ τοῦ
 βαρβάρου τό τε Ἴωνικὸν Φῦλον καὶ τὸ Καρικόν, οἳοί τε
 εἴησαν τῶν λοιπῶν κατ' ὑπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν
 5 Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέ-
 ξας τοὺς στρατηγούς, ἔλεγέ σφι, ὥς δοκέει ἔχειν τινα
 παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλῆος συµμάχων ἀπο-
 στήσιν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο παρε-
 γύµνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγµασι τὰδε ποιη-
 10 τὰ σφι εἶναι ἔλεγέ· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοεικῶν
 καταθύειν ὅσα τις ἐθέλοι· κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρα-
 τηὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραίνεέ τε προειπῆν τοῖσι
 ἐαυτῶν ἐκάστους, πῦρ ἀνακαίειν. κομιδῆς δὲ πέρι, τὴν
 ὥρην αὐτῷ μελέσειν, ὥστε ἀσινείας ἀπικέσθαι εἰς τὴν

vulneratae erant, ad interiora Graeciae se recipere decreverunt. (19.) *Themistocles* vero, reputans secum, si Ionicum genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Graecos; quum Euboeenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Graecorum duces, dixitque, *videri sibi, ansam se habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi a rege posse*. Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit: *ad res autem praesentes quod spectat, ita illis faciendum ait; de Euboeensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret: satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes*. Simul illos hortatus est, ut quisque praeceperet suis ignes accendere. *De reditu vero, sibi, ait, curae fore iustum tempus quo salvi in Graeciam essent per-*

Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιεῖν· καὶ αὐτίκα πῦρ 15
 20 ἀνακαυσάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα. Οἱ
 γὰρ Εὐβοεῖς παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς
 οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν, οὔτε πρὸς-
 αἶξαντο, ὡς παρεσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε
 ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. Βάκιδι γὰρ 5
 ὧδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμὸς·

Φράζω βαρβαρόφωνον· ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλλα βάλλῃ
 βύβλινον, Εὐβοίῃς ἀπέχειν πολυμηκάδας αἶγας.
 τούτοις δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεισι χρησαμένοις ἐν τοῖσι τότε
 παρεῦσί τε καὶ προσδοκίμοις κακοῖσι, παρῆν σφι συμ- 10
 21 Φορῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα
 ἐπρησσον, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηχίνος κατάσκοπος. ἦν
 μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος, Πολύας, γένος

*venturi. Atque haec illis facere placuit: protinus-
 que accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.
 (20.) Nempe Euboeenses, insuper habito Bacidis
 oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula
 exportaverant, nec in munita loca importaverant,
 quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res
 suas in magnum discrimen adduxerant. Est autem
 Bacidis de his oraculum huiusmodi:*

*Cogita barbara - lingua - loquentem: is quando
 iuga imposuerit mari
 byblina, fac ut procul Euboeâ absint multum-
 mecantes caprae.*

His versibus quum illi in malis tunc et praesentibus
 et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut
 in maximas inciderent calamitates. (21.) Dum haec
 aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam, et *ad*

Ἀντικυρεὺς, τῷ προστετέτακτο, (καὶ εἶχε πλοῖον κα-
5 τῆρες ἐτοῖμον,) εἰ παλήσειε ὁ ναυτικὸς στρατός, ση-
μαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι εὐῶσι ὥς δ' αὐτως ἦν
Ἀβρώνυχος ὁ Λυσικλέος, Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ
ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εὐῶσι ἀγγέλλειν τριηκοντέ-
ρω, ἣν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. Οὗτος ὦν
10 ὁ Ἀβρώνυχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμεινε τὰ γεγονότα
περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὡς ἐπύ-
θοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀπο-
χώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὡς ἕκαστοι ἐτάχθησαν· Κορίν-
θιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀριστα πλωούσας ἐπιλεξά- 22
μενος Θεμιστοκλῆς, ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα,

XXI. 5. παλήσειε. παλαίσειεν cod. noster ms.

Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anti-
cyrensis, cui mandatum erat, (et ad hoc remis bene
instructum navigium in parato habebat) ut, si con-
flixisset classis, id illis qui *ad Thermopylas* erant
significaret: et similiter apud Leonidam Abronychus,
Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui con-
sensa actuaria navi his ad *Artemisium* renunciaret,
si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. Hic
igitur Abronychus advenit, significavitque quae circa
Leonidam eiusque exercitum gesta erant. Quibus illi
rebus cognitis, iam non amplius differendum sibi
reditum iudicantes, receperunt se eodem ordine quo
in statione erant locati; primi Corinthii, postremi
Athenienses.

(22.) Tum vero *Themistocles*, selectis velocissi-
mis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa

ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα, τὰ Ἴωνες, ἐπελ-
 θόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπελέξαν-
 το. τὰ δὲ γράμματα τὰδε ἔλεγε· „Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ 5
 „ποιεῖτε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ
 „τὴν Ἑλλάδα καταδουλοῦμενοι. ἀλλὰ μάλιστα μὲν
 „πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν
 „ποιῆσαι, ὑμέες δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξε-
 „σθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καρῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν 10
 „ποιεῖν. εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἷον τε γίνεσθαι, ἀλλ’
 „ὕπ’ ἀναγκαίης μέζονος κατέζευχθε ἢ ὥστε ἀπίστα-
 „σθαι, ὑμέες γὰρ ἐν τῷ ἔργῳ, ἑπεὶ ἀνὴρ συμμίσγωμεν,
 „ἐβελοκακίετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ’ ἡμέων γεγόνατε,
 „καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχθη πρὸς τὸν βαρβαρὸν ἀπ’ ὑμέων 15
 „ἡμῖν γέγονε.“ Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραφε, δο-

ea loca potabiles se conferens, lapidibus incidit scri-
 pta, quae Iones postridie eius diei ad Artemisium
 adpellentes legerunt. Erat autem scriptorum senten-
 tia haec: *Viri Iones! inique agitis, qui contra*
parentes militatis, et Graeciam in servitutem co-
namini redigere. Immo vero, quod maxime a vo-
bis postulamus, nostris a partibus state! Id si
facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos
partibus adiungite, et vos ipsi, et Caribus, ut
idem faciant, persuadete! Sin horum neutrum fieri
potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere
ab hostibus possitis, estis adstricti; in ipso sal-
tem opere, quando pugnam conseremus, consulto
cessate! memores a nobis vos esse progenitos, at-
que etiam inimicitias has, quas cum Barbaris ge-
rimus, primam a vobis originem traxisse. Haec

629, 89.

κέειν ἐμοί, ἐπ' ἀμφοτέρω νοέων ἴνα, ἢ λαθόντα τὰ
 γράμματα βασιλῆα, Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ
 γινέσθαι πρὸς ἑαυτῶν, ἢ, ἐπεὶ τε ἀνευχεβῆ, καὶ δια-
 20 βληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ
 τῶν ναυμαχίων αὐτοὺς ἀπόσχῃ. Θεμιστοκλῆς μὲν 23
 ταῦτα ἐνέγραψε. τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ
 ταῦτα πλοίῳ ἦλθε ἀπὸ Ἰστιάειν, ἀγγέλλων τὸν δεη-
 σμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. οἱ δ' ὑπ' ἀπι-
 5 στίης τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν Φυλακῇ, νῆας δὲ
 ταχίας ἀπέστειλαν προκατοφόμενας. ἀπαγγειλάν-
 των δὲ τούτων τὰ ἦν, οὕτω δὲ ἅμα ἡλίῳ σκιδναμένῳ
 πᾶσα ἡ στρατιὴ ἔπλωε ἀλῆς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον. ἐπι-
 10 σχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ
 ἀπὸ τούτου ἔπλων ἐς Ἰστιάειν. ἀπικόμενοι δὲ, τὴν πό-

*Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in
 utramque partem deliberata; quo eisdem his scrip-
 tis, sive ea laterent barbaros, Ioncs ad deficien-
 dum a rege et ad Graecos transeundum permoveren-
 tur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam
 apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Io-
 nes, cāque caussā a pugnis navalibus procul habe-
 rentur. (23.) Dum haec agit Themistocles, conti-
 nuo post Graecorum discessum civis Histiaeensis,
 navigio profectus, Barbaris fugam illorum ab Arte-
 misio nunciavit. At illi, fidem nuncio non adhiben-
 tes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque na-
 ves, quae rem explorarent, praemisierunt. A quibus
 quum relatum esset id quod res erat, ita demum
 universa simul classis, ut primi spargebantur radii
 solis, ad Artemisium profecta est. Ibi usque ad me-*

λιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων καὶ τῆς Ἑλλοπίνης μοίρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαϊκίδος, τὰς παραβαλασσίας κώμας πάσας ἐπέδραμον.

- 24 Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἑόντων, Ξέρξης ἐτοιμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς, ἔπεμπε εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. προετοιμάσατο δὲ τὰδε. ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι, ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες, ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοι- 5 πούς, τὰφρους ὀρυζάμενος, ἔθαψε, Φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθῇσαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη εἰς τὴν Ἰστιαίην ὁ κήρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου, ἔλεγε τὰδε· „Ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῶ 10 „βουλομένων ὑμῶν παραδίδωσι, ἐκλιπόντα τὴν τάξιν

ridiem morati, *Histiaeam* inde navigarunt. Quo ubi pervenere, *Histiaeorum* urbe potiti, maritimos omnes vicos *Ellopii* agri, qui ditionis *Histiaeotidis* est, incursarunt.

(24.) Hi dum ibi morantur, interim *Xerxes*, postquam quae ad occisorum cadavera spectant praeparaverat, nuncium misit ad classem. Praeparaverat autem haecce. Quotquot de ipsius exercitu ceciderant, (erant autem ad vicies mille) ex his nonnisi mille admodum reliquit, caeteros factis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque humo, ne a classiariis conspicerentur. Ut *Histiaeam* praeco pervenit, convocata totius exercitus concione, haec edixit: *Viri, armorum socii! Rex Xerxes unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum ordinem relinquendi, spectatumque ve-*

„καὶ ἐλθόντα, θεήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς
 „ἀνθρώπους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἤλπισαν τὴν βασιλῆος δύ-
 „ναμιν ὑπερβαλέεσθαι.“ Ταῦτα ἐπαγγεिलाμένου, 25
 μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω
 πολλοὶ ἤβελον θεήσεσθαι. διαπεραιωθέντες δὲ, ἐθηεῦν-
 το διεξιόντες τοὺς νεκρούς· πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς κεί-
 5 μένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπιάας,
 ὀρέοντες καὶ τοὺς εἰλωτας. οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς
 διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρῆξας περὶ τοὺς νεκρούς
 τοὺς ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν. τῶν μὲν, χί-
 λιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι· οἱ δὲ, πάντες ἐκέατο
 10 αἰέες συγκεκομισμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσερες χι-
 λιάδες. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θῆν ἐτράποντο·
 τῇ δ' ὕστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιάιν ἐπὶ ταῖς

*niendi quo pacto ille cum male sanis his homi-
 nibus pugnet, qui se regis copias superaturos
 esse speraverant. (25.)* Haec postquam nuncius edi-
 xit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi
 cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas trans-
 vecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum
 Lacedaemoniis mixtos hilotas viderent, hos omnes,
 qui ceciderant, Lacedaemonios et Thespienses esse
 arbitrabantur. Nec vero latuit eos quid de suis, qui
 ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridi-
 culum erat; quum Persarum nonnisi mille iacentia
 cadavera conspicerentur, Graecorum autem in unum
 locum congesta quatuor millia. Hunc igitur diem
 spectando insumsere: postridie vero classiarii, qui
 traiecerant, Histiaeam ad naves sunt reversi; Xerxes
 autem cum suis ad ulterius progrediendum se accin-

26 νῆας, οἱ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὁρμέατο. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίας ὀλίγοι τινες, βίου τε δεόμενοι, καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ τούτους ἐς ἔψιν τὴν βασιλῆος, ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεοίεν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων 5 ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. Οἱ δὲ σφι ἔλεγον, ὡς „Ολύμπια ἄγοιεν, καὶ θεωροῖεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν.“ ὁ δὲ ἐπείρετο ὅ τι τὸ ἀέθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ ὅτεν ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπον „τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον.“ Ἐνθαῦτα εἶπας γνώμην γεν- 10 ναιοτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, δειλίην ὥφλεε πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἀέθλον ἐὸν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἡνέσχετο σιγῶν, εἰπέ τε ἐς πάντας τάδε· „Παπαὶ, Μαρδόνιε, κοῖους ἐπ' ἀν- 15 „δρας ἡγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρη-

xit. (26.) Per idem tempus venire ad Persas transfugae ex Arcadia, homines numero pauci, victum quaerentes, et operam suam illis praestare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persae de Graecis, quidnam illi facerent: et unus quidam prae caeteris erat, qui hoc ex illis quaesivit. Responderunt illi, *Olympia Graecos agere, spectareque certamen gymnicum et curule*. Tum rursus interrogati, *quodnam esset propositum praemium, de quo contenderent?* dixere, *oleae dari coronam*. Ibi tum Tritantaechnes, nobilissimam dicens sententiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. Ut enim audivit, coronam esse certaminis praemium, non pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, *Papae, inquit, Mardonie, quales*

„μάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!“
 Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

Ἐν δὲ τῷ δια μέσου χρόνῳ, ἐπεὶ τε τὸ ἐν Θερμο- 27
 πύλῃσι τρώμα ἐγεγόνει, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι
 κήρυκα εἰς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον,
 ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάτα. Ἐσβα-
 5 λόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ
 σύμμαχοι αὐτέων εἰς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
 πρότερον ταύτης τῆς βασιλῆος στρατηλασίης, ἐσώθη-
 σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ περιέφθησαν τρηχέως. ἐπεὶ
 τε γὰρ κατειλήθησαν εἰς τὸν Παρνησσὸν οἱ Φωκέες,
 10 ἔχοντες μάντιν Τελλὴν τὸν Ἥλειον, ἐνθαῦτα ὁ Τελ-
 λῆς οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε. γυψώσας ἀνδρας
 ἑξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε ταύ-
 τούς καὶ τὰ ὅπλα αὐτέων, νυκτὸς ἐπέθηκαν τοῖσι Θεσ-

*contra viros tu nos pugnatueros duxisti, qui non
 de pecuniis, sed de virtute, certamina instituunt!*
 Hoc eius dictum memoratur.

(27.) Interca temporis, post infelicem rerum ad
 Thermopylas exitum, protinus *Thessali* praeconem
 miserunt ad *Phocenses*; quippe quibus semper fue-
 rant infensi, maxime vero a clade novissime ab
 illis accepta. Etenim paucis annis ante hanc expe-
 ditionem a Barbaro susceptam *Thessali* eorumque
 socii, quum omnibus copiis invasissent *Phocenses*,
 victi ab illis erant asperque accepti. Quum enim
 apud *Phocenses*, ad *Parnassum* conclusos, vates es-
 set *Tellias Eliensis*, callidum inventum hic *Tellias*
 illis commentus erat huiusmodi. Sexcentis viris *Pho-*
censium fortissimis, et ipsis et eorum armis, cretâ

σαλοῖσι· προείπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. τούτους ἂν αἱ τε Φυλακαὶ τῶν 15
 Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλ-
 λο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς Φυλακάς αὐτὴ ἡ στρα-
 τὴ, οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ
 ἀσπίδων Φωκέας· τῶν τὰς μὲν ἡμισέας ἐς Ἄβας ἀνέ-
 θεσαν, τὰς δὲ ἐς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτη ἐγένετο τῶν 20
 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης, οἱ μεγάλοι ἀνδριάν-
 τες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστεῶτες, ἔμπροσθε τοῦ νηοῦ
 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβησι ἀνακέα-
 28 ταί. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν Θεσ-
 σαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἑαυτούς· ἐσβαλοῦσαν
 δὲ ἐς τὴν χώραν ἵππον αὐτέων, ἐλυμήναντο ἀνηκέστως.
 ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἡ ἐστὶ κατὰ Τάμπολιν, ἐν ταύτῃ

dealbatis, noctu de improvise impetum in Thessalos fecit, mandato dato suis, ut, *quemcumque non albi- cantem cernerent, hunc interficerent*. Igitur primae Thessalorum custodiae, his conspectis, aliud existi- mantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et post custodias ipse exercitus; ita ut quatuor milli- bus caesorum et scutorum potirentur Phocenses, quorum scutorum dimidium apud Abas dedicarunt, reliquas Delphis; utque ex decima pecuniarum hoc praelio partarum factae sint ingentes illae statuae, quae ante templum Delphicum circa tripodem po- sitae sunt, et aliae similes Abis dedicatae. (28.) Hoc modo *Phocenses* peditatum acceperant *Thessa- lorum*, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero eorumdem, terram ipsorum invadentem, insanabili clade adfecerant. Nam in introitu, qui est ad Hyam-

5 τὰ Φρόν μεγάλην ὀρύξαντες, ἀμφορέας κεινοὺς ἐς αὐτὴν
 κατέθηκαν· χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες, καὶ ὁρμιοῶσαντες
 τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλον-
 τας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας, φερόμε-
 ναι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ
 10 σκέλεα διεφθάρησαν. Τούτων δὴ σφι ἀμφοτέρων 29
 ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ, πέμψαντες κήρυκα, ἡγό-
 ρευσεν τὰδε· „ὦ Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχί-
 „τε μὴ εἶναι ὁμοῖοι ἡμῖν. πρόσθεν τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλ-
 5 „λησι, ὅσον χρόνον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε
 „ὑμέων ἐφερόμεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσούτον
 „δυναμέθα, ὥστε ἐπ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερεῆσθαι
 „καὶ πρὸς ἡνδραποδίσθαι ὑμέας. ἡμέες μέντοι, τὸ πᾶν
 „ἔχοντες, οὐ μνησικακέομεν· ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω αὐτ'

polin, ductâ ingente fossâ, in eaque vacuis deposi-
 tis amphoris, et solo iniecta humo rursus aequato,
 incurrentes exspectaverant Thessalos. Et illi, tam-
 quam facile eos oppressuri, magno impetu invecti,
 in amphoras inciderant, et equi fractis cruribus pe-
 rierant. (29.) Cuius duplicis cladis caussa infensi
 Phocensibus Thessali, misso praecone, haecce eis
 edixere: *Meliora edocti, Phocenses, intelligite tandem, pares vos nobis non esse. Nam et antehac inter Graecos, quoad nobis res eorum placuere, superiores semper fuimus vobis, et nunc apud Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et agro vos exui, et in servitutem abripi. At, licet omnia possimus, tamen iniuriarum non sumus memores: sed pro illis rependantur nobis quin-*

30 HERODOTI HISTOR. VIII.

„αὐτέων πενήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑπο- 10
 „δεκόμεθα τὰ ἐπίοντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν.“

- 30 Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. οἱ γὰρ
 Φωκέες μῦνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμῆδιζον, κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ὥς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὐρίσκω, κα-
 τὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλ-
 λήνων ἠϋξον, ὥς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκέες. 5
 ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δώσειν ἔφα-
 σαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως
 μῆδιζειν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ' οὐκ ἔσθθαι ἐκόν-
 31 τες εἶναι προδόται τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηείχθη-
 σαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ, κεχολωμέ-
 νοι τοῖσι Φοκεῦσι, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς
 οὔσῃ. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίης εἰς τὴν Δωρίδα ἐσέβα-

*quaginta argenti talenta; et recipimus vobis, aver-
 suos nos mala terrae vestrae impendentia.*

(30.) Haec Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum partes non sequebantur, nulla quidem alia de caussa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graecorum partibus se adiunxissent, cum Medis facturi Phocenses erant. Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturos, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo vellent; sed nolle se ultro proditores esse Graeciae. (31.) Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viae duces fuere Barbaro. Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt

5 λον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδῶν στενὸς ταύτῃ κα-
 τατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα κῆ εὖρος, κεί-
 μενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας,
 ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δουσιπὶς· ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μη-
 τρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν
 10 Δωρίδα γῆν οὐκ εἰσέναντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμῆ-
 δικόν τε γὰρ, καὶ οὐκ ἐδόκεε Θεσσαλοῖσι. Ὡς δὲ ἐκ 32
 τῆς Δωρίδος εἰς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς
 Φωκέας οὐκ αἰρέουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκέων εἰς τὰ
 ἄκρα τοῦ Παρνησοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδὴ
 5 δέξασθαι ὄμιλον τοῦ Παρνησοῦ ἢ κορυφὴν κατὰ Νέω-
 να πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς· Τιθορέα οὖνομα αὐτῇ· εἰς
 τὴν δὴ ἀνιένεικοντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῖνες
 αὐτέων, εἰς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, εἰς

ingressi. Etenim Doricae terrae angusta lacinia, trigin-
 ta fere stadiorum latitudine, huc porrigitur, inter Ma-
 liacam et Phocidem terram interiecta; qui tractus olim
Dryopis erat. Est autem haec regio metropolis Do-
 riensium, qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur
 Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: ete-
 nim cum Medis sentiebant incolae, nec placuerat
 Thessalis ut iniuria his inferretur. (32.) Ut vero ex
 Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem
 Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Par-
 nassi fastigia conscenderant: est autem ad recipien-
 dam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra
 Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea no-
 men; in quem nimirum et res suas comportaverant,
 et ipsi adscenderant. Maior vero pars eorundem in
 Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Am-

32 HERODOTI HISTOR. VIII.

Ἀμφισσαν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τοῦ Κριταίου πεδίου οἰκομένην. Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν πᾶσαν ἐπέδραμον 10 τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἤγον τὸν στρατόν· ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ 33 ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφισσὸν ποταμὸν, ἐδήϊον πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, κατὰ δὲ Χαράδρην, καὶ Ἐρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφικαιαν, καὶ Νέωνα, καὶ Πεδιέας, καὶ Τριτέας, καὶ 5 Ἐλάτειαν, καὶ Τάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ Ἄβας· ἔνθα ἦν ἱρὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσι τε καὶ ἀναβήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε, καὶ νῦν ἐστὶ, χρηστήριον αὐτοῖσι· καὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν συλῆσαντες ἐνέπρησαν. καὶ τινες διώκοντες εἶλον 10 τῶν Φωκίων πρὸς τοῖσι οὔρεσι· καὶ γυναῖκάς τινας διέ-

phissam oppidum, supra Crisacum campum situm. Barbari autem universam terram Phocidem incur-sarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa iniicientes. (33.) Hac enim iter facientes secundum Cephissum fluvium, omnia depopulati sunt; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphicaeam, et Neonem, et Pedieas, et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: et hoc etiam templum, exspoliatum, igne cremarunt. Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, ca-

635, 39.

Φθιμένοι μισγόμενοι ὑπὸ πλήθους. Παραποταμίους δὲ 34
 παραμειβόμενοι οἱ βαρβάροι, ἀπίκοντο εἰς Πανοπίας.
 ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτέων ἐσχίζετο.
 τὸ μὲν πλείστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ, ἅμα
 5 αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐσέβαλε εἰς Βοιω-
 τούς, εἰς γῆν τὴν Ὀρχομενίαν. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος
 ἐμῆλθε· τὰς δὲ πόλεις αὐτέων ἄνδρες Μακεδόνες διατε-
 ταγμέναι ἔσωζον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες·
 10 Μηδῶν Βασιτοὶ Φρονέοιεν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων
 ταύτῃ ἐτίθεντο.

Ἄλλοι δὲ αὐτέων, ἡγεμόνας ἔχοντες, ἐρμέατο ἐπὶ τὸ 35
 ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησσὸν ἀπέργοντες.
 οὗτοι δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα εἰσινα-

ptivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob mul-
 tudinem vim facientium, necem adtulerunt. (34.)
 Parapotamios praetergressi Barbari, in Panopensium
 agrum venerunt. Inde iam discretæ illorum copiae,
 bifariam divisæ sunt. Plurima quidem et validissi-
 ma pars exercitus, cum ipso Xerxe Athenas tendens,
 in Boeotiam intravit, in fines Orchomeniorum. Boco-
 torum autem universa multitudo cum Medis sentie-
 bat: et oppida illorum tutabantur viri Mæcedones,
 ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem,
 hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Boco-
 tos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

(35.) At illorum alii, sumtis viarum ducibus, ver-
 sus Delphicum templum intendebant iter, Parnas-
 sum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam
 hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas eva-

Herod. T. IV. P. I.

C

34 HERODOTI HISTOR. VIII.

μῶρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐπέπρησαν,
καὶ Δαυλίαν, καὶ Αἰολιδέων. Ἐπορεύοντο δὲ ταύτην ἀπο- 5
σχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως συ-
λῆσαντες τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀπο-
δέξαιεν τὰ χρήματα. πάντα δ' ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ
ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἀμει-
νον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοισι ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, 10
καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττειω ἀναθήματα.
36 Οἱ Δελφοὶ δὲ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐς πᾶσαν ἀνι-
στὴν ἀπῆλθον. ἐν δείματι δὲ μεγάλῃ κατεστῶτες,
ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ
γῆς κατορύξουσιν, εἴτε ἐκκομίσουσιν ἐς ἄλλην χώραν. ὁ
δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα κινεῖν, φάς „αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι 5

XXXV. 5. Αἰολιδέων. Αἰολιδῶν alii. Αἰολιδῶν corrigendum con-
suere viri docti.

starunt: nam et Panopense oppidum incenderunt,
et Dauliorum, et Aeolidensium. [*sive Lilaeensium.*] Viam autem istam hi, sciuncti a reliquo exercitu, ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico templo, opes illius Xerxi regi repraesentarent. Noverat autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quae in hoc templo erant melius quam quae suis in aedibus reliquerat, quippe multis ea constanter memorantibus, ac praesertim Croesi donaria, Alyattis filii. (36.) Eius rei nuncius gravissimum Delphensium timorem iniecit: quo terrore perculsi, oraculum de sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt, utrum in terram eas defoderent, an in aliam regionem exportarent. At vetuit Deus loco illas movere, dicens, se ipsum ad tutanda sua sufficere. Quo

ναι τῶν ἑαυτοῦ προκατῆσθαι. “ Δελφοὶ δὲ, ταῦτα ἀκού-
 σάντες, σφέων αὐτέων πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μὲν νυν
 καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιίην διέπεμψαν· αὐτέων
 δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησσοῦ τὰς κο-
 10 ρυφάς, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀννηνέικαντο· οἱ δὲ ἐς
 Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπεξῆλθον. πάντες δὲ ὧν οἱ
 Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ
 τοῦ προφήτεω. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι 37
 ἐπιόντες, καὶ ἀπώρεον τὸ ἱερόν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης,
 τοῦ οὐνομα ἦν Ἀκέρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προ-
 κείμενα ἑσώθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξηννευγμένα ἱερά, τῶν
 5 οὐκ ὅσον ἦν ἀπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὴ ἦε
 Δελφῶν τοῖσι παρευοῦσι σημανέων τὸ τέρας. Οἱ δὲ βάρ-
 βαροι ἐπεὶ δὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱερόν τῆς Προ-
 νήϊς Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφί τε τέρεα ἔτι μέζονα τοῦ

audito responso, iam sibi ipsis *Delphenses* consu-
 luerunt: et liberos quidem et uxores trans mare in
 Achaiam dimisere: ipsorum vero plerique in iuga
 conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium
 antrum comportarunt; alii vero in Amphissam Lo-
 cridem secesserunt. Itaque cuncti Delphenses reli-
 querunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.
 (37.) Ut vero adpropinquarunt invadentes Barbari,
 iamque in conspectu habuere templum; ibi tunc
 propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit
 ante templum proposita, ex interiore penetrali pro-
 pter, quae nulli hominum fas erat tangere. Atque
 illis hoc prodigium Delphensibus, qui in urbe ade-
 rant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes
 Barbari prope aedem fuere *Minervae Pronaeae*,

πρὶν γενομένου τέρεος. θῶμα μὲν γὰρ καὶ ταῦτο κα-
 τα' ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα φανῆναι ἔξω πρὸς 10
 μέγα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγεγέ-
 να, καὶ διὰ πάντων φασμάτων ἄξια θωμάσαι μά-
 στα. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ
 ἱερὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρα-
 νοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρηΐσου 15
 ἀπὸρραγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῶ πατάγων ἐς
 αὐτοὺς, καὶ κατέλαβον συγχροῦς σφεων, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ
 38 τῆς Προνηΐης βοή τε καὶ αἰαλαγμὸς ἐγένετο. Συμ-
 μιγέντων δὲ τούτων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροις
 ἐνεπεπτώκεε. μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντας σφίας,
 ἐπικαταβάντες, ἀπέκτειναν πλῆθός τι αὐτέων· οἱ δὲ
 περιέοντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπὸ τῆς 5

alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam pro-
 digio maiora. Nam et hoc sane mirabile est, arma
 Martia sua sponte extra templum proposita adpa-
 ruisse: sed quae mox deinde evenerunt, ea prae om-
 nibus ostentis maximâ admiratione digna sunt. Ubi
 enim subeuntes Barbari prope Pronaeae Minervae
 aedem fuere, ibi tum et de coelo fulmina in eos
 deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina
 ingenti cum fragore in eosdem praecipitarunt, mul-
 tosque oppresserunt, et ex Pronaeae aede clamor et
 ululatus est exauditus. (38.) Quibus rebus simul
 incidentibus, terror Barbaris est incussus: quos ubi
 fugam capessere Delphenses intellexerunt, descen-
 dentes de monte magnam illorum stragem ediderunt.
 reliqui vero rectâ in Boeotiam profugerunt. Memo-
 rarunt autem, ut ego accepi, hi ex Barbaris qui re-

πάντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς
πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὥρων θεῖα· δύο γὰρ ὀπλίτας,
μῆζοντας ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν, ἔχοντας ἐπεσβαί σφι,
κτείνοντας καὶ διώκοντας. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ 39
λέγουσι εἶναι ἐπιχωρίους ἥρωας, Φύλακόν τε καὶ Αὐ-
τόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱερόν· Φυλάκου μὲν,
παρ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προηΐης·
5 Αὐτονόου δὲ, πέλας τῆς Κασταλῆς, ὑπὸ τῇ Ταμπεΐῃ
ἐκρυφῆ. Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρηησοῦ λίθοι, ἐτι
καὶ ἐν ἡμέας ἔσαν σόοι, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προηΐης
ἀνδράσι κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων
φασγάνοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ
10 τοῦ μεταλλαγὴ γίνεται.

Οὐ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτε- 40

dicunt, praeter ista se alia etiam ostenta divinitus
missa vidisse: namque duos armatos, maiores quam
pro humana natura, continenter sibi institisse, per-
sequentes caedemque facientes. (39.) Istos duo,
aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroas, *Phylacum*
et *Autonoum*, quorum fana sunt in templi vi-
cinitate; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, su-
pra Pronaeae aedem; Autonoi vero, prope Castaliam
sub Hyampeo cacumine. Saxa autem, quae de Par-
nasso deciderant, ad nostram usque aetatem super-
fuerunt, in agro Minervae Pronaeae sacro iacentia;
in quem, postquam per Barbaros devoluta sunt, in-
cubuerunt. Isto igitur modo hi homines a *Delphico*
templo discesserunt.

(40.) Iam *classis Graecorum*, ab Artemisio pro-

μισίου, Ἀθηναίων δεηθέντων, ἐς Σαλαμίνα κατίσχει
 τὰς νῆας. τῶνδὲ δὲ εἵνεκα προσεδεήθησαν αὐτῶν σχεῖν
 πρὸς Σαλαμίνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδας τε καὶ γυ-
 ναῖκας ὑπέξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ 5
 βουλευσάνται τὸ παικτέον αὐτοῖσι ἔσται. ἐπὶ γὰρ ταῦσι
 κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἔμελλον ποιήσεσθαι, ὥς
 ἐψευσμένοι γνώμης. δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννη-
 σίους πανδημεὶ ἐν τῇ Βοιωτίῃ ὑποκατημένους τὸν Βάρβα-
 ρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἔόν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἴσθμῳ 10
 αὐτοὺς τειχέοντας ἐς τὴν Πελοπόννησον, περὶ πλείοντι
 τε ποιευμένους περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλα-
 κῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπιέναι. ταῦτα πυνθανόμενοι, οὕτω
 δὴ προσεδεήθησάν σφωιν σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμίνα.
 41 Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμίνα, Ἀθηναῖοι

fecta, rogatu Atheniensium ad *Salaminem* adpulit.
 Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut
 Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberis
 uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et posito
 quid sibi faciendum esset deliberarent. Nam pro præ-
 sente rerum statu, quum opinione sua essent frus-
 trati, consilium capturi erant. Etenim quum existi-
 massent se Peloponnesios cum omnibus copiis reper-
 turos esse in Bocotia subsidentes ibique Barbarum
 excepturos, nihil horum repererant: sed certiores
 erant facti, isthmum illos, qua est introitus in Pe-
 loponnesum, muro intercipere, et haec ut salva sit
 maxime curare, hancque custodire, caetera omitten-
 tes. Haec quum intellexissent Athenienses, idcirco
 socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.
 (41.) Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt,

δὲ εἰς τὴν ἑαυτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἀπιξιν, κήρυγμα ἐποιή-
σαντο „Ἀθηναίων τῇ τις δύναται, σώζειν τὰ τέκνα τε
καὶ τοὺς οἰκέτας.“ Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι εἰς Τροίξ-
5 κα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ εἰς Αἶγιναν, οἱ δὲ εἰς Σαλαμῖνα.
ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκβέσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε βου-
λόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκα οὐκ ἤκιστα·
λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅφιν μέγαν Φύλακα τῆς ἀκροπό-
λης ἐνδιαίτεεσθαι ἐν τῷ ἱερῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ
10 ὅθι καὶ ὡς ὄντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι πρατίνεντες· τὰ δ'
ἐπιμήνια, μελιτόεσσα ἔστι. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα, ἐν
τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν αἶψα-
στός. σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱερείης, μᾶλλον τι οἱ
Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὡς καὶ

Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenire,
praecōnio edixerunt, quo loco quisque posset Athe-
nensium, eo liberos et familiam in tuto locaret.
Ibi tunc plerique Troezena eos miserunt, alii vero
in Aeginam, alii Salamina. Properarunt autem suos
utroque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi
mandato obtemperare cupientes, partim, nec mini-
us, hac de caussa. Dicunt Athenienses, ingentem
serpentem, arcis custodem, versari in templo: nec
vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera
ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est
etiam menstruum sacrificium, placenta melle con-
dita. Haec placenta, quum superioribus temporibus
constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. Quod
ubi significavit antistita templi, tanto magis atque
studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod
etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus

τῆς Θεοῦ ἀπολελοιπυίης τὴν ἀκρόπολιν. ὡς δὲ σφι πάν- 15
 42 τα ὑπέζεκαιτο, ἔπλων ἐς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεὶ δὲ οἱ
 ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμίνα κατέσχον τὰς νέας, συν-
 ἔρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ἴαυτι-
 κὸς στρατὸς ἐκ Τροιζήνος· ἐς γὰρ Πάργονα τὸν Τροιζη-
 νίαν λιμένα προεῖρητο συλλέγεσθαι. συνελέχθησάν τε 5
 δὴ πολλῶ πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον,
 καὶ ἀπὸ πολλῶν πλεούνων. Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν αὐ-
 τὸς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδου,
 ἀνὴρ Σπαρτιῆτης, οὐ μέντοι γένεός γε τοῦ βασιλείου
 ἐὼν· νέας δὲ πολλῶ πλείστας τε καὶ ἀρίστα πλαυ- 10
 σας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

43 Ἔστρατεύοντο δὲ οἶδε. Ἐκ μὲν Πελοποννήσου, Λα-
 κεδαιμόνιοι, ἑκατάδεκα νῆας παρεχόμενοι· Κορινθιοὶ δὲ,

omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigantes
 (42.) Postquam vero isti ab Artemisio *ad Salamina*
 constituerant classem, accepto eius rei nuncio reli-
 quae etiam *nauticae Graecorum copiae* eodem con-
 fluxerunt, Troezenae profectae. Edictum enim *illis*
 fuerat, ut ad Pogonem, Troezeniorum portum, con-
 venirent: et convenerant multo plures quam quae
 ad Artemisium navali praelio erant defunctae, *ex*
 pluribus civitatibus. Classi cum imperii summa praefec-
 tus erat idem qui ad Artemisium, *Eurybiades*,
 Euryclidae filius, Spartanus, nec vero ex regio ge-
 nere natus: sed plurimas naves, optimeque navi-
 gantes, praebuerant Athenienses.

(43.) Qui autem *hac in classe militabant*, hi
 fuerunt. *Ex Peloponneso*, Lacedaemonii, sedecim na-

τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ.
 Σικυῶνιοι δὲ, πεντεκαίδεκα παρείχοντο νῆας· Ἐπιδαύ-
 5 ριοι δὲ, δέκα· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Ἑρμιονέες δὲ, τρεῖς·
 ἔόντες οὗτοι, πλὴν Ἑρμιονέων, Δωρικὸν τε καὶ Μακε-
 δνὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρμεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπί-
 δος ὕστατα ὁρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰςὶ Δρύοπες,
 ὑπὸ Ἡρακλέος τε καὶ Μηλιάων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος κα-
 10 λεομένης χώρας ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νυν Πελοπον-
 νησίῳ ἐστρατεύοντο. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου· Ἀθη- 44
 ναῖοι μὲν, πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νῆας
 ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν, μούνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνε-
 ναυμαχῆσαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι, διὰ τοιόνδε πρῆ-
 5 γμα. ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτε-
 μισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες

ves praebentes: tum Corinthii, totidem naves cum
 victoribus praebentes quot ad Artemisium. Sicyonii
 vero quindécim praebuerunt naves; Epidaurii, decem;
 Troezenii, quinque; Hermionenses, tres. Sunt autem
 isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna
 polis, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime pro-
 fecti. Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule
 et Maliensibus ex regione quae Doris nunc vocatur
 eieci. Hae copiae Peloponnesiorum erant. (44.)
 Ex populis vero continentem extra Peloponnesum
 incolentibus adfuere, primum, Athenienses, qui
 praeter reliquis omnibus centum et octoginta naves
 contulerunt: et hi quidem nunc soli erant, nam in
 pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataeenses prae-
 sto non fuere, hac de caussa. Quo tempore Graeci,
 relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Pla-

ἀποβαίντες εἰς τὴν περαινὴν τῆς Βοιωτῆς χώρας, πρὸς ἐλ-
κομίδην ἐτράποντο τῶν οἰκετῶν. οὗτοι μὲν νυν τούτους
σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπὶ μὲν Πελασγῶν
ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἔσαν Πελασγοί, 10
ὀνομαζόμενοι Κραναοί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος,
ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθῆος τὴν
ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξού-
φου στρατάρχειω γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ
45 τούτου Ἴωνες. Μεγαρέες δὲ ταιυτό πλήρωμα παρείχον- 15
το τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Ἀμπρακιῶται δὲ, ἑπτὰ νῆας
ἔχοντες ἐπεβώθησαν· Λευκαδίαι δὲ, τρεῖς· ἔθνος εὐόντες
46 οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. Νησιωτῶν δὲ, Αἰγινήται
τριήκοντα παρείχοντο. ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι περὶ

XLIV. 13. Ἀθηναῖοι. *Intercidisse nomen Ἐρεχθίδαι suspici-
tur docti viri.*

taeenses in oppositam Boeotiae oram exscenderunt,
et ad familias suas in tuto locandas erant profecti:
ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt.
Athenienses, quo tempore Pelasgi Graeciam (quae
nunc vocatur) tenebant, *Pelasgi* fuerant, *Cra-
naei* nominati; sub Cecrope vero rege, *Cecropidae* sunt
adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine,
Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio,
qui copiarum dux fuit Atheniensium, *Iones* sunt
denominati. (45.) Megareenses totidem naves cum
vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. *Ampra-
ciotae* cum septem navibus praesto erant: *Leucadii*
cum tribus; Dorici hic quoque populus est, ex Co-
rintho. (46.) Ex insulanis *Aeginetae* naves contu-
lerant triginta: et instructas quidem etiam alias ha-

639, 85.

ρωμέναι νέες, ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἑαυτῶν ἐφύλασσαν,
 τριήκοντα δὲ τῇσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυ-
 5 μάχησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριεῖς, ἀπὸ Ἐπιδαύρου
 τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνώη. μετὰ δὲ Αἰγι-
 νήτας, Χαλκιδεῖς τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμε-
 νοι, καὶ Ἐρετριεῖς τὰς ἐπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνες εἰσι. μετὰ
 δὲ, Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι· ἔθνος ἐὼν Ἴωνικόν
 10 ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρέιχοντο τέσσαρας· ἀπο-
 πεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιτῶν,
 κατὰπερ ὧλλοι νησιῶται· ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων,
 ἀπῆκτο ἐς τοὺς Ἕλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος,
 ἀνδρὸς τῶν αὐτῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νά-
 15 ξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες, ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυρεῖς δὲ
 τὰς αὐτὰς παρέιχοντο νῆας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ·

hebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta
 vero, optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem.
 Sunt autem Aeginetae Dorienses, ex Epidauro: no-
 men vero insulae prius *Oenone* fuerat. Post Aegine-
 tas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas
 eadem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum
 septem navibus: Ionica haec gens est. Deinde
 Cythnii, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem
 navibus ad Artemisium. *Naxii* cum quatuor navibus
 aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemad-
 modum reliqui insulani: sed spreto mandato ad
 Graecos sese contulerant hortante Democrito, spe-
 ciato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt
 autem Iones Naxii, Athenis oriundi. Styrenses eas-
 dem, quas ad Artemisium, naves contulerunt;
 Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinquā-

Κύθιοι δὲ, μίαν καὶ πεντηκόντερον ἔόντες συνάμφοτε-
 ροι οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μή-
 λιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδσαν μούνοι νηῖται
 47 τέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Οὗτοι μὲν ἅπαν- 20
 τες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμῶν,
 ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσι ὁμουρέοντες Ἀμ-
 πρακιώτῃσι καὶ Λευκαδίοις, οἱ ἐξ ἐσχατέων χωρῶν
 ἐστρατεύοντο. Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων, Κροτωνί- 5
 νῆται μούνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνευ-
 ση, νῆι μῆ, τῆς ἤρχε ἀνὴρ τρεῖς πυθιονίχης, Φαῦλλος.
 48 Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. Οἱ μὲν νυν ἄλκῃ,
 τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ
 Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πεντηκοντέρους. Μήλιοι μὲν,
 γένος ἔόντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος, δύο παρείχοντο· Σίφ-

ginta-remorum: utrique hi Dryopes sunt. Seriphii
 etiam, et Siphnii, et Melii cum Graecis militantes:
 hi enim soli ex insulanicis Barbaro terram et aquam
 non tradiderant. (47.) Quos adhuc memoravi, ad Sa-
 lamina socios, hi omnes citra Theoprotidem et Acherontem fluvium habitant: Theoprotides
 enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui
 ultimis Graeciae regionibus adfuerunt. Ex his vero
 qui ultra incolunt, soli *Crotoniatae* fuere, qui
 succurrerent Graeciae, et una quidem navis
 cui praefuit vir ter Pythiorum certaminum victor,
 Phayllus: sunt autem Crotoniatae origine Achaei.
 (48.) Iam reliqui quidem, quos memoravi, triremes
 prae-buerunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii pen-
 teros; [*id est*, longas naves remis quinquaginta
 instructas:] et Melii quidem, genus a Lacedaemone

5 νοι δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἴωνες ἔοντες ἀπ' Ἀθηνέων, μίαν
ἐκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πᾶρεξ τῶν
περικνηστῶν, τριηκόσiai καὶ ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ.

Ὡς δὲ εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ 49
τῶν εἰρημένων πολίων, ἐβουλευόντο, προθέντος Εὐρυβιά-
δου, γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλούμενον, ὅκου δοκέει
ἐκτελεστώτατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοῖ χω-
5 ραῖς ἐγκρατέες εἰσὶ. ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀφείτο ἤδη, τῶν
δὲ λοιπῶν περὶ προετίβее. Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων
αἱ πλείσται συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαν-
τας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου ἐπιλέγοντες τὸν
λόγον τόνου „ὡς, ἢν νικηθῶσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σα-
10 λαμῖνι μὲν ῥάπτες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφί τι-

derivantes, duas praebuerе; Siphnii vero et Seriphii,
Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam.
Fuit autem universus navium numerus, demtis
pericnesticis, trecentae septuaginta et octo.

(49.) Ut ad Salaminem convenit ex praedictis ci-
vitatibus classis, deliberarunt duces, rogante Eury-
biade ut sententiam diceret quisquis vellet, quo loco
opportunitissimum videretur pugna navali decer-
nere, ex eis nempe locis quae in ipsorum essent
potestate: iam enim Attica pro derelicta erat: ita-
que de reliquis locis rogavit. Et pleraeque eorum,
qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae,
ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponne-
sum navali pugna decernendum: cuius sententiae
hanc rationem reddebant, quod, si inferiores ex
pugna discessissent, et Salamine essent, obside-
rentur in insula, ubi nullum ipsis apparere sub-

μωρή οὐδεμίῃ ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἴσθμῳ, εἰς τοὺς ἑωυτῶν ἐξοίονται.“

- 50 Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγόμενων, ἐλήλυθε ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βάρβαρον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρρᾶς λείεσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἄμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιδέων τὴν πόλιν, αὐτῶν 5 ἐκκλειοπτῶν εἰς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιῶν ὡσαύτως, ἥκε τε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκείνη ἐδήϊον. ἐνέπρησε δὲ Θεσπιδίαν τε καὶ Πλαταιαν, πυρρᾶς 51 θύμενος Θεβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ᾗζαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατρέψαντες μῆνα, ἐν τῷ διβαίνον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μῆνεσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾶδεω ἀρχόντος Ἀθηναίοισι. 5

sidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

(50.) Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem incendiare. Quippe exercitus unà cum Xerxe, itinere per Boeotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataeensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Mardonius illos non sentire. (51.) A transitu Hellespontis, unde iter facere coeperant Barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, prae-

καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς ὀλίγους εὐρί-
 σκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ἑόντας, ταμίας τε τοῦ
 ἱεροῦ, καὶ πένητας ἀνθρώπους· οἱ Φραζάμενοι τὴν ἀκρό-
 παλιν θύρῃσι τε καὶ ξύλοισι, ἡμύνοντο τοὺς ἐπίωντας·
 10 ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθενείας βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλα-
 μῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήιον
 τὸ Πυθίᾳ σφί ἐχούσε, „τὸ ξύλινον τείχος ἀνάλωτον
 εἶναι“· αὐτὸ δὲ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ
 τὸ μαντήιον, καὶ οὐ τὰς νῆας. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἰζόμενοι 52
 ἐπὶ τὸν καταπύργιον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι
 καλεοῦσι Ἀρήιον πύργον, ἐπολιόρκειον τρόπον τοιόνδε· ὅπως
 στυπῶν περὶ τοὺς οἰστούς περιβέντες αἴψαιαν, ἐτόξευον
 5 ἐς τὸ Φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκούμενοι
 ὁμῶς ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπύγμενοι,

tore Atheniensium Calliade. Deprehenderunt autem
 vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium
 in templo versantes, quaestores templi, et pauperes
 nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis
 praesepa arcebant subeuntes. Hi et ob victus ino-
 piam sese Salaminem non receperant, et quod se
 solos existimarent sententiam reperisse oraculi a
 Pythia editi, *ligneum murum insuperabilem fore;*
 namque hoc ipsum esse certum illud refugium, quod
 oraculo significatum esset, non naves. (52.) Per-
 se vero, castris in tumulto positis ex adverso arcis
Areopagum [Martium tumultum] vocant,
 hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis cir-
 cundatam incendebant, atque ita sagittas adversus
 vallum iaculabantur. At oppugnati *Athenienses*, ad
 extremum licet malum redacti, fallente eos etiam

48 HERODOTI HISTOR. VIII.

καὶ τοῦ Φραγματος προδεδικότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πει-
 σιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο.
 ἀμυνόμενοι δὲ, ἄλλα τε ἀντεμνηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ
 προϊόντων τῶν βαρβαρῶν πρὸς τὰς πύλας, ὀλοιστάρχους 10
 ἀπίεσαν· ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορίῃσι ἐνέ-
 53 χεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφεας εἰλεῖν. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν
 ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἑσόδος τοῖσι βαρβαροῖσι· ἔδεε γὰρ
 κατὰ τὸ Θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπεί-
 ρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἐμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκρο-
 πόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλέων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ 5
 οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ' αὖ ἤλπισε μὴ κατέ τις κατὰ
 ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησαν τινες κα-
 τὰ τὸ ἱερὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι-
 περ ἀποκομήνου ἐόντος τοῦ χώρου. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς

vallo, tamen resistebant; nec conditiones de dedi-
 tione admittebant, a Pisistratidis propositas. Resi-
 stebant autem, quum alia contra machinantes, tum
 et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus
 in eos saxis devolutis; ut per diu *Xerxes* inops fuerat
 consilii, quum illos expugnare non posset. (53)
 Ad extremum vero, post illas difficultates, introitus
 quidam in arcem barbaris adparuit: debuit enim,
 iuxta oraculum, universa Atheniensium terra, qua-
 tenus in continente erat, in Barbarorum venire po-
 testatem. Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta
 et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et
 ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam
 adscensurum: eo loco, quamvis praerupto, adscende-
 runt nonnulli prope *Aglauri* *sanum*, Cecropis filiae:
 Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses,

10 ἀναβιβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἔρριπτεον ἑωυτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ εἰς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβιβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας· ταύτας δὲ ἀνοίξαντες, τοὺς ἱκέτας ἐφόνευσαν· ἐπεὶ δὲ σφι
15 πάντες κατέστραντο, τὸ ἱερόν συλῆσαντες, ἐνέπηρσαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

Σχρὸν δὲ παντελῶς τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε 54 εἰς Σοῦσα ἄγγελον ἱππέα, Ἀρταβάνω ἀγγελέοντα τὴν παροῦσάν σφι εὐπρεξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς Φυγάδας, 5 ἑωυτῷ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱερά, ἀναβάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν· εἴ τε δὴ ὦν ὄνῃν τινα ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴ τε καὶ ἐνθύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρῆσαντι τὸ ἱερόν. οἱ δὲ Φυγάδες

alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii in interiorem templi aedem confugerunt. *Persae* vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam *acropolin incenderunt*.

(54.) Tum *Xerxes, Athenis* penitus *potitus*, equitem *Susa* misit, qui *Artabano* rem feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis *Atheniensium* exsulibus, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, suoque ritu ibi sacra facerent; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quaedam eum inceserat quod templum cremasset. Et *Atheniensium* exsules mandata fecerunt. (55.)

Herod. T. IV. P. I.

D

- 55 τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. Τοῦ δὲ εἶνε-
 κεν τούτων ἐπεμνήσθην, Φράσω. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει
 ταύτῃ Ἐρεχθῆος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νηὸς, ἐν
 τῷ ἐλαίῳ τε καὶ θάλασσα ἐνὶ τὰ λόγος παρὰ Ἀθη-
 ναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην, ἐρίσαντας περὶ τῆς 5
 χώρας, μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα
 τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων·
 δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρησίας, Ἀθηναίων οἱ
 θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελευόμενοι, ὥς ἀνέβησαν εἰς τὸ
 ἱρὸν, ὧρων βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον 10
 ἀναεδραμηκότα. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.
- 56 Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξαγγέλθη
 ὡς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, εἰς τοσοῦτον
 θόρυβον ἀπίκοντο, ὥστε ἐνιοὶ τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυ-
 ρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἔς τε τὰς

Cur autem huius rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli *templum Erechthei* illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo *olea* inest et *mare*, quae aiunt a Neptuno et Minerva, quum de hac terra inter se certarent, testibus advocatis Atheniensibus, posita ibi fuisse. Haec igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata: altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere iussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

(56.) Graeci vero ad Salaminem, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quaestione proposita fie-

5 νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ἰστία αἰείροντο ὡς ἀποθευσόμενοι
 τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτέων ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ
 ναυμαχεῖν. νύξ τε ἐγίνετο, καὶ οἱ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ
 συνεδρίου, ἐσέβαινον εἰς τὰς νῆας. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμι- 57
 στοκλῆα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα, εἶρετο Μνησίφίλος,
 ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃ τι σφι εἴη βεβουλευμένον. πυθόμενος
 δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδωγμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς
 5 τὸν Ἰσθμόν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν,
 εἶπε· „Οὗτοι ἄρα ἦν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλα-
 „μῖνος, περὶ οὐδεμιῆς ἔτι πατρίδος ναυμαχήσεις. κα-
 τὰ γὰρ πόλεις ἕκαστοι τρέψονται· καὶ οὔτε σφέας Εὐ-
 „ρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλ-
 10 „λος, ὥστε οὐ μὴ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπο-
 „λλέεται τε ἡ Ἑλλὰς ἀβουλίῃσι. ἀλλ’ εἴ τις ἐστὶ μῆ-

ret decretum, sed in naves sese coniciētes vela pan-
 derint tamquam abituri; reliqui vero re deliberata
 fecerint decretum, ad Isthmum esse pugnandum.
 Iamque nox aderat; et hi quoque, soluto consessu,
 naves sunt ingressi. (57.) Ibi tunc Themistoclem,
 in navem reversum, interrogavit Mnesiphilus, civis
 Atheniensis, quidnam ab illis decretum foret? A
 quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isth-
 mum deductis ante Peloponnesum dimicarent: Quod
 si igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro
 nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas
 quique civitates se recipient. et nec Eurybiades,
 nec quisquam hominum alius retinere eos pos-
 terit, quin dissolvatur exercitus: et per ducum
 imprudentiam peritura est Graecia. At ut, si qua
 via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

„χανή, ἴθι, καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἣν
 „κως δύνῃ ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύεσθαι,
 58 „ὥστε αὐτοῦ μενέειν.“ Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλείῃ
 ἤρесе ἡ ὑπόθηκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος,
 ἦτε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυβιάδεω. ἀπικόμενος δέ, ἔφη
 θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμῖξαι. ὁ δ' αὐτὸν εἰς τὴν
 νῆα ἐκέλευε ἐσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θε- 5
 μιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει κεινὰ τε πάντα
 τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἑωυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα
 πολλὰ προστιθείς· εἰς ὃ ἀνέγνωσε χρήζων ἕκ τε τῆς
 νηὸς ἐκβῆναι, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγούς εἰς τὸ συν-
 59 ἔδριον. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυ-
 βιάδεα προβῆναι τὸν λόγον, τῶν εἵνεκα συνήγαγε τοὺς
 στρατηγούς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοισι,
 οἷα κάρτα δεόμενος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος

sunt, operam da ut rescindas; si persuadere for-
tasse Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic
maneat. (58.) Themistocli admodum placuit mo-
nitum: qui, nullo ad haec responso dato, ad Eu-
rybiadis navem perrexit. Quo ubi venit, de com-
munibus rebus, ait, se aliquid cum illo communi-
caturum: et ille, si quid secum vellet, navem suam
conscendere eum iussit. Ibi tum Eurybiadi adsidens
Themistocles, et omnia ista quae ex Mnesiphilo audi-
verat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adiecit;
donec precibus eum expugnavit, ut nave egrederetur,
et in concilium iterum convocaret duces. (59.) Qui
ubi convenerunt, priusquam rem, cuius caussa con-
vocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos
Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. Quem

5 στρατηγός Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε· „ὦ Θεμι-
 „στόκλεες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ῥαπίζον-
 „ται.“ ὁ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη· „Οἱ δὲ γε ἐγκατα-
 „λειπόμενοι οὐ στεφανεῦνται.“ Τότε μὲν ἡπίως πρὸς 60
 τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε
 ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς
 ἔπεαν ἀπαίρῃσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρῆσονται. πα-
 5 ρεόντων γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδέ-
 να κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λέγων τάδε.
 „Ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθη (1)
 „ναυμαχίῃ αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μηδὲ, πειθόμενος
 „τουτέων τοῖσι λέγουσι, ἀναζεύξης πρὸς τὸν Ἴσθμόν τας
 10 „ῥῆας. ἀντίβες γὰρ ἐκάτερον, ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ
 „Ἴσθμῳ συμβάλλων, ἐν πελάγεϊ ἀναπεπταμένῳ ναυ-

interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius:
Themistocles! inquit, *in certaminum solemnibus,*
qui ante tempus surgunt, flagris caeduntur. Et
 ille, sui purgandi caussa, ait: *At, qui pone manent,*
non coronantur. (60.) Ita tunc quidem placide re-
 spondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus,
 nihil iam eorum dixit quae ante exposuerat, *dis-*
persum iri socios, si Salamine solvissent: etenim,
 praesentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos
 accusaret. Sed aliam dicendi rationem tenens, ita lo-
 cutus est: (1.) *Penes te nunc est servare Graeciam, si*
meum consilium secutus, hic manens pugnam na-
valem commiseris, neque his morem gesseris qui
naves ad Isthmum promovendas esse contendunt.
Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone.
Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari

„μαχήσεις, ἐς ὃ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι, νῆας
 „ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δέ,
 „ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἴγινα,
 „ἥνπερ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. ἅμα γὰρ τῷ ναυ- 15
 „τικῷ αὐτέων ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός· καὶ οὕτω
 „σφέας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύ-
 60 „σεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω
 (2) „ποιήσης, τσαῖδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. πρῶτα
 „μὲν, ἐν στείνῳ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολ- 20
 „λὰς, ἥν τὰ οἰκότες ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνει, πολλὸν
 „κρατήσομεν. τὸ γὰρ ἐν στείνῳ ναυμαχεῖν, πρὸς ἡμέων
 „ἐστί· ἐν εὐρυχωρίῃ δέ, πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δέ, Σαλα-
 „μὶς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπέκκειται τέκνα τε καὶ
 „γυναῖκες. καὶ μὴν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι, τοῦ 25

*pugnabis, quo minime nobis conducit, graviore
 naves habentibus, et numero pauciores. Porro
 Salaminem perdes, et Megara, et Aeginam, etiam-
 si caeteroquin feliciter nobis res esset cessura.
 Nam classem secuturus est pedestris exercitus, ad-
 eoque tu ipse illos in Peloponnesum duxeris, peri-
 culumque fuerit ut universam perdas Graeciam.
 (60. 2.) Sin quae ego dico feceris, haec in illis com-
 moda reperies. Primum quidem: in angusto mari
 confligentes paucis navibus adversus multas, si
 rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo
 erimus superiores. Nam in angusto praelium na-
 vale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro
 illis. Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos
 nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam
 illud in hac ratione continetur, quod inprimis*

„καὶ περιέχεσθε μάλιστα ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων,
 „προναυμαχήσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ
 „οὐδὲ σφεας, εἴπερ εὖ Φρονέεις, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελο-
 „πόννησον. Ἦν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ 60
 30 „νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἴσθμὸν παρέ- (3)
 „σονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἑκαστέρῳ τῆς
 „Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάροισί τε
 „κερδαίνομεν περιεοῦσι, καὶ Αἰγίνῃ, καὶ Σαλαμῖνι, ἐν
 „τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γε-
 35 „γέσθαι. Οἰκότες μὲν ἰὺν βουλευόμενοισι ἀνθρώποισι, ὡς
 „τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότες βουλευομέ-
 „νοισι, οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ Θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς
 „ἀνθρωπότηας γνώμας.“ Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, 61
 αὐτίς ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπεφέρετο, σιγαῶν τε κε-

*vobis cordi est: nam, hic manens, pariter pro
 Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec
 vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces.
 (60.3.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali
 vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt
 Barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed
 incondita fuga se recipient; lucrabimurque ser-
 vata Megara, et Aeginam, et Salaminem, ad quam
 nos hostibus superiores esse futuros oraculo et-
 iam praedictum est. Iam consilia rationi consen-
 tanea capientibus hominibus solent plerumque
 etiam consentanea evenire: sin contra rationem
 consulunt, ne Deus quidem humanis sententiis ac-
 cedere amat. (61.) Haec ubi Themistocles dixit,
 iterum in eum invectus est Corinthius Adimantus;
 tacere iubens virum cui nulla sit patria, vetans-*

λεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδα οὐκ εἶν ἐπι-
 ψήφισιν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα πα-
 ρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦ- 5
 τα δὲ οἱ προσέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο
 αἱ Ἀθῆναι. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κεινὸν τε καὶ τοὺς
 Κορινθίους πολλὰ τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἐαυτοῖσι τε
 ἐδήλου λόγῳ ὥς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἥπερ
 κείνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσῃαι νῆες σφι ἕως πεπληρωμέ- 10
 ναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρού-
 62 σέσθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διέβαινε εἰς
 Εὐρυβιάδα, λέγων μᾶλλον ἐπιστραμμένα· „Σὺ εἰ
 „μένεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσται ἀνὴρ ἀγαθός· — εἰ
 „δὲ μὴ, ἀνατρέψῃς τὴν Ἑλλάδα· τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν
 „τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ 5

que Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab
 homine exsule proposita; *quando enim patriam
 ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei
 licitum fore sententias cum aliis conferre.* Haec in
 eum dicta proiecit, quod captae Athenae in hostium
 essent potestate. Tum vero *Themistocles* et illum
 et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis
 demonstravit, *et urbem et terram Atheniensibus
 ampliorem, quam illis, esse, quamdiu ducentas
 habuerint naves instructas; nullum enim graecum
 populum, quem adierint, ipsos esse repulsurum.*
 (62.) Haec postquam significavit, ad Eurybiadem
 convertens sermonem, maiore incitatione ait: *Tu si
 hic manes, hicque manens fortem te virum prae-
 stas, recte feceris; si non, Graeciam evertes. Nam
 summa belli nobis in navibus vertitur. Tu vero*

646, 97.

„δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀνα-
 „λαβέντες τοὺς οἰκέτας, κομμεύμεθα εἰς Σίριν τὴν ἐν
 „Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρῃ τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ
 „λόγια λέγει, ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι. ὑμεῖς
 10 „δὲ, συμμάχων τοιῶνδε μουνώντες, μεμήσεσθε τῶν
 „ἐμῶν λόγων.“ Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, 63
 ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας
 μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπο-
 λίπῃσι, ἣν πρὸς τὸν Ἴσθμον ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπόν-
 5 των γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοι-
 πῶι. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας
 διαναυμαχέειν.

Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα, ἔπεισι ἀκροβολισά-64
 μενοι, ἐπὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρσκευάζοντο

mihi morem gere. Id ni feceris, nos quidem e vestigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Italiae urbem, iam antiquitus nostram, quam a nobis instaurandam esse oracula etiam dicunt: vos vero, talibus sociis privati, eorum quae dixi reminiscimini. (63.) His a Themistocle dictis meliora edoctus *Eurybiades* est. Et maxime quidem eo mihi videtur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si ad Isthmum deduceret classem, Athenienses descrent socios: qui si illos deseruissent, reliqui non amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur suscepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali pugna decernerent.

(64.) Hoc modo quum hi *ad Salaminem* verbis inter se essent velitati, postquam ita placuit *Eury-*

ὡς ναυμαχῆσοντες. ἡμέρη τε ἐγίνετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ
 ἀνιόντι σεισμός ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ.
 ἔδοξε δὲ σφι εὐξασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσα- 5
 σθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ
 ἐποίευν ταῦτα. εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐ-
 τόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἰάντα τε καὶ Τελαμῶνα
 ἐπικαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας
 65 νῆα ἀπέστελλον ἐς Αἴγιναν. Ἐφῆ δὲ Δικαῖος ὁ Θεο- 10
 κύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Φυγαῖς τε καὶ παρὰ Μήδοις
 λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· „ἐπεὶ τε ἐκείρετο
 ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω,
 εἴυσα ἐρῆμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρ- 5
 τῷ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κο-
 νιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσίνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστα κη-
 τρισμυρίων· ἀποθωυμάζειν τέ σφεας τὸν κονιορτὸν, ὅτεων

biadi, ad committendum ibidem navale praelium se
 compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente
 sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota
 facere placuit, et Acacidas socios invocare. Utque
 placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus
 ex Salamine Aiaccem et Telamonem advocarunt: et ad
 advehendum Acacum reliquosque Acacidas navem
 in Aeginam miserunt. (65.) Fuit per id tempus
 Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul
 et in existimatione apud Medos, qui narravit „quo
 tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a
 pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum
 Demarato Lacedaemonio in Thriasio campo, vidis-
 seque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam
 a triginta admodum millibus hominum excitatum;

647, 27.

κοτε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε Φωνῆς ἀκούειν, καὶ
 10 οἱ Φαίνεσθαι τὴν Φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν ἱακχόν. εἶναι
 δ' ἀδαήμενα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρhton,
 εἶρεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ Φβεγγόμενον εἴη τοῦτο· αὐτὸς
 δὲ εἶπαι· „Δημάρhte, οὐκ ἔστι ὅπως οὐ μέγα τι σῖνος
 „ἔσται τῇ βασιλῆος στρατιῇ. τάδε γὰρ ἀρίσθηλα, ἐρή-
 15 „μου εὐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ Φβεγγόμενον,
 „ἀπὸ Ἐλευσῖνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι
 „συμμάχοισι. καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελο-
 „πόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλείῃ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ
 „ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νῆας τράπηται τὰς
 20 „ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα-
 „σιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὀρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθη-
 „ναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ
 „αὐτέων τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖ-

quumque miratus esset quibusnam ab hominibus
 excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quae
 vox ei visa esset *mysticus* esse *Iacchus*. Tum Dema-
 ratum, qui sacrorum Eleusiniorum fuisset ignarus,
 ex se quaesisse quid esset quod ita sonaret, seque
 ei respondisse: *Demarate! haud aberit quin magna*
clades exercitum regis adfligat. Quum enim de-
serta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum
esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem
Atheniensibus eorumque sociis. Quod quidem osten-
tum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi
Regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem
convertetur quae Salamine est, navalibus Regis co-
piis exitium portenderit. Agunt autem quotannis
hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpi-

„ται· καὶ τὴν Φωνὴν, τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ
 „ἰακχάζουσι.“ Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον· „Σί 25
 „γὰρ τε, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἶπης. ἢ
 „γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπια ταῦτα, ἀπο-
 „βαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι
 „ρύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἰς. ἀλλ' ἔχ'
 „ήσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει.“ Τὸν 30
 μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς
 Φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, Φέρεσθαι ἐπὶ
 Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὐ-
 τω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπο-
 λείεσθαι μέλλοι.“ Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκυδέας 35
 ἔλεγε, Δημαρήτου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτό-
 μενος.

nae: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum; his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in eiusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. Ad haec Demaratum dixisse: Silentium tene, nec alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad Regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id Deo curae erit. Hoc sibi Demaratum ait praecepisse: tum vero ex pulvere et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri.“ Haec Dicaeus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 66
ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῖνος, θησάμενοι τὸ τραῦμα τὸ Λακωνικὸν, διέβησαν ἐς τὴν Ἰσθμιαίνην, ἐπισχόντες ἡμέρας
τρῆς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρῃσι τρισὶ ἡμέρῃσι
5 ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσσονες
εἶντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε
ἡπειρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα
ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιθήσω γὰρ τοῖσι τε
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν
10 Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι,
τούςδε τοὺς τότε οὐκ ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε
καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πανστρατιῇ
ἐπομένους, πλὴν Θεσπιδέων τε καὶ Πλαταιέων καὶ μά-
λα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
15 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν

(66.) *Nauticus Xerxis exercitus*, postquam ex Trachine, inspecta Laconica strage, in Histiaeam rursus traiecisset, tres dies ibi moratus per Euripum navigavit, et aliis tribus diebus *Phalerum* pervenit. Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenientes, non minore hominum numero Athenas invasisse, quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Thermopylas. Eis enim qui tempestate perierunt, et qui ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et Boeotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis Thespiensibus et Plataeensibus, eum sequebantur; ad haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reliquosque insularum incolas omnes, praeter quinque

ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα. ἴσω γὰρ δὴ προέ-
βαινε ἐσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτω πλέω
67 ἔθνεά οἱ εἶπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο ἐς τὰς Ἀθήνας πάν-
τες οὗτοι, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν
Κύθῳ, ἐκαραδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβήσεται· οἱ
δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη
αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας, ἐθέλων σφι συμμίξαι τε 5
καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλώνοντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ
δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μεταπέμπτοι οἱ τῶν
ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν
νηῶν, καὶ ἴζοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστω τιμὴν ἐδε-
δώκεε· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ 10
Τύριος· ἐπὶ δὲ, ἄλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπεξῆς ἴζοντο,
πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, εἰρώτα, ἀποπειρώμενος

illas civitates, quarum nomina supra commemoravi.
Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur
Persa, tanto plures eum populi sequebantur. (67.)
Postquam igitur hi omnes *Athenas* pervenerant,
Pariis exceptis: nam Parii, pone manentes in Cythno,
exitum belli exspectabant: reliqui vero ut *Phalerum*
pervenerunt, ibi tunc *Xerxes* ipse ad classem de-
scendit, cum ducibus cupiens sermones conferre,
sententiasque eorum explorare. Eo igitur profectus
quum concilio praesideret, aderant convocati popu-
lorum regi subiectorum tyranni, et ordinum in classe
praeffecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex
tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc
Tyrius; tum reliqui. Qui ut ordine deinceps conser-
derant, Mardonium *Xerxes* misit, qui tentaret sin-
gulos interrogaretque, an faciendum esse navale

ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιέοιτο. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰρώ- 68
τα ὁ Μαρδόνιος, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ
ἄλλοι κατὰ ταῦτο γνώμην ἔξεφέροντο, κελεύοντες ναυ-
μαχίην ποιέεσθαι, Ἀρτεμισίῃ δὲ τὰδε ἔφη· „Εἵπαί μοι (1)
5 „πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. Οὔτε
„κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐ-
„βοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν
„εὐσσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγ-
„χάνῳ φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. καὶ τοι
10 „τὰδε λέγω· Φεῖδεο τῶν νηῶν, μὴδὲ ναυμαχίην ποιέο.
„τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρέσσονες τοσοῦτό εἰσι
„κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάν-
„τως δέεῖ σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν
„τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ὠρμῆθης στρατεύεσθαι,
15 „ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδῶν δέ τοι ἴσταται

praelium censerent. (68.) Quos ubi Mardonius, initio facto a Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, *faciendum praelium navale*; una *Artemisia* haec verba fecit: (1.) *Dic tu Regi, Mardonie, me haec dicere. Equidem, quae in pugnis ad Euboeam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, Domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quae tuis rebus maxime conferre censeo. Atqui hoc dico: parce navibus, nec praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? Annon Athenas tenes, quarum caussa hanc suscepisti expeditionem? Immo reliquam et-*

- „οὐδεὶς· οἱ δ' ἐτι ἀντέστησαν, ἀπήλλαξαν οὐτω ὡς κεί-
 68 „νους ἔπρεπε; Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβήσεσθαι τὰ τῶν
 (2) „ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο Φράσω. ἦν μὲν μὴ
 „ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιούμενος, ἀλλὰ τὰς νῆας αὐ-
 „τοῦ ἔχης πρὸς γῇ μένων, ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πε- 20
 „λοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέ-
 „ων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἰοί τε πολλὸν χρόνον εἰσί τοι
 „ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασπεδάς, κατὰ
 „πόλιν δὲ ἕκαστοι Φεύζονται. οὔτε γὰρ σῆτος πάρα σφί-
 „σι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι· οὔτε αὐ- 25
 „τοὺς οἶκος, ἦν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν
 „πῆζον στρατὸν, ἀτρεμιεῖν τοὺς ἐκεῖθεν αὐτέων ἥκοντας·
 68 „οὐδέ σφί μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχεῖν. Ἦν
 (3)

iam Graeciam tenes: neque quisquam tibi resistit: nam, qui adhuc restiterunt, hi ita accepti sunt ut commeruere. (68.2.) Quem vero exitum habituras esse putem res adversariorum, dicam. Si tu non properaveris navalem facere pugnam, sed hic manens ad terram adplicueris naves, aut si in Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Domine, succedent ea quorum caussa huc venisti. Nec enim diu tibi resistere poterunt Graeci, sed disperges eos, et in suas quique civitates profugient. Nec enim commeatus illis, ut ego audio, in hac insula paratus adest: nec verosimile est, si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa regione venerunt; nec illis curae erit pro Atheniensibus discrimen navalis praelii adire. (68.3.) Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor

30 „δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυ-
 „τικός στρατός κακωθῆις, τὸν πεζὸν προσδηλῆσθαι.
 „πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὡς
 „τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι φι-
 „λέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοὶ. σοὶ δὲ,
 „εἰσὶν ἀρίστα ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δοῦλοί εἰσι οἱ ἐν
 35 „συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, εἰσὶν Αἰγύπτιοί τε
 „καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὄφε-
 „λός ἐστι οὐδέν.“ Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, 69
 ὅσοι μὲν ἔσαν εὖνοοι τῇ Ἀρτεμισίᾳ, συμφορὴν ἐποιεῦντο
 τοὺς λόγους, ὡς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος,
 ἔτι οὐκ εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι· οἱ δὲ ἀγαθόμνοί τε
 5 καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρῶτοις τετιμημένης διὰ
 πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ κρίσει, ὡς ἀπο-

LXIX. 6. κρίσι. Alii vulgo ἀνακρίσι.

ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quoque calamitatem sit adlaturus. Ad haec, Rex, hoc etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse malos, malis vero bonos. Atqui tibi, viro omnium optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum numero dicuntur esse, nempe Aegyptii, et Cyprii, et Cilices, et Pamphyli, inutiles homines. (69.) Haec ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque reginae favebant, dolebant eam ista locutam, verentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod illum vetuisset navalem pugnam facere: qui vero invidebant ei maleque cupiebant, ut quae prae reliquis omnibus sociis in honore esset apud regem, iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei ad-
Herod. T. IV. P. I. E

λεομένης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀνηπείχθησαν αἱ γνώμαις εἰς
 ἑαίρεσιν, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀσπεμίσσης· καὶ
 νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῶ μάλ-
 λον αἶνεε. ὅμως δὲ τοῖσι πλείοσι πείθεσθαι ἐκέλευε τάδε, 10
 καταδόξας πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐβελokaκίεω, ὡς
 οὐ παρόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρσκευάστο θεή-
 σαυται ναυμαχέοντας.

70 Ἐπειδὴ δὲ παρήγγελον ἀναπλῶειν, ἀνῆγον τὰς νῆας
 ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα, καὶ παρεκρίθησαν διαταχέντες κατ'
 ἡσυχίην. τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχευσε σφι ἡ ἡμέρη ναυ-
 μαχίην ποιήσασθαι· νῦν γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρσκευ-
 άζοντο εἰς τὴν ὑστεραίην. Τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε 5
 καὶ ἄρρωδι, οὐκ ἥκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου.
 ἄρρωδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι, ὑπὲρ
 γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχεῖν μέλλοιεν· νικηθέντες τε,

laturo. At ut ad *Xerxem* relatae sunt sententiae, ad-
 modum gavisus est illius sententiā: et, quum iam
 antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam
 magis eam laudavit. Attamen *hac in re pluribus*,
 ait, *esse parendum*; ratus ad Euboeam sponte suos
 rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset: nunc
 autem constituerat ipse spectare pugnantes.

(70.) Postquam enavigandi signum datum est,
 eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium
 explicuerunt aciem. At tunc quidem non suffecit
 dies, ut committeretur praelium: nox enim super-
 venit; et illi in posterum diem sese comparabant.
 Graecos vero metus incescit et trepidatio, praesertim
 vero Peloponnesios: angebantur quippe, quod ad
 Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-

ἐν ἧσιν ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν
 10 ἑαυτῶν ἀφύλακτον. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ 71
 τὴν παρεῦσαι νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον
 καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὅπως κατ' ἥκει-
 ρον μὴ ἐσθάλειεν οἱ βάρβαροι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τὰ
 15 χεῖρα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμο-
 πυλῆσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολιῶν,
 ἐς τὸν Ἴσθμόν ἔζοντο· καὶ σφί ἐπὶ στρατηγὸς Κλεόμ-
 βροτος, ὁ Ἀναξανδρίδῃ, Λεωνίδῃ δὲ ἀδελφείῳ. ἰζό-
 20 μενοι δὲ ἐν τῷ Ἴσθμῳ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνί-
 25 δα ὁδόν, μετὰ ταῦτο, ὥς σφί ἰδοῖν βουλευομένοισι, οἰκο-
 δέμεν διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τεῖχος. αἳ δὲ εὐσεῶν μυρια-
 δέων πολλῶν, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο
 τὸ ἔργον. καὶ γὰρ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ

sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula inter-
 clusi obsiderentur, suâ terrâ sine praesidio relictâ.
 (71.) Sub eandem noctem pedestris Barbarorum exer-
 citus adversus *Peloponnesum* profectus est; quam-
 quam quaecumque excogitari potuerunt effecta erant,
 ne a continente in *Peloponnesum* irrumper Barbari
 possent. Simulatque enim cognoverant *Peloponnesii*
 obiisse Leonidam ad Thermopylas, concursu ex op-
 pidis facto Isthmum occuparunt, et praeerat eis ibi
 Cleombrotus, Anaxandridae filius, frater Leonidae.
 Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem
 viam obstruxerunt, deinde de communi consilio
murum per Isthmum instituerunt ducere. Quum-
 que multae essent hominum myriades, quorum quis-
 que manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam
 et lapides et lateres et tigna et corbes sabulo reple-

Φορμοὶ ψάμμου πλήρεις ἐσσεφόροντο, καὶ ἐλίνυνον οὐδέ-
 να χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς, οὔτε 15
 72 ἡμέρης. Οἱ δὲ βοηθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμόν πανθημεῖ,
 οἷδε ἔσαν Ἑλλήνων Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Ἀρκάδες πάν-
 τες, καὶ Ἠλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ Σικυωνῖοι, καὶ
 Ἐπιδαύριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροικζήνιοι, καὶ Ἑρμι-
 ονέες. οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοηθήσαντες καὶ ὑπεραρρῶδόν- 5
 τες τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοπον-
 νησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παροι-
 73 χῶκεε ἤδη. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἑπτὰ.
 τούτων δὲ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα ἑόντα, κατὰ χώραν
 ἴδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκεον, Ἀρκάδες τε, καὶ
 Κυνοῦριοι. ἐν δὲ ἔθνος, τὸ Ἀχαιικόν, ἐκ μὲν Πελοπον-
 νήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μὲν τοι τῆς ἑαυτῶν οἰκέε δὲ 5
 τὴν ἄλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα τῶν ἑπτὰ τέσσερα,

tae congerebantur; et sociatâ operâ opus facientes,
 nullo temporis momento, nec noctu, nec interdium,
 cessabant. (72.) Qui ad muniendum *Isthmum* ope-
 ram suam consociarunt Graeci, hi fuere: Lacedae-
 monii et Arcades omnes, et Elei, et Corinthii, et Si-
 cyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Troezenii, et
 Hermionenses. Hi sunt qui periclitanti Graeciae me-
 tuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli
 curae ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum
 iam praeterierant solennia. (73.) *Peloponnesum*
 septem incolunt populi. Horum duo sunt indigeni;
 eandem nunc, quam antiquitus, regionem habitan-
 tes, *Arcades*, et *Cynurii*. Unus populus, *Achaicus*,
 Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regio-
 nem cum alia mutavit. Reliqui quatuor ex illis sep-

65a, 79.

ἐπηλυδά ἐστι, Δωριέες τε, καὶ Αἰτωλοί, καὶ Δρύο-
 πες, καὶ Λήμνιοι. Δωριέων μὲν, πολλαὶ τε καὶ δόκιμοι
 πόλεις· Αἰτωλῶν δὲ, Ἥλις μούνη· Δρύόπων δὲ, Ἑρμιό-
 10 νη τε καὶ Ἀσίνη ἢ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λη-
 μνίων δὲ, Παρωρεῖται πάντες. οἱ δὲ Κυνοῦριοι, αὐτόχθο-
 νες ἐόντες, δοκέουσι μούνοι εἶναι Ἴωνες· ἐκδεδωρίευνται δὲ,
 ὑπὸ τῇ Ἀργείῳ ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ἐόντες Ὀρ-
 νεῖται καὶ περίοικοι. Τούτέων ὦν τῶν ἑπτὰ ἐθνέων αἱ
 15 λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κατέλεξα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκα-
 τέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κα-
 τήμενοι, ἐμῆδιζον.

Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἴσθμῳ, τοιοῦτω πόνῳ συνέστασαν, 74
 αἵτε περὶ τοῦ παντός ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νηυσὶ

LXXIII. 12. Pro μούνοι, μὲν ἐνίοις corrigunt nonnulli.

tem populis, advenae sunt: *Dorienses, Aetoli, Dryo-
 pes, et Lemnii*. Et Doriensium quidem multae sunt
 et illustres civitates: Aetolorum vero sola Elis: Dryo-
 pum Hermione, et Asine prope Cardamylen Laconi-
 cam: Lemniorum vero, Paroreatae omnes. Cynurii,
 indigenae quum sint, soli videntur [*sive, nonnullis*
quidcm videntur] Iones esse; sed in Dorienses mu-
 tati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivo-
 rum, partim temporis progressu: sunt autem Or-
 neatae et horum finitimi. Istorum septem populo-
 rum reliquae civitates, praeter eas quas nominavi,
 neutrarum erant partium: si autem libere loqui li-
 cet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

(74.) Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi
 labore conflictabantur, quippe de summa rerum iam

οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὁμῶς, ταῦτα πυνθανόμενοι, ἀρρώδον, οὐκ οὕτω περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες, ὥς περὶ τῇ Πελοποννήσῳ. ἕως μὲν 5 δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστάς σιγῇ λόγον ἐποιεέτο, θῶμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδew ἀβουλίην· τέλος δὲ, ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων. οἱ μὲν, ὥς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεὼν εἶη ἀποπλῶναι, καὶ περὶ ἐκείνης κινδύ- 10 νέυειν, μηδὲ πρὸ χώρας δοριαλώτου μόνοντας μάχεσθαι· Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ Μεγαρεῖς, αὐτοῦ μέ- 75 νοντας ἀμύνασθαι. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς, ὥς ἐσσοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαβὼν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου. ἐξιλθὼν δὲ, πέμπει ἐς τὸ στρα-

LXXIV. 3. ὁμῶς. Vulgo ὁμως.

periclitantes, nec sperantes mari praeclare admodum gestum iri rem. Et illi *ad Salaminem*, postquam quid ad Isthmum ageretur cognoverunt, similiter trepidabant, non tam sibi metuentes, quam Peloponneso. Et aliquantisper quidem vir viro adstans tacite inter se sermones conferebant, imprudens mirantes Eurybiadis consilium: ad extremum vero in publicum res erupit; et coiit concilium, multaque verba eisdem de rebus iactabantur; dicentibus aliis, *necessario ad Peloponnesum esse navigandum, et pro illa propugnandum, nec ad regionem ab hoste captam manendum, et pro illa dimicandum*; Atheniensibus vero et Aeginetis et Megarensibus contendentibus, *eo loci manendum et cum hoste configendum*. (75.) Ibi tunc *Themistocles*, quum viuceret sententia Peloponnesiorum, clanculum con-

τέπεδον τὸ Μήδων ἄνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέ-
 5 γειν χρεόν· τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκίτης δὲ καὶ
 παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλέους παίδων· τὸν δὲ ὑπε-
 ρον τούτων τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπία τε
 ἐποίησε, ὡς ἐπέδεκοντο οἱ Θεσπῖες πολίτας, καὶ χρή-
 μασι ὄλβιον. ὃς τότε πλοῖω ἀπικόμενος, ἔλεγε πρὸς
 10 τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων ταδε· „Ἐπεμψέ με
 „στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβειν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 „(τυγχάνει γὰρ Φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμο-
 „νος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν
 „Ἑλλήνων πρήγματα,) φράσσοντα, ὅτι οἱ Ἕλληνες
 15 „δρῶσιν βουλευόμενοι καταρρώδηκότες. καὶ νῦν παρέ-
 „χει κάλλιστον ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι,
 „ἢ μὴ περιῶντε διαδράντας αὐτοὺς. οὔτε γὰρ ἀλλή-
 „λοις ὁμοφρονέουσι, οὔτ' ἐτι ἀντιστήσονται ὑμῖν· πρὸς

cilio egressus, certum hominem navigio in castra mi-
 sit Medorum, edoctum quod dicere oporteret. Nomen
 homini Sicinnus fuit: erat autem servus et filiorum
 paedagogus Themistoclis; quem post has res gestas
 Themistocles, quo tempore Thespienses novos coop-
 tarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis oneravit.
 Quo ubi is navigio pervenit, apud duces Barbaro-
 rum haec verba fecit: *Misit me dux Atheniensium*
clam reliquis Graecis; favet enim ille Regis par-
tibus, cupitque ut res vestrae rebus Graecorum
sint superiores; misit me autem qui vobis nun-
ciarem, fugam meditari Graecos, metu perculsos.
Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe praeclarissimam, si non commiseritis ut illi
fugā dilabantur. Nam nec inter se sunt concor-

„ἐαυτούς τε σφέας ὄψασθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέ-
 „τερα Φρονέοντας καὶ τοὺς μή.“ Ὁ μὲν, ταῦτά σφι 20
 76 σημήνας, ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ
 ἐγίνετο τὰ ἀγγελλθέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νησίδα τὴν
 Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλαμίνος τε κειμένην καὶ τῆς
 ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο
 δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ’ 5
 ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆ-
 γον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμέ-
 νοι, κατέχον τε μέχοι Μουνυχίης πάντα τὸν παρῆκον
 τῆσι νηυσί. τῶνδε δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ
 τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ Φυγέειν ἐξῇ, ἀλλ’ ἀπολαμφθέντες 10
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι, δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ἀγω-
 νισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην

*des, nec amplius vobis resistant; sed adversus se
 invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sen-
 tiunt et eos qui contra. Et hic quidem, his dictis,
 e vestigio discessit. (76.) Illi vero, fidem nuncio
 adhibentes, primum, in Psyttaleam, parvam insu-
 lam inter Salaminem et continentem sitam, magnum
 numerum Persarum exposuerunt: deinde, sub me-
 diam noctem evecti sunt qui cornu [Graecorum]
 occidentem spectans ad Salaminem intercluderent;
 simulque, qui ad Ceam et Cynosuram erant locati,
 evecti sunt, et universum fretum usque ad Muny-
 chiam occuparunt. Evecti autem his navibus sunt eo
 consilio, quo fugâ elabi non possent Graeci, sed ad
 Salaminem circumventi poenas darent praeliorum
 ad Artemisium factorum. In exiguam vero illam in-
 sulam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum*

655, 39.

ἀπιβίβαζον τῶν Περσέων, τῶνδ' εἵνεκεν, ὡς, ἐπεὰν γέ-
νηται ναυμαχίη, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε
15 ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμα-
χίης τῆς μελλούσης ἔσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος,) ἵνα τοὺς
μὲν περιποιῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. ἐποίευν δὲ σιγῇ
ταῦτα, ὡς μὴ πυνθανοίατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὲ ταῦτα
τῆς νυκτός, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παραρτέοντο.

Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ ἀλη- 77
θεές, οὐ βουλέμενος ἐναργέως λέγοντας πειρᾶσθαι κα-
ταβάλλειν, ἐς τοιάδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαέρου ἱερὸν ἀκτὴν
5 νηυσὶ γεφυρώσωσι, καὶ εἰναλὴν Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μαυνομένη λιπαράς πέρσαντες Ἀθήνας,

numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc ma-
xime delatum iri videbantur, (sita enim insula erat
in freto ubi pugna erat facienda) ibi suos servarent,
hostes vero interficerent. Silentio autem haec omnia
fecerunt, ne animadverterent adversarii: et per to-
tam noctem, nulla quiete sumta, in hoc adparatu
fuere occupati.

(77.) In has res tales equidem intuens, negare
non possum vera esse oracula huc spectantia; nec
reicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae littus aureo-ense-in-
structae

navibus velut ponte straverint et mari-cinctam
Cynosuram,

insana spe vastatis splendidis Athenis;

δία Δίκη σβέσσει κρατερὸν Κόρον, Ἵβριος υἱόν,
 δεινὸν μαιμῶνonta, δεκεῦντ' ἀνὰ πάντα τίθεσθαι.

Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
 πότον Φοινίζει. τότε ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ 10
 εὐρύοπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

Ἐς τοιαῦτα μὲν, καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι,
 ἀντιλογίης χρησμῶν περὶ οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμῶ,
 οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέχομαι.

78 Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠθισμὸς λό-
 γων πολλός. ἤδισαν δὲ οὐκ ὥς, ὅτι σφίας περιεκυκλέον-
 το τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης
 ὥρων αὐτοὺς τεταγμένους, εἶδοικεν κατὰ χώρην εἶναι.

79 Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀρι-

LXXVII. 8. τίθεσθαι. Vulgo πυθίσθαι. Nonnulli πίθισθαι. L. 13.
 ἀντιλογίης --- λήγειν. Cum viro docto legendum videtur δι' ἀν-
 τιλογίης --- ἐλθεῖν.

*tum diva Vindicta exstinguet minacem Satieta-
 tem, Contumeliae filiam,
 dire furentem, omniaque conantem evertere.*

*Aes enim aeri miscebitur, et sanguine Mavors
 pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Graeciae
 reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.*

Ad haec talia, et adversus ita clare loquentem Baci-
 dem, nec ego contradicendi oraculis caussa quid-
 quam dicere audeo, nec ab aliis dictum admitto.

(78.) Iam inter duces *ad Salaminem* gravis exsi-
 stebat sermonum contentio. Nec dum vero illi no-
 verant, undique inclusos se esse a Barbaris: sed, ut
 illos interdum locatos viderant, ita eodem in loco
 mansisse eos putabant. (79.) Dum inter se altercantur

στειδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρα-
κισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθα-
νόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἀριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν
5 Ἀθήνῃσι καὶ δικαιοτάτον. οὗτος ὠνὴρ στας ἐπὶ τὸ συνέ-
δριον, ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλῆα, ἐόντα μὲν ἐαυτῷ οὐ
φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ μεγάλῃς τῶν
παρόντων κακῶν, λήθην ἐκείνων ποιούμενος ἐξεκαλέε-
το, θέλων αὐτῷ συμμίξαι. προακήκως δὲ ὅτι σπεύ-
10 δοῖεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν
Ἴσθμόν. ὡς δὲ ἐξῆλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγε Ἀριστί-
δης τάδε· „Ἡμέας στασιάζειν χρεόν ἐστι, ἐν τε τῷ ἄλ-
„λῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὁκότερος
„ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω
15 „δέ τοι, ὅτι ἴσον ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ

duces; interim ex Aegina traiecerat *Aristides*, *Lysimachi* filius, civis quidem Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo; quem ego, ut eius mores accepi, optimum Athenis virum iustissimumque fuisse iudico. Hic vir, stans ad introitum concilii, evocari ad se iussit *Themistoclem*, qui non ei amicus, sed quam maxime inimicus erat; verum ob praesentium gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari illum iussit, colloqui cum eo cupiens: antea audiverat autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur classis. Postquam egressus est *Themistocles*, his verbis eum *Aristides* adloquitur: *Debemus nos et aliās et nimirum nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrum maiora commoda patriae sit adlaturus. Dico vero tibi, perinde esse, multa an pauca verba facias ad Pelo-*

„ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ
 „αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ' ἦν θέλω-
 „σι, Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἰοί τε ἔσσι-
 „ται ἐκπλῶσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων
 80 „κύκλῳ. ἀλλ' ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμνην.“ Ὁ δ' 20
 ἀμείβετο τοῖσδε· „Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ
 „εὐ ἡγγεilas. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς
 „αὐτόπτης γενόμενος ἡκεις. ἴσθι γὰρ, ἐξ ἐμέο τὰ ποιεύ-
 „μενα ὑπὸ Μήδων. ἑδεε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἔβελον 5
 „ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παρα-
 „στήσασθαι. σὺ δὲ, ἐπεὶ περ ἡκεις χρηστὰ ἀπαγγέλ-
 „λων, αὐτὸς σφι ἄγγειλον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω,
 „δόξω πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὡς οὐ ποιεύν-
 „των τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλὰ σφι σήμνην αὐτὸς 10

ponnesios classem hinc abducere cupientes. Ego enim, oculatus testis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis nuncia. (80.) Sic ille; cui Themistocles respondit: Et rectissime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam, quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis oculatus nuncias. Scito enim, a me monitos fecisse hoc Medos: quandoquidem enim sponte noluerunt Graeci praelio decernere, necesse fuit ut inviti cogerentur. At tu, quoniam huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam si ego haec dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis persuadebo factum hoc esse a Barbaris. Sed tu eos adi; et ipse illis, ut res habet, indica.

„παρελθὼν ὡς ἔχει. ἔπεα δὲ σημήνης, ἣν μὲν πείθων-
 „ται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα· ἣν δὲ αὐτοῖσι μὴ πι-
 „στα γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται. σὺ γὰρ ἔτι διαδρῆ-
 „σοῦνται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέ-
 „γεις.“ Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, Φά- 81
 μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν, καὶ μόγις ἐκπλῶσαι λα-
 θὼν τοὺς ἐπορμέοντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρα-
 τώπεδον τὸ Ἑλληνικόν· ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω πα-
 5 ραττίεσθαι τε συνεβούλευε ὡς ἀλεξισομένους. Καὶ ὁ
 μὲν, ταῦτα εἶπας, μετεστήκει· τῶν δὲ αὐτῖς ἐγένετο
 λόγων ἀμφισβασίη· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν
 οὐκ ἐπείθοντο τὰ ἐξαγγελθέντα. Ἀπιστεόντων δὲ του- 82
 τῶν, ἦκε τριῆρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς
 ἡρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένεος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν

Quod ubi tu indicaveris, si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus ab hostibus. (81.) Igitur in concilium ingressus Aristides, rem nunciat; dicens, *se ex Aegina venire, et per hostium naves in statione locatas aegre pervasisse latentem; universam enim Graecorum classem a Persarum navibus esse circumventam: quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese comparent.* His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus orta est sermorum disceptatio: plerique enim ex ducibus fidem nuncio non adhibuerunt. (82.) Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panaetius, Sosimenis filius; quae

ἀληθήναι πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν
 Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βαρβα- 5
 ρον κατελοῦσι. Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολη-
 σάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον
 τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς
 τὰς ὀγδώκοντα καὶ τριηκοσίας νῆας· δύο γὰρ δὴ νηῶν
 τότε κατέδεδε ἐς τὸν ἀριθμὸν. 10

- 83 Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν
 Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσόντες.
 ἡὼς τε διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιη-
 σάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμισ-
 στοκλῆς· τὰ δὲ ἔπεα ἦν, πάντα κρέσσω τοῖσι ἥσσοσι 5
 ἀντιτιθέμενα. ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι
 ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ, τούτων τὰ κρέσσω αἰρέε-

omnem veritatem adtulit. Quod quidem ob factum Delphis in tripode nomen *Teniorum* inscriptum est in eorum populorum nominibus qui Barbarum debellarunt. Hac igitur navi, quae ad Salaminem ab hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quae antea ad Artemisium transfugerat, completus est numerus navium, quibus usi sunt Graeci, ut trecentae et octoginta confierent; ad quem explendum numerum duae naves prius defuerant.

(83.) Postquam Teniorum verba fidem fecere Graecis, tum demum ad navalem pugnam sese hi compararunt, et prima luce coetum coegerunt propugnatorum. Ibi tunc prae caeteris ducibus Themistocles bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in eo vertebatur oratio, ut meliora quaeque peioribus opponeret, hortareturque, ut, quaecumque in homi-

σθαι. καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε εἰς
 τὰς νῆας. καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἤκε ἡ ἀπ'
 10 Αἰγίνης τριήρης, ἣ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπεδήμησε. ἐν-
 θαῦτα ἀνῆγον τὰς νῆας ἀπάσας οἱ Ἕλληνες. Ἄνα-84
 γομένοισι δὲ σοί, αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βαρβαροί. οἱ
 μὲν δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνῃν ἀνεκρούοντο, καὶ
 ἄκελλον τὰς νῆας Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς, ἀνὴρ Ἀθη-
 ναῖος, ἐξαναχθεὶς, νῆϊ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ
 τῆς νηὸς, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὲ οἱ
 ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθεῖντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω
 λέγουσι τῆς ναυμαχίας γενέσθαι τὴν ἀρχήν. Αἰγινῇ-
 10 γυναι, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν εἰς Αἴ-
 γιναν, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξάσαν. Λέγεται δὲ καὶ τὰ

nis naturam et conditionem caderent, ex his elige-
 rent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscen-
 dere naves suos iussit. Qui dum conscendunt, adfuit
 ex Aegina triremis quae ad deducendos Aeacidas
 missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt
 Graeci. (84.) Quos in altum evectos tanto protinus
 impetu adgressi sunt Barbari, ut caeteri Graeci om-
 nes in puppim remigarent, et terrae admoverent na-
 ves. Unus *Aminias*, Atheniensis civis, Pallenensis,
 longius evectus, navem hostilem rostro petiit. Cu-
 ius navis quum alteri implicita haereret, nec inde
 divelli posset; ita demum caeteri, auxilio venientes
 Aminiae, praelium commiserunt. Id quidem fuisse
navalis pugnae initium memorant Athenienses: Ae-
 ginae vero, illam navem, aiunt, pugnae initium
 fecisse, quae Aeginam ad advehendos Aeacidas fue-
 rat missa. Narratur hoc etiam, adparuisse Graecis

δε, ὡς Φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη· Φανῆσαν δὲ δια-
 κελεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκούσαι τὸ τῶν Ἑλλή-
 νων στρατόπεδον, ὀνειδίσασαν πρότερον τὰδε· „ὦ δαι-
 85 „μόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούεσθε;“ Κα-
 τὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ
 εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσίνος τε καὶ ἐσπέρης κέρας· κατὰ
 δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὗτοι δ' εἶχον τὸ πρὸς τὴν
 ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα. ἐβелоκάκεον μέντοι αὐτέων, 5
 κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολας, ὀλίγοι· οἱ δὲ πλεῖ-
 νες, οὐ. Ἐχω μὲν νυν συγχῶν οὐνόματα τριηράρχων κα-
 ταλέξαι, τῶν νῆας Ἑλληνίδας ἐλόντων· χρήσομαι δὲ
 αὐτοῖσι οὐδὲν, πλὴν Θεομήστορές τε τοῦ Ἀνδροδάμαν-
 τος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. 10
 τοῦ δὲ ἐνῆκα μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήστωρ

speciem mulieris, quae illos, ita ut universus exau-
 diret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit,
 increpatos prius his verbis, *Miseri! quousque in
 puppim remigabitis?* (85.) Contra Athenienses lo-
 cati Phoenices erant; hi enim cornu obtinebant
 Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedae-
 monios vero Iones, qui in altero cornu versus orien-
 tem et Piraeum erant. Et horum quidem pauci, ut
 monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt;
 maior pars vero strenue pugnabat. Possem sane mul-
 torum nomina trierarchorum edere, qui graecas na-
 ves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theo-
 mestorem Androdamantis filium, et Phylacum Hi-
 stiaci, Samium utrumque. Horum autem solorum
 ea caussa facio mentionem, quod Theomestor ob
 hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est con-

μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστη-
 σάντων τῶν Περσέων· Φύλακος δὲ, εὐεργέτης βασι-
 λῆος ἀνεγράφη, καὶ χώρα οἱ ἐδώρθη πολλή. οἱ δ' εὐερ-
 15 γέται τοῦ βασιλῆος, ὀροσάγγαι καλέονται Περσιοί.
 περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νηῶν 86
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραίετο· αἱ μὲν, ὑπ' Ἀθηναίων δια-
 φθειρόμεναι· αἱ δὲ, ὑπὸ Αἰγινήτων. ἅτε γὰρ τῶν μὲν
 Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν
 5 δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόῳ ποιεόν-
 των οὐδὲν, ἑμέλλε τοιοῦτό σφι συνοίσσθαι, οἷόν περ ἀπέ-
 βη. καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέραν μα-
 κρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑωυτῶν, ἢ πρὸς Εὐβοίῃ· πᾶς τις
 προθυμεόμενος, καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκεε τε ἑκα-
 10 στος ἑωυτὸν θεήσεσθαι βασιλῆα.

stitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de
 Rege meruerunt adscriptus est, et amplius terræ tra-
 ctus eidem donatus. *Orosangae* Persico sermone vo-
 cantur *bene de rege meriti*. Ac de his quidem ita
 res habet. (86.) Maior vero numerus hostilium ita-
 rium in hac *ad Salaminem pugna* periit; aliae ab
 Atheniensibus corruptae, aliae ab Aeginetis. Nam
 quum Graeci ordine et iusta acie pugnarent, Barbari
 vero nec dum satis ordinati fuissent, neque recto
 consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum
 evenire quod accidit: quamquam eo die longe for-
 tiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Eu-
 boeam, quum unusquisque formidine Xerxis stu-
 dium omne adhiberet; quisque enim spectari se a
 rege existimabat.

Herod. T. IV. P. I.

F

- 87 Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχω μετεξέτερους εἶπαι ἀτρεκέως, ὡς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τὰδε ἐγένετο, αἶψ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆϊ. ἐπειδὴ γὰρ εἰς Θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλῆος πρήγματα, 5 ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νῆς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νηὸς Ἀττικῆς. καὶ ἡ, οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἔμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νῆες Φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εὐῶσα· ἔδοξε οἱ τότε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεκε ποιησάση. διωκομένη γὰρ ὑπὸ 10 τῆς Ἀττικῆς, Φέρουσα ἐνέβαλε νῆϊ Φιλίῃ, ἀνδρῶν τε Καλυνδέων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλῆος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνει ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἐόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε

(87.) Iam, quod ad alios adtinet, quo pacto singuli nonnulli Barbarorum aut Graecorum pugnaverint, non possum pro comperto referre: sed ad *Artemisiam* quod spectat, haec gesta sunt, unde illa magis etiam regi adprobata est. Postquam magno tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim instaret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam navem impegit, qua Calyndenses viri vehebantur cum rege Calyndensium Damasithymo. Cum quo an ei antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, altercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem

15 ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ
 συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπεσοῦ-
 σα νηὺς. ὥς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρη-
 σαμένη, διπλᾶ ἑωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὁ τε γὰρ τῆς
 20 Ἀττικῆς νηὸς τριήραρχος, ὥς εἶδε μιν ἐμβάλλουσαν νηὶ
 ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ
 Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ
 αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.
 Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεγκε γενέσθαι, διαφυγέειν 88
 τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέβη ὥστε κακὸν
 ἐργασαμένην, ἀπὸ τουτέων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι
 παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γάρ, βασιλῆα θηνύμενον, μα-
 5 θὼν τὴν νῆα ἐμβαλοῦσαν· καὶ δὴ τίνα εἶπαι τῶν πα-
 ρόντων „Δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζε-

non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu
 tunc maxime Calydensium navis ei fuerit obiecta.
 Ut vero in illam impegit, eamque depressit, singu-
 lari felicitate usa, duplex inde commodum retulit.
 Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in
 navem hominum barbarorum facere impetum, ratus
 Artemisiae navem esse graecanicam, aut a Barbaris
 ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissâ
 illâ, alias Barbarorum naves petiit. (88.) Itaque
 hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva
 evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum
 damno adfecisset regem, ob id ipsum factum maxime
 ab eodem laudaretur. Aiunt enim, quum pugnam
 Xerxes spectaret, animadvertisse eum hanc navem
 in alteram impingentem: quumque adstantium ali-
 quis ei dixisset, *Vides, domine, quam fortiter*

„ται, καὶ νῆα τῶν πολεμίων κατέδυσε;“ καὶ τὸν ἐπεί-
 ρεσθαι, εἰ ἀληθέως ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον· καὶ τοὺς
 Φάναι „σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους“·
 τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστάτο εἶναι πολεμίνην. τὰ τε 10
 γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεκε ἐς εὐτυχίην γε-
 νόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδένα ἀπο-
 σωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται
 πρὸς τὰ φραζόμενα· „Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυ-
 „ναῖκες· αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες.“ ταῦτα μὲν Ξέρξην 15
 Φασὶ εἶπαι.

- 89 Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς
 Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφεὸς, ἀπὸ δὲ
 ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ ὀνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων,
 καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλή- 5
 νων. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθεί-

*Artemisia pugnet, quae navem etiam hostilem de-
 pressit! quae sisse illum, vere-ne sit hoc Artemi-
 siae factum? cui illos respondisse, plane se nosse
 navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse
 navem, quam illa depressisset. Nam et alia, ut di-
 ctum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Ca-
 lyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accu-
 sare illam potuisset. Itaque Xerxes ad ea, quae ei
 ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: Viri
 mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. Hoc
 a Xerxe dictum memoratur.*

(89.) In hoc autem praelio occubuit dux Ariabi-
 gnes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii
multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum
 sociis: ex Graecis vero pauci. Hi enim quum essent

ροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σα-
λαμῖνα διένεον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θα-
λάσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ
αἱ πρῶται ἐς Φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλείσται
10 διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὀπίσθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε
τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὡς ἀποδεξόμενοι τι καὶ
αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ Φευγούσῃσι
περιέπιπτον. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ φορύβῳ τού- 90
τῳ. τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθάρεατο, ἐλ-
θόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι'
ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νῆες, ὡς προδόντων. συνήνεκε ὧν
5 οὕτω, ὥστε Ἴωνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι,
Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν.
ἔτι τουτέων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σα-

natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot
non manu ceciderunt hostium, ad Salaminem ena-
tarunt: at Barbarorum plerique, natandi imperiti,
in mari periere. Et postquam primae naves in fu-
gam erant versae, tum vero plurimae corruptae
sunt: nam qui pone erant locati, hi quum navibus
in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi prae-
clarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum
naves fugientium inciderunt. (90.) In eodem tu-
multu hoc etiam accidit. *Phoenices* quidam, quo-
rum naves perierant, ad regem accedentes calum-
niiati sunt *Iones*, tamquam per eorum proditionem
periissent naves. Forte fortuna autem ita cecidit res,
ut Ionum duces nihil mali paterentur, et Phoeni-
ces calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum
illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium na-

μοθηκική νηὺς ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφε-
ρομένη Αἰγιναίη νηὺς κατέδυσε τῶν Σαμοθητικῶν τὴν
νηῶν. ἄτε δὴ ἔοντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθητικῆς, τοὺς 10
ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νηὸς βάλλοντες ἀπή-
ραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γε-
νόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο. ὥς γὰρ εἶδε σφεας Ξέρ-
ξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοί-
νικας, οἷα ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενός 15
καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ.
αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι, τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι.
(ὅπως γὰρ τινὰ ἴδοι Ξέρξης τῶν ἑαυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικ-
νύμενον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ
ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλέεται Αἰγάλεως, ἀνεπυνθά- 20
νετο τὸν ποιήσαντα· καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον

vibus irruit navis Samothracica: et dum mergitur
Attica navis, adcurrrens navis Aeginensis deprimit
Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut solertes
iaculatores, de navi quae ipsorum navem depresso-
rat coniectis telis deturbarunt propugnatores, na-
vemque conscenderunt, eaque potiti sunt. Id factum
Iones servavit. Ut enim rem praeclare ab his gestam
Xerxes vidit, iram suam in *Phoenices* vertit, quippe
valde aeger animi et quoslibet accusans: illorumque
capita iussit praecidi, *ne, quum ignavi ipsi essent,*
fortiores viros calumniarentur. Xerxes enim, e re-
gione Salaminis sedens in montis radice, cui Aega-
leos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum
cerneret, sciscitabatur *quis esset qui id fecisset:* et

πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.) πρὸς δὲ ἔτι καὶ προσελάβετο φίλος ἐὼν Ἀριαράμνης, ἀνὴρ Πέρσης πα-
ρεὼν, τούτου τοῦ Φοινικηίου πάθεος. οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς
25 Φοίνικας ἐτράποντο.

Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς Φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκ- 91
πλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται, ὑποστάντες ἐν
τῷ πορβμῶ, ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ
Ἀθηναῖοι ἐν τῷ Θορύβῳ ἐκεραίζον τὰς τε ἀντισταμένας
5 καὶ τὰς Φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκ-
πλωύσας· ὅπως δὲ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν,
Φερόμενοι ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Αἰγινήτας. Ἐνθαῦτα συν- 92
εκύρεον νῆες ἢ τε Θεμιστοκλέος διάκουσα νῆα, καὶ ἡ
Πολυκρίτου τοῦ Κριοῦ, ἀνδρὸς Αἰγινήτεω, νηὶ ἐμβα-

XC. 23. προσελάβετο ex coniect. pro vulgato προσεβλήετο.

scribae notabant trierarchi nomen cum patris et ci-
vilitatis nomine. Insuper vero etiam Ariaramnes Per-
sa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum
erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in
Phoenicum capita verteretur.

(91.) Ubi vero *in fugam versi Barbari* Phalerum
navibus contenderunt, ibi tunc *Aeginetae*, in freto
in subsidiis stantes, memoratu digna facinora edi-
dere. Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu
naves et resistentes et fugientes perdebant, Aegine-
tae vero eas quae praelio excedebant: et, quae pe-
riculum ab Atheniensibus effugerant, hae dum reci-
piebant se, in Aeginetas incidebant. (92.) Ibi forte
mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam
navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii,
Aeginetae, qui in Sidoniam illam navem impetum

λαῦσα Σιδωνίῃ, ἥπερ εἴλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ
 Σκιαθῶ τὴν Αἰγιναιήν, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἴσχε- 5
 νόου, τὸν οἱ Πέρσαι, κατακοπέντα, ἀρετῆς ἕνεκα εἶχον
 ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλεόμενοι. τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι
 Πέρσῃσι ἦλω νηὺς ἡ Σιδωνίῃ, ὥστε Πυθέην οὕτω σω-
 θῆναι ἐς Αἶγιναν. αἷς δὲ ἐσεῖδε τὴν νῆα τὴν Ἀττικὴν ὁ
 Πολύκριτος, ἔγνω, τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος· 10
 καὶ βώσας τὸν Θεμιστοκλῆα, ἐπεκερτόμησε, ἐς τῶν
 Αἰγινήτεων τὸν μηδισμόν ὀνειδίζων. ταῦτα μὲν νυν νηὶ
 ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θεμιστοκλῆα. Οἱ
 δὲ βάρβαροι, τῶν αἰ νῆες περιεγένοντο, Φεύγοντες ἀπί-
 κοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πέζον στρατόν. 15

93 Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἄριστα
 Αἰγινῆται· ἐπὶ δὲ, Ἀθηναῖοι· ἀνδρῶν δὲ, Πολύκριτός

fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Aeginensis navis speculatoria; qua navi vehabatur *Pytheas*, Ischenoi filius, quem Persae misere concisum in navi habebant, virtutem eius admirantes. Hunc igitur *Pytheam* simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus *Pytheas*, et *Aeginam* dein adductus. Iam ubi *Atticam* navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans Themistocli, et conviciis eum insectatus, *Ita*, ait, *Aeginetae Medis favent!* Haec Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in Themistoclem proiecit. *Barbari* vero, quorum superfuere naves, fugâ *Phalerum* sub pedestris exercitus tutamen pervenerunt.

(93.) In hac navali pugna e Graecis praecipuam laudem consecuti sunt *Aeginetae*; et post hos, *Athe-*

τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυ-
 ράσιος, καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὃς καὶ Ἀρτεμισίην
 5 ἐπεδίωξε. εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρ-
 τεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν, ἢ καὶ
 αὐτὸς ἦλω. τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρακε-
 κέλευστο· πρὸς δὲ, καὶ ἄεθλον ἔκειτο μυρίαὶ δραχμαί,
 ὃς ἂν μιν ζῶν ἐλθῇ. δεινὸν γάρ τοι ἐποιεῦντο, γυναῖκα
 10 ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρό-
 τερον εἴρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἰ-
 νῆες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ. Ἀδείμαντον δὲ 94
 τὸν Κορινθίων στρατηγὸν, λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα
 κατ' ἀρχαῖς ὡς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγέντα τε
 καὶ ὑπερδίδασατα, τὰ ἰστία αἰεράμενον, οἴχεσθαι Φεύ-
 γοντα· ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα Φεύ-

nienses : ex singulis vero viris *Polycritus Aegineta*,
 et duo Athenienses, *Eumenes Anagyrasius*, et *Ami-
 nias Pallenensis*, is qui *Artemisiam* persecutus est.
 Qui si scivisset navi illa *Artemisiam* vehi, non prius
 desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus
 fuisset : nam Atheniensium triremium praefectis hoc
 imperatum erat, praetereaue praemium erat pro-
 positum decem millia drachmarum, si quis eam vi-
 vam cepisset : magnopere quippe indignati erant
 mulierem contra Athenas militare. At haec quidem,
 ut supra dictum est, periculum effugit : sed et reli-
 qui, quorum superfuere naves, Phalerum se rece-
 perunt. (94.) *Adimantum* vero, Corinthiorum du-
 cem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurre-
 runt naves, metu terroreque perculsum, sustulisse
 vela et in fugam sese proripuisse : reliquosque Co-

γουςαν, ὡσαύτως οἴχεσθαι. ὥς δὲ ἄρα Φεύγοντας 5
 γίνεσθαι τῆς Σαλαμίνης κατὰ τὸ ἱὸν Ἀθηναίης Σκι-
 ράδος, περιπίπτειν σφι κέλητα θεῖη πομπῇ· τὸν οὔτε
 πέμψαντα Φαῖναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρα-
 τῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοισι. τῇδε δὲ συμ-
 βάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὥς γὰρ ἀγχοῦ 10
 γενέσθαι τῶν νηῶν τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλῃτος, λέγειν τάδε·
 „Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς ναῦς, εἰς Φυγὴν
 „ἄρμησαι καταπροδούς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ
 „νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἠρώντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν.“
 ταῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτὶς 15
 τάδε λέγειν, ὥς „αὐτοὶ οἷοί τε εἶεν ἀγόμενοι ὄμηροι
 ἀποθνήσκειν, ἢν μὴ νικῶντες φαίνωνται οἱ Ἕλληνες.“
 οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νῆα, αὐτὸν τε καὶ τοὺς

rinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pa-
 riter abiisse. Qui quum in fugâ ex adverso templi Mi-
 nervae Sciradis, quod in Salamine est, versarentur,
 incidisse in eos memorant celocem divinitus mis-
 sam; quam qui misisset, repertum esse neminem;
 accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quae
 apud exercitum gesta erant ignaros. Fuisse autem
 divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce
 erant, quum ad naves adpropinquassent, haec di-
 xissent: *Adimante! tu abductis navibus in fugam*
te proripuisti prodens Graecos: at illi tantam de
hostibus victoriam reportant, quantam ipsi pre-
cati erant. Quibus haec dicentibus quum fidem
 non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse,
paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad sup-
plicium duci, ni Graeci comperiti fuissent victo-

ἄλλους, ἐπ' ἐξεργασμένοισι ἐλθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον.
 20 Τούτους μὲν τοιαύτη Φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μὲν-
 τοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοισι
 σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι· μαρ-
 τυρεῖ δέ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Ἀριστείδης δὲ ὁ 95
 Λυσιμάχου, αἰὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότε-
 ρον τούτων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ
 Θουρίβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίηε.
 5 παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτέων, οἱ παρατετάχατο
 παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνιης χώρας, γένος εὐόντες
 Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων,
 οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν
 πάντας.

Ὡς δὲ ἡ ναυμαχία διελέλυτο, κατειρύσαντες εἰς τὴν 96
 Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγ-

riam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro convertisse naves, et re peracta in castra Graecorum venisse. Haec de Corinthiis Athenienses narrant: at negant factum Corinthii, seque inter primos navali huic pugnae autumant interfuisse; cisque testimonium exhibet reliqua Graecia. (95.) Aristides vero, Lysimachi filius, Atheniensis, cuius etiam paulo ante, ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem tumultu, hanc navavit operam. Adsumtis militibus qui secundum littus terrae Salaminiae erant locati, genere Atheniensibus, cum his in Psyttaleam insulam traiecit, et Persas omnes qui in insula erant interfecit.

(96.) Diremto navali praelio Graeci, postquam naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat

χανε ἔτι ἔοντα, ἐτοῖμοι ἔσαν εἰς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι περιούσησι νηυσὶ ἔτι χρησιεῖσθαι βασιλῆα· τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος ζέφυρος, 5 ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡϊόνα τὴν καλεομένην Κωλιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμόν, τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτῃ ἐξενιχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον του- 10 τίων ἐν χρησμῷ, Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ χρησμά- λόγῳ, τὸ ἐλελήθει πάντας τοὺς Ἕλληνας·

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι Φρίξουσι.

τοῦτο δὲ ἐμελλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσεσθαι.

97 Ἐέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονὸς πάθος, δεισὰς μὴ

XCVI. 15. φρίξουσι. φρύξουσι ed. Schaef. et Borh. ex conjectura.

in terram pertraxerunt, ad novam pugnam sese compararunt, existimantes reliquis navibus. denuo usum regem. Sed magnam naufragiorum partem abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticae, cui *Colias* nomen, devexit: itaque impleta sunt et reliqua omnia oracula quae de hac navali pugna *Bacis* et *Musaeus* dixerant, et nimirum etiam illud quod multis ante annis de naufragiis eo loci eiicientis *Lysistratus* ediderat, fatidicus Atheniensis, quod Graecos omnes fefellerat:

Coliades mulieres remis terrebuntur. (sive potius, remis frixurae sunt.)

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

(97.) *Xerxes* vero, ut acceptam vidit cladem,

τις τῶν Ἰώνων ὑποβῆται τοῖσι Ἑλλήσι, ἢ αὐτοὶ νοή-
 σωσι, πλῶν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσαντες τὰς γε-
 φύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι
 5 κινδυνεύσει, δρησμόν ἐβούλευε. Σέλων δὲ μὴ ἐπίδηλος
 εἶναι μῆτε τοῖσι Ἑλλήσι μῆτε τοῖσι ἑαυτοῦ, ἐς τὴν Σα-
 λαμίνα χῶμα ἐπειράτο διαχοῦν· γαυλοὺς τε Φοινικηῖους
 συνέδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδὴς ἑώσι καὶ τείχεος· ἀρτέετό
 τε ἐς πόλεμον, ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. ὁρῶν-
 10 τες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρῆσσοντα, εὖ ἐπι-
 στήατο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολε-
 μήσειν· Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε, ὡς μά-
 λιστα ἔμπειρον εἶναι τῆς ἐκείνου διανοίης. ταῦτά τε ἅμα
 Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἔπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν
 15 παροῦσάν σφι συμφορὴν. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων 98

veritus ne quis Ionum consuleret Graecis aut etiam
 ipsi per se consilium caperent in Hellespontum na-
 vigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa in-
 terclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur.
 Celare autem de hoc consilio cupiens et Graecos et
 suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gau-
 losque Phoenicios colligavit, qui pro ponte et muro
 essent; simulque et ad praelium se comparavit, tam-
 quam aliam pugnam navalem commissurus. Et reliqui
 quidem omnes, ubi eum haec facere viderunt, pror-
 sus existimabant serio illum et ex animi sententia pa-
 ratum esse manere et redintegrare bellum: at *Mar-*
donium nihil horum sefellit, quippe bene gnarum
 quid ille consilii agitare. Haec dum Xerxes agebat,
 simul nuncium in Persidem misit, qui recentem
 nuntiaret calamitatem. (98.) Hisce *nunciis Persi-*

ἔστι οὐδὲν ὅ τι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν εἶν· οὕτω
 τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρεται τοῦτο. λέγουσι γὰρ, ὡς ὅσων
 αὖ ἢ ἡμερέων ἢ πάσα ὁδός, τοσούτοι ἵπποι τε καὶ ἄν-
 δρες διεσπᾶσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε 5
 καὶ ἄνθρωπος τεταγμένος· τοὺς οὔτε νυφειὸς, οὐκ ὄμβρος,
 οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκί-
 μενον ἐαυτῷ δρόμον τὴν ταχίστην. ὁ μὲν δὲ πρῶτος δρα-
 μῶν παραδίδοι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ δεύ-
 τερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνβέυτεν ἤδη κατὰ ἄλλον διεξέρ- 10
 χεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἑλλήσι ἢ λαμπαδῇ-
 Φορίῃ, τὴν τῷ Ἡφαιστῷ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δρᾶμα
 99 μα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγγαρηΐον. Ἡ
 μὲν δὲ πρώτη ἐς Σούσα ἀγγελίη ἀπικομένη, ὡς ἔχει
 Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτερεψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπο-
 λειφθέντας, ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίῃ πάσας ἐστόρεσαν,

cis nihil est inter mortales quod citius eo quo ten-
 ditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est.
 Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot
 dispositos et equos et viros in quaque diurna statio-
 ne paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus,
 nec nox impedit quo minus suum quisque cursum
 quam velocissime conficiat. Nempe, qui primus cur-
 rit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque
 sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos
 transeunt, quemadmodum apud Graecos lampas in
 lampadum festivitate, quae in Vulcani honorem ce-
 lebratur. Hunc equorum cursum Persae *angareion*
 vocant. (99.) Iam superior nuncius ubi Susa per-
 venit, Athenas tenere Xerxem, tanta laetitia Persas,
 qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes

5 καὶ ἐθυμίων θυμὴματα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε
καὶ εὐπαθείῃσι. ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπέξελθοῦσα
συνέχεε οὕτω, ὥστε τοὺς κινῶνας κατερρήξαντο πάντες,
βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρίωντο ἀπλέτῳ, Μαρδόνιον ἐν
αἰτίῃ τιθέντες. οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νηῶν ἀχθόμενοι ταῦ-
10 τα οἱ Πέρσαι ἐποίουν, ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνον-
τες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μετα-
ξὺ χρόνου γενόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφεας
ἀπικόμενος ἔπαυσε.

Μαρδόνιος δὲ, ὁρέων μὲν Ξέρξην συμφορὴν μεγάλην 100
ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτεύων δὲ αὐτὸν δρη-
σὸν βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑαυτὸν
ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλῆα στρατεύεσθαι ἐπὶ
5 τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ κρέσσον εἴη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κα-

myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis
atque epulis celebrandis dederint operam. Posteridr
autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit,
ut tunicas cuncti discernerent, et in clamorem eiul-
latumque erumperent infinitum, Mardoniumque tam-
quam auctorem calamitatum accusarent. Fecerunt au-
tem haec Persae, non tam quod navibus dolerent
perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti.
Atque haec apud Persas toto interiecto tempore du-
raverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo se-
davit.

(100.) Iam *Mardonius*, Xerxem ex pugnae na-
valis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspi-
catusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans
secum ipse, poenas se daturum quod regi persua-
sisset Graeciae bellum inferre, meliusque sibi esse,

τεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι
 τὸν βίον, ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλεον μέντοι ἔφερε
 οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· λογισάμε-
 νος ὦν ταῦτα, προσέφερε τὸν λόγον τόνδε· „Δέσποτα,
 „μήτε λυπέο, μήτε συμφορὴν μηδεμίην μεγάλην ποιεῖ 10
 „τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πρήγματος. οὐ γὰρ ξύ-
 „λων ἀγὼν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἀνδρῶν
 „τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τούτων τῶν τὸ πᾶν
 „σφι ἤδη δοκούντων κατεργάσθαι, ἀποβάς ἀπὸ τῶν
 „νεῶν πειρήσεται ἀντιώῃναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου τῆσδε 15
 „οἱ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδοσαν δίκας. Εἰ μὲν νυν δο-
 „κέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ
 „δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιέειν ταῦτα. μὴ δὲ δυσθύ-
 „μει· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἑλλῆσι οὐδεμὴ ἐκδύσις, μὴ οὐ,

tentatâ iterum belli fortunâ aut prorsus debellare
 Graeciam, aut ipsum honestam obire mortem, post-
 quam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Graeciam subige-
 ret: haec, inquam, secum reputans, tali oratione re-
 gem est adlocutus: *Domine, ne moerori indulgeas,*
neque nimium ex eo quod accidit capias dolorem!
Non enim lignorum certamen ad belli exitum no-
bis maximum confert momentum, sed virorum
equorumque certamen. Tibi vero nemo, neque ex
his qui nunc omnia confecisse tibi videntur, ex-
scensione e navibus facta resistere conabitur, neque
ex hac continente quisquam: et, qui contra nos ste-
terunt, hi poenas dedere. Si igitur tibi videtur,
protinus Peloponnesum adgrediamur: sin in prae-
sentia omittere hoc placet, omittamus licet. Nec

- 20 „δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι
 „σοὺς δούλους. μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεῖν. Εἰ δ'
 „ἄρα τοι βεβούλευται, αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν
 „τὴν στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. σὺ
 „Πέρσας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσῃς καταγελάστους γε-
 25 „γέσθαι Ἑλλησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσι τεοῖσι δεδή-
 „ληται τῶν πρηγμάτων, οὐδὲ ἑρεῖς ὅκου ἐγενόμεθα ἄν-
 „δρες κακοί. εἰ δὲ Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Κύ-
 „πριοί τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρ-
 „σας τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. Ἦδη ᾧν, ἐπειδὴ οὐ
 30 „Πέρσαι τοι αἰτίοι εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. εἴ τοι δέδοκται
 „μὴ παραμένειν, σὺ μὲν ἐς ἥβρα τὰ σεαυτοῦ ἀπέλαυ-
 „νε, τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμέ δέ σοι χρη-

*vero despondeas animum! nec enim ullo modo effu-
 gere Graeci possunt, quin rationem nobis eorum,
 quae et nunc et antea patrarunt, reddant, et ser-
 vi fiant tui. Igitur hoc quidem maxime agendum.
 Quod si vero hinc ipse abscedere et abducere exerci-
 tum decreveris, aliud quoque habeo post haec consi-
 lium. Tu, Rex, ne committe ut Graecis ludibrio sint
 Persae. In Persis enim tuis nihil detrimenti res
 tuae acceperunt, neque tu dices quo loco a nobis
 res male gesta sit. Sin Phoenices et Aegyptii et
 Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad nos
 haec clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit
 quod Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi con-
 stitutum est hic non manere, tu quidem tuas in
 sedes discede, maiorem exercitus partem tecum
 abducens: at me oportet tibi Graeciam in servi-
 tutem redactam tradere, postquam de exercitu
 Herod. T. IV. P. I. G*

„τὴν Ἑλλάδα παρασχῆν διδουλώμενῃ, τρέποντα μὲν
 101 „ριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.“ Ταῦτα ἀκού-
 σας Ξέρξης, ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε καὶ ἤσθη πρὸς
 Μαρδόνιον τε, βουλευσάμενος, ἔφη, ἀποκρινεῖσθαι,
 ὁκότερον ποιήσει τουτέων. ὡς δὲ ἐβουλευέτο ἅμα Περ-
 σέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξε οἱ καὶ Ἀρτεμισίην εἰς συμ- 5
 βουλὴν μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον ἐφαίνετο μούνη
 νοήουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὡς δὲ ἀπίκετο ἡ Ἀρτεμισίη,
 μετασθησάμενος τοὺς ἄλλους, τοὺς τε συμβούλους Περ-
 σέων καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔλεξε Ξέρξης τάδε· „Κε-
 „λεύει με Μαρδόνιος, μένοντα αὐτοῦ, πειραῖσθαι τῆς 10
 „Πελοποννήσου· λέγων ὡς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ πρὸς
 „στρατὸς οὐδένες μεταίτιοι πάθεός εἰσι, ἀλλὰ βουλε-
 „μένοισί σφι γένοιτ' αὖ ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κε-

trecenta hominum millia delegero. (101.) Quibus
 auditis Xerxes, ut post mala, gavisus delectatus-
 que est, Mardonioque ait, *se ei, postquam delibe-*
raverit, respondurum esse, utrum ex his, quae ab
illo proposita sunt, facturum sit. Postquam vero
 cum Persis in consilium adhiberi solitis consulta-
 vit, placuit ei *Artemisiam* quoque in consilium vo-
 care, quippe quae etiam antea comperta esset, sola
 quid faciendum perspexisse. Quae ubi advenit, sub-
 motis consiliariis Persis et satellitibus, haec ad eam
 Xerxes verba fecit: *Hortatur me Mardonius, ut*
hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens,
Persas et pedestrem exercitum nullius calamita-
tis, quae nobis accidisset, culpam sustinere, et
lubentes illos re ipsa hoc esse demonstraturos. Me
igitur ille aut hoc facere hortatur, aut ipse velle

„λέγει ποιεῖν, ἣ αὐτὸς ἐθέλει τριήκοντα μυριάδας ἀπο-
 15 „λέξάμενος τοῦ στρατοῦ, παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα
 „δεδουλωμένην· αὐτὸν δὲ μέ κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ
 „λοιπῷ στρατῷ ἐς ἥθεα τὰ ἐμά. Σὺ ὦν ἐμοὶ, καὶ γὰρ
 „περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης,
 „οὐκ ἔῴσα ποιεῖσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ὁκότερα
 20 „ποιῶν ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος.“ Ὁ μὲν ταῦτα
 συνεβουλεύετο. Ἡ δὲ λέγει τάδε· „Βασιλεῦ, χαλε- 102
 „πὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἄριστα εἴπα-
 „σαν. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι, δοκέει μοι
 „αὐτὸν μὲν σὲ ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δὲ, εἰ ἐθέ-
 5 „λει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσειν, αὐτοῦ κατα-
 „λιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. τοῦτο μὲν γὰρ, ἣν καταστρέ-
 „ψῃται τὰ Φησι ἐθέλειν, καὶ οἱ προχωρήσῃ τὰ νοέων

se, ait, cum selectis de exercitu trecentis millibus Graeciam mihi tradere in servitutem redactam; me ipsum autem iubet cum reliquis copiis meas ad sedes discedere. Tu igitur, quum etiam de pugna navali, quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum faciendo rectius feliciusque rebus meis consuluerō. (102.) Haec consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia respondit: Difficile, Rex, est ita me esse felicem ut tibi consultantī optima dicam. Verumtamen in praesenti rerum statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mardonium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum eis quos postulat relin- quas. Nam, sive ille ea, quae animo agit polliceturque, perfecerit, eique res ex sententia succes-

„λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ᾧ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ
 „δοῦλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δέ, ἦν τὰ ἐναντία τῆς
 „Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίῃ συμφορῇ μαγα- 10
 „λη ἔσται, σέο τε περιέοντος, καὶ ἐκείνων τῶν πραγμά-
 „των περὶ οἶκον τὸν σόν. ἦν γὰρ σύ τε περιῆς, καὶ οἱ-
 „κος ὁ σός, πολλοὺς πολλαῖς ἀγῶνας δραμόντας
 „περὶ σφέων αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δέ, ἦν τι
 „πάλη, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδὲ τι, νικῶντες οἱ Ἕλ- 15
 „ληνες, νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σὺ δέ, τῶν
 „εἵνεκα τὸν στόλον ἐποίησω, πυρώσας τὰς Ἀθήνας ἀπε-
 103 „λᾶς.“ Ἡσθή τε δὴ τῇ συμβουλίῃ Ξέρξης· λέγουσα
 γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάν-
 τες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δο-

CII. 11. ἐκείνων. εὖ κειμένων ed. Borh. ex coniect. West.

*serit, tuum, Rex, hoc facinus erit; tui enim servi
 id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res
 ceciderit, non ingens fuerit calamitas, salvo et
 te et domus tuae statu. Tu enim si salvus fueris
 domusque tua, multa frequentiaque pericula de
 salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero si quid
 acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
 etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportave-
 rint victoriam servo tuo interemto. Tu vero in-
 censis Athenis discesseris, cuius rei causa expe-
 ditionem hanc suscepisti. (103.) Hoc consilio, ut
 consentaneum erat, delectatus est Xerxes: opportune
 enim Artemisia ea ipsa dixerat, quae ille animo
 agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur, etiamsi
 omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasiss-
 sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus.*

κείν ἐμοί· οὕτω καταρρώδῃκεε. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἀρ-
 5 τεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς
 παῖδας εἰς Ἑφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδές οἱ συνέσποντο.

Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ Φύλακον Ἑρμότιμον, γέ- 104
 νος μὲν ἔοντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα
 τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασεὺς οἰκέουσι
 ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδάσοισι τούτοισι
 5 τοιόνδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὰν τοῖσι ἀμφι-
 κτίοσι πᾶσι, τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος,
 μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱερεὶα
 αὐτοῖσι τῆς Ἀθηναίης Φύει πῶγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι
 δὲς ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τούτων δὲ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρ- 105
 μότιμος ἦν τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη, ἀδικηθέντι, ἐγένετο
 πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολε-

CIV. 9. δῖς. τρεῖς alibi scripserat Noster.

Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque
 dimisit, filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim
 nonnulli nothi eum erant secuti.

(104.) Cum istis pueris Xerxes custodem misit
Hermotimum, genere Pedasensem, qui primum in-
 ter eunuchos locum apud regem tenebat. Habitant
Pedasenses supra Halicarnassum: apud quos hoc
 rei fertur accidere. Quando finitimis omnibus, qui
 circa Pedasa oppidum habitant, grave quidpiam intra
 certum tempus imminet, tunc antistitae templi Mi-
 nervae, quod ibi est, grandis nascitur barba: id
 quod iam bis apud illos accidit. (105.) Ex his igitur
 Pedasensibus Hermotimus erat: cui contigit gra-
 vissimam omnium, quos novimus, ultionem obtinere
 in hominem a quo iniuria fuerat adfectus. Etenim

μίων, καὶ πωλεόμενον, ὠνέεται Πανιώνιος, ἀνὴρ Χίος,
 ὃς τὴν ζόην κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. ὅπως 5
 γὰρ κτήσαιτο παῖδας εἰδὸς ἐπαμμένους, ἐκτάμνων,
 ἀγινέων ἐπώλῃε ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων
 μεγάλων. παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι
 οἱ εὐνούχοι, πίστιος εἵνεκα τῆς πάσης, τῶν ἐνορχῶν.
 ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλούς, ἅτε ποιεύ- 10
 μενος ἐκ τούτων τὴν ζόην, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. καί, οὐ
 γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχεε ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐν
 τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δώρων χρό-
 νου δὲ προιόντος, πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα
 106 παρὰ Ξέρξῃ. Ὡς δὲ τὸ στρατεύμα τὸ Περσικὸν ὄρμα
 ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἐὼν ἐν Σάρδισι, ἐμβαῦτα
 καταβὰς κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν

bello captum et venundatum emit *Panionius*, civis
 Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat.
 Quoties enim *pueros* nactus esset forma praestantes,
 hos *castrabat*, et Sardes aut Ephesum abductos in-
 genti pretio vendebat. Quippe apud Barbaros eunu-
 chi pretiosiores sunt his qui non sunt castrati, et ma-
 ior illis in omnibus rebus fides habetur. Quum alios
 igitur multos castraverat hic Panionius, utpote hoc
 quaestu vitam alens, tum vero etiam hunc ipsum.
 Nec vero usquequaque infelix *Hermotimus* fuit:
 nam e Sardibus cum aliis muneribus ad regem per-
 venit, et succedente tempore prae omnibus eunu-
 chis maximo in honore apud Xerxem fuit. (106.)
 Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
 Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc *Her-*
motimus, quum nescio cuius negotii caussa in My-

Μυσήν, τὴν Χίοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέε-
 5 ται, εὗρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνούς δὲ, ἔλε-
 γε πρὸς αὐτὸν παλλοὺς καὶ Φιλίους λόγους· πρῶτα μὲν
 οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκείνον ἔχοι ἀγαθὰ· δεύ-
 τερα δὲ οἱ ὑποσχέμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ
 ποιήσει, ἣν κομισάμενος τοὺς οἰκέτας οἰκὴν ἐκείνην ὥστε
 10 ὑποδεξάμενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον, κο-
 μίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὥς δὲ ἄρα πανοικίῃ
 μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε· „Ὡ πάν-
 „των ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν
 „βίον κτησάμενε, τί σέ ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν
 15 „ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με
 „αὐτ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; ἐδόκεές τε Θεοὺς

siam terram quae Chiorum est, cui Atarneus nomen,
 esset profectus, ibi Panionium invenit. Quem ubi
 agnovit, multis verbis benigne est adlocutus; me-
 morans primum, quantam prosperitatem per illum
 esset consecutus; deinde promittens, se rependendae
 gratiae causa ingentibus beneficiis illum cumulatu-
 rum, si cum sua familia Sardes habitatum venisset.
 Quibus verbis persuasus Panionius, lubens accipiens
 conditionem, cum liberis et uxore Sardes migravit.
 Sed postquam eum cum tota domo in potestate *Her-*
matimus habuit, tum vero his verbis eum adfatus
 est: *O tu omnium hominum nequissime, ex iniqui-*
sissimo negotio quaestum faciens! quid tibi aut
ego ipse mali feci, aut quam iniuriam aliquis
meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur
me ex viro feceris ut nihil essem? Et tu quidem
tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora:

„λήσειν οἷα ἐμῆχανῶ τότε· οἷ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νό-
 „μῳ δίκαιῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς,
 „ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην
 „δίκην.“ Ὡς δέ οἱ ταῦτα ᾠνείδισε, ἀχβέντων τῶν παί- 20
 δων ἐς ὄψιν, ἠναγκαζέτο ὁ Πανιώνιος τῶν ἐαυτοῦ παί-
 δων, τεσσέρων ἐόντων, τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν· ἀναγκα-
 ζόμενος δὲ, ἐποίηε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργά-
 σατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανίωνιον
 μὲν νυν οὕτω περιῆλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος. 25

107 Ξέρξης δὲ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε
 ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευε μιν
 τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι
 λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. Ταύτην μὲν τὴν
 ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγίνετο. τῆς δὲ νυκτὸς, κελεύσαντος 5

*at illi, iusta lege utentes, te qui iniqua ista pa-
 trasti, meas in manus tradidere: quare de poena,
 quam a te repetam, non est quod conqueraris. His
 postquam conviciis eum accepit, filios eius in con-
 spectum iussit adduci, et Panionium coëgit suis ipsius
 filiis, qui quatuor numero erant, virilia abscindere;
 quod ille necessitate coactus fecit: deinde vero,
 hoc perfecto, filii eiusdem coacti sunt ipsum evirare.
 Talem de Panionio ultionem vicissim Hermotimus
 cepit.*

(107.) *Xerxes* postquam filios suos *Artemisiae*
 commisisset *Ephesum* ducendos, vocatum ad se
Mardonium iussit, quos vellet, de exercitu seligere,
 operamque dare ut promissis facta acquaret. Et haec
 quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte,
 iussu regis *duces classis* naves ex *Phalero* abduxe-

βασιλῆος, τὰς νῆας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπή-
γον ὀπίσω εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχως εἶχε ἕκα-
στος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ.
ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστῆρος πλώοντες οἱ Βάρβαροι,
10 ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἐδο-
ξάν τε νῆας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνῳ δὲ
μαθόντες ὅτι οὐ νῆες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλληχθέντες,
ἐκομίζοντο. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρέοντες οἱ Ἕλληνες 108
κατὰ χώρην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζόν, ἥλιπζον
καὶ τὰς νῆας εἶναι περὶ Φάληρον· ἐδόκειόν τε ναυμαχή-
σῃν σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ
5 ἐπύθοντο τὰς νῆας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδό-
κεε ἐπιδιώκειν. τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξεω στρατὸν
οὐκ ἐπέιδον διώξαντες μέχρι Ἄνδρου. εἰς δὲ τὴν Ἄνδρον

runt, quanta velocitate quisque posset, *ad Helle-
spondum revertentes*, pontes custodituri ut regi ad
transeundum essent parati. Sed Barbari hi, ut prope
Zosterem pervenere, ubi tenuia quaedam promon-
toria in mare prominent, naves has esse putantes,
procul aufugerunt. Interiecto vero tempore, post-
quam intellexere non naves esse, sed promontoria,
rursus sese copiunxerunt, cursumque continuarunt.
(108.) Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum co-
dem in loco manentem conspicientes, existimabant
naves etiam ad Phalerum adhuc stare: et navalem
pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnand-
um sese comparabant. Postquam vero abiisse naves
cognovere, tunc ocyus persequi illas decreverunt.
At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad
Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum per-

106 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἀπικόμενοι, ἐβουλευόντο. Θεμιστοκλῆς μὲν τὸν γνώ-
μην ἀπεδείκνυτο „διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώ-
ξαντας τὰς νῆας, πλώειν ἰθείως ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, 10
λύσοντας τὰς γεφύρας.“ Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην
ταύτη γνώμην ἐτίθετο, λέγων ὥς „εἰ λύσουσι τὰς σχε-
δίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλ-
λάδα ἐργάσαιντο. εἰ γὰρ ἀναγκασθεῖη ἀπολαμφθεῖς
ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρῶτο ἂν ἡσυχίην μὴ 15
ἄγειν ὥς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην, οὔτε τι προσχωρεῖν
οἶόν τε ἔσται τῶν πηγμαίων, οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω
Φανήσεται, λιμῶν τε οἱ ἢ στρατιὴ διαφθαρέεται. ἐπι-
χειρόντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργου ἔχομένῳ, πάντα τὰ κατὰ
τὴν Εὐρώπην οἶά τε ἔσται προσχωρεῖν κατὰ πόλιν 20
τε καὶ κατὰ ἔθνη, ἥτοι ἀλίσκομένων γε, ἢ πρὸ τού-

venere, deliberarunt. Et Themistocles quidem pro
sententia dixit, *per insulas navigando classemque
etiam nunc persequendo, rectā ad Hellespontum di-
rigendum esse cursum, pontesque rescindendos.* At
contrariam sententiam Eurybiades proposuit, dicens:
*si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam ca-
mitatem Graecis inlaturos. Nam, si interclusus
Persa cogeretur in Europa manere, operam illum
esse daturum ut numquam quietem agat; quoniam,
si quietem ageret, nihil suarum rerum promove-
ret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame
periturus esset illius exercitus. Molienti autem
aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti,
omnia Europae oppida omnesque populos acces-
suros videri, sive bello subactos, sive deditione
in tempore facta; et alimento hostibus futuros*

του ὁμολογεῖντων· τροφὴν τε ἔξιν σφέας τὸν ἐπέτειον αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ, νικηθέν-
τα τῇ ναυμαχίᾳ οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσας·
25 ἵατέον ὧν εἶναι Φεύγειν ἐς ὃ ἔλθοι Φεύγων ἐς τὴν ἑαυ-
τοῦ. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν
ἀγῶνα“ ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἵχοντο τῆς γνώμης καὶ
Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλᾶν 109
ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν, πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφυγότες πε-
ριμέκτεον, ὁρμέατό τε ἐς τὸν Ἑλλήσποντον πλᾶν καὶ
5 ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλλόμενοι, εἰ ἄλλοι μὴ βουλοία-
το) ἔλεγέ σφι τάδε· „Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι πα-
„ρεγενόμην, καὶ πολλῷ πλέω ἀκήκοα τοιαύδε γενέ-

esse annuos Graecorum fructus. E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fugā pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum illo decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

(109.) Ibi tunc *Themistocles*, postquam intellexit se maiori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros aegerime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare) haec apud eos verba fecit: *Equidem multis saepe huiusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui; nempe viros ad necessitatem reda-*

„σθαι· ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημέ-
 „νους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέ-
 „ρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, εὖρημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας 10
 „τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων
 „ἀνωσάμενοι, μὴ διώκωμεν ἄνδρας Φεύγοντας. τάδε
 „γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ
 „ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς
 „Εὐρώπης βασιλεῦσαι, ἔόντα ἀνόςιον τε καὶ ἀτάσθα- 15
 „λον· ὃς τὰ τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποιέετο, ἐμπι-
 „πράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα·
 „ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κα-
 „τῆκε. ἀλλ', εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεὸν ἡμῶν, νῦν μὲν
 „ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντες, ἡμέων τε αὐτέων ἐπι- 20
 „μεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετέων· καὶ τις οἰκίην τε ἀνα-
 „πλασάσθω, καὶ σπύρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελέως

*ctos, postquam victi essent, instaurasse pugnam,
 et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero,
 postquam ex insperato et nos ipsos et Graeciam,
 repulsa tanta hominum nube, servavimus, fugien-
 tes viros ne persequamur! Nec enim nos haec
 perfecimus, sed dii atque heroës; qui noluerunt
 unum virum simul Asiae et Europae imperare,
 impium illum et nefarium; qui sacra et profana
 pariter insuper habuit, et simulacra deorum ever-
 tit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et
 compedes in illud detecit. At nunc, quum bene res
 nostrae habeant, maneamus in Graecia, et no-
 strum ipsorum familiarumque nostrarum curam
 geramus; et aedes suas quisque reficiat, et se-
 menti faciendae sedulo det operam, postquam*

670, 62.

„ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι κατα-
 „πλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης.“ Ταῦτα
 25 ἔλεγε, ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι ἐς τὸν Πέρσας·
 ὧσα, ἣν ἄρα τι μιν καταλαμβάνη πρὸς Ἀθηναίων πά-
 ρος, ἔχῃ ἀποστροφῇ· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο. Θεμι- 110
 στακλῆς μὲν ταῦτα λέγων, διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ
 ἐπείθοντο. ἐπειδὴ γὰρ, καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σο-
 φός, ἐφάνη ἐὼν ἀληθέως σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάν-
 5 τας ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πείβεσθαι. Ὡς δὲ οὗτοί οἱ
 ἀπεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστο-
 κλῆς ἄνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπί-
 στευσε σιγᾶν, ἐς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ
 αὐτὸς ἐπετίλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ
 10 οἰκίτης αὐτῖς ἐγένετο. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο πρὸς τὴν
 Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ

*barbarum prorsus eiecerimus: ineunte autem vere
 in Hellespontum et in Ioniam navigemus! Haec
 ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam
 in futurum tempus iniret; quo, si ab Atheniensibus
 adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet:
 quod quidem ei etiam usu venit. (110.) Haec di-
 cens Themistocles, decepit Athenienses: at illi mo-
 rem ei gesserunt. Quoniam enim, quum iam antea
 sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus
 consilii erat repertus, facile dictis eius parvere. Post-
 quam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo
 deinde viros cum navigio dimisit, quos confisus erat,
 etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros
 mandata ad regem deferenda, quorum in numero
 iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad At-*

- ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε· „Ἐπεμψέ με
 „Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων,
 „ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἄριστος καὶ σοφώτα-
 „τος, Φράσσοντά τοι, ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, 15
 „σοὶ βουλόμενος ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας, τὰς
 „νῆας βουλομένους διώκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ
 „γεφύρας λύνειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομί-
 „ζο.“ Οἱ μὲν, ταῦτα σημήναντες, ἀπέπλων ὀπίσω.
- 111 Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε σφι ἀπέδοξε μὴτ' ἐπιδικά-
 κειν ἔτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νῆας, μῆτε ἐπι-
 πλώειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον λύσαντας τὸν πύρον, τὴν
 Ἄνδρον περικατέατο, ἐξελέειν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἄν-
 δριοι νησιωτέων αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήμα- 5
 τα, οὐκ ἔδωσαν· ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλῆος λό-

ticam pervenere, reliquis in nave manentibus, Sicin-
 nus exscendit, et haec apud Xerxem verba fecit:
Misit me Themistocles, Neoclis filius, imperator
Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et
sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem
Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, co-
hibuisse Graecos, naves tuas persequi volentes,
et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc
largum per otium revertaris licet. His nunciatis,
 retro hi navigarunt.

(111.) *Graeci*, postquam displicuit consilium clas-
 sem Barbarorum ulterius persequendi aut in Helle-
 spontum navigandi ad rescindendos pontes, *An-*
drum circumscederunt, expugnare eam molientes.
 Primi enim ex insulanis Andrii fuerunt a quibus pec-
 uniam postulaverat Themistocles, quam illi dare

γον τίνδε, ὡς „ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑωυτοὺς ἔχοντες
 δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῶ τε καὶ Ἀναγκαίην, οὕτω
 τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα.“ ὑπεκρίναντο πρὸς
 10 ταῦτα, λέγοντες ὡς „κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθῆ-
 ναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες, καὶ θεῶν χρηστῶν
 ἤκοιεν εὖ· ἐπεὶ Ἀνδρίου γε εἶναι γεωπείνας, ἐς τὰ μέ-
 γιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλεί-
 πειν σφέων τὴν νῆσον, ἀλλ’ αἰεὶ Φιλοχωρέειν, Πενίην
 15 τε καὶ Ἀμηχανίην· καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηβόλους
 εἶντας Ἀνδρίους, οὐ δώσειν χρήματα. οὐδέποτε γὰρ τῆς
 ἑαυτῶν ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω.“
 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες τὰ
 χρήματα, ἐπολιορκέοντο. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ 112
 ἐπαύετο πλεονεκτῶν, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους

recusarunt; sed *Themistocli*, quum his verbis eos
 adortus esset, ut diceret, *venire Athenienses, duos
 magnos deos secum habentes, Persuasionem et
 Necessitatem, quare utique dare illos oportere
 pecunias*; ad haec illi responderunt, *merito magnas
 et opulentas fuisse Athenas, et bonis usos esse
 diis*; caeterum *Andrios tenuem incolere terram
 et admodum esse egenos, duosque inutiles deos
 non relinquere ipsorum insulam, sed constanter
 eam habitare, Paupertatem et Impotentiam*; et,
*quum hosce deos Andrii possideant, non datuos
 eos pecuniam: numquam enim potentiam Athe-
 niensium superiorem fore ipsorum impotentiā.*
 Hi igitur, quum haec respondissent, nec postulatam
 dedissent pecuniam, oppugnabantur. (112.) *The-
 mistocles* vero, numquam cessans corradere pecu-

ἀπειλητήριους λόγους, αἵτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτέων ἀγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίου ἐχρήσατο· λέγων, ὡς „εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, 5 ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πολιορκέων ἐξαιρήσει.“ λέγων ὧν ταῦτα, συνέλεγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυστιῶν τε καὶ Παρίων· οἱ πυνθανόμενοι τὴν τε Ἀνδρον, ὡς πολιορκέοιτο διότι ἐμήδισε, καὶ Θεμιστοκλῆα, ὡς εἴη ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δει- 10 σαντες ταῦτα, ἐπεμπον χρήματα. Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ ἄλλοι ἔδοσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινὰς καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μόνους. καὶ τοὶ Καρυστιοὶσί γε οὐδὲν, τούτου εἵνεκα, τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Παριοὶ δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἰλασάμενοι, 15 διέφυγον τὸ στράτευμα. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν, ἐξ

nias, in reliquas insulas eosdem, quos ad Andrios, nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis postulans, dicensque, *nisi postulatis satisfacerent incolae, ducturum se adversus eos Graecorum exercitum, et obsessos perditurum*. Haec dictitando, ingentes pecunias a Carystiiis et a Pariis coëgit. Hi enim, quum Andrum cognovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in maxima prae caeteris ducibus existimatione Themistoclem esse, haec metuentes, pecunias miserunt. An vero et alii nonnulli ex iusulanis pecunias dederint, adfirmare non possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At Carystii quidem nihilo secius extremis malis sunt adfecti: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursionem exercitus effugerunt. Ita igitur Themis-

Ἄνδρου ὀρμεώμενος, χρήματα παρὰ νησιωτῶν ἐκτίετο
λάβρη τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας με- 113
τὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξέλαυνον εἰς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν.
ἔδοξε γὰρ καὶ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασι-
λῆα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χει-
5 μερίσαι τε ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα
τῷ ἔαρι πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ αἰπύκατο
εἰς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξέλεγετο πρώ-
τους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς Ἀθανάτους καλεομένους,
πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ· οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λεί-
10 ψεσθαι βασιλῆος· μετὰ δὲ, τῶν ἄλλων Περσῶν τοὺς
Θωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλὴν καὶ Μήδους
τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ τὸν
πέζον, καὶ τὴν ἵππον. ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα εἴλετο· ἐκ

stocles, ab Andro impetum faciens, pecunias ab in-
sulanis coëgit clam reliquis ducibus.

(113.) *Xerxes* autem cum suis, paucos post na-
valem pugnam dies moratus, eadem qua venerat
viâ in Boeotiam movit. Nam Mardonio etiam visum
erat comitari regem, nec vero esse opportunum anni
tempus ad bellum gerendum, sed satius esse in The-
salia hybernare, et redeunte vere Peloponnesum ad-
gredi. Ut vero in *Thessaliam* pervenere, ibi *Mar-*
donius primum Persas omnes, quos Immortales vo-
cant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic enim
se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricatos selegit, et millenarium equitatum;
tum vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam
peditatum, quam equitatum. Et ex his quidem populis

Herod. T. IV. P. I.

H

δὲ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐξελέγτο κατ' ὀλίγους, τοῖσι
 εἰδῆά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι χρηστὸν 15
 συνίδεε πεποιημένον. ἐν δὲ, πλεῖστον ἔθνος Πέρσας αἰ-
 ρέετο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους· ἐπὶ
 δὲ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες ἦσαν
 τῶν Περσέων, ῥώμη δὲ ἕσσονες. ὥστε σύμπαντας τριή-
 114 κοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἵππεῦσι. Ἐν δὲ τούτῳ 20
 τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ τε τὴν στρατιὴν διέκρινε,
 καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ
 Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξης αἰτέειν δίκας τοῦ
 Λεωνίδεω φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. 5
 πέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῇται· ὃς
 ἐπειδὴ κατέλαβε εὖσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν

omnes, qui aderant, sibi sumsit; ex reliquis vero sociis non nisi paucos passim selegit, qui aut forma essent praestantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum noverat. In horum autem numero plerique genere Persae fuere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi. Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore his cedebant. Ita factum est, ut universus exercitus a Mardonio selectus, simul cum equitibus, numerum trecentorum millium compleret. (114.) Per idem tempus, quo Mardonius delectum instituit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, oraculum ex Delphis adlatum est Lacedaemoniis, iubens illos satisfactionem a Xerxe repetere pro caede Leonidae; et, quidquid ille dedisset, accipere. Itaque ocyus praeconem miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus est in Thessalia adhuc haerentem, in conspe-

Θεσσαλίῃ, ἔλθων εἰς ὅψιν τὴν Ξέρξῳ, ἔλεγε τάδε·
 „ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοί τε σὶ, καὶ Ἡρα-
 10 „κλῖδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης, αἰτέουσι Φόνου δίκας,
 „ὅτι σφῶν τὸν βασιλῆα ἀπέκτεινας, ρυόμενον τὴν Ἑλ-
 „λάδα.“ Ὁ δὲ, γελάσας τε, καὶ κατασχὼν πολ-
 λὸν χρόνον, ὥς εἰ ἐτύγχανε παρστωῶς Μαρδόνιος, δεικ-
 νὺς εἰς τοῦτον, εἶπε· „Τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὁδε δί-
 15 „κας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει.“ Ὁ μὲν
 δὴ, δεξάμενος τὸ ῥῆθὲν, ἀπαλλάσσεται.

Ξέρξης δὲ, Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν, αὐ- 115
 τὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐν τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ
 ἀπικνέεται εἰς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τρι-
 σιράκοις ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος,
 5 ὡς εἶπαι. ὅκου δὲ πορευόμενοι γινοῖατο, καὶ κατ' οὓς τι-
 νας ἀνθρώπους, τὸν τοιούτων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐστίτεον-

ctum Xerxis prodiens, haec dixit: *Rex Medorum! Lacedaemonii et Heraclidae ex Sparta satisfactionem abs te postulant quod regem ipsorum interfecisti, qui Graeciam erat servaturus.* Ad haec ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans ait: *Itaque Mardonius hic satisfactionem illis dabit, qualis eis digna est.* Et praeco, accipiens dictum, reversus est.

(115.) Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et quadragesimo quinto die ad locum, ubi traiccerat fretum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus partem in Asiam reducens. Milites in itinere, ubicumque locorum erant, et apud quoscumque homines,

το. εἰ δὲ καρπὸν μηδένα εὗροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ
 τῆς γῆς ἀναφυομένην, καὶ τῶν δένδρεων τὸν Φλοιὸν πε-
 ριλέποντες, καὶ τὰ Φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον,
 ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐ- 10
 δέν· ταῦτα δ' ἐποίεον ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός
 τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη, κατ' ὁδὸν διέφθειρε. τοὺς
 δὲ καὶ νοσούντας αὐτέων κατέλιπε, ἐπιτάσσων τῇσι πό-
 λισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνων τε καὶ
 τρέφειν· ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιο- 15
 νίης, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἔνθα καὶ τὸ ἱερὸν ἄρμα κατα-
 λιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπῶν
 οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖονες τοῖσι Θρηήξι,
 ἀπαιτέοντος Ξέρξῃ, ἔφασαν νεμομένας ἀρπαχθῆναι
 ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυ- 20
 116 μόνος οἰκημένων. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασι-

horum fructus rapientes comederant. Sicubi nihil fru-
 ctuum invenissent, gramen e terra enatum, et decer-
 ptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis
 quam sylvestribus destrecta manducaverant folia, ni-
 hilque reliquerant, fame ita cogente. Ad haec pestis
 et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere
 interemerat. Aegrotos vero etiam in itinere relinqui-
 rat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, man-
 dato, ut curarent illos alerentque: ita alios in Thes-
 salia, alios in Siri Paconiae, alios in Macedonia reli-
 querat. Ibi etiam antea, quum in Graeciam tenderet,
 currum Solis reliquerat: quem nunc rediens non rece-
 pit. Nam Pacones, qui illum Thracibus tradiderant,
 repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a
 superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-

674. 82.

λεὺς γῆς τε τῆς Κρηστωνικῆς, Θρηΐξ, ἔργον ὑπερφύεις
 ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἔκων εἶναι δου-
 λεύσειν, ἀλλ' οἶχετο ἄνω εἰς τὸ οὖρος τὴν Ῥοδόπην,
 5 τοῖσι τε παῖσι ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. οἱ δὲ, ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγέ-
 νετο θεήσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ
 Πέρσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσυνέες πάντες, ἐξ ἑόντες,
 ἐξώρυξε αὐτῶν ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ τὴν αἰ-
 10 τὴν ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηϊκῆς πορευόμενοι ἀπὶ 117
 κοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι, τὸν Ἑλλήσποντον τῇ-
 σι νηυσὶ διέβησαν εἰς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ
 εὔρην ἔτι ἐντέταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χιμῶνος διαλελυμέ-
 5 νας. Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι, σιτία τε πλείω ἢ κατ'

tantibus. (116.) Ibidem rex Bisaltarum et terrae
 Crestonicae, Thrax, immane patravit facinus. Dixe-
 rat ille, nec se ultro servitutum Xerxi, sed in su-
 periora loca in montem Rhodopen se receperat, et
 filiis suis interdixerat ne adversus Graeciam milita-
 rent. At illi, spreto patris imperio, sive quod cupi-
 do illos incesserat belli spectandi, cum Persa mili-
 tarunt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, re-
 dierunt, oculos eis pater istam ob culpam effodit:
 et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

(117.) Persae vero ut peragratâ Thraciâ ad traie-
 ctum pervenere, quanta maxima celeritate poterant
 Hellespontum navibus traicientes Abydum petie-
 runt: etenim pontes non amplius stratos invenerant,
 sed tempestate dissolutos. Ibi morantes, quum co-
 piosiora quam in itinere alimenta nacti supra mo-

ὁδὸν ἐλαγχανόν· οὐδένα τε κόσμον ἐμπιπλάμενοι, καὶ
 ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέβησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ
 περιόντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέον-
 118 ται εἰς Σάρδεις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγό-
 μενος, ὡς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηναίων, ἀπύ-
 κητο ἐπ' Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοι-
 πορήσι διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνη ἐπι-
 τρέπει ἀπάγειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νηὸς 5
 Φοινίσσης ἐπιβὰς, ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀσίην. πλώοντα
 δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυμα-
 τήν· καὶ δὴ, μᾶλλον γάρ τι χιμαίνεσθαι, γεμούσης
 τῆς νηὸς, ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπύοντων συχ-
 νῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα εἰς 10
 δέϊμα πησόντα τὸν βασιλῆα, εἶσεσθαι βῶσαντα τὸν κυ-
 βερνήτεια, εἴ τις ἐστὶ σφι σωτηρία. καὶ τὸν εἶπαι, „Δέ-

dum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent
 aquas, multi de exercitu qui supererat periere, re-
 liqui vero cum Xerxe *Sardes* pervenere. (118.)
 Fertur quidem etiam alia fama, *Xerxem*, postquam
 Athenis profectus *Eionem* ad *Strymonem* fluvium
 pervenisset, inde non amplius terrestri usum esse
 itinere; sed exercitum quidem *Hydarni* tradidisse,
 qui cum ad *Hellespontum* deduceret, ipsum vero
 conscensa *Phoenissa* nave in *Asiam* traiecit; in tra-
 iectu vero a vehemente impetuosoque vento *Stry-*
monia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis ma-
 gisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis,
 quippe magno numero Persarum *Xerxem* comitan-
 tium in ponte navis stante, timore perculsum regem
 cum clamore quaesisse ex gubernatore, etqua salutis

„σποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ
 „τις γίνηται τῶν πολλῶν ἐπιβατείων.“ καὶ Ξέρξης
 15 λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι· „Ἄνδρες Πέρσαι, νῦν
 „τις διαδέξάτω ὑμῶν βασιλῆος κηδόμενος· ἐν ὑμῶν γὰρ
 „οἷκε εἶναι ἐμοὶ ἡ σωτηρία.“ τὸν μὲν ταῦτα λέγειν· τοὺς
 δὲ, προσκυνέοντας, ἐκπηδέειν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ
 τὴν νῆα ἐπικουφισθεῖσαν, οὕτω δὲ ἀποσωθῆναι εἰς τὴν
 20 Ἀσίην. Ὡς δὲ ἐκθῆναι τάχιστα εἰς γῆν τὸν Ξέρξης,
 ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχὴν, δω-
 ρήσασθαι χρυσὴν στεφάνην τὸν κυβερνήτην· ὅτι δὲ Περ-
 σέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμῆν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
 Οὗτος δὲ ἄλλως λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νό- 119
 στου, οὐδαμῶς ἐμοιγε πιστός, οὔτε ἄλλος, οὔτε τὸ
 Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρήθη ἐκ

spes esset; eique gubernatorem respondisse, *Domine! non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quaedam amoveatur*. Quae audientem *Xerxem*, aiunt, dixisse: *Viri Persae! nunc vestrum aliquis ostendat curae vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur*. Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. *Xerxem* vero, simul atque in terram exscendisset, haec fecisse: aureā coronā donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; dcinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei iussisse praecidi. (119.) Sed haec *de Xerxis* *reditu* temere fertur fama, mihiq̃ue prorsus incredibilis est, tam quod ad caetera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. Nam si ista *Xerxi* governa-

τοῦ κυβερνήτην πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρίῃσι γνώμῃσι μίην
οὐκ ἔχω ἀντίξουν, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλῆα τοιόνδε· 5
τούς μὲν ἐκ τοῦ καταστροφάματος καταβιβάσαι ἐς κώ-
λην νῆα, ἔοντας Πέρσας, καὶ Περσίων τοὺς πρώτους·
τῶν δ' ἐρετέων, ἔντων Φοινίκων, ὅπως οὐκ ἂν ἴσον πλῆ-
θος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ
μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ χρωόμενος ἅμα 10
120 τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην. Μέγα
δὲ καὶ τὸδε μαρτύριον· φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπί-
σσω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀβδῆρα, καὶ Ξεινίην τέ σφι
συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάχη τε χρυ-
σέῳ καὶ τήρῃ χρυσοπάστῳ. καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι 5
Ἀβδηρίται, λέγοντες ἐμοὶ γέ οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον
ἐλόσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηναίων ὀπίσω, ὡς ἐν

tor dixisset, ex decem millibus hominum, quos roga-
rem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin
mihi sit adsensurus, non eiusmodi quidpiam factu-
rum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes,
qui in ponte fuerunt, iussurum fuisse in cavitatem
navis descendere, remigum vero, qui Phoenices
erant, parem numerum, quot Persae fuerunt, in
mare eiecturum. At ille, ut modo dixi, simul cum
reliquo exercitu iter faciens in Asiam rediit. (120.)
Cuius rei etiam locuples est testimonium hoc, quod
satis constet, *Xerxem* in reditu *Abdera* venisse, et
hospitium contraxisse cum Abderitis, eosque aureo
acinace atque tiara auro intexta donasse. Et, ut soli
quidem Abderitae narrant, (quod mihi parum fit
probabile) primum apud illos, ex quo Athenis pro-
fugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse

ἀδείη ἑών. πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲ μᾶλλον τὰ Ἀβ-
δηρα ἴδρυται, ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνης, ὅθεν
10 δὴ μὲν Φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νῆα.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἐξελθεῖν 121
τὴν Ἄνδρον, τραπόμενοι εἰς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες
αὐτέων τὴν χώραν, ἀπαλλάσσοντο εἰς Σαλαμίνα. Πρω-
τα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροβίνια, ἅλλα τε, καὶ
5 τριήρας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, εἰς Ἴσθμόν ἀναθεῖ-
ναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν· τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν
δὲ, τῷ Αἴαντι, αὐτοῦ εἰς Σαλαμίνα. μετὰ δὲ τοῦτο,
διεδάσαντο τὴν ληΐην, καὶ τὰ ἀκροβίνια ἀπέπεμψαν εἰς
Δελφούς· ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδρίας, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρω-
10 τήριον νηὸς, ἑὼν μέγας δυοκαίδεκα πηχέων· ἐστῆ-
κε δὲ οὗτος τῇ περὶ ὁ Μακεδῶν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.
Πέμψαντες δὲ ἀκροβίνια οἱ Ἕλληνες εἰς Δελφούς, ἐπει- 122

ratus. Sunt autem *Abdera* Hellesponto propiora,
quam *Strymon* aut *Eion*, ubi illum aiunt navem con-
scendisse.

(121.) Graeci, quum expugnare *Andrum* non po-
tuisent, *Carystum* petierunt, et evastato *Carystio-*
rum agro *Salaminem* redierunt. Ibi primum *primi-*
tias praedae exemerunt diis, quum alia, tum tres
Phoenissas triremes; quarum una in *Isthmo* dedica-
retur, quae mea adhuc aetate superfuit; altera ad *Su-*
nium, tertia *Aiaci* in ipsa *Salamine*. Deinde praedam
inter se dividerunt, et *Delphos* miserunt *primitias*; e
quibus facta est statua duodecim cubitorum magni-
tudine, rostrum navis manu tenens; quae eodem lo-
co posita est ubi aurea *Alexandri* *Macedonis* statua.
(122.) Postquam *Delphos* *primitias* miserunt Graeci,

ραίτεον τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λαλάβηκε πλήρη καὶ ἀριστα
 τὰ ἀκροβόλια. ὁ δὲ, παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων,
 ἔφησε, ἔχειν παρ' Αἰγινήτων δὲ, οὐ· ἀλλὰ ἀπαίτε
 αὐτοὺς τὰ ἀριστηία τῆς ἐν Σαλαμῶνι ναυμαχίης. Αἰ- 5
 γιῇται δὲ πυθόμενοι, ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσεύς, οἱ
 ἐπὶ ἰστοῦ χαλκίου ἐστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχο-
 123 τάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν
 τῆς λήϊς ἔπλων οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἰσθμὸν, ἀριστηία
 δάσονται τῷ ἀξιοτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν πό-
 λεμον τοῦτον. ὥς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο
 τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Περσιδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶ- 5
 τον καὶ τὸν δεύτερον κρώνοντες ἐκ πάντων· ἐνθαῦτα πᾶς
 τις αὐτίαν ἑαυτῷ ἐτίθετο τὴν ψήφον, αὐτὸς ἕκαστος
 δοκίαν ἀριστος γενέσθαι· δεύτερα δὲ, οἱ πολλοὶ συνεξέ-

communi omnium nomine interrogarunt deum, an
 sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus
 ille respondit, a caeteris quidem; nec vero ab
 Aeginetis: sed ab his repetiit praemium quod illis ob
 rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. Quo
 audito, Aeginetae dedicarunt aureas stellas tres, quae
 super aeneo malo stant in angulo proxime Croesi cra-
 terem. (123.) Post praedae distributionem in Isth-
 mum navigarunt Graeci, virtutis praemium tribu-
 turi ei e suorum numero, qui in hoc bello prae cae-
 teris illud commeruisset. Postquam vero eo perve-
 nerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram
 distribuerunt, primum et secundum suo iudicio de-
 signaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum po-
 suit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudi-
 cans: quod autem ad secundas partes pertinet, ple-

- πιπτον Θεμιστοκλῆα κρίνοντες. οἱ μὲν δὴ ἐμουνούντο·
 10 Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερείοις ὑπερβάλλετο πολλόν.
 Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, 124
 ἀλλ' ἀποπλῶνόντων ἐκάστων εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀκρίταν,
 ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβιάσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ
 πολλὸν Ἑλλήνων σοφάτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.
 5 Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμήθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
 μαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα εἰς Λακεδαιμόνα
 αἰκίκετο, θέλων τιμηθῆναι. καὶ μὲν Λακεδαιμόνιοι κα-
 λῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀριστηῖα μὲν
 οὐν ἔδωσαν Εὐρυβιάδῃ, ἐλαίης στέφανον· σοφίης δὲ καὶ
 10 θεξιότητος, Θεμιστοκλεί, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης.
 ἔδωκόν τε μὲν ὅχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαν-

rique calculi in *Themistoclem* consenserunt. Itaque illi singula habuere suffragia: *Themistocli* autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes. (124.) Id iudicium duces quidem Graeci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iniudicata suam quisque in civitatem discessit: verumtamen *Themistocles* per universam Graeciam ut Graecorum longe prudentissimus praedicatus celebratusque est. Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugnae ad Salaminem fuerant socii; protinus post haec Lacedaemonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt *Lacedaemonii*, et eximio honore adfecerunt. Nam *Eurybiadi* quidem primum decrevere praemium, oleagineam coronam: prudentiae vero et dexteritatis praemium *Themistocli* tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Praeterea curru

τι· αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπρόντα τριη-
 κόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὔτοι οἵπερ ἱππῆες κα-
 λέονται, μέχρι οὐραν τῶν Τεγεητικῶν. μούνον δὲ τοῦτον
 πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῆται προέ- 15
 125 πεμψαν. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπίκητο ἐς τὰς
 Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν ἐχθρῶν
 μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφα-
 νέων ἀνδρῶν, Φθόνῳ καταμαρτυρῶν, ἐνεῖκε τὸν Θεμι-
 στοκλῆα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπίξιν προφέρειν, ὡς 5
 διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχει τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμο-
 νίων, ἀλλ' οὐ δι' ἐαυτόν. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε οὐκ ἐπαύετο ταῦ-
 τα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε· „Οὕτω ἔχει τοι· οὐτ'
 „ἀν' ἐγὼ, ἐὼν Βελβινίτης, ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρ-

eum donarunt, pulcerrimo qui Spartae erat: et egre-
 gie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti tre-
 centi Spartanorum, hi qui equites vocantur, usque
 ad Tegeatarum fines. Est autem *Themistocles* unus
 ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spar-
 tani ita publice sint prosequuti. (125.) Ut autem
 Lacedaemone Athenas venit, ibi tunc Timodemus,
 Aphidnensis, qui de numero inimicorum eius erat,
 caeterum non ex illustribus viris homo, invidia in-
 saniens, obtrexavit Themistocli; exprobransque ei
 quod Lacadaemonem se contulisset, aiebat, *Athe-
 niensium gratiâ Lacedaemonios eum honore illo
 esse prosecutos, non ipsius gratiâ.* Quod ubi pas-
 sim dictitare non desiit Timodemus, *Themistocles* ei
 ait: *Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita
 essem, ita honoratus fuisset a Lacedaemoniis;*

10 „τιητέων· οὐτ' αὖ σὺ, ὦ ἄνθρωπε, εἰὼν Ἀθηναῖος.“ Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

Ἄρταβας δὲ ὁ Φαρνάκιος, ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι 126
λόγιμος καὶ πρόσθε εἰὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιικῶν καὶ
μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἑξ μυριάδας στρατοῦ τὸν
Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλῆα μέχρι τοῦ
5 πόρου. ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ, ὀπίσω πορευόμενος, κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο· ἅτε Μαρδονίου τε
χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην, καὶ
οὐδέν κω κατεπεύγοντος ἤκειν ἐς τὸ ἄλλο στρατόπεδον·
οὐκ ἐδικαίου; ἐντυχὼν ἀπιστεῶσι Ποτιδαίηταισι, μὴ οὐκ
10 ἐξανδραποδίσασθαι σφίτας. Οἱ γὰρ Ποτιδαῖηται, ὡς
βασιλεὺς παρεξήλαάκει, καὶ ὁ ναυτικὸς τοῖσι Πέρ-
σῃσι οἰχώκει Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, ἐκ τοῦ Φανεροῦ

nec tu, homo! si esses genere Atheniensis. Et haec quidem hactenus.

(126.) Interim *Artabazus*, Pharnacis filius, iam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataeensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta militum millibus de eo exercitu quem Mardonius sibi selegerat, regem usque ad fretum deduxit. Postquam rex in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallenen versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedonia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se coniungere properaret; rem sese indignam iudicavit, quum in Potidaeas incidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem redigeret. Etenim *Potidaeatae*, postquam rex fines eorum erat praetergressus, et classis Persarum a Salamine fugā se receperat, ex professo defecerant a Barbaris,

126 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἀπίστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ
τὴν Παλλήνην ἔχοντες. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρτάβαζος ἐπο-
127 λύορκε τὴν Ποτιδαίην. Ὑποπτεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυν-
θίους ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ταύτην ἐπολιόρ-
κει. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλ-
που ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δὲ σφείας εἴλε
πολιορκέων, κατέσφαξε ἐξαγαγὰν εἰς λίμνην· τὴν δὲ 5
πόλιν παραδιδῶν Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν,
καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει. καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκι-
128 δίης ἔσχον. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος, τῇ Πο-
τιδαίῃ ἐνταταμένως προσεῖχε. προσέχοντι δὲ οἱ προθύ-
μως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος, ὁ τῶν Σκιωναίων
στρατηγός· ὅτινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ ἔχω
εἶπαι, οὐ γάρ ὦν λέγεται· τέλος μάντοι, τοιάδε ἐγί- 5
νετο. ὅπως βυβλίον γράψαις ἢ Τιμόξεινος, ἐβέλων παρὰ

pariterque reliqui Pallenen incolentes. *Potidaeam* igitur tunc *Artabazus* oppugnavit. (127.) Suspicatus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri, *Olynthum* simul oppugnavit. Tenebant eam tunc Bottiæci, qui e Thermaeo sinu a Macedonibus fuerant eiectiones: quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos iugulavit; urbem autem Chalcidicæ genti tradidit, eique Critobulum Toronacum præfecit. Atque ita Olynthum Chalcidenses habuere. (128.) Hac expugnata; curam omnem *Artabazus* in *Potidaeam* intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de proditione egit Timoxenus, dux Scionæorum. Hic qua via initio usus sit, dicere non possum, nec enim memoratur: sed postremo res accidit huiusmodi. Quoties litteras mittere aut Timo-

Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον, τοξεύματος περὶ τὰς γλυφίδας περιμιλῶντες καὶ πτερώσαντες τὸ βυβλίον, ἐτόξευον εἰς συγκείμενον χωρίον. 10 ἐπαύστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεινος προδίδους τὴν Ποτίδαιαν. τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος εἰς τὸ συγκείμενον, αἵμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαῆτιν τὸν ὤμον. τὸν δὲ, βληθέντα, περιέδραμε ὁμιλος, οἷα Φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ· οἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα 15 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βυβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς· παρῆν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμαχία. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι τὸ βυβλίον, καὶ μαθεύουσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίας, ἔδοξε μὴ καταπλέξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ, τῆς Σκιωναίων πόλιος εἶνε- 20 κα, μὴ νομιζοίαιτο εἶναι Σκιωναῖοι εἰς τὸν μετέπειτα χρό-

CXXVIII. 8. περὶ. παρὰ vulgo.

xenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum, epistolam circum sagittae crenas circumvolvebant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de quo inter eos convenerat, mittebant. Sed proditiōnis urbis compertus est Timoxenus. Etenim Artabazus, sagittā versus destinatum locum emissā, a scopo aberrans, humerum feriit civis Potidaeatae. Et adcurrēns hominum turba, ut fieri in bello solet, vulneratum circumstat; qui sagittamprehēdentes, ut epistolam animadverterunt, protinus ad duces deferunt: aderant enim etiam ex aliis Pallenensibus socii. Ut vero epistolam legerunt duces, auctoremque cognoverunt proditiōnis, visum est eis crimine proditiōnis non implicare Timoxenum, civitatis Scio-naeorum gratiā, ne in posterum omne aevum pro-

νον αἰεὶ προδῶται. ὁ μὲν δὴ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπαΐστος
 129 ἐγγόνει. Ἀρταβάζω δὲ ἐπειδὴ παλιορκέοντι ἐγγόνε-
 σαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης με-
 γάλῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάεβαροι
 τέναγος γενόμενον, παρήϊσαν εἰς τὴν Παλλήνην. ὡς δὲ
 τὰς δύο μὲν μοῖρας διοδοιορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπό 6
 λοιποὶ ἔσαν, τὰς διαλθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ Παλ-
 λῇ, ἐπῆλθε πλημμυρίς τῆς θαλάσσης μεγάλῃ, ὅση
 οὐδαμὰ κω, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γνο-
 μένη. οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτέων οὐκ ἐπιστάμενοι διεφθί-
 ροντο· τοὺς δὲ ἐπιστάμενους οἱ Ποτιδαῖηται ἐπιπλά- 10
 σαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. Αἴτιον δὲ λέγουσι οἱ Ποτι-
 δαῖηται τῆς τε ῥήχης καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ
 Περσικοῦ πάθους γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσειδῶνος

ditores esse existimarentur Scionaei. Et ille qui-
 dem hoc modo compertus est. (129.) Postquam
 tres menses *Artabazus* in oppugnanda *Potidaea*
 fuit occupatus, accidit *ingens maris recessus*, et is
 quidem in longum admodum tempus: et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire
 instituerunt. Ut vero duas viae emensi erant partes,
 et tres partes adhuc reliquae erant, quas transire
 oportebat priusquam in Pallenem pervenirent, su-
 pervenit *accessus maris* tantus, quantus numquam
 antea, ut quidem indigenae dicunt, fuerat, licet saepe
 magnus acciderat. Itaque quicumque ex illis nandi
 erant imperiti, perierunt; qui vero natare poterant,
 hos *Potidaeatae* navigiis persecuti interemerunt.
 Caussam autem huius aestus et exundationis, cala-
 mitatisque Persarum, hanc fuisse aiunt *Potidaeatae*,

15 ἐς τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡσέβη-
σαν οὗτοι τῶν Περσέων τοὶ περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
θαλάσσης· αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες, εὖ λέγειν ἔμοιγε
δοκέουσι. τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος ἐς
Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπύμ-
ψαντες βασιλῆα, οὕτω ἔπραξαν.

Ὁ δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξεω περιγενόμενος, ὡς προσέ- 130
μίξε τῇ Ἀσίῃ Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆά
τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθησε ἐς
Ἀβυδὸν, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ. ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος,
5 πρῶτος συνελέγετο ἐς Σάμον· αἱ δὲ τῶν νηῶν καὶ ἐχει-
μέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖνες ἐπε-
βάτην· στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ
Βαγαίου, καὶ Ἀρταύτης ὁ Ἀρταχαιίου· συνῆρχε δὲ
τούτοις καὶ ἀδελφιδέας, αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελομέ-

quod hi iidem Persae, qui mari perierunt, in Neptu-
ni templum et simulacrum, quod in suburbio est,
impia facinora admiserant: quam caussam illi ex rei
veritate adlegare mihi videntur. Superstites *Artaba-*
zus in Thessaliam ad Mardonium reduxit. Haec igi-
tur fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

(130.) *Classis* quae supererat *Xerxis*, postquam
fugā ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et
exercitum e Chersoneso Abydum traiecit, Cumae hye-
mavit. Adpetente autem vere ad *Samum* maturavit
convenire, ubi etiam pars navium hyemaverat. Pro-
pugnatorum maior pars Persae erant et Medii: du-
ces autem eis advenere Mardontes Bagaei filius, et
Artayntes Artachaei: quibus etiam collega adfuit
Ithamitres, fratris filius Artayntae, ab ipso adsci-

νου, Ἰθαμίτῃς. Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προή- 10
σαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπηγάγκαζε οὐδεὶς
ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι, ἐφύλασσον τὴν Ἰωνίην
μὴ ἀποστῇ, νῆας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας.
οὐ μὴν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλεύσεσθαι ἐς
τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφί τὴν ἐαυτῶν Φυλάσ- 15
σειν· σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν Φεύγον-
τας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κα-
τὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ,
πέζῃ δὲ ἐδόκεον πολλὸν κρατήσῃν τὸν Μαρδόνιον. ἔόν-
τες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλευόντο εἰ τι δυναίαιτο 20
κακὸν τοὺς πολεμίους ποιέειν, ἅμα δὲ καὶ ἀτακούστεον
131 ὅκη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρήγματα. Τοὺς δὲ Ἕλ-
ληνας τό τε ἕαρ γινόμενον ἤγειρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν

tus. Hi vero, quoniam magnam cladem erant pas-
si, ulterius occidentem versus non moverunt, neque
eos quisquam ad ulterius progrediendum coge-
bat: sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne
deficeret: habebant autem naves, unā cum Ionicis,
trecentas. Nec vero Graecos existimarunt in Ioniam
moturos, sed satis habituros suam custodire terram;
quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fu-
gientes non essent persecuti, sed libenter discessissent.
Igitur mari quidem fracti animis Barbari erant: ter-
rā vero longe hostibus superiorem fore Mardonium
existimabant. Itaque ad Samum haerentes, partim
quidem consultabant si quid mali adferre possent
hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant
quis futurus esset exitus rerum a Mardonio *gerenda-*
rum. (131.) Graecos vero et ver adpetens excita-

- Θεσσαλίῃ ἐὼν. ὁ μὲν δὴ περὶ οὗ καὶ συνελέγετο· ὁ δὲ ναυτικός ἀπῆκετο εἰς Αἴγιναν, νῆες αἰριθμὸν δέκα καὶ
 5 ἑκατὸν. στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρκος, τοῦ Ἠγησίλεω, τοῦ Ἱπποκρατίδεω, τοῦ Λευτυχίδεω, τοῦ Ἀναξίλεω, τοῦ Ἀρχιδάμου, τοῦ Ἀναξανδρίδεω, τοῦ Θεοπόμπου, τοῦ Νικάνορου, τοῦ Χαρίλλου, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτεος, τοῦ Πρυτά-
 10 νιος, τοῦ Εὐρυφώντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου, τοῦ Ἡρακλέος· ἐὼν τῆς ἐτέρας οἰκίης τῶν βασιλέων. αὗτοι πάντες, πλην τῶν θυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδα πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι, βασιλεὺς ἐγένοντο
 15 Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξανθίππος, ὁ Ἀρίφρωνος. Ὡς δὲ παρεγένοντο εἰς τὴν Αἴγιναν πᾶσαι αἱ 132

CXXXI. 13. θυῶν. ἐπτά corrigunt nonnulli.

vit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris quidem Graecorum exercitus nondum erat coactus, classis vero *Aeginam* se contulit, naves numero centum et decem. Dux et *imperator classis* erat *Leotychides*, ex altera regum familia; cui pater fuit Menares, avus Agesilaus; reliqui maiores, Hippocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus, Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus, Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles, Aristodamus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus, Hercules: qui omnes, exceptis duobus, quos proxime post Leotychidem commemoravi, reges fuerant Spartae. Atheniensium vero dux erat *Xanthippus*, Ariphronis filius. (132.) Ut naves omnes Aeginae adfuere, venerunt Graecorum in castra *legati Ionum*,

νῆες, ἀπίκοντο Ἰώνων ἄγγελοι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν
 Ἑλλήνων· οἱ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ὀλίγω πρότερον του-
 τέων ἀπικόμενοι, ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν
 Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδεω ἦν. οἱ στασιῶ- 5
 ται σφι γενόμενοι, ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ
 Χίου τυράνῳ, εὐόντες ἀρχὴν ἑπτά· ἐπιβουλευόντες δὲ ὡς
 φανεροὶ ἐγένοντο, ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἐνὸς τῶν
 μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ, ἐξ εὐόντες, ὑπέξέσχον
 ἐκ τῆς Χίου, καὶ εἰς Σπάρτην τε ἀπίκοντο, καὶ δὴ καὶ 10
 τότε εἰς τὴν Αἴγιναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶ-
 σαι εἰς τὴν Ἰωνίην· οἱ προήγαγον αὐτοὺς μέγιστος μέγχι
 Δήλῳ. τὸ γὰρ πρωτῶν πάντων δεινὸν ἦν τοῖσι Ἑλλήσι,
 οὔτε τῶν χώρων εὐοῦσι ἐμπείροισι, στρατῆς τε πάντα
 πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἐπιστέατο δόξαι καὶ 15
 Ἡσυχίαν στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο,

qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes
 Lacedaemonios ut Ioniam liberarent; quorum in
 numero etiam Herodotus fuit, Basilidae filius. Hi
 inter se coniuraverant, omnino septem numero, de
 interficiendo Strattide, Chii tyranno: postquam vero
 patefacta conspiratio est, uno ex coniuratis consi-
 lium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se rece-
 perunt, et Spartam primum, tunc vero etiam Aegi-
 nam venerunt, orantes Graecos ut in Ioniam navi-
 garent: sed aegre ab his impetrarunt, ut *Delum*
 usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant
Graeci, quum et locorum essent imperiti, et ho-
 stilium copiarum omnia esse plena existimarent.
 Samus autem eis aeque longe atque Herculis co-
 lumnae abesse videbatur. Simul vero accidit, ut nec

ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρας αὐωτέρῳ Σά-
μου μὴ τολμᾶν καταπλῶσαι, καταρρώδηκότας· τοὺς
δὲ Ἕλληνας, χρηζόντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατω-
20 τέρῳ Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσέ σφενον.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἔπλων ἐς τὴν Δῆλον· Μαρδόνιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεώμενος, ἔπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπεία γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς· ἐντειλόμενος πανταχῇ μιν χρῆσόμενον εἰλθεῖν, τῶν οἷά τε ἦν σφί ἀποπειρησάσθαι. ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθέειν πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γάρ ὦν λέγεται δοκέω δ' ἐγώ γε περὶ τῶν παρόντων πηγματάων, καὶ οὐκ ἄλλων πέρι πέμψαι. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς τὴν Αἰθαίοιαν φαίνεται ἀπικόμενος, καὶ μισθῷ πείσας

τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα, καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον· καὶ εἰς Ἄβας τὰς Φωκέων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. καὶ δὴ καὶ εἰς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τούτο 5 μὲν, τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο· ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἰσοῖσι αὐτόν· χρηστηριάξασθαι· τούτο δὲ, ξεινόν τινα καὶ οὐ Θηβαῖον χοήμασι πείδας, κατεκοίμησε εἰς Ἀμφιάρεω. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόν, διὰ τὸδε. ἐκέλευσέ σφεας ὁ Ἀμφιά- 10 ρεως, διὰ χρηστηρίων ποιούμενος, ἐκότερα βούλονται εἰλέσθαι τούτων, ἑαυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρεέσθαι, ἢ ἄτε συμμάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεχομένου· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἰλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδὲν 135 αὐτόν· ἐγκατακοιμηθῆναι. Τόδε δὲ θῶμά μοι μέγ- 15 στον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν· ἀλλὰ τὸν

CXXXIV. 7. ἰσοῖσι. ἐμπύροις corrigunt viri docti, praeter te-
deam venisse, ibique mercede corrupto viro indige-
na, ad *Trophonium* descendisse; et ~~ἐλθεῖν~~
venisse in Phocide. Idem, quum prius Thebas veni-
set, non modo *Ismenium Apollinem* consuluit;
ubi, sicut *Olympiae*, ex victimis responsa dei pe-
tuntur; verum etiam, homine externo (non Theba-
no) pecuniâ corrupto, in *Amphiarai* templo perno-
ctavit. Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud
consulere, hanc ob causam. Editio responso iusserat
eos *Amphiarus*, duorum utrum vellent eligere, ut
aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio,
altero autem abstinerent: et illi hoc elegissent, ut
armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam
homini Thebano fas est in illius templo ~~ἐγκατακοιμηθῆναι~~
(135.) Istud vero, quod narrant Thebani, ~~ἐλθεῖν~~

Εὐρωπαϊά Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια,
καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. τοῦτο δὲ τὸ
5 ἱερὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κίεται
δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεῖ, ἀγχοτάτω
Ἀκραφίης πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱερὸν ἐπεὶ τε παρελθεῖν
τὸν καλούμενον τοῦτον Μῦν, ἐπισθαί οἱ τῶν ἀστῶν αἰ-
ρεταῖς ἀνδράς τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, αἷς ἀπογραφόμε-
10 νους τὰ θεσπιέειν ἔμελλε. καὶ πρὸς τὸν πρόμαντῃ
βαρβαρῶ γλώσση χρᾶν· καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν
Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεσθαι ἀκούοντας βαρβαροῦ
γλώσσης ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χρήσονται τῷ
ἀκούοντι πῆγματι· τὸν δὲ Εὐρωπαϊά Μῦν ἐξαπαύσαν-
15 τα παρ' αὐτέων τὴν ἐφύροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ
τοῦ προφήτου γράφειν ἐς αὐτὴν· Φάναι δὲ, Καρήμην

nihil mirum accidit. Eundem quippe Europensem
Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus es-
set oracula, etiam ad *Ptoi Apollinis* fanum venisse.
Vocatur quidem id fanum *Ptoun*, est autem Theba-
norum, situm supra Copaidem lacum ad montem,
proxime Acraephiam oppidum. Ad hoc templum
quum venit hic *Mys* nominatus, [latine *Mus* diceret]
comitatos eum esse aiunt tres viros publice ad hoc
delectos, scripto consignaturos responsum quod
redditurus esset deus: prophetam vero protinus bar-
bara locutum esse lingua, ut stuperent comites The-
bani, barbarum sermonem loco graeci audientes,
nescirentque quid in praesenti facerent: Europensem
autem Myn, quam illi secum adtulerant tabellam,
eis eripuisse, in eaque haec quae propheta pronun-
ciaverat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone

γλώσση χρᾶν· συγγραψάμενον δὲ, οἷχεσθαι ἀπίοντα
 εἰς Θεσσαλίην,

- 136 Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅ τι δὴ ἦν λέγοντα τὰ
 χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον εἰς Ἀθήνας
 Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα Μακεδόνα· ἅμα μὲν
 ὅτι οἱ προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν· Ἀλεξάνδρου γὰρ
 ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάρες 5
 αἰνὴ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγόνει Ἀμύντης ὁ ἐν
 τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὲ ἐκ
 βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλαβανδα πόλις μεγά-
 λη νέμεσθαι· ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος, πυθόμενος ὅτι πρό-
 ξενός τε εἴη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμψε τοὺς 10
 γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκει μάλιστα προσκτῆσθαι,
 λεῶν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἄλκιμον· τὰ τε

usum illum esse; deinde, his scripto consignatis,
 discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

(136.) *Mardonius*, perlectis oraculorum respon-
 sis, post haec *legatum Athenas* misit *Alexandrum*,
Amyntae filium, *Macedonem*; partim quoniam ad-
 finitate huic iuncti erant Persae; *Alexandri* enim so-
 rorem *Gygacem*, *Amyntae* filiam, *Bubares* Persa
 habuit in matrimonio, ex qua natus est *Asiaticus*
Amyntas, de avo nomen gerens, quem rex magna
 urbe *Phrygiae Alabandis* donavit cum redditibus in-
 de percipiendis: partim vero hac caussa *Alexandrum*
Mardonius misit, quod audivisset, hospitem *Athe-*
niensium eum esse et bene de illis meritum. Hae enim
 maxime ratione se sibi adiungere posse *Athenienses*
 existimavit, quos audiverat non minus numerosum,
 quam fortem, esse populum; et quas mari clades

684, 79.

κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφί παθήματα κα-
 τεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἐπίστατο. τούτων
 15 δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσ-
 σης κρατήσῃν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν περὶ τε ἐδόκεε πολλὸν
 εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατ' ὑπερβὴ οἱ τὰ πρή-
 γματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ
 χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμ-
 20 μαχόν τὸ Ἀθηναῖον οἱ ποιήσασθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος
 ἐπὶ μπε.

Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκ- 137
 κης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα
 τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἐφυγον εἰς Ἰλλυριοὺς τῶν
 Τημενοῦ ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοὶ, Γαυάνης τε καὶ
 5 Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες
 εἰς τὴν ἄνω Μακεδοσίην, ἀπίκοντο εἰς Λεβαίην πόλιν.

passi Persae erant, harum auctores Athenienses po-
 tissimum fuisse noverat. His autem sibi adiunctis,
 facile maris imperio se potiturum speravit; id quod
 etiam usu venturum fuerat; terrâ autem longe sibi
 videbatur esse superior: atque ita res suas rebus
 Graecorum superiores fore secum reputavit. For-
 tasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, mo-
 nuerintque eum ut Athenienses sibi socios concilia-
 ret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

(137.) Alexandri huius septimus progenitor *Per-
 diccas* ille fuit, qui *Macedonum regno potitus* erat
 tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes,
 Aëropus, et Perdiccas, *Argis* in Illyriorum fines
 profugerant: ex Illyriis vero in superiorem Mace-
 doniam transgressi, Lebaeam oppidum pervenerant.

ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτεον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ὁ μὲν, ἵππους νέμων· ὁ δὲ, βοῦς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης, τὰ λεπτά τῶν προβάτων. ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες· χεῖρα 10
σι, οὐ μόνον ὁ δῆμος· ἢ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως, αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὁππῶτο ὁ ἄστος τοῦ πατρὸς τοῦ θνητὸς Περδίκκew, διπλήσιος ἐγίνετο. αὐτὸς ἐκ τοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τὰυτὸ τοῦτο ἐγίνετο, ἔπει πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἐωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκως, ὡς 15
εἴη τέρας, καὶ φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς θνητάς, προηγόρευε σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἐκ τοῦ. οἱ δὲ, τὸν μισθὸν, ἔφασαν, δίκαιοι εἶναι ἀπαλαβόντες, οὕτω ἐξίεναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς, τοῦ μισθοῦ περὶ ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκον ἐς τὸν αἴαντα 20
ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε, θεοβλαβὴς γενόμενος·, Μι-

Ibi apud regem mercede servierunt; unus equos praecens; alter, boves; natu minimus, *Perdiccas*; minores pecudes. Fuerunt autem olim etiam reges, impes pecuniae, non solum populus: itaque regis ipse ipsa panem coquebat. Quoties vero coquebatur panis pueri mercenarii *Perdiccae*, duplo maior fiebat quam consentaneum erat. Ubi vero constanter hoc dies accidit, marito rem illa indicavit. Quo audito, statim subiit illius animum, esse hoc prodigium, quod ad magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos mercenarios iussit finibus suis excedere. Cui illi responderunt, *postquam promeritam acceperint mercedem, velle se excedere*. Ibi tunc rex, mercedis mentionem audiens, quum forte per caminum solis lumen in conclave incideret, divinitus mente captus,

„σθάν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμῶν ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι“ δει-
 ξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος, οἱ
 πρεσβύτεροι, ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦ-
 25 τα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, ἑπας
 τάδε· „Δικόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς“ περιγράφει
 τῇ μάχαιρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον· περιγρά-
 ψας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου,
 ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. Οἱ μὲν 138
 δὲ ἀσπῆσαν· τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων,
 οἷόν τι χόημα ποιήσει ὁ παῖς, καὶ ὡς σὺν νόῳ κείνων
 ὁ πώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ, ταῦτα ἀκούσας,
 5 καὶ ὄξυνθεις, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας.
 πῶτατος δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χάρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ του-
 τῶν τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι Σωτῆρι. οὗτος,
 ἐπεὶ τε διέβησαν αἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρῶν ὥστε

ait: *mercedem vobis ego dignam hanc persolvo;*
solem monstrans. Et Gauanes quidam et Aëropus,
 natu maiores, hoc ut audivere, attoniti steterunt:
 at puer: *Accipimus,* ait, *Rex, quae nobis das;* et
 cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavi-
 mento conclavis circumscripsit, eoque facto ter dein-
 ceptis radios solis in sinum suum hausit, atque ita
 cum fratribus abiit. (138.) Qui postquam abierant,
 unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod
 fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu mi-
 nimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his
 auditis, irā correptus, equites nonnullos misit, qui
 illos insequerentur et interficerent. Est autem in hac
 regione fluvius, cui posteri horum Argivorum viro-
 rum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluvius,

τοὺς ἵππεας μὴ αἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ, ἀπικόμενοι εἰς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἴκησαν πύ- 10
 λας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου·
 ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστον ἔχον ἐξή-
 κοῦτα φύλλα, ὁσμὴν τε ὑπερφύροντα τῶν ἄλλων. ἐν τού-
 τοισι καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποισι ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ
 Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται, Βέρμιον 15
 οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χυμῶνος. ἐνθὺν δὲ ὀρμεώμενοι,
 ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μα-
 139 κεδονίην. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος
 ὧδε ἐγγέγονε. Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης
 δὲ, Ἀλκέτεω· Ἀλκέτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ,
 Φίλιππος· Φιλίππου δὲ, Ἀργαῖος· τοῦ δὲ, Περδίκ-

postquam eum traiecerant Temenidae, ita auctus flu-
 xit, ut transire equites non possent. Illi vero in aliam
 Macedoniae regionem secesserunt, habitaruntque
 prope *hortos* qui dicuntur *Midæ*, Gordiae filii:
 quibus in hortis sponte nascuntur *rosæ*, quarum una-
 quaeque sexaginta folia habet, et quae odore prac-
 stant caeteris. In eisdem hortis etiam *Silenus* captus
 erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons
 situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aëris
 intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac re-
 gione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniam sub
 potestatem suam redegerunt. (139.) Ab hoc igitur
 Perdicca *Alexander* ortus est hisce progenitoribus.
 Amyntas, cuius filius Alexander fuit, patrem habuit
 Alcetam; Alcetae pater fuit Aëropus; Aëropi pater,
 Philippos; Philippi, Argæus; Argæi pater, Perdic-

5 κῆς ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγεγόνεε μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω.

* Ὡς δὲ ἀπῆκετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ 140
Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε. „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει· Ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλῆος,
„λέγουσα οὕτω· Ἀθηναῖοι τὰς ἀμαρτάνους τὰς εἰς
5 „ἐμὲ ἐξ ἐκείνων γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὦδε,
„Μαρδόνιε, ποίει. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφί ἀπόδος·
„τοῦτο δὲ, ἄλλην πρὸς ταύτην ἐλῆσθαι αὐτοῖς, ἢν τινα ἀν-
„εθέλωσι, ἐόντες αὐτόνομοι· ἰρά τε πάντα σφί, ἢν δὴ
„βούλωνται γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνὸρθωσον, ὅσα ἐγὼ
10 „ἐνέπησα. Τούτων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαίως ἔχει
„μοι ποιεῖν ταῦτα, ἢν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται.
„Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε. νῦν τί μαίνεσθε, πόλεμον βασι-
„λεῖ ἀνταειρομένοι; οὔτε γὰρ ἀνὴρ ὑπερβάλοισθε, οὔτε

cas is qui regno potitus est. Hi fuere Alexandri, Amyntae filii, progenitores.

(140.) Postquam a Mardonio missus Alexander Athenas venit, tali usus est oratione. (1.) *Viri Athenienses! Mardonius haec dicit. Nuncius mihi a Rege venit in haec verba: Atheniensibus iniuriam omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu hoc fac, Mardonie! et terram eorum illis redde, et ipsi praeter hanc eligant aliam, quamcumque voluerint, et sui iuris sunt: et templa omnia, quae ego cremavi, tu illis instaure, si modo societatem mecum voluerint iungere. Hic quum mihi nuncius advenerit, necessario haec exsequi me oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vobis dico. Quid nunc insanientes arma fertis con-*

„οἳ τὲ ἐστὲ ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. εἴδετε μὲν γὰρ
 „τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλῆθος, καὶ τὰ ἔργα 15
 „πυνθάνεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμὲ εἴουσαν δύναμιν·
 „ὥστε καὶ ἢν ἡμέας ὑπερβάλλησθε, καὶ νικήσητε, (τοῦ
 „περ ὑμῖν οὐδεμίᾳ ἐλπίς, εἴπερ εὖ Φρονέετε,) ἀλλή
 „παρέσται πολλαπλησίη. ~~ἢ~~ ὣν βούλησθε παυσί-
 „μενοι βασιλείᾳ, στέρεσθαι μὲν τῆς χάριτος, θεῶν δὲ 20
 „αἰεὶ περὶ ὑμῶν αὐτῶν· ἀλλὰ καταλύσασθε. παρ-
 „χει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆος ταύ-
 „την ὠρμημένον. ἔστε ἐλευθέροι, ἡμῖν ὁμαιχμίην συνθέ-
 140 „μενοι ἄνευ τῆς δόλου καὶ ἀπάτης. Μαρδόνιος μὲν ταύ-
 (2) „τα, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐνετείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας. 25
 „ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας εἰσότης ἔξ
 „ἐμεῦ, οὐδὲν λέξω· οὐ γὰρ αἶν νῦν πρῶτον ἐκμάθετε.

*tra Regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. Vidi-
 stis enim copiarum Xerxis multitudinem et res ge-
 stas; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum:
 ita quidem, ut etiam si nos superaretis et vinceretis,
 (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam spera-
 tis) alius exercitus multis partibus numerosior
 adfuturus esset. Nolite igitur, regi vos aequantes,
 terrā privari vestrā, et perpetuo in periculo de
 salute vestra versari: sed componite bellum. Po-
 testis autem praeclarissime illud componere, quum
 rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi,
 armorum societate sine fraude et dolo nobiscum
 contractā. (140, 2.) Haec, Athenienses! Mardonius
 ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea
 in vos benevolentia nihil dicam: nec enim nunc*

„προσχερίζω δὲ ὑμῶν, πείθεσθαι Μαρδονίῳ ἐνορέω
 „γὰρ ὑμῖν οὐκ οἰοίσι τε ἐσομένοισι τὸν πάντα χρόνον
 30 „παλειμέειν Ξέρξῃ· εἰ γὰρ ἐνῶρων τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ
 „ἂν κοτε εἰς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους· τοῦσδε· καὶ γὰρ
 „δυναμὶς ὑπὲρ ἀνθρώπων ἢ βασιλῆας ἐστὶ, καὶ χεῖρ
 „ὑπερμάχης· ἦν ὧν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα
 „προτεταγόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω
 35 „ὑπὲρ ὑμῶν, ἐν τριβῷ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν
 „συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε Φθειρομένων μούκων, ἐξαί-
 „ρετον τι μεταίχμιον τὴν γῆν κακτημένων· ἀλλὰ πεί-
 „θεσθε! πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ Βασιλεὺς
 „ἡμεῖς ἀμέγας μύνουσι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας
 40 „ἀπὸ νῆος, ἐθέλει φίλος γενέσθαι.“ Ἀλέξανδρος μὲν ταῦ-

*primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem
 vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. Per-
 spectum enim habeo fieri non posse, ut perpetuo
 bellum geratis cum Xerxe: namque hoc si fieri
 posset intelligerem, numquam ad vos huiusmodi
 cum sermone venissem. Est enim Regis potentia
 plusquam humana, et manus supra quam dici po-
 test longa. Quare nisi propere foedus cum eo inie-
 ritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci
 cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui
 prae reliquis omnibus sociis maxime in via expo-
 siti estis, semperque soli perdimini, quippe ter-
 ram incolentes quae prae caeteris veluti inter duas
 acies media interiecta est. At morem gerite! Ete-
 nim maximi vobis momenti res est, si Rex magnus
 vobis solis ex omnibus Graecis peccata condonans,
 amicitiam vobiscum vult contrahere. Haec Ale-*

- 141 τα ἔλεξε. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας, ἐς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς σφεας χρεόν ἐστι ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μηδῶν τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε εἶδον 5
σαν μὴ ὁμολογήσῃσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. ἐπανεμένειν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρούβοντες, εὐ ἐπιστάμενοι ὅτι ἐμελλον Λακεδαιμόνιοι πεύσεσθαι ἥκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου 10
ἀγγελον ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοι τε πέμψειν κατὰ τὰχος ἀγγέλους. ἐπὶ τῆδες ὧν ἐποίεον ἐνδεικνύμενοι τοῖσι
142 Λακεδαιμονίοισι τὴν ἐαυτῶν γνώμην. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ

xandri fuit oratio. (141.) *Lacedaemoniis* vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut foedus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quae praedixerant in fatis esse ut ipsi cum caeteris Doriciensibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso eiiciantur, vehementer timuerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propere legatos Athenas mittere decreverunt. Atque ita contigit, ut utrique simul (in senatum) introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, bene gnari rescituros Lacedaemonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos missuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedaemoniis declararent. (142.) Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem ex-

Σπάρτης ἄγγελοι· „Ἡμέας δὲ ἐπέμψαν Λακεδαιμό-
 „νιοι δεησομένους ὑμῶν, μήτε νεώτερον ποιέειν μηδὲν
 5 „κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ
 „τοῦ Βαρβάρου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσ-
 „μον Φέρον οὔτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν
 „δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν εἵνεκα. ἐγεί-
 „ρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμῶν βου-
 10 „λομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆς ὁ ἀγὼν ἐγέ-
 „νετο· νῦν δὲ Φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλ-
 „λως τε, τούτων ἀπαντῶντων, αἰτίους γενέσθαι δουλο-
 „σύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους, οὐδαμῶς ἀνασχετόν·
 „οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθε-
 15 „ρῶσαντες ἀνθρώπων. Πιεζυμένοισι μέντοι ὑμῖν συναχ-

CXLII. 10. ἀρχὴν ex coniect. pro vulgato olim ἀρχῆς. l. 12.
 ἀπαντῶντων ex coniectura, pro vulg. ἀπάντων.

*ecipientes Spartani legati, in hunc modum sunt lo-
 cuti: Miserunt nos Lacedaemonii petitueros a vobis,
 ne quid novarum rerum in Graecia moveatis, neque
 conditiones admittatis a Barbaro vobis oblatas.
 Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem
 etiam Graecis omnibus, sed vobis maxime omnium,
 indignum et indecorum; idque multis de causis.
 Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis:
 et initio de vestra solum terra certamen fuit,
 nunc vero ad universam etiam pertinet Graeciam.
 Quae quum ita sint, tanto magis foret intolera-
 bile, si servitutis auctores Graecis fierent Athe-
 nienses; qui semper et iam a priscis tempori-
 bus palam libertatis auctores multis hominibus
 fuerunt. Quod autem vos prae caeteris hoc bello
 Herod. T. IV. P. I.*

- „βόμβα, καὶ ὅτι καρπῶν ἰσπερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ
 „ὅτι οἰκοφθάρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τούτων δὲ
 „ὑμῖν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλ-
 „λονται γυναῖκας τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἴκε-
 „τέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρέψειν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος 20
 „ὅδε συνεστήκη. Μὴ δὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-
 „δῶν ἀναγνώσῃ, λήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτῳ
 „μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστί· τύραννος γὰρ εἶναι, τυ-
 „ράνῳ συγκατεργάζεται. ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ
 „πὲρ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι, αἷς Βαρ- 25
 „βάροις ἐστὶ οὔτε πιστόν, οὔτε ἀληθές οὐδέν.“ Ταῦ-
 * 143 τα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξαν-
 δρον ὑπεκρίναντο τάδε· „Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμε-
 „θα, ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ

*preminimi, et duorum iam annorum fructibus
 estis privati, et tamdiu iam domus et fortunae
 vestrae eversae iacent, condolemus vobiscum: et
 propterea profitentur vobis recipiuntque Lacedae-
 monii et reliqui socii, alituros se uxores vestras
 et quidquid vestris in familiis ad bellum est inu-
 tile, quoad bellum hoc duraturum est. Ne vero
 Alexander Macedo laevigato Mardonii sermone
 vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit;
 quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam prae-
 stat. At vos non facietis, si quidem recte sapi-
 tis; bene gnari, in Barbaris nec fidem nec veri-
 tatem esse. Haec Spartani legati dixere. (143.)
 Athenienses vero Alexandro in hunc modum re-
 sponderunt: Ne nos quidem ignoramus, multis
 partibus maiorem Medo, quam nobis, esse poten-*

- 5 „ἡμῖν ὥστε οὐδὲν δεῖ τοῦτό γε ὀνειδίζειν. ἀλλ' ὅμως,
 „ἐλευθερίας γλιχόμενοι, ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως αὖ καὶ
 „δυνάμεθα. ὁμολογῆσαι δὲ τῷ Βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας
 „πειρῶ ἀναπεῖθαι, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. Νῦν δὲ ἀπάγ-
 „γελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' αὖ ὁ
 „ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μὴ
 10 „ἵνα ὁμολογήσῃ ἡμέας Ξέρξῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμ-
 „μάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι
 „ἥρωσι τῶν ἐκείνος οὐδεμίην ὄπιν ἔχων, ἐνέπηρσε τοὺς
 „τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λό-
 „γους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίneo Ἀθηναίοισι· μήτ'
 15 „δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν, ἀθέμιστα ἔρδειν παραινέει.
 „οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων
 „παθεῖν, ἐντα πρόξενόν τε καὶ Φίλον.“ Πρὸς μὲν 144

tiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem viâ incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis aedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria faciamus, nos horteris: nolumus enim tibi ingrati quidpiam accidere ab Atheniensibus, quum

Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ
 Σπάρτης ἀγγέλους, τάδε· „Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαι-
 „μονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Βαρβάρῳ, κάρτα ἀνθρω-
 „πήϊον ἦν. ἀτὰρ αἰσχροῦς γε οἶκατε, ἐξεπιστάμενοι 5
 „τῶν Ἀθηναίων τὸ Φρόνημα, ἀρρώδησαι· ὅτι οὔτε χρυ-
 „σός ἐστι γῆς οὐδαμῶς τοσοῦτος, οὔτε χώρη κάλλει
 „καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι,
 „ἐθέλοισιν αὖν μηδίσαντες, καταδουλώσαι τὴν Ἑλλά-
 „δα. Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύον· 10
 „τα ταῦτα μὴ ποιέειν, μηδ' ἦν ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν
 „καὶ μέγιστα, τῶν θεῶν τὰ αἰγάλματα καὶ τὰ οἰκή-
 „ματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα· τοῖσι
 „ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρέειν ἐς τὰ μέγιστα

sis publicus hospes noster et amicus. (144.) Haec
 quum Alexandro Athenienses respondissent, ad Lac-
 edaemonios sermonem converterunt his verbis:
Quod verentur Lacedaemonii ne cum Barbaris
nos societatem contrahamus, id vero admodum
humanum est. At turpiter utique hoc videmini
vereri; quum, quo pacto animati sint Athenien-
ses, non ignoretis. Neque enim tanta auri copia
usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertili-
tate ita praestans, ut eā acceptā vellemus cum
Medis facere, et Graeciam redigere in servitutem.
Etenim multa et magna sunt, quae nos, ne id
faciamus, etiam si vellemus, prohibeant. Primum
quidem, et maxime, deorum simulacra et templa
cremata et solo aequata: quorum facinorum ne-
cessario, quibuscumque modis possumus, poenam

- 15 „μαῖλλον, ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ.
 „αὐτὶς δὲ, τὸ Ἑλληνικὸν εὖν ὁμαιμὸν τε καὶ ὁμόγλωσ-
 „σον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσαίαι, ἡθεά
 „τε ὁμότροπα· τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ
 „ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγ-
 20 „χάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων,
 „μηδ' αὖ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρῳ. Τμέων μὲν-
 „τοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην, τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσιν, ὅτι
 „προεΐδετε ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιθρέ-
 „ψαι ἐθέλειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χά-
 25 „ρις ἐκπεπλήρωται· ἡμέες μὲντοι λιπαρήσομεν οὕτως,
 „ὅπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὡς
 „οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς
 „γὰρ ἡμέες εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παύσεται ὁ

*repetere potius debemus, quam societatem contra-
 here cum eo qui haec patravit. Deinde, quum
 Graecum omne genus consanguineum sit, et lin-
 guam et deorum sedes et sacra communia habea-
 mus, et mores consimiles; nefaria res foret, si ho-
 rum proditores fierent Athenienses. Denique sci-
 tote, si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus
 supererit Atheniensium, numquam nos cum Xerxe
 societatem inituros. Vestram autem providam
 erga nos laudamus voluntatem; quod nobis, quo-
 rum fortunae eversae sunt, ita prospicitis, ut nu-
 trire familias nostras velitis. Atque ita vestrum
 quidem expletum est beneficium: at nos tamen in
 hoc quo sumus statu durabimus, nullam vobis
 molestiam exhibituri. Nunc vero, haec quum ita
 sint, maturate ocyus exercitum mittere. Nam,
 ut suspicamur, nullā interpositā morā aderit Bar-*

„Βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπιιδὼν
 „τάχιστα πύθηται τὴν ἀγγελίην, ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν 30
 „τῶν ἐκεῖνος ἡμέων προσυδέετο. πρὶν ὧν παρῆναι ἐκάων
 „ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προσβῶδῃσαι ἐς
 „τὴν Βοιωτήν.“ Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθη-
 ναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ Η'.

*barus et terram nostram invadet, simulatque ei
 fuerit renunciatum, nihil nos eorum quae a nobis
 petiit facturos. Itaque necesse est, ut, priusquam
 ille in Atticam venerit, nos ei in Boeotiam occur-
 ramus. Hoc ab Atheniensibus accepto responso,
 Spartam redire legati.*

FINIS LIBRI OCTAVI
 HISTORIARUM HERODOTI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ
 ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἘΝΝΑΤΗ.
 ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ δὲ, ὡς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος ¹
 τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμνηε, ὀρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας,
 ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὅκου δὲ ἐκά-
 στοτε γίνοιτο, τούτους παρελάμβανε. τοῖσι δὲ Θεσσα-
 5 λίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέ-
 μελεοῦσιν, πολλῶν τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσῃν.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER NONUS.

CALLIOPE.

(1.) ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ, ut ei Alexander, Athenis re-
 versus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e
 Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere ma-
 turavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper
 advenientis militibus exercitum auxit. Et Thessalos ni-
 hil eorum, quae adhuc acta erant, poenituit, multo-

καὶ συμπρόεπεμψέ τε Θωρήξ ὁ Ληρισσαῖος Ξέρξια
 Φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ Φανεροῦ παρήκε Μαρδό-
 2 νιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεὶ δὲ παρεύμενος γίνεται ὁ
 στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν
 Μαρδόνιον, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ
 εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐ-
 δὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον, ποιέειν 5
 ὅπως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψῃται.
 „Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν, Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας,
 „οἵπερ καὶ πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι πε-
 „ριγίνεσθαι καὶ ἅπασιν ἀνθρώποισι. Εἰ δὲ ποιήσεις τὰ
 „ἡμεῖς παραινέομεν, ἔφασαν λέγοντες, ἔξεις ἀπόνως 10
 „ἅπαντα τὰ κείνων βουλευμάτων. πέμπε χρήματα εἰς
 „τοὺς δυναστεύοντας ἀνδρας ἐν τῇσι πόλεσι. πέμπων

que etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitaverant: et Thorax Larissaeus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc etiam palam *Mardonium* in Graeciam transmisit. (2.) Ubi vero progrediens exercitus in *Boeotia* fuit, ibi tunc *Mardonium* *Thebani* retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes *nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret*: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Graeciam in potestatem redigeret. *Vi enim et armis subigere Graecos, si concordēs sint sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile. At tu, (aiebant) si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: et in*

692, 26.

„δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ
 „σὰ Φρονέοντας ῥηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων κατα-
 15 „στρέψαι.“ Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ 3
 ἐπέβητο, ἀλλὰ οἱ δεινὸς τις ἐνέστακτο ἡμέρος τὰς Ἀθή-
 νας δεύτερα ἐλέειν· ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα
 δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδάκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἔοντι ἐν
 5 Σάρδισι, ὅτι ἔχοι Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς
 τὴν Ἀττικὴν εὔρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τε Σαλα-
 μῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἐν τε τῇσι νηυσὶ
 αἰρέει τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἴρεσις ἐς
 τὴν ὑστεραίην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατηήην, δεκάμηνος
 10 ἐγένετο.

Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει ἐς 4
 Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέρον-
 τα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-

*partes divides Graeciam; et eorum ope, qui tuas
 partes sequuntur, hos qui tecum non facient, fa-
 cile evertes. (3.)* Haec illis suadentibus Mardonius
 non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat
 Athenas iterum capiendi, partim stolidam quadam fe-
 rocia ductum, partim quod ignium ope per insulas
 accensorum cogitaret regi Sardibus versanti signifi-
 care, tenere sese Athenas. Ubi vero in Atticam per-
 venit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est,
 sed plerosque in Salamine et in navibus esse audi-
 vit: itaque vacuam cepit urbem, et id quidem deci-
 mo post mense quam a Xerxe fuerat capta.

(4.) Athenis quum esset Mardonius, in Salami-
 nem legatum misit Murychidem, virum Hellespon-
 tium; qui eadem Atheniensibus condiciones propo-

δὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθημευσε. ταῦτα δὲ τὸ δεύτε-
 ρον ἀπέστειλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ Φιλίας 5
 γνώμας, ἐλπίζων δὲ σφεας ὑπήσειν τῆς ἀγνωμοσύνης,
 ὡς δοριαλώτου εἰούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας, καὶ
 εἰούσης ἤδη ὑπ' ἐωυτῷ. τουτέων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε
 5 Μουρυχίδην εἰς Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ
 τὴν βουλὴν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βου-
 λευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς „οἱ ἐδόκεε ἀμεινον
 εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προ-
 φέρει, ἐξευῖται εἰς τὸν δῆμον.“ ὁ μὲν δὴ ταύτην τὴν 5
 γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴ τε δὴ δεδεγμένος χρήματα πα-
 ρὰ Μαρδονίου, εἴ τε οἱ καὶ ταῦτα ἀνδρᾶνε. Ἀθηναῖοι
 δὲ αὐτίκα, δεινὸν ποιησάμενοι, οἱ τε ἐκ τῆς βουλῆς,
 καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα κα-
 τέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχί- 10

neret, quas Alexander ad illos pertulerat. Quam-
 quam enim iam antea minime amicas Atheniensium
 acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, spe-
 rans illos stolidâ superbiâ abstitutos, quum bello
 capta esset universa Attica, et in ipsius iam esset
 potestate. Hac caussa Murychidem in Salaminem
 misit. (5.) Qui quum ad senatum venisset, expo-
 suissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus,
 Lycides, pro sententia dixit, *recte factum sibi vi-*
deri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis
propositam, de eaque ad populum referrent. Hanc
 ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardo-
 nio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuis-
 set. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum
 qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circum-

δια ἀπέπεμψαν αἰσινία. γενομένου δὲ Θούριβου ἐν τῇ
Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυθάνονται τῶν Ἀθη-
ναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον· διακελευσαμένη δὲ γυ-
νὴ γυναικί, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδεω οἰκίην
15 ἦσαν αὐτοκέλεες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν
γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα 6
δύβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. ἕως μὲν προσεδέκοντο ἐκ τῆς
Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσοντά σφι, οἱ δὲ
ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ
5 σχολαίτερα ἐποίηον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ
ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπέξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ
αὐτοὶ διέβησαν εἰς Σαλαμῖνα· εἰς Λακεδαιμόνα τε
ἐμππον ἀγγέλους, ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λα-
κεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βαρβαρον εἰς

stantes Lycidem lapidibus obruerunt, Hellespontium
vero Murychidem dimiserunt incolumem. Orto autem
in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescis-
sissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, co-
hortatae invicem, et alia aliamprehendens, ultro
aedes Lycidis petierunt, et uxorem eius et liberos
lapidibus obruerunt. (6.) Athenienses vero hac ra-
tione in Salaminem traiecerant. Quousque exspecta-
bant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio ventu-
rum, in Attica manserunt: quum vero magis magis-
que in longum rem ducerent Lacedaemonii, et Mar-
donius, contra ipsos movens, iam in Bocotia esse
diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ip-
sique in Salaminem transierunt. Simul vero legatos
Lacedaemonem miserunt, qui et de Lacedaemoniis,
quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec

τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠγτίασαν ἐς τὴν Βοιω- 10
τίν· ἅμα δὲ ὑπομνήσαντας ἕσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρ-
σης μεταβαλοῦσι δώσειν· προεῖπαί τε, ὅτι εἰ μὴ ἀμυ-
νεῦσι Ἀθηναίοισι, ὡς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὐρήσου-
7 ται. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄρταζόν τε τοῦτον τὸν
χρόνον, καὶ σφι ἦν Τακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον
τὰ τοῦ Θεοῦ προσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι τὸ ἐν τῇ
Ἰσθμῷ εἰείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι οἱ 5
ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέ-
λους καὶ ἐκ Πλαταιέων, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ
7 τοὺς ἐφόρους· „Ἐπεμψαν ἡμεῖς Ἀθηναῖοι, λέγοντες
(1) „ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν χῶρην
„ἀποδοῖ· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἰσθμῷ τε καὶ 10

secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquere-
rentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsi
Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset;
denique praedicerent Lacedaemoniis, nisi auxilio ve-
nirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen ali-
quod inventuros esse malorum. (7.) Nempe festos
dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia
celebrantes, maximique faciebant rem divinam cu-
rare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant,
isque iam lorica erat instructus.

Ut vero *Lacedaemonem legati Athenienses* per-
venerunt, secum etiam Megarensium et Plataeensium
ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc
modum verba fecere: (7. 1.) *Miserunt nos Athe-
nienses; dicentes, Medorum regem non modo ter-
ram nostram nobis reddit, verum nos aequa con-*

„ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει
 „δὲ καὶ ἄλλην χάριν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν ἂν
 „αὐτοὶ ἐλάμβανον. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέν-
 „τες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεῦμενοι προδοῦναι, οὐ
 15 „καταινέσμεν, ἀλλὰ ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικεῖ-
 „μενοι ὑπ’ Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμε-
 „νοι τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογεῖν τῷ Πέρσῃ
 „μᾶλλον ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν
 „ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ’ ἡμεῶν οὕτω, ἀκίβδηλον
 20 „εἶν, νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. Ὑμεῖς δὲ, ἐς πᾶ- 7
 „σαν ἀφρώδην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ⁽²⁾
 „Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάβετε τὸ ἡμέτερον Φρόνημα σα-
 „φές, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ

ditione sibi socios vult adiungere, sine dolo et fraude; atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. At nos Graecanicum reverentes Iovem, remque indignam censentes prodere Graeciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam iniuria adfecti a Graecis proditi-que, et bene gnari longe nobis conducibilius esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (7. 2.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graeciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isth-

„διότι τεῖχος ὑμῖν δια τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει
 „ἐστὶ, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιεῖσθε· 25
 „συνθέμενοί τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃ ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν
 „Βοιωτίην, προδεδώκατε, περιεϊδέτε τε ἐσβαλόντα ἐς
 „τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθη-
 „ναῖοι ὑμῖν μνηῖοσι· οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτηδέως. νῦν
 „δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκ- 30
 „πέμπειν, ὥς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀτ-
 „τικῇ. ἐπεὶ γὰρ ἡμάρομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε
 „ἡμετέρης ἐπιτηδεωτάτον ἐστὶ ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριά-
 8 „σιον πεδίον.“ Ὡς δὲ ἄρα ἄκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα,
 „ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι· τῇ δὲ ὑστε-
 „ραίῃ, ἐς τὴν ἑτέραν. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίηον,
 „ἐξ ἡμέρας ἐς ἡμέραν ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 „χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν εἰτίχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν 5

mo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium: et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persae in Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam invadentem non prohibuistis. Habent igitur in praesentia Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fecistis. At nunc vos hortantur, ut ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boeotiam in tempore non occupavimus, est quidem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum locus, Thriasius campus. (8.) His auditis, ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc postero die in sequentem, atque ita usque in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Interca temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isth-

πάντες Πελοποννήσιοι· καὶ σφι ἦν πρὸς τέλει. οὐδ' ἔχω
εἶπαι τὸ αἶτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ
Μακεδόνης εἰς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποίησαντο μὴ
μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποίησαντο οὐδεμίην,
10 ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἰσθμός σφι ἐτετείχιστο, καὶ ἐδόκεον
Ἀθηναίων ἐτι δεῖσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ἔπαυσε τετείχιστο, ἐργάζοντο
δὲ, μεγάλως καταρρώδης τὸν Πέρσας.

Τέλος δὲ, τῆς τε ὑπακρίσιος καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρ- 9
τηγῶν ἐγένετο τρόπος τοιςδε. τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστά-
της καταστάσιος μελλούσης ἐσεσθαι, Χίλειος, ἀνὴρ Τε-
γεγίτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστα ξείνων, τῶν
5 ἐφ' ὧν ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλε-
γον. αἰκούσας δὲ ὁ Χίλειος, ἔλεγε ἄρα σφι τάδε·

mum munire pergebant, et opus iam proxime finem
erat. Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Ma-
cedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati
sint quo minus Medorum partes amplecterentur Athe-
thenienses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam
aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum
habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheni-
ensibus existimarunt: quando vero in Atticam venit
Alexander, nondum munitus erat murus, sed opus
etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Barbaros.

(9.) Ad extremum vero, ut et responsum legatis
Lacedaemonii, et milites *Atheniensibus auxilio*
mitterent, hac ratione effectum est. Pridie eius diei
quo ultimam apud ephoros audientiam habituri le-
gati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima
prae aliis omnibus hospitibus auctoritate apud La-
cedaemonios erat, ex ephoris sermonem omuem,

„Οὐτῶ ἔχει, ἄνδρες ἔΦοροι. Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ
 „ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καὶ περ τι-
 „χεος διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐληλαμένου καρτερεῦ, μεγάλαι
 „κλισιάδες ἀναπεπτεύεται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρ- 10
 „σῃ. ἀλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δο-
 10 „ξαι, σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. “Ὁ μὲν σφι ταῦ-
 τα συνεβούλευε. οἱ δὲ, φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐ-
 τήκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι ἀπιγμέ-
 νοισι ἀπὸ τῶν πολίων, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντα-
 κισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἑκάστον τά- 5
 ξαντες τῶν εἰλωτῶν, Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπι-
 τρέψαντες ἐξάγειν. Ἐγένετο μὲν νυν ἡγεμονίῃ Πλειστάρ-
 χου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου

quem habuerant Athenienses, audivit. Quo audito,
 haec illis Chilaus dixit: *Ita se res habet, Ephori!*
Si amici nobis non fuerint Athenienses. sed cum
Barbaro contraxerint societatem; valido licet
muro per Ithmum ducto, magnae tamen portae
apertae sunt Persae, quibus intrare in Pelopon-
nesum possit. At morem Atheniensibus gerite,
priusquam aliud illi consilium capiant, quod exi-
tium ferat Graeciae. (10.) Cuius audito consilio,
 illi re inter ipsos deliberata, e vestigio, insciis lega-
 tis qui a civitatibus advenerant, noctu adhuc, quin-
 que millia emiserunt *Spartanorum*, adtributis cui-
 que septem *hilotis*, mandato dato *Pausaniae*, Cleom-
 broti filio, ut illos educeret. Erat quidem tunc rex
 Lacedaemoniorum *Pleistarchus*, Leonidae filius;
 sed hic adhuc puer erat, ille vero tutor huius et fra-

ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψίός. Κλεόμβροτος γάρ, ὁ Παν-
 10 σανίῳ μὲν πατὴρ, Ἀναξανδρίδῳ δὲ παῖς, οὐκέτι πε-
 ριῆν· ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν
 τὸ τεῖχος δέματαν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τι-
 νὰ βίους ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβρο-
 τος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τὸδε· θυομένων οἱ ἐπὶ τῷ Πέρ-
 15 σῃ, ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ αὐρανῷ. προσαιρείεται δὲ
 ἐωυτῷ Πausanίης Εὐρυάνακτα, τὸν Δωριέος, ἀνδρα
 οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὲ σὺν Πausανίῃ ἐξε-
 ληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη 11
 ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ἐν νόῳ δὲ ἔχοντες ἀπαλλάττεσθαι καὶ αὐτοὶ
 ἐπὶ τῆς ἐωυτοῦ ἕκαστος. ἐπελθόντες δὲ, ἔλεγον τάδε·
 5 „Τμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες,
 „Τακίνβιά τε ἄγετε, καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς

ter patruelis. Nec enim in vivis adhuc fuit *Cleom-
 brotus*, Pausaniae pater, Anaxandridae filius; sed
 postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isth-
 mo abduxisset, brevi interiecto tempore e vita dis-
 cesserat. Hac autem caussa exercitum ab Isthmo
 Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat ad-
 versus Persam, sol obscuratus est in coelo. Colle-
 gam autem sibi Pausanias adscivit *Euryanactem*,
 Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi
 igitur cum Pausania Spartam sunt egressi. (11.)
 Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum
 prorsus ignari, constitutum inter se habentes redire
 quisque suam in civitatem, adierunt ephoros, et
 his verbis eos sunt adlocuti: *Vos igitur, Lacedae-
 monii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis*
Herod. T. IV. P. I. L

„συμμάχους“ Ἀθηναῖοι δέ, ὡς ἀδικεόμενοι ὑπὸ ὑμῶν,
 „χρτεῖ τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω
 „ὥπως ἂν δύνωνται. καταλυσάμενοι δέ, ὅλα γὰρ δὴ
 „ὅτι σύμμαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα 10
 „ἐπὶ τὴν ἂν ἐκείνοι ἐξηγέωνται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν
 „μαθήσεσθε ὅκοιον ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίνη.“ Ταῦ-
 τα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἑφοροὶ εἶπαν ἐπ' ὅρκου,
 „καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς
 ξείνους.“ ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. οἱ δέ, ὡς 15
 οὐκ εἰδότες, ἐπειράτεον τὸ λεγόμενον· ἐπειρόμενοι δέ,
 ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν· ὥστε ἐν θώματι γινόμενοι, ἐπο-
 ρεῦντο τὴν ταχίστην διώκοντες· συν δέ σφι, τῶν περιό-
 κων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὁπλῆται

et ludicra agitis, prodentes socios : Athenienses vero, a vobis iniuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem component quocumque modo poterunt. Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore: et cum Persis militabimus, contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. Haec quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito iureiurando, profectum esse exercitum, viderique iam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos. Barbaros enim peregrinos (ξείνους) vocabant. Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes: et cum ipsis profecti sunt etiam ex perioecis Lacedaemoniorum (circum Spar-

20 ταῦτό τοῦτο ἐποίεον. Οἱ μὲν δὴ εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἤπει- 12
γοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς με-
τὰ Πausaniῶ ἐξηληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι
κήρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἀριστον, εἰς
5 τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι
σχῆσαι τὸν Σπαρτιῆτην μὴ ἐξιέναι. ὃς ἐπεὶ τε ἀπίκε-
το εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε· „Μαρδόνιε, ἔπεμψάν
„με Ἀργεῖοι, φράσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξε-
„λήλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰσεῖ-
10 „Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξιέναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βου-
„λευόμενος.“ Ὁ μὲν δὴ, εἰπας ταῦτα, ἀπαλλάσσει
το ὀπίσω.

Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μέναι ἐν τῇ 13
Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρὶν μὲν νυν ἢ πυθέσθαι,
ἀνεκώχρει, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ἐκκοῖν τι

tam habitantibus) selecta quinque militum millia.
(12.) Hi dum ad Isthmum ire properant, *Argivi*,
quum prius recepissent Mardonio cohibituros se esse
Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt
exercitum cum Pausania Spartā egressum esse, prae-
conem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus
[*hemerodromos* Graeci vocant] quem reperire po-
tuerant. Qui ubi Athenas pervenit, haec dixit: *Mar-*
donie! Miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex
Lacedaemone egressam esse iuventutem, nec Argivos
cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc
quod spectat, tu recte rebus tuis consule! His di-
ctis, ille reversus est.

(13.) *Mardonius*, hoc audito nuncio, non con-
sultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam

ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμεινε οὔτε ἐσινέετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν 5 σφέας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρῶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἐμβαλεῖν, ὑπεξεχώρει, ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἴ που τι ὄρθον ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. Ἐξέλαυνε δὲ 10 τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὔτε ἵππασίμη ἢ χώρη ἦν ἢ Ἀττικὴ, εἴ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν, ὅτι μὴ κατὰ στενὸν, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλευέτο ᾧν, ἐπαναχωρήσας εἰς τὰς Θήβας, συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε Φιλίην, καὶ χώρην ἵππασίμην. 15

14 Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεξεχώρει. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἔοντι αὐ-

enim hunc nuncium accepisset, continuerat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent: et Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat, sperans progressu temporis illos in conditiones propositas consensuros. Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis aedibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis his omnibus et solo aequatis, priusquam Pausanias cum suis intra Isthmum esset progressus, Atticā excessit. Excessit autem hac causa, quod neque equitatu opportuna Attica erat; et, si ipse praelio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi eum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie decernere, in regione equitatu opportuna. (14.) Ita igitur *Mardonius* Atticā

697, 1.

τῷ ἦλθε ἀγγελίῃ πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἤκειν ἐς
 Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦ-
 τα, ἐβουλευέτο, εἰ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέ-
 5 ψας δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος
 προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. ἐς
 ταύτην δὴ ἐκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνα-
 τος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπικέτο. Μετὰ δὲ ταῦ- 15
 τα, Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίῃ, ὡς αἰεὶς εἶσαν οἱ Ἕλ-
 ληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ· οὕτω δὲ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δε-
 κελέης. οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσ-
 5 χώρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἠγέοντο
 ἐς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Τανάγραν. ἐν Τανά-
 γρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὕστε-

XIV. 2. *Legendum suspicor* : ἀγγελίῃ, πρόδρομον ἄλλην στρα-
 τὴν, alium exercitum praecursorem.

excessit : qui ut iam in itinere fuit, advenit ei prae-
 cursor, nuncians alium exercitum *Megara* venisse,
 mille Lacedaemonios. Quo audito, cogitans fieri
 posse ut hos primum capiat, conversum agmen ver-
 sus *Megara* duxit: et praemissus equitatus iam *Me-*
garicam incursavit terram. Estque haec *Europae* re-
 gio longissime occidentem versus sita, in quam per-
 venerit Persicus hic exercitus. (15.) Post haec vero
 nunciatur *Mardonio*, frequentem *Graecorum* exerci-
 tum in *Isthmo* esse. Itaque retroducens per *Dece-*
leam iter fecit: *Boeotarchi* enim finitimos arcessive-
 rant *Asopiorum*, qui ei viam monstrarunt *Sphenda-*
leas ferentem, atque inde *Tanagram* : ubi quum per-
 noctasset, postero die *Scolon* pergens, in finibus
 fuit *Thebanorum*. Ibi vero, licet partes ipsius se-

ραίη εἰς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν
 Θηβαίων, καὶ περ μηδιζόντων, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὐ τι
 κατὰ ἔχθος αὐτίων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης 10
 ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατῷ ποιήσασθαι,
 καὶ, ἣν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν ὁκοῖόν τι ἐθέλοι,
 κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρα-
 τόπεδον, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἐρυθρέων, παρὰ Ἰστιάς· κα-
 τέτυνε δὲ εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν 15
 ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτον
 ἐποιέετο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κη μέ-
 τωπον ἕκαστον.

Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἄττα-
 γῆνος ὁ Φρύωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος 20
 μεγάλας, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ
 πενήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ

XV. 11. στρατῷ. *Alii στρατοπέδῳ, castris.*

querentur Thebani, nihilo minus agros eorum vasta-
 vit, non utique hostili in eos animo, sed ingente
 necessitate coactus: voluit enim munimentum exerci-
 tui exstruere, quod et sibi, si praelium committenti
 minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset.
 Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris,
 praeter Hysias, usque ad Plataeensium fines, secun-
 dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem
 eadem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia
 quodque illorum latus.

Dum in hoc opere occupati erant Barbari, *Atta-*
ginus Phrynonis filius, civis Thebanus, facto magni-
 fico adparatu, et *Mardonium* ipsum, et quinquaginta Persarum spectatissimos, ad *hospitale epulum*

οὗτοι ἔποντο. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.
Τὰδε δὲ ἤδη, τὰ ἐπίλοιπα, ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς 16
μὲν Ὀρχομανίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχο-
μανῷ. ἔφη δὲ ὁ Θέρσανδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπο
Ἄτταγίου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θη-
5 βαίων ἀνδρας πενήκοντα· καὶ σφίον οὐ χωρὶς ἑκατῶ-
ρους κλῦναι, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαίων ἐν κλίνῃ
ἑκάστη. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαι, διαπνόντων, τὸν Πέρ-
σῃν τὸν ὁμόκλων, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἰέντα, εἰσεσθαι
αὐτὸν ὁδοαπὸς ἐστὶ, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς εἴη Ὀρ-
10 χομένιος. τὸν δὲ εἶπαι· „Ἐπεὶ νῦν ἐμοτράπεζός τε μοι
„καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς
„ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω· ἵνα καὶ προειδῶς αὐτὸς
„περὶ σιωπῆς βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. Ὀρεῖς

vocavit. Et vocati accepere conditionem; celebra-
tumque est epulum in ipsa urbe Thebana. (16.)
Iam quae his adiiciam, ea ex *Thersandro* audi-
vi, cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud
Orchomenios. Dixit autem Thersander, se quoque
ab Attagino ad hanc coenam fuisse vocatum, voca-
tosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec
vero seorsim utrisque sedes adsignasse hospitem, sed
in quoque lectulo simul Persam et Thebanum col-
locasse. Tum, finitâ coenâ compotantibus convivis,
Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat,
Graecâ linguâ loquentem, quaesisse ex ipso unde es-
set, seque respondisse, esse se Orchomenium. Dein
Persam haec dixisse: *Quoniam igitur et mensae et*
libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meae sententiae; quo etiam tu, re ante

„ταύτους τοὺς δαιτυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν,
 „τὸν ἐλύπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατεπιδευόμενον; του- 15
 „τέων πάντων ὄψαι, ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος,
 „ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομένους.“ Ταῦτά τε ἅμα
 τὸν Πέρσῃ λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων.
 αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον, εἶπαι πρὸς αὐτόν.
 „Οὐκᾶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεόν ἐστι λέγειν, καὶ 20
 „τοῖσι μετ' ἐκέινον ἐν αἴνῃ εὐοῦσι Περσέων.“ Τὸν δὲ με-
 τὰ ταῦτα εἶπαι· „Ξεῖνε, ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ,
 „ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέ-
 „γουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεὶς. ταῦτα δὲ Περσέων
 „συγχροὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. 25
 „ἐχθρίστῃ δὲ ὁδύνῃ ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολ-
 „λὰ Φρονέοντα, μηδενὸς κρατεῖν.“ Ταῦτα μὲν τοῦ

*cognita, tuis prospicere commodis possis. Vides
 hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in ca-
 stris iuxta fluvium reliquimus. Horum omnium,
 brevi tempore interiecto, non nisi paucos quosdam
 videbis superesse. Haec dicentem Persam largas pro-
 fudisse lacrymas. Se vero, miratum illius sermonem,
 respondisse: Igitur Mardonio hoc dicere oportet,
 et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent.
 Ad haec illum reposuisse: Hospes! quae Deus vult ut
 fiant, ea avertere in nullius hominis potestate est:
 nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet.
 Ac novimus quidem hoc multi ex Persis: sequi-
 mur vero ducem, necessitate constricti. Est au-
 tem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor
 hic, bona multa consilia nosse, et tamen eorum
 nullum posse exsequi. Haec equidem narrantem Or-*

Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τὰδε πρὸς τούτοι-
σι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρὸ-
30 τερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν 17
ἄλλοι παρίχοντο ἅπαντες στρατιῇ, καὶ συνεσέβαλον
ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων. μῶνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβαλον· ἐμῆδιζον γὰρ
5 δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης.
ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπιξιν τὴν ἐς Θήβας
ὑστερον, ἦλθον αὐτῶν ὀπλῖται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς
Ἀρμοκυδῆς, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπί-
κατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἰπ-
10 πίας, ἐκέλευσέ σφας ἐπ' ἑωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι.

chomenium Thersandrum audiui, et praeterea hoc
adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem ad
alios homines retulisse, priusquam ad Plataeas com-
missum esset praelium.

(17.) Quo tempore *Mardonius* primum castra in
Boeotia habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Grae-
cis has regiones incolentibus Medorum partes am-
plexi erant, exercitum illi praebuerant, cum illoque
in Atticam erant ingressi. Soli *Phocenses* castra illius
non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum
partes erant amplexi, nec vero volentes, sed neces-
sitate coacti. [*sive*: nam et hi admodum inviti cum
Medis faciebant, nec nisi necessitate coacti.] Sed
haud multis diebus postquam Thebas Mardonius ve-
nit, advenere ex illorum numero mille, duce Har-
mocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi The-
bas venerunt, Mardonius missis equitibus iussit illos

ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπα-
σα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου
τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος Φήμη, ὡς κα-
τακοντιῇ σφείας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων ταῦτο
τοῦτο. Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκύδης παρα- 15
κεῖ, λέγων τοιαῦτα· „ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι
„ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ
„δῶσιν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰ-
„κάζω· νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμῶν χρὸν ἔστι γί-
„νέσθαι ἀγαθόν. κρείσσον γὰρ, ποιῶντάς τι καὶ ἀμν- 20
„νομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἢ περ παρέχοντας δια-
„φθαρῆναι αἰσχρότῳ μύθῳ. ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτέων
„ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι Φόνον ἔρρα-
18 „ψαν.“ Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνεε. οἱ δὲ ἱππῆες,
ἐπεὶ τέ σφείας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαινον ὡς ἀπολεύν-

seorsim in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: moxque per Graecanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percrebuit. Ibi tunc eos dux Harmocydes his verbis est cohortatus: *Phocenses! Manifestum est, hosce homines certae neci nos destinasse, accusatos (ut suspicor) a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet fortem se virum praestare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos praebeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Graecis hominibus mortem sint machinati.* (18.) Dum hic *

699, 89.

τες, καὶ δὴ διατύνοντο τὰ βέλεια ὡς ἀπήσοντες· καὶ κου
 τις καὶ ἀπῆκε. καὶ οἱ, ἀντίοι ἕστασαν, πάντα συστρέ-
 5 ψαντες ἑαυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐνθαῦ-
 τα οἱ ἱππότες ὑπέστρεψον, καὶ ἀπήλαυνον ὀπίσω. Οὐκ
 ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι, οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολέοντες
 τοὺς Φωκέας, διηβέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὥρον πρὸς
 ἀλέξησιν τραπομένους, δίσσαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται
 10 τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυνον ὀπίσω· (ὡς γὰρ σφι
 ἐπεύλατο Μαρδόνιος·) οὗτ' εἰ αὐτέων πειρηθῆναι ἠθέ-
 λησε εἴ τι ἀλκῆς μετέχουσι. Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλα-
 σαν οἱ ἱππότες, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τά-
 δε· „Θαρσέετε, ὦ Φωκέες. ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε εὐ-
 15 „τες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προ-

suos sic hortatur, cingunt illos equites, moxque ad-
 versus eos invehuntur tamquam perdituri, et iacula
 in illos torquent veluti iam emissuri, ac passim
 etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis un-
 dique ordinibus et quam maxime poterant conglom-
 bati resisterent, conversis equis equites redierunt.
 Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera
 ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses ve-
 nerint, et deinde, postquam illos ad sese defenden-
 dum paratos viderunt, ideo retro discesserint, quod
 vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim
 Mardonius praeceperat:) an ad illos tentandos num-
 quid eis fortitudinis inesset. Postquam vero discesse-
 runt equites, praeconem Mardonius misit, haec di-
 centem: *Confidite, Phocenses! namque fortes vos*
esse viros demonstravistis, non quales mihi narra-
tum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bel-

„Θύμῳς Φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ οὐ νικῆσετε οὔτε ὦν ἐμέ, οὔτε βασιλῆα.“ Τὰ περὶ Φωκέων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

- 19 Λακεδαιμόνιοι δέ, ὡς ἐς τὸν Ἴσθμόν ἦλθον, ἐν τούτῳ ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνω εἰκόταν, οἱ δὲ καὶ ὀρέοντες ἐξιόντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίουν λείπεσθαι τῆς ἐξόδου Λακεδαιμονίων. Ἐκ δὲ ὦν τοῦ Ἴσθμοῦ, καλλιερῶ 5 σάντων τῶν ἱρῶν, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται ἐς Ἐλευσῖνα. ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρά, ὡς σφὶ ἐκαλλιερέτο, πρόσω ἐπορεύοντο Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγνέτες δὲ ἐν Ἐλευσίνι. Ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυ- 10 θρὰς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ

lum: nam beneficiis neque me neque Regem vincetis. Et haec quidem, ad Phocenses quod adtinet, ita gesta sunt.

(19.) *Lacedaemonii*, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui *Peloponnesii*, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, aequum non censuerant, ad bellum proficiscentibus *Lacedaemoniis*, domi manere. Iam ex Isthmo, postquam laeta nunciarentur victimae, profecti omnes, *Eleusina* venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus laeta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul *Athenienses*; hi enim, postquam e Salamine traiecerant, Eleusine sese cum illis iunxerunt. Qui ubi *Erythras*, *Boeotiae* oppidum, venerunt, resciveruntque Barbaros ad *Asopum* habere castra, re delibe- •

στρατοπεδευομένους, φρασθέντες τε τοῦτο, ἀντετάσσον-
το ἐπὶ τῆς ὑπώρειθς τοῦ Κιθαιρώωνος. Μαρδόνιος δὲ, 20
ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ πεδίον, πέμπει εἰς
αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος,
εὐδοκίμων παρὰ Πέρσῃσι, (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον
5 καλέουσι,) ἵππον ἔχων Νισαῖον, χρυσοχάλινόν τε καὶ
ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν
οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ
τέλεια· προσβάλλοντες δὲ, κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο,
καὶ γυναῖκάς σφεας ἀπικάλειον. Κατὰ συντυχίην δὲ 21
Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ἢ τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ
χωρίου παντός· καὶ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο
τῇ ἵππῳ. προσβαλούσης ὦν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες
5 πιεζόμενοι ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων
κήρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κήρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε·

rata, ex adverso illorum in Cithaeronis montis ra-
dicibus consedere. (20.) Inde quum in planitiem
Graeci non descenderent, *Mardonius* contra eos
universum equitatum misit, cui praeerat *Masistius*,
(quem *Macistium* *Graeci* vocant) illustris vir apud
Persas, Nisaeum habens equum, aureo freno et aliis
ornamentis nitentem. Ibi, ut *Graecis* adpropinqua-
runt equites, turmatim in eos impetum faciebant;
in eoque conflictu magna illis incommoda adfere-
bant, mulieresque eos vocabant. (21.) Acciderat
forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus
hosti erat, *Megarenses* essent locati, et in eum
locum maxime impetum facerent equites. Quum
igitur ab invadente equitatu premerentur *Megaren-*
ses, praeconem miserunt ad duces *Graecorum*; qui

„Μεγαρίεις λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ
 „δυνατοὶ εἶμεν τὴν Περσίων ἵππον δέκασθαι μούνοι,
 „ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἴσθημιν ἀρχήν. ἀλλὰ
 „καὶ ἐς τὸδε λιπαρή τε καὶ ἀρετῇ ἀντίχομεν, καὶ περ 10
 „πιεζέμενοι. νῦν τε, εἰ μή τινας ἄλλους πέμψετε δια-
 „δόχους τῆς τάξης, ἵστε ἡμέας ἐκλείψοντας τὴν τά-
 „ξιν.“ ὁ μὲν δὴ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε. Πausanίης δὲ
 ἀπεπειρᾶτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθε-
 λονταὶ ἵεσθαι τε ἐς τὸν χώρον τοῦτον, καὶ τάσσεσθαι διά- 15
 δοχοὶ Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθη-
 ναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες,
 22 τῶν ἐλοχῆγεε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος. Οὗτοι
 ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν
 παρόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξό-

ubi ad illos venit, haec ait: *Dicunt Megarenses, Nos, ó socii! non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos.* Haec quum ille ducibus nunciasset, Graecos tentavit *Pausanias*, ecqui alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. Quumque nolent alii, acceperunt conditionem *Athenienses*, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti praeerat *Olympiodorus Lamponis filius*. (22.) Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et, adsumtis secum sagittariis, ante alios omnes Graecos, qui ad *Erythras* aderant, stationem ceperunt. Qui quum .

τας προσελέμενοι. μαχομένων δέ σφρων ἐπὶ χρόνον,
 5 τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. Προσβαλούσης τῆς
 ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων
 ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγήσας δὲ,
 ἵσταται τε ὀρθός, καὶ ἀποσιέεται τὸν Μασίστιον. πε-
 σόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ
 10 ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτεί-
 νουσι, κατ' ἀρχαίς οὐ δυνάμενοι. ἐνσκεύαστο γὰρ οὐ-
 τῶ· ἐντὸς θώρακος εἶχε χρύσειον λεπιδωτὸν· κατύπερθε
 δὲ τοῦ θώρακος, κιβῶνα φοινίκων ἐνδεδύκει. τύπτοντες
 δὲ εἰς τὸν θώρακα, ἐποίεον οὐδέν· πρὶν γὰρ δὴ μαθῶν τις
 15 τὸ ποιούμενον, παίει μιν εἰς τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὴ ἔπε-
 σέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθει
 τοὺς ἄλλους ἱππίας· οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ
 τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα· ἀναχωρήσιός τε γινόμε-

per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hu-
 iusmodi fuit pugnae exitus. Dum turmatim impe-
 tum faciunt equites, Masistii *equus*, prae aliis emi-
 nens, sagittâ vulneratur in latere: et prae dolore in
 posteriores pedes erectus, *excutit Masistium*. In
 collapsum protinus Athenienses impetum faciunt,
 et equum eius capiunt, ipsumque repugnantem in-
 terficiunt. Et initio quidem interficere eum non po-
 tuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indu-
 tus, intus aureâ loricâ squammatâ esset armatus. In
 thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec
 aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum eius
 ferrum adegit: ita demum cecidit mortuusque est.
 Haec forte sic gerebantur nescientibus reliquis equi-
 tibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem,

της καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γενόμενον. ἐπεὶ τε
 δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθισαν, ὥς σφας οὐδεὶς ἦν ὁ 20
 τάσων. μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι,
 ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὥς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀπε-
 23 λοίατο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖον οὐκέτι κατὰ τέλεα
 προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν
 ἄλλην στρατιὴν ἐπεβῶσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ περὶ ἅπας
 ἐβῶθι, ἐν τούτῳ μάχῃ ὀξεῖα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.
 ἕως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε πολ- 5
 λὸν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλειπον· ὥς δὲ σφι τὸ πλῆθος
 ἐπεβοήθησαν, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμενον, οὐδέ
 σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ
 ἄλλους προσάπολεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ὧν

nec morientem; sed quum per id ipsum tempus con-
 verteretur turma et paululum retro veheretur, id
 quod agebatur non animadverterant. Ubi vero resti-
 terunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo
 esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intel-
 ligentes, equos adegerunt cuncti, quo cadaver saltem
 auferrent. (23.) Tunc vero Athenienses, ubi viderunt
 iam non amplius turmatim, sed simul omnes
 adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advo-
 carunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, in-
 terim fit acris pugna circa mortui corpus: et quoad
 soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec
 auferre cadaver potuere. Ut vero eis multitudo suc-
 currit, iam rursus horum vim equites non susti-
 nuere, neque eis contigit mortuum auferre, sed
 praeter eum multos etiam alios de suis amiscere. Igi-
 tur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid

10 ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλεύοντο ὅ τι χρεὸν εἴη ποιέειν·
 ἐδόκεε δέ σφι, ἀναρχίης εὐσσης, ἀπελαύνειν παρὰ
 Μαρδόνιον. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατό- 24
 πεδον, πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρα-
 τὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες,
 καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμε-
 5 νοι ἀπλέρτω· ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίην κατεῖχε ἡχώ·
 ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτά-
 του παρὰ τε Πέρσησι καὶ βασιλεῖ. οἱ μὲν νυν βάρβα-
 ροὶ τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλ- 25
 λουσάν, καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐθάρσυσάν τε πολλῶ
 μᾶλλον, καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νε-
 κρὸν, παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν Θέης
 5 ἄξιος, μεγάλθεος εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ

faciendum deliberassent, decreverunt, quoniam sine imperio essent, redire ad Mardonium. (24.) Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et *Mardonius* et universus exercitus *Masistium* sunt prosecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boco- tiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Per- sas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem Barbari suo more mortuum Ma- sistium honorarunt.

(25.) *Graeci* vero, postquam irruentem excepe- rant equitatum, exceptumque repulerant, tanto ma- gis confirmati animis, primum quidem, curruī im- positum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proce-

ταῦτα ἐποίουν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις, ἐφώιτεον θησόμενοι Μασίστιον. Μετὰ δὲ, ἔδοξέ σφι ἐπικαταβῆναι ἐς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χῶρος ἐφαίνετο πολλῷ ἑὸν ἐπιτηδεώτερός σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιϊκὸς τοῦ Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα, καὶ εὐϋδρότερος. ἐς τοῦτον δὴ 10 τὸν χῶρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ χῶρῳ τούτῳ εἶσαν, ἔδοξέ σφι χρεὸν εἶναι ἀπικέσθαι, καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. Ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὅπλα, ἦσαν διὰ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρῶνος παρὰ Ὑσιᾶς ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν· ἀπικόμενοι δὲ, ἐτάσ- 15 σοντο κατὰ ἔθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, διὰ 26 ὄχλων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου. Ἐνθαῦτα

ritatem, tum ob formae praestantiam: sed et hac caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo milites relictis ordinibus ad spectandum *Masistium* frequentes adcurrerant. Deinde vero constituerunt ad Plataeas descendere, quum intellexissent *campum Plataeensem* et alias ob caussas et ob aquae copiam multo ipsis ad castra ponenda opportunior rem esse quam Erythraeus campus. In hunc igitur campum et ad fontem *Gargaphiam*, qui in illo erat, descendendum sibi, ibique rite dispositis castra locanda iudicarunt. Igitur, sumtis armis, per Cithaeronis montis radices praeter Hysias in Plataeensium agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope Gargaphiam fontem et Androcratis herois sanum, partim in tumulis haud ita editis, partim in planitie, per populos dispositi consederunt. (26.) Ibi tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris

ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Τεγεατῶν
 τε καὶ Ἀθηναίων. ἐδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔχειν τὸ
 ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔρ-
 5 γα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε· „Ἡμεῖς
 „αἰεὶ κοτὲ ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξις ἐκ τῶν συμ-
 „μάχων ἀπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πε-
 „λοποννησίοις καὶ τὸ παλαιὸν, καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου
 „τοῦ χρόνου ἐπὶ τε Ἡρακλεΐδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐ-
 10 „ρυσθέος θάνατον κατιόντες εἰς Πελοπόννησον. τότε εὐρό-
 „μεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε. Ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιοῶν
 „καὶ Ἴωνων τῶν τότε ὄντων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβοηθή-
 „σαντες εἰς τὸν Ἴσθμὸν, ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι
 „τότε ὦν λόγος Ἴλλον ἀγορεύσασθαι, ὡς χρεὸν εἶη τὸν

verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athe-
 nienses; contententibus utrisque sibi hoc deberi ut
 alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua
 facta in medium proferentibus. Ab altera enim parte
 Tegeatae haec dixere: *Nobis semper hic locus,*
quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tri-
butus est. in omnibus expeditionibus, quas iun-
ctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori me-
moriam susceperunt; et id quidem ab eo inde tem-
pore, quo Heraclidae post Eurysthei obitum,
in Peloponnesum conati sunt redire. Tunc igitur
honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi.
Quo tempore nos cum Achaeis, et cum Ionibus
qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum
egressi, castra opposita habuimus castris illorum
qui redire conabantur; tunc Hyllus memoratur
publice edixisse, non debere exercitum cum exer-

„μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλ- 15
 „λοντα· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν ἀν
 „σφένων αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μουν-
 „μαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξε τε τοῖσι Πελοπον-
 „νησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρκια ἐπὶ
 „λόγῳ τοιῶδε· ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννη- 20
 „σίαν ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρώια·
 „ἦν δὲ νικηθῇ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσ-
 „σεσθαι, καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιήν, ἑκατόν τε ἐτέων
 „μὴ ζητῆσαι κάτοδον εἰς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ
 „ἐκ πάντων συμμάχων ἐβελοντῆς Ἐχεμος, ὁ Ἡρό- 25
 „που, τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε ἑὼν καὶ βασιλεὺς
 „ἡμέτερος, καὶ ἐμουνομάχῃσέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλ-
 „λον. Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν τοῖσι Πελο-

*citu praelio commisso periclitari, sed deligendum
 unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi
 suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso
 certis conditionibus singulari pugna decertaret.
 Placuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusiuran-
 dum sibi mutuo utrique in haec verba dederant:
 „Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, He-
 raclidas in paternas possessiones esse restituen-
 dos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas
 exercitumque abducturos, et intra centum annos
 non conaturos in Peloponnesum redire.“ Delectus
 est autem ex omnibus sociis Echemus, Aëropi
 filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro
 sese obtulerat; isque inita singulari pugna,
 Hyllum interfecit. Illo igitur facto a Peloponne-
 siis qui tunc fuere et alia honorifica praemia,*

„πονησίοις τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ
 30 „διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ
 „ἡγεμονεύειν, κοινῆς ἐξόδου γινομένης. Ὑμῖν μὲν νυν,
 „ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντικείμεθα· ἀλλὰ, δίδόντες
 „αἴρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν·
 „τοῦ δὲ ἑτέρου Φαμὲν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν,
 35 „κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. Χωρὶς τε τούτου τοῦ
 „ἀπηγημένου ἔργου, ἀξιοκαότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύ-
 „την τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχον-
 „τες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες
 „ἀγωνίδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν
 40 „ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἢ περ Ἀθηναίους.
 „οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα,
 „οὔτ' ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

quae adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis suscipitur expeditio. Cum vobis igitur, Lacedaemonii, non contendimus: sed optionem damus vobis utri cornu velitis praeesse, illoque vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu praesimus. Praeter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quae digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses. Etenim multa praeclara praelia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. Quare aequum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestae sunt quales a nobis. Haec Tegeatae

27 Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ἐπιστά-
 „μεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς
 „τὸν Βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων. ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεάτης
 „προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἐκατέρωσι ἐν
 „τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστὰ, ἀναγκαίως 5
 „ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρώϊον
 „ἔστι, εἴοσι χρηστοῖσι αἰεὶ, πρῶτοις εἶναι ἢ Ἀρκαίοι.
 „Ἡρακλείδας, τῶν Φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα
 „ἐν Ἴσθμῳ, τοῦτο μὲν τούτους πρότερον, ἐξελαυνομέ-
 „νους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικαίωτο Φεύ- 10
 „γοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μῦνοι ὑποδείξά-
 „μενοι, τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν κείνοισι
 „μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον.
 „τοῦτο δὲ, Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θή-

dixere. (27.) Ad quae Athenienses in hunc modum responderunt. Novimus quidem, pugnandi caussa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi caussa. At quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quae ab utrisque nostrum ab omni inde memoriâ bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenaeis imminentem, repulsique fuissent a Graecis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei iniuriis finem fecimus, reportatâ cum illis victoriâ de his qui tunc Peloponnesum tenebant. Deinde, quum Argivi cum

- 15 „βας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ ἀτά-
 „Φους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους,
 „ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς Φαμεν, καὶ θάψαι τῆς
 „ἡμετέρης ἐν Ἐλευσίνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ
 „ἐς Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσ-
 20 „βαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. καὶ ἐν τοῖσι
 „Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. Ἄλλ' οὐ γὰρ
 „τι προέχει τούτέων ἐπιμενεῖσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρη-
 „στοὶ τότε ἔόντες, αὐτοὶ νῦν ἂν εἴεν Φλαυρότεροι· καὶ
 „τότε ἔόντες Φλαῦροι, νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. Παλαιῶν
 25 „μὲν νυν ἔργων ἅλις ἔστω. ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστὶ
 „ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα,
 „εἰ τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ
 „ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν,

Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti iacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablatos esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. Est etiam res a nobis praeclare gesta contra Amazonidas, quae olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Troiano etiam bello nullis fuimus secundi. Sed enim nil adtinet, harum rerum facere mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. Itaque, de rebus olim gestis, haec sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Graecis, bene praeclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis

- „καὶ ἄλλα πρὸς τούτῳ· οἵτινες μούνου Ἑλλήνων δὴ μου-
 „νομαχῆσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχει- 30
 „ρήσαντες, περιεγενόμεθα, καὶ ἐνίκησαμεν ἔνεκα ἑξ τε
 „καὶ τεσσεράκοντα. ἄρ' οὐ δίκαιοί εἰμεν ἔχειν ταύτην
 „τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μούνου τοῦ ἔργου; Ἄλλ', οὐ γὰρ
 „ἐν τῷ τοιῷδε τάξις ἔνεκα στασιάζειν πρέπει, ἄρτιοί
 „εἰμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπι- 35
 „τηδεώτατον ἡμέας εἶναι ἐστάναι, καὶ κατ' οὐστυνας.
 „πάντη γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί.
 28 „ἐξηγέεσθε δὲ ὡς πεισομένων.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἀμεί-
 „βοντο. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπε-
 „δον Ἀθηναίους ἀξιονικότερους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἢ περ
 „Ἀρκάδας. οὕτω δὴ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερέβαλον
 „τοὺς Τεγεάτας.

5

etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Graecis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem adgressi superiores discessimus, et de sex et quadraginta populis victoriam reportavimus. Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedaemonii, et ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati, operam dabimus ut fortes nos viros praestemus. Imperate igitur, et nos obsequemur. (28.) Hoc quum illi respondissent, universus Lacedaemoniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores illos esse qui cornu praecessent, quam Arcades. Atque ita Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt consecuti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφαιτῶντές τε
καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. τὸ μὲν δεξιὸν κέρας
εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τουτέων δὲ τοὺς πεντακίς-
χιλίους, ἔοντας Σπαρτίτας, ἐφύλασσαν φίλοι τῶν
10 εἰλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκα-
στον ἑπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δὲ σφι εἵλοντο ἐστά-
ναι οἱ Σπαρτίται τοὺς Τεγεήτας, καὶ τιμῆς εἶνεκα
καὶ ἀρετῆς. τουτέων δ' ἔσαν ὀπλῆται χίλιοι καὶ πεντη-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχί-
15 λιοι· παρὰ δὲ σφι εὗροντο παρὰ Πausανίῳ ἐστάναι
Ποτιδαητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρόντας τριη-
κοσίους. τουτέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὀρχο-
μένιοι ἑξακόσιοι· τουτέων δὲ, Σικυώνιοι τρισχίλιοι. του-
τέων δὲ εἶχοντο Ἐπιδaurίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τού-
20 τος, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχό-

Post haec, *Graecorum acies (ad Plataeas)*, quum
eorum qui initio convenerant, tum qui paulatim
supervenerant, in hunc modum ordinata est. Dex-
trum cornu *Lacedaemonii* tenuere, numero decies
mille, quorum quinque millia *Spartani* fuere, quos
custodiebant *Hilotae* tricies quinquies mille, sep-
tem *hilotae* cuique viro adtributi. Proximum locum
Spartani Tegeatis tribuerunt, et honoris caussa, et
virtutis: erantque hi mille et quingenti graviter ar-
mati. Post hos locati *Corinthiorum* quinque millia:
qui a *Pausania* impetrarunt, ut iuxta ipsos starent
Potidaeatae qui aderant ex *Pallene*, numero trecenti.
His proximi locati *Arcades Orchomenii* sexcenti;
tum *Sicyonii* ter mille; iuxtaque hos *Epidaurii*
octingenti; quibus proximi *Troezenii* mille; tum

μενοι, Λεπρεπτεῶν διηκόσιοι· τούτων δὲ, Μυκηναίων
καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι· τούτων δὲ ἐχόμενοι, Φλιά-
σιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἕστασαν Ἑρμιονέες τριη-
κόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσαντο Ἐρετριέων τε καὶ
Στυρέων ἑξακόσιοι· τούτων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι· 25
τούτων δὲ, Ἀμπρακινήτων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τού-
τους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν·
τούτων δὲ ἐχόμενοι, Παλῆες οἱ ἐκ Κεφαλλήνης διη-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Αἰγινήτων πεντηκόσιοι ἐτά-
χθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχί- 30
λιοι. εἶχοντο δὲ τούτων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευ-
ταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχον-
τες τὸ εὐάνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτῶν
29 Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ
περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὀπλῖται·
συνάπαντες ἔοντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες, καὶ ἑκτῶ

iuxta Troezenios *Lepreatae* ducenti; tum *Mycenaei*
et *Tirynthii* quadringenti; quibus proximi, *Phliasii*
mille; ac dein *Hermionenses* trecenti. Proximi
Hermionensibus locati *Eretrienses* et *Styrenses* sex-
centi: post quos *Chalcidenses* quadringenti, et *Am-
praciatae* quingenti; deinde *Leucadii* locati erant et
Anactorii, numero octingenti: hisque proximi *Palen-
ses* ex Cephallenia ducenti. Post hos *Aeginetae* stabant
quingenti; et iuxta illos *Megarenses* locati ter mille;
tum *Plataeenses* sexcenti. Postremi vero et primi
Athenienses stabant, lacvum cornu tenentes, numero
octies mille; quibus *Aristides* praeerat, Lysimachí
filius. (29.) Hi cuncti, exceptis septem illis cuique
Spartanorum adtributis, graviter fuere armati; nu-
mero, simul omnes, tricics octies mille et septin-

χιλιάδες, καὶ ἑκτοντάδες ἑπτὰ. ὀπλῖται μὲν οἱ πάν-
 5 τες συλλεγέντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον, ἔσαν τοσοῦτοι. Ψι-
 λῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε. τῆς μὲν Σπαρτιτικῆς τάξις,
 πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ἑόντων ἑπτὰ
 περὶ ἕκαστον ἄνδρα· καὶ τουτέων πᾶς τις παρήρητο ὡς
 ἐς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 10 λήνων ψилоὶ, ὡς εἰς περὶ ἕκαστον ἕνα ἄνδρα, πεντα-
 κῆσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. ψιλῶν
 μὲν δὴ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
 ριάδες, καὶ ἑννέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες πέντε.
 Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλα- 30
 ταιὰς σὺν τε ὀπλίτησι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοισι, ἑν-
 δεκα μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακο-
 σίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θεσπιάων τοῖσι πα-
 5 ρεοῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες. παρήσαν γὰρ

genti. Iste igitur fuit *numerus graviter armato-
 rum*, qui ad pugnandum contra Persam convene-
 rant. *Leviter vero armorum numerus* hic fuit. In
 Spartanorum ordinibus tricies quinquies mille viri,
 quippe septem circa quemque virum; eratque ho-
 rum quisque ad bellum instructus. Reliquorum ve-
 ro Lacedaemoniorum et Graecorum leviter armati,
 unus fere circa quemque virum, fuere tricies quater
 mille et quingenti. Itaque leviter armorum nume-
 rus universus fuit sexaginta novem millium et quin-
 gentorum. (30.) Itaque *universus numerus Grae-
 carum copiarum ad Plataeas*, simul sumta et gravi
 et levi armatura, fuit centum et decem millium,
 minus mille et octingentis. Adiunctis vero Thespien-
 sibus qui aderant, completus est numerus centum
 et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris

καὶ Θεσπείων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιέοντες, ἀριθμὸν
ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον.
Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπε-
δεύοντο.

- 31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκρήδυσαν
Μασίστιον, παρῆσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν
Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη
ρέοντα. ἀπικόμενοι δὲ, ἀντετάσσοντο ὥςδε ὑπὸ Μαρδο-
νίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας· καὶ 5
δὴ, πολλὸν γὰρ περιέασαν πλήθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε
τάξις πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπέϊχον τοὺς Τεγεή-

XXXI. In edit. *Iungerm. Gal. et Gron. h.l. pro Cap.*
XXXI. per errorem repetitur numerus XXX. ac deinde pro
Cap. XXXII. adponitur numerus XXXI. et sic porro. Qui
error quum correctus sit a *Wesselingio*, eo factum est,
ut inde ab hoc loco, per reliquum librum nonum, numerus
Capitum sive Sectionum in edit. *Wess. Schaeff. et Borh.*
et in nostra hac editione, unitate superet numerum quem
praeferunt superiores editiones. *Larcherus* caput XXX.
et XXXI. pro uno numerans, in sequentium capitum nu-
mero cum ed. *Gron.* consentit.

quotquot supererant Thespiensium, ad mille octin-
genti: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Graeci
igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

(31.) *Barbari* cum *Mardonio*, postquam finem
fecerunt parentandi *Masistio*, quum cognovissent
Graecos ad *Plataeas* esse, ipsi quoque ad *Asopum*,
qui illac fluit, se contulerunt. Quo ubi venere, Grae-
cis in hunc modum oppositi sunt a *Mardonio*. Con-
tra *Lacedaemonios* locavit *Persas*; qui quidem,
quum illos multitudine longe superarent, non solum
plures in ordines locati, sed *Tegeatis* etiam oppositi

- τας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅ τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον
 πᾶν ἀπολέξας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ
 10 ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεάτας. ταῦτα δ'
 ἐποίει, Φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περ-
 σέων δὲ ἔχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κο-
 ρινθίους τε καὶ Ποτιδαίητας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ
 Σικυνώνιους. Μήδων δὲ ἔχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗ-
 15 τοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους, καὶ
 Λεπρῆτας τε καὶ Τικυνθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ
 Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ
 ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετριέας, καὶ Στυρέας τε
 καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἔχομένους Σάκας ἔταξε· οἱ
 20 ἐπέσχον Ἀμπρακινήτας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευ-
 καδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακῶν δὲ ἔχο-
 μένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ

stabant. Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut sele-
 ctos suorum validissimos quosque opponeret Lace-
 daemoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret:
 idque fecit a Thebanis monitus. Persis proximos
Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant
 et Potidaeatas et Orchomenios et Sicyonios. A la-
 tere Medorum *Bactrios* locavit, Epidauriis oppo-
 sitos et Troezeniis, item Lepreatis, Tyrinthis, My-
 cenaeis et Phliasiis. Post Bactrios, *Indos* locavit,
 quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrien-
 ses et Styrenses et Chalcidenses. Proxime Indis *Sacas*
 locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leu-
 cadiis et Palensibus et Aeginctis. Proximos Sacis, ex
 adverso Atheniensium et Plataeensium et Megaren-
 sium, *Boeotos* locavit et *Locros* et *Malienses* et

Μεγαρέων, Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς, καὶ Μηλιάς τε καὶ Θεσσαλούς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμῆδισαν· ἀλλὰ τινες αὐτέων καὶ 15 τὰ Ἑλλήνων ἡὔξον, περὶ τὸν Παρνησσὸν κατελιγμένοι· καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἔφερόν τε καὶ ἦγον τὴν τε Μαρδονίου στρατιὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἔοντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσα-
 32 λήν οικημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ταῦτα μὲν τῶν 30 ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιό- 5 νων, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιοπίων τε, καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεόμενοι, μαχαίροφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μῦθοι μάχῃμοι

Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Graecis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Graecos qui cum eo erant, vexabant praedamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliae finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit. (32.) Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores sunt maiorisque momenti. Mixti his autem fuere ex aliis populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Paeones, aliique. Adfuere etiam ex Aethiopibus selecti, et Aegyptiorum Hermotybies et Calasyries (qui vocantur) gladiis armati; qui soli sunt Aegyptiorum milites. Hos autem Mardo-

707, 89.

τούτους δὲ ἔτι ἑὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν νηῶν ἀπεβί-
 10 βάσατο, ἔοντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν
 πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι.
 Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς
 καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδο-
 νίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν· οὐ γὰρ ὧν ἥριβ-
 15 μήθησαν· ὡς δὲ ἐπικιάσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλ-
 λεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν·
 ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε ἔθνεα καὶ 33
 κατὰ τέλεα, ἐμβαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμ-
 Φότεροι. Ἑλλῆσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυό-
 5 τις· τὸν, ἔοντα Ἡλεῖον καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυ-

nus, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adscive-
 rat quarum propugnatores erant: nec enim Aegyptii
 in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit.
 Iam Barbarorum quidem numerus qui cum Mardo-
 nio erant, ut iam supra dixi, trecenta millia fuere:
 Graccorum vero numerum, qui ei socii aderant,
 nemo novit, nec enim initus illorum numerus est;
 sed, si coniectura licet uti, ad quinquaginta millia
 coacta fuisse coniicio. Hic igitur peditatus fuit, eo
 quo dixi modo in acie locatus: equitatus autem
 seorsim instructus stabat.

(33.) Cunctis ita per populos et per manipulos
 dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt.
 Graecis *Tisamenus*, Antiochi filius, sacrificator erat:
 hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus
 is fuit, Clytiades [*id est*, ex Clytii familia] de

τιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λωσφέτερον. Τισα-
μενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, αἰεὶ ἐ
ἢ Πυθίῃ, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέτε
ὁ μὲν δὴ ἀμαρτῶν τοῦ χρηστηρίου, προσεῖχε γυμνα-
σίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικούς ἀγῶνας. ἀσκήων 10
δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἐν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμ-
πιάδα, Ἰερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. Λακεδα-
μόνιοι δὲ, μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικούς, ἀλλ' ἐς ἀσκήους
ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῷ ἐπειρῶν-
το πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλείδῳ 15
τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. ὁ δὲ, ὁρῶν περὶ
πολλοῦ ποιευμένου Σπαρτιάτας Φίλον αὐτὸν προσέ-
σθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀντίμα, σημαίνων σφι, ὡς „ἦ
μιν πολίτην σφέτερον ποιήσονται, τῶν πάντων μεταδι-

gente Iamidarum: quæm Lacedaemonii civem adop-
taverant. Scilicet quum Delphicum oraculum Tisa-
menus de prole consulisset, responderat ei Pythia,
quinque maximis certaminibus victoriam illum re-
portaturum. Itaque gymnics certaminibus dedit ope-
ram, tamquam in his victoriam reportaturus: et quin-
quertium exercens, Olympiae certamine inito cum
Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria po-
tiretur, sed uno luctae certamine victus est. Tunc Lace-
daemonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad
gymnica, spectare responsum Tisameno editum, co-
nati sunt Tisamenum proposita mercede sibi conciliare,
eique persuadere ut unâ cum regibus de Heraclidarum
genere dux ipsis esset bellorum. At ille, ubi vidit
multum interesse Lacedaemoniorum, amicum se il-
lis et socium adiungi, auxit pretium, dixitque, si se
in civium numerum vellent cooptare; omniumque

20 δότες, ποιήσαι ταῦτα, ἐπ' ἄλλω μισθῷ ὃ οὐ." Σπαρ-
 τῆται δὲ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποίησιν καὶ
 μετίεσαν τῆς χρησιμοσύνης τὸ παράπαν. τέλος δὲ, δει-
 ματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου
 στρατεύματος, καταΐνεον μετιόντες. ὃ δὲ, γνούς τετραμ-
 25 μένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέσθαι τούτοις
 μούνοισι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑαυτοῦ Ἥγῃην
 γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ
 αὐτὸς γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Με- 34
 λάμποδα, ὥς εἰκάσαι βασιλήϊν τε καὶ πολιτήϊν,
 αἰτεόμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἀρ-
 γεῖ γυναικῶν μανισίων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο
 5 ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου,
 μισθὸν προτείνατο τῆς βασιλείης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνα-

*iurium participem reddere, tunc se id facturum,
 alio autem pretio minime. Quo audito, primum
 indignati Spartani, missam fecerunt illius artem di-
 vinandi. Ad extremum vero, quum ingens eis me-
 tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes
 in conditionem, arcessiverunt virum. At ille, ubi
 mutatam vidit eorum sententiam, ne sic quidem,
 ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam
 fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse,
 fieri Spartanum. (34.) Haec ille dicens, postula-
 tis suis imitatus est Melampodem, si regiam digni-
 tatem cum iure civitatis licet conferre. Melampus
 enim, quum Argis mulieres furore essent corre-
 ptae. et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent
 arcessere, ut morbo liberaret mulieres, mercedem
 postulaverat dimidium regni. Qua repudiata condi-
 Herod. T. IV. P. I.*

σχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιδόντων, ὡς ἐμαί-
 νοντο πολλῶ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὲ ὑποστάν-
 τες τὰ ὁ Μελάμπους προετίετο, ἥϊσαν ὁσόντες οἱ ταῦ-
 τα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορεύεται, ὁρέων αὐτοὺς τετραμ- 10
 μένους, Φας, „ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μετα-
 δῶσι τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλείης, οὐ ποιήσῃν τὰ βού-
 λονται.“ οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες ἐς στεινόν, κα-
 35 ταινέουσι καὶ ταῦτα. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέον-
 το γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ
 συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιῆτων, οὕτω
 δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τι-
 σαμενὸς ὁ Ἥλειος, γενόμενος Σπαρτιῆτης, συγκατα- 5
 ρεῖ. μῦθοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-

XXXV. 2. πάντας. πάντων *suspiciatus sum opportuisse.*

tionem postquam digressi sunt Argivi, quum multo
 etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita
 demum in conditionem a Melampode propositam
 consentientes, adierunt eum, id quod ille postula-
 verat daturi. At tunc ille, mutata videns horum
 sententiam, aucta cupiditate, ait, *nisi fratri ipsius*
Bianti tertiam regni partem traderent, non esse
se illis morem gesturum. Et Argivi, in angustias
 adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt.
 (35.) Pari modo etiam *Spartani*, quum *Tisamenum*
 sibi adiungere vehementer cuperent, omnibus eius
 postulatis concesserunt. Quae postquam ei Spartani
 indulserunt, ad quinque maximas reportandas victo-
 rias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, ope-
 ram suam illis arte suâ divinandi contulit. Sunt au-
 tem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spar-

τιήτησι πολυῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες, οἷδε ἐγένοντο·
 εἰς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ
 ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεάτας τε καὶ Ἀργείους γενόμενος·
 10 μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλὴν
 Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἴσθμῳ ὕστα-
 τος δὲ, ὁ ἐν Τανάγῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους
 γενόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε
 ἀγῶνων. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἕλλησι ὁ Τισαμενός, 36
 ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλα-
 ταιίδι. τοῖσι μὲν νυν Ἕλλησι καλὰ ἐγένετο τὰ ἱερά,
 ἀμνημονέοισι· διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἄρ-
 5 χουσι, οὗ.

Μαρδονίῳ δὲ, προθυμομένῳ μάχης ἄρχειν, οὐκ ἐπι- 37

XXXV. 11. Ἰσθμῳ. Ἰθώμη corrigit viri docti, et sic ed.
 Borh.

tani in civium numerum cooptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, haec sunt: primum hoc, ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Isthmum; [sive rectius, ad Ithomam;] quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc postremum peractum est certamen ex illis quinque. (36.) Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanos comitatus, interpretes sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et felicem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent, et pugnae facerent initium.

(37.) Mardonius vero, quum cuperet initium

τῆδεα ἐγίνετο τὰ ἱρά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλά·
καὶ γὰρ αὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχορέετο, μάντιν ἔχων
Ἥγησιστρατον, ἄνδρα Ἥλειόν τε καὶ τῶν Τελλιαδέων
ἰόντα λογιμώτατον. τὸν δὲ πρότερον τούτων Σπαστιῇ 5
ται λαβόντες, ἔδhsαν ἐπὶ θανάτῳ, ὡς πεπονθότες πολ-
λά τε καὶ ἀνάρσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κα-
κῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρό τε
τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον
ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σι- 10
θηροδέτῳ, ἐσυνειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε· αὐτίκα
δὲ ἐμμηχανᾶτο ἀνδρείοτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοι-
πὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἑαυτοῦ. ταῦτα δὲ
ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ Φυλάκων, διορύξας 15

facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed
huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia por-
tendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis
sacris; eratque illi *vates Hegesistratus*, civis Eleus,
et Telliadarum nobilissimus. Eumdem virum antea
Spartani, a se captum, in vincula coniecerant, et
supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab
eo perpassi. Ille vero, hac calamitate circumventus,
utpote cui non modo capitis imminchat poena, sed
ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus
commisit dictu incredibile. Quum enim ligno illiga-
tus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instru-
mentum nactus, continuo facinus molitus est om-
nium quae novimus fortissimum. Postquam enim
perpendit quo pacto reliquum pedem e compede
educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. Quo

710, 73.

τὸν τοῖχον, ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλυζόμενος· οὕτω ὥστε, Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζήμενων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θά-
 20 ματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὀρέοντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, καίκαϊνον οὐ δυναμένους εὐρίῳ. Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους, καταφεύγει ἐς Τεγέην, εὐῶσαν οὐκ ἀρθμήν Λακεδαιμονίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὕγις δὲ γεγόμενος, καὶ προς-
 25 ποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκει ἐκ τῆς ἰθείας Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μὲντοι ἔς γε τέλος οἱ συνήνκει τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημένον· ἤλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπέθανε. Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἠγησιστράτου,

facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pariete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdium vero inter fruticeta latens et in statione manens: atque ita, Lacedaemoniis ubique eum quaerentibus, tertia nocte Tegeae fuit: et audaciâ hominis obstupefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimidiatum pedem viderent humi iacentem, hominem autem non possent reperire. Postquam igitur hoc modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit, quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis. Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit; et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedaemoniorum. Nec tamen usque ad finem ei profuit odium in Lacedaemonios conceptum: captus est enim ab illis quum vaticinaretur in Zacyntho, et interfectus. Sed hic interitus *Hegesistrati* post pugnam

ὑστερον ἐγένετο τῶν Πλαταικῶν· τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσω-30
πῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐθύετό τε, καὶ
προσθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ
κατὰ τὸ κέρδος.

- 38 Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐ-
τοῖσι Πέρσησι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων εἴουσι Ἑλλήνων
(εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἑαυτῶν μάντιν Ἴππόμαχον,
Λευκάδιον ἄνδρα) ἐπιρρέοντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ
γνωμένων πλεύνων, Τιμηγενίδης ὁ Ἑσπυος, ἀνὴρ Θη-5
βαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κι-
θαιῶνος φυλάττειν· λέγων ὡς ἐπιρρέουσι οἱ Ἕλληνες
αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, καὶ ὡς ἀπολάμβαιτο συγχύς.
39 Ἡμέραι δὲ σφι ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγεγόνεσαν ὀκτώ,
ὅτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ, μάθων

accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium,
haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra fa-
ciebat, libenter suscepto eo munere, tam ob odium
Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

(38.) Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis
erant Graeci, (nam et hi seorsim suum aruspicum
habebant, Hippomachum Leucadium) victimarum
iudicio prohiberentur committere praelium, conti-
nenter autem novae sociorum copiae in castra conflue-
rent Graccorum, numerusque illorum in dies auge-
retur; tum vero *Timagenides* Herpyis filius, The-
banus, *Mardonio* suasit, ut exitum faucium Cithae-
ronis occuparet; dicens, *continenter Graecos quoti-
die adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset
intercepturus.* (39.) Iam octo diebus castra castris
opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mar-

τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσιν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμ-
πει τὴν ἵππον εἰς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιβαιρωνίδας, αἱ
5 ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς Κεφα-
λὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς Κεφαλὰς. πεμψέν-
τες δὲ οἱ ἵππεται, οὐ μάτην ἀπίκοντο. ἐσβάλλοντα
γὰρ εἰς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζύγια τε πεντακόσια,
σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ
10 ἀνθρώπους, οἱ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἐλόντες δὲ ταύτην
τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνευσαν, οὐ φειδόμε-
νοι οὔτε ὑποζυγίου οὔδενός, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἀδὴν
εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτέων ἤλαυνον περιβαλλό-
μενοι παρὰ τε Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον. Με- 40
τὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐ-
δέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ
Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλή-

donio dedit. Et intelligens Persa bonum esse consi-
lium, noctu equitatum ad *faucium Cithaeronis exi-
tum*, versus Plataeas ferentem, misit; quem locum
Bocoti *Tria capita* vocant, Athenienses vero *Quer-
cus capita*. Nec frustra vincerunt equites, eo loci
missi: ceperunt enim ingredientia planitiem iumenta
quingenta, quae ex Peloponneso cibaria in castra
vehcebant, cum hominibus iumenta sequentibus. Qua
praeda capta Persae immanem caedem ediderunt,
nec iumentis parcentes nec hominibus: donec caede
satiati, reliqua circumventa ad *Mardonium* in castra
abegerunt. (40.) Post hoc factum, biduum adhuc
morati sunt utrique, quum neutri vellent initium
facere pugnae. Et Barbari quidem usque ad *Asopum*
progrediebantur, lacessentes Graecos: sed neutri flu-

νων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου 5
αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπτεε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ
Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον
τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μά-
λα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς. 10

- 41 Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερῶν οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν
ἐγένετο τούτων. ὡς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ ἀντι-
κατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶ
πλεῦνες ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτεε τῇ
ἔδρῃ, ἐνθαῦτα εἰς λόγους ἦλθον Μαρδόνιός τε ὁ Γα- 5
βρύεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκειος, ὃς ἐν ὀλίγοις
Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρξῃ. Βουλευομένων
δὲ αὖτε ἔσαν αἱ γνώμαι. ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὡς „χερὸν

vium, traiciebant. Attamen equitatus Mardonii con-
tinuo instabat Graecis, eosque infestabat. Thebani
enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant
bellum, et continuo illis usque ad pugnae discrimen
praeibant; deinde vero in eorum locum succedentes
Persae et Medi, haud spernenda virtutis specimina
edebant.

(41.) Usque ad decimum igitur diem nihil his
amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies
quo castra castris ad Plataeas opposita habuere,
numerusque Graecorum multum erat auctus, et mo-
ram aegerrime serebat Mardonius; tunc in collo-
quium convenere Mardonius Gobryae filius, et Ar-
tabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi
probatas. Ibi consultantium duae hae erant senten-
tiae. Altera Artabazi, censentis quam primum mo-

711, 29.

εἴη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν,
 10 ἵεναι εἰς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σῖτόν τε σφί ἐστὶ-
 νηεῖχθαι πολλόν, καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι· κατ'
 ἡσυχίην τε ἰζομένους διαπρήσσεσθαι, ποιεῦντας τὰδε·
 ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ
 ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἀργυρὸν τε καὶ ἐκπώματα·
 15 τούτων Φειδομένους μηδένος, διαπέμπειν εἰς τοὺς Ἑλ-
 ληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα εἰς τοὺς προεστιῶτας ἐν
 τῇσι πόλεσι· καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευ-
 θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας.“ Τούτου
 20 μέν νυν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὥς πρεσι-
 δεῖτος πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρῃ τε
 καὶ ἀγνωμονεστέρῃ, καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη. „Δο-
 κέειν τε γὰρ πολλῷ κρείσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρα-
 τιὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ

*venda esse castra, et ad murum Thebanorum eun-
 dum, ubi et frumentum multum convectum habe-
 rent, et pabulum iumentis. Ibi tranquille sedentes
 conficere bellum posse, hac inita ratione: mul-
 tum se habere aurum, quum signatum, tum fa-
 ctum, multumque argentum et pocula; his ne par-
 cerent, sed ad Graecos haec dimitterent, et prae-
 sertim ad Graecarum civitatum praesides; ita hos
 haud cunctanter prodituros libertatem, neque ite-
 rum discrimen pugnae adituros. Huius igitur ea-
 dem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim
 hic quoque, [quam Mardonius] quid futurum esset,
 prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior
 sententia, nec ullo modo cedens. Existimare enim
 se, aiebat, suum exercitum Graecanico longe prae-*

περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων
 τὰ τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου εἶναι χαίρειν, μηδὲ 25
 βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους συμ-
 42 βάλλειν. “Τούτου δὲ αὐτῷ δικαιοῦντος, ἀντέλεγε οὐδεὶς,
 ὥστε ἐκράτῃ τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
 τικῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
 πεμφάμενος ὦν τοὺς ταξίαρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν
 μετ’ αὐτοῦ ἑόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς, εἰσάτα 5
 εἴ τι εἶδειεν λόγιον περὶ Περσέων, ὡς διαφθερέονται ἐν
 τῇ Ἑλλάδι. σιγῶντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ
 εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ, εἰδόντων μὲν, ἐν ἀδείᾳ
 δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε·
 „Ἐπεὶ τοῖσιν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδὲν, ἢ οὐ τολμᾶτε λέγειν, 10

stare: itaque quamprimum praelio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam iam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati sacra, nec instituta violanda Persarum; sed patrium institutum sequendo arma ferenda in hostem. (42.) Haec quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Graecorum sociorum ducibus, quaesivit an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Graecia perituris. Tacentibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre; ipse Mardonius ait: Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene

„ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω, ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς
 „χρὲν ἔστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα,
 „διαρπάσαι τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρ-
 „παγὴν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τοίνυν, αὐτὸ τοῦτο
 15 „ἐπιστάμενοι, οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχει-
 „ρήσομεν διαρπάζειν· ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίας οὐκ
 „ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσιν εὐνοοὶ ἐόν-
 „τες Πέρσῃσι, ἡδέσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περιεσομένους
 „ἡμέας Ἑλλήνων.“ Ταῦτά σφι εἶπας, δεύτερα ἐσή-
 20 μαινε παραρτέεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι,
 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης. Τοῦ- 43
 τον δ' ἐγώ γε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρ-
 σας ἔχειν, ἐς Ἰλλυρίους τε καὶ τὸν Ἑγχέλεων στρατὸν
 οἶδα πεπονημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. Ἀλλὰ τὰ μὲν
 5 Βακιδι ἐς ταύτην τὴν μάχην πεπονημένα·

gnarus. Est oraculum, dicens in satis esse ut Persae, postquam in Graeciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeant hoc nomine, confidantque nos superaturos Graecos. His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponderent, quippe postridie prima luce praelio futuro. (43.) Iam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Echelensium exercitum, non in Persas. Sed Bacidis quod exstat effatum hanc pugnam spectans, huiusmodi:

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμώδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεύουσαν
Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφωνον ἰὺγὴν
τῇ πολλοὶ πείσονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μέρον τε
τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἵσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.

ταῦτα μὲν, καὶ παραπλήσια τούτοις ἄλλα Μουσαίῳ, ¹⁰
ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμώδων ποταμὸς ρεῖ
μεταξὺ Τανάγρας τε καὶ Γλίσαντος.

44 Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίν-
σιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγένετο, καὶ ἐς Φυλακὰς
ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρὸς τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ
ἡσυχίᾳ ἐδόκει εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα
οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηλικαῦτα προσελάσας ἔππῳ ⁵
πρὸς τὰς Φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύν-
τει, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἰδὲ

*Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
barbaricae Graiis acies clamore coibunt.*

*Hic multi occumbent defuncti munere vitae,
quando sagittiferis adierit lux ultima Medis.*

hoc igitur, et alia his similia *Musaei*, equidem
novi in Persas valentia. *Thermodon* autem fluvius
inter *Tanagram* fluit et *Glisantem*.

(44.) Postquam ita Mardonius de oraculis interro-
gavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et ex-
cubiae sunt dispositae. Quum autem iam multum nox
processisset, viderenturque omnia tranquilla esse in
castris, maximeque homines somno sepulti; tunc
Alexander Amyntae filius, dux et rex Macedonum,
equo ad Graecorum custodias advectus, se cum illo-
rum ducibus velle colloqui dixit. Et custodum qui-

ζῆτο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ Φυλά-
 κων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθεν ἐπὶ τοὺς στρα-
 10 τηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον, ὥς „ἄνθρωπος ἦκοι ἐπ' ἵπ-
 που ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν
 παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγοὺς δὲ ὀνομάζων, ἐθέλειν
 Φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, 45
 αὐτίκα ἔποντο ἐς τὰς Φυλακὰς. ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε
 Ἀλέξανδρος τὰδε· „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν
 „τὰ ἔπεια τὰδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μη-
 5 „δένα λέγειν ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanίην, μή με καὶ
 „διαφθείρητε. οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκη-
 „δόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτὸς τε γὰρ Ἑλ-
 „λην γένος εἰμὶ τῶρχαῖον, καὶ αὐτ' ἐλευθέρης δεδουλω-
 „μένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὀρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ
 10 „ὦν, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατῇ τὰ σφάγια οὐ

dem maior pars in statione mansit, nonnulli vero ad
 duces cucurrerunt, nunciantes, *venisse hominem equo*
vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud
verbum promens, duces nominatim designasset,
cum quibus colloqui se velle dixisset. (45.) His
 auditis, duces protinus ad custodias illos secuti
 sunt. Quo ubi venere, haec illis *Alexander* dixit:
Viri Athenienses! Verba haec ego in vestram
fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec
ulli alii, nisi Pausaniae, edicatis; ne mihi extre-
mam adferatis perniciem. Nec enim dicturus haec
eram, nisi de universa Graecia vehementer essem
sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Graecus
genere, et nolim Graeciam ex libertate in servitu-
tem redactam videre. Dico igitur vobis, non po-

„δύναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ αὖ ἐμά-
 „χεσθε. νῦν δὲ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια εἶναι χαί-
 „ρειν, ἅμα ἡμέρῃ δὲ διαφαισκούσῃ συμβολὴν ποιέ-
 „σθαι. καταρράδῃκε γὰρ μὴ πλεῦνες συλλεχθῆτε, ὡς
 „ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. ἦν δὲ ἄρα ὑπὲρ 15
 „βάλληται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῆται,
 „λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γὰρ σφί ἡμερέων λείπ-
 „ται σιτία. Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τε-
 „λευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρεὶ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος
 „πέρῃ, ὃς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἐρ- 20
 „γασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν
 „διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ὥνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ
 „βάρβαροι μὴ προσδεκομένοιςί κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξαν-

*tuisse Mardonio eiusque exercitui sacra ex sen-
 tentia fieri: alioqui iam pridem praelio decertas-
 setis. Nunc vero eis decretum est, valere iussis
 sacrificiis, prima luce praelium committere: ti-
 met enim Mardonius, ut ego suspicor, ne maior
 vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos com-
 parate. Sin differt ille pugnam, et nunc vos non
 adgreditur; durate porro, et manete: etenim non
 nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui
 supersunt. Quod si vero huius belli exitus ex ve-
 stra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos
 memores esse, et de me liberando cogitare, qui
 Graecorum caussa tam periculosum facinus pro
 meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vo-
 bis aperire Mardonii, ne Barbari ex improvise
 vos nondum exspectantes adoriantur. Sum autem*

„ὄρος ὁ Μακεδών.“ Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας, ἀπήλαυνε
25 ὅπισθε εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δε- 46
ξιὸν κέρας, ἔλεγον Πausανίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλέξαν-
δρου. ὁ δὲ, τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρώδηςας τοὺς Πέρ-
σας, ἔλεγε τὰδε· „Ἐπεὶ ταῖνυν εἰς ἡῶ ἡ συμβολὴ γίνε-
5 „ται, ὑμέας μὲν χρεὸν ἔστι τοὺς Ἀθηναίους στήναι
„κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε
„καὶ τοὺς κατ’ ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε
„εἵνεκα. ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην
„αὐτέων, ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἄπει-
10 „ροὶ τέ εἰμεν καὶ ἀδαεῖς τούτέων τῶν ἀνδράων. Σπαρ-
„τιπτέων γὰρ οὐδεὶς πεπεῖρηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βαιω-
„τῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπεροὶ εἰμεν. ἀλλ’ ἀναλαβόν-

Alexander Macedo. His dictis ille retro egit equum,
et in castra suamque ad stationem est reversus.

(46.) Moxque *Atheniensium* duces ad dextrum
cornu se contulerunt, et *Pausaniae*, quae ex Ale-
xandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille
territus, Persasque metuens, haec ait: *Quoniam*
igitur primo mane praelium committetur, oportet
ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos
autem contra Boeotos et Graecos, qui adversus
vos locati sunt; idque hac caussa. Vos nostis
Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Mara-
thonem cum eis congressi estis: nos vero horum
hominum nullam experientiam neque notitiam ha-
bemus; nemo enim Spartanorum cum Medis peri-
culum fecit: sed Boeotos atque Thessalos usu co-
gnitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos

„τας τὰ ὅπλα χοεὸν ἐστὶ ἵεναι ὑμέας μὲν εἰς τὸδε τὸ
 κέρασ, ἡμέας δὲ εἰς τὸ εὐώνυμον.“ Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν
 οἱ Ἀθηναῖοι τὰδε· „Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ' ἀρ- 15
 „χῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ' ὑμέας τασσομένους τοὺς
 „Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τὰ περ ὑμεῖς
 „Φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδέομεν μὴ ὑμῖν
 „οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνή-
 „σθητε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ 20
 47 „ἐτοῖμοί εἰμεν ποιεῖν ταῦτα.“ Ὡς δ' ἤρεσκε ἀμφο-
 τέροισι ταῦτα, ἥως τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο τὰς
 τάξεις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον, ἐξαγο-
 ρεύουσι Μαρδονίῳ. ὃ δ' ἐπεὶ τε ἤκουσε, αὐτίκα μετι-
 στάναι καὶ αὐτὸς ἐπειράτο, παράγων τοὺς Πέρσας κα- 5
 τὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γι-
 νόμενον ὁ Πausanίης, γνούς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε

*sumtis armis in hoc cornu transeatis, nos autem
 in sinistrum cornu. Ad haec Athenienses respon-
 derunt: Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi vos
 vidimus contra Persas locatos, in animo habeba-
 mus haec dicere, quae nunc vos nobis proponere
 occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis es-
 set oratio. Nunc quoniam vos ipsi huius rationis
 fecistis mentionem, grata nobis haec oratio est,
 et parati sumus morem vobis gerere. (47.) Ut
 igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora
 stationes inter se permutarunt. Quod ubi animad-
 verterunt Boeoti, renunciarunt Mardonio: et ille,
 hoc audito, protinus ipse quoque aciei suae ratio-
 nem coepit immutare, Persasque adversus Lacedae-
 monios ducere. Quod ubi Pausanias intellexit,*

τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὡς δ' αὐτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

Ἐπὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμ- 48
ψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε
τάδε· „ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἄν-
„δρες ἀριστοὶ ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλειόμενων
5 „ὡς οὔτε Φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξιν ἐκλείπετε,
„μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλ-
„λυσθε. τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμ-
„μῖξαι ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ
„Φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν
10 „Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπειραν ποιευμένους, αὐτοὺς τε
„ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐ-

suumque consilium non latere vidit hostem, retro
Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero
item Mardonius suos laevum in cornu reduxit.

(48.) Postquam utraque acies pristinum locum
ceperat, praeconem *Mardonius* ad Spartanos misit,
haec illis ipsius nomine dicentem: *Vos igitur, La-*
cedaemonii, ut fortissimi viri praedicamini ab
hominibus has regiones incolentibus, qui magno-
pere vos admirantur, quod numquam ex bello fu-
giatis, numquam deseratis stationem, sed duretis
donec aut adversarios perdideritis aut perieritis
ipsi! Atqui horum nihil verum erat. Nam, prius-
quam nos congredieremur et ad manus veniremus,
palam fugientes vos vidimus et stationem deserent-
es, nempe in Atheniensibus primum periculum
facturos, vos ipsos vero contra servos nostros
locantes. Haec neutiquam sunt fortium virorum
Herqd. T. IV. P. I. O

„δαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν
 „ὑμῖν ἐφύσθημεν. προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὡς
 „δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι, καὶ
 „βουλόμενοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι· ἄρτιοι ἐόντες 15
 „ποιεῖν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὐρομεν,
 „ἀλλὰ πτώσσοντας μᾶλλον. Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς
 „ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν. τί δὴ
 „οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεὶ τε δεδοξασθε
 „εἶναι ἄριστοι, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς 20
 „ἴσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ
 „τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὦν μετέπειτα μαχέσθων
 „ὑστεροί. εἰ δὲ καὶ μὴ δοκῇ, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀπο-
 „χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα· ὁκότεροι δ' ἂν ἡμέων
 „νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικάειν.“ 25

*facta: sed nimirum plurimum de vobis nos sefel-
 lit opinio. Nam quum propter virtutis vestrae
 famam existimassetus, vos nobis praeconem, qui
 nos provocaret, missuros esse, et cum solis
 Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
 nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terro-
 reque refugientes. Nunc igitur, quoniam vos non
 priores hanc nobis proposuistis conditionem, nos
 eam vobis ultro proponimus. Quidni pro Graecis
 vos, qui fortissimi esse existimamini, pro Bar-
 baris autem nos, pari utrimque numero pugne-
 mus? Et siquidem placuerit ut caeteri etiam pu-
 gnent, pugnent illi deinde post nos! Sin hoc non
 placet, sed satis esse iudicaritis ut nos soli pugne-
 mus, decernamus igitur! et, utri nostrum vicerint,
 hi pro universo exercitu vicisse censeantur. (49.)*

Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς οἱ 49
οὐδείς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω· ἀπελθὼν
δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ, περι-
χαρῆς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν
5 ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὥς δὲ ἐπῆλασαν οἱ ἱππότες,
ἐσινέοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐσακον-
τίζοντες τε καὶ τοξεύοντες, ὥστε ἱπποτοξόται τε ἐόντες,
καὶ προσφέρεσθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν Γαργα-
φίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλληνι-
10 κόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὦν κατὰ
τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μούνοι· τοῖσι δὲ
ἄλλοισι Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο, ὥς ἕκα-
σταί ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ. ἐρριχό-
μηναι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὲ ἐπὶ τὴν κρήνην

His dictis praeco aliquantisper substitit: ut vero nemo ei respondit, reversus est, et *Mardonio* quid acciderit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigidâ elatus victoriâ, *equitatum adversus Graecos* misit. Et adcurrentes equites universum Graecorum exercitum incommodabant, et iacula in eos torquentes, et sagittas ex arcibus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis comminus congregi poterant Graeci. Iidem etiam fontem *Gargaphiam*, unde aquabatur universus Graecorum exercitus, turbabant et obstruebant. Et erant quidem prope illum fontem soli Lacedaemonii locati; reliqui vero Graeci, prout quique locati erant, longius aberant a fonte, *Asopum* autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab Asopo arcebantur, ad eundem fontem

ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἔξῃν ὕδωρ φο- 15
ρέεσθαι, ὑπὸ τε τῶν ἵππῶν καὶ τοξευμάτων.

- 50 Τούτου δὲ τοιούτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρα-
τηγοὶ, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ
ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνέλεχθησαν περὶ αὐ-
τέων τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausanίῃ
ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ, τούτων τοιούτων ἰόν- 5
των, μᾶλλον σφας ἐπελύπτε. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον
ἔτι, οἱ τε σφῶν ὀπῶνες, ἀποπεμφθέντες εἰς Πελοπόν-
νησον ὡς ἐπισιτιεύμενοι, ἀποκεκλήατο ὑπὸ τῆς ἵππου,
51 οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι εἰς τὸ στρατόπεδον. Βουλευ-
μένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλλεται
κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιούμεναι,
εἰς τὴν νῆσον ἰέναι. ἣ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς
κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἣ ἐστρατοπεδεύοντο τότε, 5

aquatum iverant; ex fluvio enim aquari prohibe-
bantur ab equitum missilibus.

(50.) In hoc rerum statu, quum aquâ careret
exercitus, et ab equitatu hostium incommodaretur,
Graecorum duces convocavit *Pausanias*, ut ad se in
dextrum cornu convenirent, et de his ipsis rebus
itemque de aliis deliberarent. Nam, praeter haec,
aliis etiam incommodis premebantur: cibaria enim
illos defecerant; famulique eorum, ad subvehen-
dum commeatum in Peloponnesum missi, interclusi
erant ab equitatu, ut in castra pervenire non pos-
sent. (51.) Deliberantibus ducibus placuit, ut, si
eo die Persae supersederent praelium committere,
ipsi in insulam se conferrent. Abest haec decem sta-
dia a fonte Gargaphia, ad quem tunc castra habe-

δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιέων πόλιος.
 ἡσος δὲ οὕτω ἀν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς
 ἀνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων
 ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια· καὶ ἔπει-
 10 τα συμμίσγει ἐς ταῦτό· οὖνομα δέ οἱ Ὠερόη. θυγα-
 τέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. Ἐς
 τοῦτον δὴ τὸν χῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα
 καὶ ὕδατι ἔχῃσι χρᾶσθαι ἀφένῳ, καὶ οἱ ἱππείες σφῆας
 μὴ σινοῖατο, ὥσπερ κατ' ἰθὺ εἰόντων. μετακινέεσθαι τε
 15 ἐδόκειε τότε ἐπὶ τῇ νυκτὸς ἢ δευτέρῃ Φυλακῇ, ὥς
 ἀν μὴ ἰδοῖατο οἱ Πέρσαι ἐξορμεωμένους, καὶ σφῆας
 ἐπόμενοι ταράσσοιεν οἱ ἱππῶται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 χῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόῃ περισχίζεται,
 ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
 20 κει τοὺς ἡμίσεις ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς

bant, estque ante urbem Plataeensium. Ita insula fuerit in continente: nempe fluvius a Cithaerone monte in planitiem decurrit in duos alveos divisus, tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in unum confluit: nomen ei est *Oëroë*, filiamque hanc esse *Asopi* aiunt huius regionis incolae. Hunc in locum transferre castra constituerunt, quo et aquae haberent copiam, nec ab equitibus, sicut dum ex adverso stabant, infestarentur. Movere autem placuit castra sub secundam noctis vigiliam, ne Persae illos viderent abeuntes, nec equites illos sequerentur et incommodarent. Deinde constituerant, quando in hunc locum pervenissent, quem *Asopi* filia *Oëroë* e Cithaerone decurrens circumfluit, eadem nocte dimidiam copiarum partem ad Cithaeronem mittere,

τὸν Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπείωνας τοὺς ἐπὶ
 τὰ σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
 52 λαμμένοι. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέ-
 ρην πᾶσαν, προσκειμένης τῆς ἵππου, ἔχον πόνον ἄτρου-
 τον. ὥς δὲ ἡ τε ἡμέρῃ ἔληγε, καὶ οἱ ἱππεῖς ἐπέπαυν-
 το, νυκτὸς δὲ γενομένης, καὶ εὐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν
 συνέκειτ' σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀεθλέντες οἱ 5
 πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο· ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνέ-
 κειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔφευ-
 γον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν· φεύ-
 γοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς
 πόλιός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίους ἀπὸ τῆς 10
 κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ, ἔθεντο
 53 πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον
 ἐστρατοπεδεύοντο· Πausanias δὲ, ὁράων σφέας ἀπαλ-

ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi
 abierant: erant enim in Cithaerone interclusi. (52.)
 Haec quum ita decrevissent, toto illo die ab equi-
 tatu pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut
 vero dies defecit, destiteruntque equites, facta nocte
 et adpropinquante hora qua ut discederent erat con-
 stitutum, tum vero plerique collectis vasis discesse-
 runt; non illi locum, de quo convenerat, petere
 in animo habentes; sed, simulac moveri coeperunt,
 laeti effugisse equitatum, versus Plataeensium urbem
 fugientes, ad *Heraeum* [Iunonis templum] perve-
 nerunt, quod est ante Plataeensium urbem, viginti
 stadia a Gargaphia distans; ibique ante templum
 consederunt. (53.) Hi igitur circa Heraeum castra
 habuere. *Pausanias* vero, postquam illos vidit ca-

λασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγελλε καὶ τοῖ-
 σι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα, ἵεναι κα-
 5 τὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προϊόντας· νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν
 χῶρον ἵεναι, ἐς τὸν συνεβήκαντο. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλ-
 λοι ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχέων πείβεσθαι Πausanίῃ·
 Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδew, λοχηγέων τοῦ Πιτανη-
 τέων λόχου „οὐκ, ἔφη, τοὺς ξείνους Φεύξεσθαι, οὐδὲ
 10 ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην.“ ἐθώμαζέ τε ὁρέων
 τὸ ποιεύμενον, ἅτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ·
 ὁ δὲ Πausanίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο
 τὸ μὴ πείβεσθαι ἐκείνων σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, κείνου
 ταῦτα νενωμένου, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην,
 15 μὴ, ἢν ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνεβήκαντο τοῖσι ἄλ-
 λοις· Ἕλλησι, ἀπόληται ὑπολειφθεῖς αὐτὲς τε Ἀμομ-
 φάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέ-

stris egredientes, ratus eum locum illos, de quo con-
 venerat, petere, Lacedaemonios etiam arma iussit
 capere, et eadem viâ, qua caeteri praecessissent, pro-
 gredi. Ibi tunc, quum alii omnes ordinum ductores
 parati essent Pausaniae obsequi, unus *Amompha-*
retus, Poliadae filius, manipulum ducens Pitane-
 tarum, ait se *non fugiturum peregrinos, neque ultro*
ignominiam adpersurum Spartanis; miratusque
 est, ubi quid ageretur vidit: nec enim superiori
 colloquio interfuerat. Pausaniae vero et Euryanacti
 indigna res visa est, imperio non obtemperare centu-
 rionem, adhuc vero indignior, deserere manipulum
 Pitane tarum, quoniam ita dux illorum animatus
 esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quae
 cum caeteris Graecis constituissent, desertus periret

μας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπιεικῶς
το πείθοντες μιν ὡς οὐ χρεὸν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

- 54 Καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μόνον Λα-
κεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατῶν λελειμμένον. Ἀθηναῖοι
δὲ ἐποίουν τοιαῦτα. εἶχον ἀνέμετρον σφέας αὐτοὺς ὥστε ἀ-
χθῆσαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων φρονήματα,
ὡς ἄλλα φρονέοντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὡς δὲ ἐκ- 5
νήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων ἵππια, οὐφόμε-
νόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῦσιν οἱ Σπαρτιῆται, εἴτε
καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῖνται ἀπαλλάσσεσθαι ἐπι-
55 ρεσθαί τε Πausanίην τὸ χρεὸν εἶη ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀπὲ-
κετο ὁ κήρυξ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφας
κατὰ χώραν τεταγμένους, καὶ εἰς νύκτα ἀπυγμένους
αὐτῶν τοὺς πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγορέοντο τῶν

Amompharetus cum suis. Id secum reputantes, gra-
dum sistere iusserunt Laconicas copias, et persua-
dere homini conati sunt, non recte eum facere.

(54.) Dum illi Amompharetum adhortantur, unum
ex omnibus Lacedaemoniis et Tegeatis pone manen-
tem; interim Athenienses haec fecerant. Quietis ste-
terant in vestigio ubi locati erant, bene gnari moris
Lacedaemoniorum, alia saepe cogitantium, alia di-
centium. Ut autem movere se coepit exercitus, equi-
tem de suis miserunt, qui spectaret utrum Lacedae-
monii discedere adgrederentur, an omnino de profe-
ctione non cogitarent; tum qui ex Pausania quae-
reret, quid ipsis esset faciendum. (55.) Ubi ad La-
cedaemonios pervenit praeco, vidit illos eo loci in-
structos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim Amompharetum hortati essent

718, 65.

- 5 Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρύαναξ καὶ ὁ Πausανίης, μὴ
κινδυνεύειν μένοντας μούρους Λακεδαιμονίων, οὐ πως
ἔπειθον· ἐς ὃ ἐς νείκεά τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ
κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένους. νεικέων
δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇ-
10 σι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίῳ „ταύ-
τη τῇ ψῆφῳ ψηφίζεσθαι, ἔφη, μὴ Φεύγειν τοὺς ξεί-
νους.“ ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμε-
νον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθη-
ναίων κῆρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ
15 Πausανίης ἐκέλευε τὰ παρεόντα σφι πρήγματα, ἐχρή-
ζε' τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαί τε πρὸς ἑαυτούς, καὶ
ποικεῖν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφῆς. Καὶ ὁ 56
μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπὶ ἀνα-

*Euryanax et Pausanias, ne solus Lacedaemonio-
rum ibi manens se suosque in periculum adduceret,
minime ei persuaserunt; et ad extremum eo ventum
est, ut ad mutua convicia descenderent, quo tem-
pore adveniēns praeco Atheniensis coram eis stetit.
Et maledictis illos incessens Amompharetus, am-
habus manibus sublato saxo, eoque ante pedes po-
sito Pausaniae, Hoc calculo, ait, suffragium ego
fero, non debere nos fugere peregrinos: nempe
peregrinos Barbaros dicens. Quem furiosum et male
sanum adpellans Pausanias, mox ad praeconem
Atheniensium conversus, interrogantem quod ei
mandatum erat, iussit hunc, illis quid hic agere-
tur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses,
ut ad se venirent, et de discessu facerent quod
ipsos vidissent facere. (56.) Et ille quidem ad*

κρινομένους πρὸς ἑαυτοὺς ἡὺς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ
 τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομ-
 Φάρετον λείψασθαι τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστει- 5
 χόντων, (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο,) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν
 κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἶποντο δὲ καὶ Τεγιῆ-
 ται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἦσαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λα-
 κεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχθων ἀντείχοντο καὶ
 τῆς ὑπάρχεις τοῦ Κισαιρῶνος, φοβεόμενοι τὴν ἵππον 10
 57 Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραπθέντες εἰς τὸ πεδίον. Ἀμμο-
 Φάρετος δὲ, ἀρχὴν τε οὐδαμᾶ δοκέων Πausanίην τολ-
 μήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ
 ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερεόντων δὲ τῶν σὺν Πausanίᾳ,
 καταδόξας αὐτοὺς ἰβεῖν τέχνη ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀνα- 5
 λαβόντα τὸν λόχον τὰ ὅπλα ἤγε βάρην πρὸς τὸ ἄλλο

Athenienses rediit. Hos vero ut inter se disceptan-
 tes aurora deprehendit, *Pausanias*, quum adhuc
 ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si re-
 liqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum man-
 surum, (id quod etiam accidit) dato imperio cae-
 teros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque
 sequebantur. *Athenienses* vero, ordine instructi,
 contrariâ quam *Lacedaemonii* viâ incedebant: hi
 enim metu equitatus clivos sequebantur et radices
 Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem
 progrediebantur. (57.) *Amompharetus* autem, prorsus
 persuasus nequaquam ausurum *Pausaniam* se
 suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi mane-
 rent, nec desererent stationem: at, ubi iam longius
 progressum *Pausaniam* cum suis vidit; tunc ratus
 revera illos sese deseruisse, manipulum suum arma

719, 94.

στῖφος. τὸ δὲ, ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀέμανε
 τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολοῦντα ἰδρυ-
 μένον Ἀργιόπιόν τε χῶρον καλούμενον, τῇ καὶ Δήμητρος
 10 Ἐλευσινίης ἱρὸν ἦσται. ἀέμανε δὲ τοῦδε εἵνεκα, ἵνα, ἥν
 μὴ ἀπολίπη τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρε-
 τός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθῆοι ὀπί-
 σω παρ' ἐκείνους. Καὶ οἳ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον
 παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσέ-
 15 κειτο πᾶσα. οἱ γὰρ ἱππόται ἐποίευν οἶον καὶ ἐώθεσαν
 ποιεῖν αἰεὶ· ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινόν, ἐν τῷ ἐτετά-
 χατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρησι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς
 ἵππους αἰεὶ τὸ πρόσω· καὶ ἅμα καταλαβόντες, προσε-
 κέατό σφι.

capere iussit, eumque militari gradu ad reliquum agmen adduxit. At illi, postquam decem fere stadia progressi erant, exspectaverunt Amomphareti manipulum, circa fluvium Moloëntem resistentes et circa locum cui Argiopio nomen, ubi templum est Cere-
 ris Eleusinae. Manserunt autem ibi hoc consilio, quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret Amompharetus eiusque manipulus, sed ibi manerent, redirent ipsi eisque succurrerent. Vixdum ad illos pervenerat Amompharetus, quum universus Barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum vacuum vidissent locum, quo illi superioribus diebus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et simulatque Graecos adsecuti sunt, profinus eis institerunt.

58 Μαρδόνιος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιοχομένους ὑπὸ νύκτα, εἶδε τε τὸν χώρον ἐρήμον, καλέσας τὸν Ληρισσαῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε· „ὦ παῖδες Ἀλευαί, „ἔτι τί λέξετε, τάδε ὁρέοντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ αἱ 5 „πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ Φεύγειν ἐκ „μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμα πρώτους· „τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξης εἶδετε, „νῦν τε ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὁρίο- „μεν διαδράντας. διέδεξαν τε, ἐπεὶ σφας ἔδει πρὸς 10 „τοὺς ἀψευδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι, „ὅτι οὐδένες ἄρα ἔοντες, ἐν οὐδαμοῖσι εἰούσι Ἕλλησι „ἐναπιδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν, εἰούσι Περσέων ἀπί- „ροισι, πολλὴ ἐκ γῆ ἐμυῖ ἐγένετο συγγνώμη, ἐπαί-

(58.) *Mardonius*, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thoracem vocavit eiusque fratres Eurypylum et Thrasycleium, eosque his verbis est adlocutus: *Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? Nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. Nempe, ubi acie illis decernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, se, quum sint nihili homines, inter Graecos, qui nec ipsi ullius frugis sunt, eminuisse. Ac vobis quidem, quibus Persarum virtus minus compta est, facile ignovi, laudantibus hos homines,*

15 „νεόντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέατε· Ἀρταβάζου
 „δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεῦμην, τὸ καὶ καταρρώ-
 „θῆσαι Λακεδαιμονίους, καταρρώδησάντα τέ, ἀποδέ-
 „ξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὡς χρεὸν εἴη ἀναζεύξαν-
 „τας τὸ στρατόπεδον, ἵεναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστῳ πα-
 20 „λιорκησόμενους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πύσε-
 „ται. Καὶ τούτων μὲν ἐτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ
 „ἐκείνοισι ταῦτα ποιεῦσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστὶ, ἀλλὰ
 „διωκτέοι εἰσὶ, ἐς ὃ καταλαμφθέντες δώσουσι ἡμῖν
 „τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας.“ Ταῦτα 59
 εἶπας, ἤγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ, διαβάοντας τὸν Ἀσω-
 πόν, κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδοῦσκέον-
 τας· ἐπέιχε τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεάτας
 5 μούρους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδῖον, ὑπὸ

*quorum res quaedam bene gestae vobis innotue-
 runt: sed tanto magis Artabazum miratus sum,
 Lacedaemonios pertimescentem, et timore percul-
 sum ignavissimam dicentem sententiam, movenda
 nobis esse castra, et in Thebanorum urbem sece-
 dendum, nempe ibi obsidendis: quam sententiam
 etiam Rex ex me cognoscet. Sed de his quidem
 aliàs disserendi locus erit: nunc vero illis, ut nos
 effugiant, non est permittendum; sed persequi eos
 oportet, donec deprehensi poenas nobis dederint
 omnium quae adversus Persas patrarunt. (59.)
 Haec locutus Mardonius, Persas Asopo superato cur-
 sim duxit, vestigia secutus Graecorum, tamquam
 fugientium: duxit autem adversus solos Lacedaemo-
 nios et Tegatas; nam Athenienses, per planitiem
 euntes, obstantibus clivis non conspexerat. Et reli-*

τῶν ὄχθων οὐ κατὰρ. Πέρσας δὲ ὀρέοντες ὠρμημένους διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελευτῶν ἄρχοντες, αὐτίκα πάντες ἦσαν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίωκον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσμηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὀμίλῳ 10, ἐπήϊσαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

- 60 Πausanίης δὲ, ὡς προσέκειτο ἡ ἵππος, πέμψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα, λέγει τὰδε: „Ἄνδρες, „Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρῳ „εἶναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ „τῶν συμμαχῶν, ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι; καὶ 5 „ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροιχομένην νύκτα δια- „δράντων. νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ πενητέον ἡμῶν „ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα. ἀρίστα περιστέλλαν

quarum barbaricarum duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos Graecos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis raptim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine, non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos oppressuri.

(50.) *Pausanias*, quum instaret equitatus, equitem ad Athenienses misit, qui ipsius verbis haec illis diceret: *Cives Athenienses! quum maximum nobis propositum sit certamen, quo id agitur, libera-ne maneat Graecia, an servitutem sit servitura, proditi sumus tam nos Lacedaemonii, quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima nocte fugā se proripuerunt. Nunc igitur decretum est quid sit nobis faciendum: nempe pugnare oportet.*

- „ἀλλήλους. εἰ μὲν νυν ἐς ὑμέας ὥρμησε ἀρχὴν ἢ ἴπ-
 10 „πος, χαρὴν δὴ ἡμέας τε, καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν
 „Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεάτας, βοηθῆειν ὑμῖν· νῦν
 „δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπαντα καχώρηκε, δίκαιοί ἐστε
 „ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμν-
 „νέοντες ἵεναι. Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε
 15 „ἀδύνατόν τι βοηθῆειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀπο-
 „πέμψαντες χάριν θεῶθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν
 „παριόντα τόνδε πόλεμον ἐοῦσι πολλὸν προθυμοτάτοις,
 „ὥστε καὶ ταῦτα ἐσακούειν.“ Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς 61
 „ἐπύθοντο, ὥρμιατο βοηθῆειν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύ-
 „νυν. καὶ σφί' ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιταχθέντες
 „Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι

ἐκκλιν.

tet quam fortissime possumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere. Nunc vero quum in nos universus ingruit, aequum est ut vos laborantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis. Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non possitis, hoc saltem nobis gratificamini ut sagittarios vestros ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam singulare studium ad hoc exsequendum bellum adhibeatis, non dubitamus vos gratum hoc nobis facturos.
 (61.) His auditis, Athenienses parati erant illis succurrere, et quantam maximam possent opem ferre. Iamque iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt Graeci a Barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fuerant oppositi: quo facto,

δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκείμενόν σφέας ἐλπί-
 πει. Οὕτω δὲ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆ-
 ται, ἔοντες σὺν φίλοις, ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύ-
 ριοι, Τεγεῆται δὲ, τρισχίλιοι· (οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπὸ
 σχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὥς συμ-
 βαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατῇ τῇ παρεούσῃ, καὶ, 10
 οὐ γὰρ σφί ἐγένετο τὰ σφάγια χρηστὰ, ἔπιπτοι τε
 αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ, καὶ πολλῶ πλείους
 ἐτρωματίζοντο. Φράζαντες γὰρ τὰ γέγρα οἱ Πέρσαι,
 ἀπίσαν τῶν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε
 πιεζομένων τῶν Σπαρτιητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γι- 15
 νομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον
 τὸ Πλαταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, χρήζοντα
 μηδαμῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

62 Ταῦτα δ' ἐτι τούτου ἐπικαλυμμένου, προέξαναστάν-

iam succurrere istis non potuere, ipsi ab adgredien-
 tibus infestati. Itaque soli relictī *Lacedaemonii* et
Tegeatae, (simul cum levi armatura, quinquagies
 mille *Lacedaemonii*, et ter mille *Tegeatae*: nam hi
 numquam ab illis discesserunt:) sacra fecerunt, quip-
 pe cum *Mardonio* et exercitu qui cum eo erat con-
 flicturi. Quumque nihil laeti portenderent victimae,
 multi interim eorum ceciderunt, et multo plures vul-
 nerabantur. Etenim Persae, vallo e cratibus facto,
 adeo immensam in illos vim sagittarum emiserunt,
 ut *Pausanias*, quum perlitare non posset, et valde
 premerentur *Lacedaemonii*, Iunonis templum respi-
 ciens, quod ad *Plataeas* est, deam invocaret, orans
 ne spem ipsorum frustraretur.

(62.) Dum ille adhuc deam invocat, priores sur-

5 τις πρότεροι οἱ Τεγεῖται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους.
 καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν
 Πausανίῳ, ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά.
 10 ὥς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς
 Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες.
 Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. ὥς δὲ ταῦτα
 ἐπεπτώκει, ἤδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δη-
 μήτριον, καὶ χρένον ἐπὶ πολλὸν, ἐς ὃ ἀπίκοντο ἐς ὠθισ-
 15 μόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβάνομενοι κατέκλων οἱ
 βάρβαροι. λήσεται μὲν νυν καὶ ῥάμῃ οὐκ ἔσσονες ἔσαν
 οἱ Πέρσαι· ἀνεπλοι δὲ ἑάντες, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμο-
 νες ἔσαν, καὶ οὐκ ὁμῶϊοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίῃν. προεξ-
 αίσσοντες δὲ κατ' ἓνα, καὶ δέκα, καὶ πλευνέες τε καὶ
 15 ἑλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐπέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιή-
 τας, καὶ ἀμφεβύοντο. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτοὺς ἑὸν 63

gunt *Tegeatae*, et in hostem tendunt. Mox vero
 etiam *Lacedaemoniis* post preces a *Pausania* pera-
 ctas, lactae subrunt victimae. Qui ut tandem perli-
 tarunt, ipsi quoque adversus *Persas* pergunt; et illis
 Persae, relictis arcubus, obviam ire instituunt. Pri-
 mum igitur fit praelium apud crates: quae ubi cor-
 ruerunt, atrox iam fit pugna apud ipsum Cereris
 templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut
 velut in turba vir virum premeret: nam hastas Grae-
 corum prehendentes barbari frangebant. Et studio
 quidem ac robore non inferiores erant Persae: sed
 praeterquam quod leviter erant armati, ignari etiam
 fuere pugnae Graecorum, et solertiâ cedebant ad-
 versariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo
 plures, modo pauciores, globo facto irruerant in
Herod. T. IV. P. I.

Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε
 περὶ ἑαυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλιούς,
 ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μὲν
 νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντίειχον, καὶ ἀμύ- 5
 νόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς
 δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον,
 εἰς ἰσχυρότατον, ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτρα-
 ποντο, καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γὰρ
 σφείας ἰδὴλέετο ἢ ἐσθῆς, ἐρῆμός ἐοῦσα ὀπλῶν· πρὸς 10
 64 γὰρ ὀπλίτας εἶόντες γυμνήτες ἀγῶνά ἐποιεῦντο. Ἐ-
 θαῦτα ἢ τε δίκη τοῦ Φόρου τοῦ Λεωνίδου, κατὰ τὸ
 χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐκ Μαρδονίου ἐπιτελέ-
 σθαι· καὶ νίκην ἀναιρέεσθαι καλλίστην ἀπάσων τῶν ἡμεῶν
 Ἰμμεν, Πausanias ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδου. 5

Spartanos; et ab his interficiebantur. (63.) Qua
 parte quidem ipse *Mardonius* erat, ex candido equo
 pugnans, secumque selectos habens mille fortissi-
 mos Persarum, ibi vehementer hi premebant adver-
 sarios. Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui
 resisterunt, et fortiter pugnando multos straverunt
 Lacedaemonios: ut vero *interfectus Mardonius*
 est, et quod circa eum steterat robur virorum oc-
 cidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, ces-
 seruntque Lacedaemoniis. Maxime enim illis noce-
 bat vestitus, scuto et loricâ carens: etenim cum
 gravi armatura leviter armati pugnabant. (64.) Ibi
 tunc poenam caedis Leonidae, secundum oraculi
 responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissi-
 mam omnium, quas novimus, *victoriam Pausa-
 nias retulit*, Cleombroti filius, Anaxandridae ne-

(τῶν δὲ κατ' ὑπερβέ οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἶρηται ἐς
 Λεωνίδην· αὐτοὶ γὰρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες.) Ἀποθνή-
 σκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀειμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ
 λογίμου· ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἀν-
 10 δρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πολέμου
 ὄντος, Μισσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ
 αἱ τριηκόσιοι. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐτρά- 65
 ποτο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον
 ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐαυτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύ-
 λινον, τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαίδι. Θῶμα δὲ
 5 μοι, ὅπως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων,
 οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος,
 οὔτε ἐναποθεσθῶν, περὶ τε τὸ ἱερόν οἱ πλείστοι ἐν τῷ βε-
 βήλῳ ἐπιστον. δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θεῶν πρηγμά-

pos. (Superiorum huius viri progenitorum nomina
 recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus
 iidem.) Interfectus est autem Mardonius ab Aei-
 mnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente
 tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messenio
 trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum
 copiis ad Stenyclerum conflixit: et unā cum
 trecentis suis occubuit. (65.) Persae apud Plataeas
 a Lacedaemoniis fusi fugatique, nullo ordine ad ca-
 stris suas confugerunt, in ligneum murum, quem in
 agro Thebano construxerant. Miror vero equidem,
 quī factum sit, quum ad Cereris lucum pugnata
 sit haec pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Per-
 sarum, qui in locum deae sacrum aut intrarit aut
 in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa
 templum occubuerint. Opinor autem, (si modo fas

των δακείν δει, ἡ θεὸς αὐτῇ σφειας οὐκ ἐδέξατο, ἐμ-
πρήσαντας τὸ ἱερόν τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνακτόριον. Αὕτη μὲν 10
νῦν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο.

- 66 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκειτο
κατ' ἀρχαῖς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ
τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἦνε, συμβάλλειν οὐκ
εἶν. ἐπαίησέ τε αὐτὸς τοιαύδε, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι 5
πράγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου πομπυμένοισι τῶν ἐστρα-
τήγει ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀν-
δρῶν καὶ ἐς τέσσαρας μυριάδας ἀνθρώπων, περὶ ἑαυτὸν)
τούτους, ὅπως ἡ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὸ
ἔμμελλε ἀποβῆσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἢ κατηρητισμέ-
νος, παραγγείλας κατὰ τὸ αὐτὸ ἵεναι πάντας τῇ 10
αὐτὸς ἐξηγήται, ὅπως αὖ αὐτὸν ὀρέωσι σπαιδῆς ἔχοντι

LXVI. g. ἦν. Olim ἦν.

est de rebus divinis opinari aliquid) deam illos
non recepissee, ut qui ipsius templum, quod Eleusi-
sine fuit, cremassent. Hic igitur Plataeensis pugnae
exitus fuit.

(66.) Artabazo, Pharnacis filio, initio statim
non placuerat, Mardonium a rege in Graecia relinquit
idemque tunc, multum hortatus ne praelium Mardo-
nium committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote
improbans Mardonii consilium, hanc iniit rationem.
Quum suo sub imperio manum haberet haud exi-
guam, sed ad quadraginta hominum millia, his or-
dine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene
gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus
est, dato imperio, ut, qua ipse praeiret, sequerentur
omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praecun-

τα. ταῦτα παραγγείλας, ὡς ἐς μάχην ἦγε δῆθεν τὸν
στρατόν· προτερῶν δὲ τῆς ὁδοῦ, ὥρα καὶ δὴ Φεύγοντας
τοὺς Πέρσας· οὕτω δὲ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέ-
15 το, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε Φεύγων, οὔτε ἐς τὸ
ἔϋλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας,
ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι.
καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτη ἐτράποντο. Τῶν δὲ ἄλλων 67
Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐβелоκακέοντων, Βοιωτοὶ
Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχρόν. οἱ γὰρ μη-
δίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην,
5 μαχεόμενός τε καὶ οὐκ ἐβелоκακέοντες, οὕτω ὥστε τριη-
κόσιοι αὐτέων οἱ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ ἐνθαῦτα ἔπεσον
ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς
κ

tem. Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in prae-
lium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen,
iamque fugientes conspexisset Persas; inde non am-
plius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam
cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec
Thebanorum urbem, sed in Phocidem tendens, cu-
piensque quam primum ad Hellespontum perve-
nire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.
(67.) Graecorum, qui cum rege erant, maior pars
de industria cessaverant: sed *Boeoti* per diu cum
Atheniensibus dimicarunt. Nam *Thebani*, cum Me-
dis facientes, singulare studium adhibuere, fortiter
pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum
trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Athenien-
sibus sint interfecti. Ut vero hi quoque terga vertere
coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita
(inconditâ fugâ) ut Persae, aut ut reliqua turba so-

τὰς Θήβας, οὐκ ἤπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμ-
 μάχων ὁ πᾶς ὄμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενί,
 68 οὔτε τι ἀποδεξάμενος, ἔφευγον. Δηλοῖ τε ἐμοὶ ὅτι¹⁰
 πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτητο ἐκ Περ-
 σέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμῖξαι τοῖσι
 πολεμίοισι, ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὤρων. οὕτω
 τε πάντες ἔφευγον, πλην τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ⁵
 τῆς Βοιωτῆς. αὕτη δὲ τοσζῦτα προσωφέλεε τοὺς Φεύ-
 γοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχίστα εἴωσα,
 ἀπείργουσα τε τοὺς Φιλίους Φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλ-
 69 λήνων. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἶποντο, τοὺς Ξέρξην δι-
 κοντές τε καὶ Φονεύοντες. ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινόμενῳ Φέ-
 βῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι τοῖσι τεταγμέ-
 νοις περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης,
 ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausanίῳ.⁵

ciorum, qui nulla re gesta, ac ne pugna quidem cum
 ullo ex hostibus consortâ, in fugam se proripuerunt.
 (68.) Atque hinc adparet, Barbarorum res universas
 ex Persis pendisse; quandoquidem et hi tunc, prius-
 quam cum hoste essent congressi, simulatque Persas
 videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. Itaque
 omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum
 reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno
 etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hosti-
 bus obsequitans, et suos fugientes a Graecis sciungens.
 (69.) Dum ita victores Graeci fugientes Barbaros
 persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis,
 qui circa *Iunonis templum* consederant, et praelio
 non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatam,

οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες,
οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπώρεης
καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσιν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς
Δήμητρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους,
10 διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεὶ τε δὲ ἀγ-
χοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρεῖς καὶ Φλιασίοι,
ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππῶται ἐπειγομέ-
ναις οὐδένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους,
τῶν ἱππάρχαι Ἀσωπόδωρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπεσόντες
15 δὲ κατεστόρεσαν αὐτέων ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς
κατήραξαν διώκοντες εἰς τὸν Κιθαιρῶνα. αὐτοὶ μὲν δὴ ἐν
οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος, ὡς κατέφυγον 70
εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀνα-
βάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀνα-

vicisque Pausaniam cum suis. Quo audito, nullo or-
dine Corinthii superiore viâ, quae per montis radices
et per clivos fert, rectâ versus *Cereris templum* con-
tenderunt, Megarenses vero et Phliasii per planitiem
molliori via. Ubi vero prope hostem Megarenses et
Phliasii fuere, e longinquo eos conspicientes equites
Thebani, videntesque nullo ordine properantes,
equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri
filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt:
reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites
compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

(70.) *Persae* et reliqua turba, postquam *intra*
ligneum murum [sive, in *ligneum castellum*] per-
venerunt, adscendere in turres maturarunt, prius-
quam *Laccedaemonii* adessent: eisque consensis,

βάντες δὲ, ἐφράζαντο ὡς ἡδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος.
 προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστῆκε σφι 5
 τειχομαχίῃ ἐρρωμενεστέρη. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ
 Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο, καὶ πολλῶ πλέον ἔχον τῶν
 Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν·
 ὡς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρῇ ἐγί-
 νετο τειχομαχίῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Τέλος δὲ, 10
 ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος,
 καὶ ἤριπον· τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλ-
 θον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος· καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδο-
 νίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς
 καὶ τὴν Φάτην τῶν ἵππων, εὐῶσαν χαλκίην πᾶσαν καὶ 15
 θέης ἀξίην. τὴν μὲν νυν Φάτην ταύτην τὴν Μαρδονίου
 ἀνέβησαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται·

quam optime poterant ad defendendum murum sese
 compararunt: et, ubi advenerunt Lacedaemonii, va-
 lide admodum propugnarunt. Nam priusquam Athe-
 nienses accessissent, repulerunt Lacedaemonios, et
 multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum
 munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advener-
 e, tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna.
 Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris con-
 scenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt:
 et ea parte *Graeci intra munitionem irruerunt*.
 Primi qui ingressi sunt, Tegeatae fuere: et hi sunt
 qui *tentorium* spoliarunt *Mardonii*, ex eoque
 quum alia asportarunt, tum praesepe equorum, quod
 totum aeneum erat et spectatu dignum. Ac praesepe
 hoc quidem Mardonii in templo Alcae Minervae de-
 dicarunt Tegeatae; reliquam vero praedam omnem

724, 99.

τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸ αὐτὸ, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσθύνειαν τοῖσι
 Ἕλλησι. Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στίφος ἐποίησαντο
 20 πεισόντος τοῦ τείχεος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο·
 ἀλύκταζόν τε οἶα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ
 πολλαὶ μυριάδες κατειλημένοι ἀνθρώπων. παρὴν τε
 τοῖσι Ἕλλησι φονεύειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων
 στρατοῦ, καταδουσέων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβα-
 25 ζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγέ-
 σθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ
 πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐννῆκοντα· Τεγετέων
 δὲ, ἐκκαίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πενήκοντα.
 Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων, περὶ μὲν ὁ Περσέων, 71
 ἵππος δὲ ἡ Σακίων ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἕλλη-

in eundem locum cum communi *Graecorum* praeda contulerunt. Barbari vero, ex quo murus corruit, nullum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit; sed consternati erant, utpote multae hominum myriades in exiguum locum fugâ compulsae et conclusae. Et Graecis ita facilis fuit caedes, ut ex triginta hominum myriadibus (demtis quatuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. Lacedaemoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in praelio ceciderant; ex Tegeatis vero sedecim; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

(71.) *Virtutis nomine* in Plataeensi pugna *eminnere*, inter Barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum: inter singulos viros *eminnisse* dicitur Mardonii virtus. Inter Graecos, quam-

νων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεατέων καὶ Ἀθηναίων,
 ὑπερεβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλω μὲν οὐδενὶ
 ἔχω ἀποσημῆσθαι, (ἀπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' 5
 ἑαυτοὺς ἐνίκων) ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότερον προσενέ-
 χθησαν, καὶ τούτων ἐκράτησαν. καὶ ἄριστος ἐγένετο
 μακροῦ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας· ὃς
 ἐκ Θερμοπυλέων μῦθος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς, ἔχε ὄνει-
 δος καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον ἤρίστευσαν Ποσειδά- 10
 νιός τε καὶ Φιλοκύν καὶ Ἀμομφάρετος ὁ Σπαρτιτῆς.
 καὶ τοι, γενομένης λéschης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος,
 ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιτῶν, Ἀριστόδημον
 μὲν βούλομενον φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρούσης οἱ
 αἰτίας, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν, ἔργα 15
 ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδώνιον δὲ, οὐ βούλομενον

quam et Tegeatae et Athenienses fortiter pugnarunt,
 prae caeteris eminuit *Lacedaemoniorum* virtus:
 quod quidem nullo alio indicio confirmare possum,
 (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi stete-
 rant) nisi quod Lacedaemonii cum robustissima parte
 copiarum hostilium confixerunt, hosque superarunt.
 Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, prae
 caeteris, longe fortissime pugnavit Aristodemus, is
 qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset,
 ignominiâ notatus erat. Post hunc autem eminuerunt
 Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amomphare-
 tus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illo-
 rum fortissimus fuerit, praesentes Spartani statue-
 runt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter
 culpam qua tenebatur; eâque causâ furiosum, et or-
 dinem suum relinquentem, praeclara facta edidisse:

ἀποθνήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτω τοῦτον
εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ Φρόνω ἀν' εἶποιεν.
οὔτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντας, πλὴν Ἀριστοδήμου,
20 τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο·
Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρη-
μένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη. Οὔτοι μὲν τῶν ἐν Πλα- 72
ταιῇσι ὀνομαστοτάτοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω
τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρα-
τόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτέων Λακεδαι-
5 μονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ
ἐσφραγιάζετο Πausanias, κατῆμενος ἐν τῇ τάξί, ἐτρα-
ματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχον-
το, ὁ δ' ἐξηνεγμένος ἐδυσθανάτέε τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρί-
μνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς

Posidonium vero, quum non decrevisset mori, for-
tissime pugnasse, tantoque esse praestantiorē illo.
At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Caeterum hi
omnes, quos nominavi, qui in hac pugna cecide-
runt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo exce-
pto: Aristodemus vero, eo quod ob praedictam cul-
pam mori decrevisset, non est honoratus. (72.) Hi
igitur ex *Lacedaemoniis Plataensi pugna* maxime
nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mor-
tuus est, pulcerrimus Graecorum qui in exercitu fue-
runt, nam modo Lacedaemoniorum, sed reliquorum
etiam Graecorum. Quo tempore sacra fecit Pausa-
nias, sedens ille suo in ordine sagittâ vulneratus
est in latere. Ac tum quidem cacteri capessiverunt
pugnam: ipse vero ex acie clatus, aegerrime fe-
rens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataensi,

Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ, 10
καὶ ὅτι οὐδέν ἐστί οἱ ἀποδεχγμένον ἔργον ἑαυτοῦ ἀξίον,
73 προθυμευμένοι ἀποδέξασθαι. Ἀθηναίων δὲ λέγεται ἐν-
δοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, ἐκ δήμου Δεκελίου.
Θέν' Δεκελέων δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον ἔχον-
τιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι.
ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι 5
ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει, καὶ
ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκλυτο ἡ
Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέ-
κελον, ἀχθόμενον τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δειμαίνοντα
περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενον σφί το 10
πᾶν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας· τὰς δὲ
Τιτακός, ἐὼν αὐτόχθων, καταπροδίδει Τυνδαρίδῃσι.

*non se poenitere quod pro Graecia moriatur,
sed quod manu non sit usus, neque ullum re
dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice
cupivisset.* (73.) Inter Athenienses nobilitatus est
Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelae
nomen. Cuius popularium Decelensium olim factum
exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne aevum
eis utile. Nam, quo tempore olim repetendae Hele-
nae caussa Tyndaridae cum numeroso exercitu ter-
ram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem
in locum illa deportata esset, populos Atticae sedi-
bus suis expulerunt; tunc (ut vulgo aiunt) Dece-
lenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indigna-
tus iniquo Thesei facinore, simulque universae me-
tuens Atheniensium terrae, totam rem illis aperuit,
viamque quae fert Aphidnas monstravit: quas mox
Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit.

725, 57.

τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου
 ἀτελεῖν τε καὶ προεδρίῃ διατελεῖν ἐς τὸδε αἰεὶ ἔτι εἶναι,
 15 οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι
 ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννη-
 σίοισι, σινεομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων,
 Δεκελὲς ἀποσχέσθαι. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σω- 74
 Φάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διξοὺς λόγους
 λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ξωστῆρος τοῦ Θω-
 ρηκος ἐφόρει χαλκὴν αἰλῦσι δεδεμένην ἀγκυραν σιδηρὴν
 5 τὴν, ὅπως πελάσειε ἀπὸ κινεούμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλ-
 λέσκετο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες, ἐκ τῆς
 τάξεως μετακινήσῃ μὴ δυναίετο γνωμένης δὲ Φυγῆς
 τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἀγκυραν ἀναλαβόντα, οὐ-

Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunita-
 tem vectigalium et praecipuam [in conventibus pu-
 blicis et in festorum solennibus] sedem indulserunt;
 quo privilegio illi, etiam nunc fruuntur, ita quidem
 ut, etiam in bello illo, quod multis post hoc bellum
 annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est,
 quum reliquam Atticam Lacedaemonii vastarent,
 Decelēā abstinuerint. (74.) Ex hoc igitur Atticae
 pago *Sophanes* fuit, qui tunc virtutis praecipuam in-
 ter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex
 fama fertur: altera, gestasse eum ferream *ancoram*,
 e *loricae cingulo* aeneā catenā *reliгатam*; eam
 illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in
 terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum
 in illum facientes, statione eum depellere possent;
 fugā autem factā hostium recipere consueisse anco-
 ram, et ita persequi hostem. Haec de hoc virō fama

τω διώκειν. αὐτός μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβητών, λέγεται, 10
 ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιβούσης καὶ οὐδαμᾶ ἀτρεμ-
 ζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θού-
 75 ρηκος δεδεμένην σιδηρέην. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει
 λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθη-
 ναίων Αἴγιναν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πέν-
 τάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεα
 χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγα- 5
 θόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύ-
 κανος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν με-
 τάλλων τῶν χρυσέων μαχεόμενον.

76 Ὡς δὲ τοῖσι Ἕλλησι ἐν Πλαταιῇσι κατίστρωγτο οἱ
 βάρβαροι, ἐμβαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόματος.

fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in eiusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consuesset, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse *ancoram*, non gestasse illum ferream *ancoram* et lorica religatam. (75.) Exstat eiusdem Sophanis aliud praeclare factum; scilicet quum Athenienses Aeginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum, virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certamen provocatum interfecit. Sed eidem Sophani insequente tempore accidit, ut, quum dux esset Atheniensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, fortiter pugnans, ab Edonis interficeretur.

(76.) Postquam ita *ad Plataeas Barbari prostrati* sunt a Graecis, advenit ad hos mulier trans-

ἐπεὶ δὲ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας
τοὺς Ἕλληνας, εὐῶσα παλλακὴ Φαρανδάτεος τοῦ Τεά-
5 σπιοῦ, ἀνδρὸς Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ
καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ
τῶν παρεουσέων, καταβᾶσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης, ἐχώ-
ρεε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι Φονῆσι ὄντας.
ὄρῶσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Πausanίην, πρότε-
10 ρόν τε τὸ οὐνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην, ὥστε
πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνων τε τὸν Πausanίην, καὶ
λαβομένη τῶν γυναικῶν, ἔλεγε τάδε „Ω βασιλεῦ
„Σπάρτης, ῥῦσαί με τὴν ἱκέτιν αἰχμαλώτου δουλοσύ-
„νης. σὺ γὰρ καὶ ἐς τόδε ὦγησας, τοὺςδε ἀπολέσας,
15 „τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὄπῳ ἔχοντας. εἰμὶ δὲ
„γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδω τοῦ Ἀντα-
„γόρεω. βίη δὲ με λαβὼν ἐν Κῷ ἔχε ὁ Πέρσης.“ Ο

fuga: quae ut perditos vidit Persas, Graecosque vi-
ctores, quum fuisset pellex Pharandatis Persae, Thea-
spis filii, multo ornata auro et ipsa et eius famulae,
et veste pretiosissima quae ad manus erat, descendit
de carpento et ad Lacedaemonios accessit in caedibus
adhuc occupatos. Quumque omnia ibi administran-
tem videret *Pausaniam*, cuius et nomen et patriam
iam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausa-
niam, et genua eius complectens, his verbis eum
adlocuta est: *Rex Spartaе, libera me supplicem*
captivitatis servitute! Nam et haecenus me iun-
isti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum
nec deorum curam habent. Sum autem genere
Coa, Hegetoridae filia, Antagorae filii: quam vi-
ex Co raptam habuit Persa. Cui ille respondit:

δὲ ἀμείβεται τοῖσδε· „Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἰκέτις,
 „καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, καὶ
 „εἴ θυγάτηρ Ἡγητορίδου τοῦ Κόου, ὃς ἐμοὶ ξείνος μά- 20
 „λιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ κείνους τοὺς χώρους οἰκη-
 μένων.“ Ταῦτα εἰπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων
 τοῖσι παρευούσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε εἰς Αἶγιναν, ἐς
 77 τὴν αὐτὴν ἤθελε ἀπικέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ἀπῆλθ' τῆς
 γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπῆκοντο Μαντινῆς
 ἐπ' ἐξεργασμένοισι· μαβόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἦκουσι τῆς
 συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἄξιοι τε ἔφα-
 σαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τῶς Μή- 5
 δους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου φεύγοντας, τοὺτους ἐδίω-
 κον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύ-
 γοντας διώκων. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν ἑωστῶν,
 τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. Με-

*Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et in-
 super si verum est quod, ais, filiam te esse Hege-
 toridae Coi, qui maxime omnium ista loca habi-
 tantium hospitii iure mecum coniunctus est. His
 dictis, tunc illam praesentibus ephoris tradidit, dein-
 de vero Aeginam misit, quo ipsa venire cupiverat.
 (77.) Post huius mulieris adventum mox adfuere
 Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero
 se venire post peractam pugnam, vehementer indo-
 luerunt, et multam se commeruisse ultro fatebantur.
 Ut vero audivere fugam corripuisse Medos qui cum
 Artahazo erant, hos illi, dissuadentibus licet La-
 cedaemoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam.
 Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum
 copiarum exsilio multarunt. Post Mantinenses Elei*

10 τὰ δὲ Μαντινέας, ἤκον Ἡλεῖοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἡλεῖοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἡλείους τοσαῦτα.

Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινητέων 78 ἦν Λάμπων ὁ Πύθεω, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα· ὃς ἀνοσιώτατον ἔχων λόγον, ἔτο πρὸς Πausanίην. ἀπικόμενος δὲ, σπουδῇ ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ Κλεομβρότου, 5 „ἔργον ἔργασταί τοι ὑπερφυῆς, μέγαβός τε καὶ κάλ-, „λος· καὶ τοὶ θεοὶ παρέδωκε, ρυσάμενον τὴν Ἑλλά-, „δα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς „ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον, „ὥπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων, καὶ τις ὕστερον 10 „Φυλάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτά-

venerunt: et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exsilium miserunt. Et haec quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

.(78.) Fuit autem in exercitu Aeginetarum ad Plataeas Aegineta Lampon, Pythae filius, primarius vir inter Aeginetas: qui Pausaniam adiit, rem improbissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio haec verba fecit: *Fili Cleombroti! exsecutus es facinus ita magnum et praeclarum, ut hominis superare naturam videatur: tibi quoque hoc dedit deus, ut liberatâ Graeciâ omnium quos novimus Graecorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perfice; quo famam etiam consequaris maiorem, et*
Herod. T. IV. P. I.

„σθαλα ποίεων ἐς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδεω γὰρ ἀπο-
 „θανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδόνιός τε καὶ Ξέρξης
 „ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν
 „ὁμοίην ἀποδιδούς, ἔπαινον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάν-
 „των Σπαρτιητέων, αὐτὶς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων 15
 „Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας, τετιμώ-
 „ρησαι ἐς πατέρων τὸν σὸν Λεωνίδην.“ Ὁ μὲν, δοκέων
 79 χαρίζεσθαι, ἔλεγε τάδε. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσδε
 „ὦ ξεῖνε Αἰγινῆτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προοραῖν, ἀγα-
 „μαι σέῳ· γνώμης μέντοι ἡμάσθηκας χορηστῆς. ἔξάρξας
 „γάρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πατρίην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μη-
 „δὲν κατέβαλες, παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καί, 5
 „ἢν ταῦτα ποίεω, Φᾶς ἀμείνεν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρέ-
 „πει μᾶλλον βαρβάροισι ποιέειν, ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ

Barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Graecos suscipiat. Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput eius praeciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Graeci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patruum tuum ultus fueris Leonidam. Haec ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniae. (79.) Cui his verbis rex respondit: Hospes Aegineta! tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo: at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in coelum usque extulisti, in nihilum me proiecisti, dum hortaris ut mortuo insulem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. Barbaros hoc facere decet, non

„ἐκείνοισι δὲ ἐπιφρονέομεν. Ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκα
 „μήτε Αἰγινήτῃσι ᾄδοιμι, μήτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκειται·
 10 „ἀποχεῖν δ' ἐμοὶ, Σπαρτιάτῃσι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν
 „ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κε-
 „λεύεις τιμωρῆσαι, Φημί μεγάλας τετιμωρῆσθαι· ψυ-
 „χῆσί τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός
 „τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες.
 15 „σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μήτε προσέλθῃς
 „ἐμοίγε, μήτε συμβουλευσῇς· χάριν ἴσθι τε, ἐὼν ἀπα-
 „θής.“ Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσετο.

Πausanias δὲ κήρυγμα πῶησάμενος, μῆδενα ἄπτε- 80
 σθαι τῆς λήξης, συγκομίζειν ἐκέλευε τοὺς εἰλωτάς τὰ
 χρήματα. οἱ δὲ, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι, εὖρι-
 σκον σκηναὶς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλί-

Graecos: atque illos hoc nomine odimus. Ego qui-
dem, quod ad hoc adtinet, nec Aeginetis velim
placere, nec quibuscumque talia placent: sufficit-
que mihi, Lacedaemoniis placere, sancte agentem,
sancteq; loquentem. Leonidae vero, quem tu me
iubēs ulcisci, puto magnifice esse parentatum:
nam innumērabiliū horum caede ultionem et ipse
obtinnit et caeteri qui ad Thermopylas occubue-
runt. Omnino vero, talia propositurus aut suasu-
rus noli porro meum in conspectum venire: et
gratias habe, quod incolumis abeas! His auditis,
ille discessit.

(80.) Iam Pausanias, proposito per praeconem
 edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, hi-
 lotas iussit pretiosa colligere. Et illi, per castra dis-
 currentes, tentoria invenerunt auro argentoque re-

νας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆρας τε χρυ- 5
 σέους, καὶ Φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους
 τε ἐπ' ἀμαξίων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο
 ἐνεόντες χρυσοί τε καὶ ἀργυροί· ἀπὸ τε τῶν κειμέ-
 νων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλια τε καὶ στρεπτούς, καὶ τοὺς
 ἀκινάκτας, ὄντας χρυσεύς· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης 10
 λόγος ἐγένετο οὐδὲ εἰς Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες,
 ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ
 ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων οὐκ οἶά τε ἦν κρύψαι· ὥστε
 Αἰγινήτησι οἱ μεγάλοι πλούτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο,
 οἱ τὸν χρυσὸν, ἅτε ὄντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἰλω- 15
 81 τῶν ὠνεόντο. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ
 δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρί-
 πους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆνου ὄφιος τοῦ
 χαλκείου ἐπστεῖως ἀγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν

pleta, lectosque auro et argento obductos, et crate-
 res aureos, et phialas, aliaque pocula: plaustisque
 impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant
 aurei et argentei; denique stratis cadaveribus armillas
 detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei
 erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla
 habebatur. Ibi tunc multa furto subtrahentes hilotae
 vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam represen-
 tabant, quaecumque abscondere non potuerant. At-
 que hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divi-
 tia: quippe qui aurum, quasi aes esset, ab hilotis
 emerunt. (81.) Pecuniis reliquisque rebus pretio-
 sis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico
 deo; ex qua aureus tripus dedicatus est, qui trici-
 piti serpenti aeneo insistit proxime aram; item

- 5 Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον
 Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπη-
 χυς χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο· ταῦτα ἐξελόντες, τὰ
 λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν,
 καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ
 10 τὸν ἀργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια.
 Ὅσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτέων ἐν
 Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ'
 ἔγωγε καὶ τούτοις δοθῆναι. Πausανίη δὲ πάντα δέκα
 ἐξαίρεθ' τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κά-
 15 μηλοι, ὥς δὲ αὐτῶς καὶ τὰ ἄλλα χρήματα. Λέγε- 82
 ται δὲ καὶ τὰδε γενέσθαι· ὥς Ξέρξης Φεύγων ἐκ τῆς
 Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλέποι τὴν
 ἑαυτοῦ· Πausανίην ὦν, ὁρόντα τὴν Μαρδονίου κατα-

LXXXII. 4 seq. κατασκευὴν χρυτῶ etc. σκηπὴν h. l. uti-
 que legendum suspicatus sum, idque in versione expressi.

Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Iovis aenea statua decem cubitorum dedicata est; denique Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua septem cubitorum. Haec postquam exemere, reliqua inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum, et argentum, et alias res pretiosas, et iumenta: acceperuntque quique pro suo merito. Quenam vero praecipua data sint eis quorum prae caeteris virtus eminuit, a nemine memoratum reperio: puto autem equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausaniae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulieres, equi, talenta, cameli, pariterque alia pretiosa. (82.) Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Graecia fugientem, supellectilem suam Mardonio reliquisse; Pausaniam igitur, quum Mardonii tento-

σκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποι- 5
κίλοισι κατασκευασμένην, κελεύσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους
καὶ τοὺς ὀψοποιούς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δεῖ-
πνον παρασκευάζειν. ὡς δὲ κελεύόμενοι οὗτοι ἐποίησαν
ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanίην, ἰδόντα κλῖνας τε χρυ-
σείας καὶ ἀργυρέας· εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας τε 10
χρυσείας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρε-
πέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ,
κελεύσαι ἐπὶ γέλῳ τοὺς ἐωυτοῦ δηκόνους παρασκευά-
σαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὡς δὲ τῆς θοίης ποιηθείσης ἦν
πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Pausanίην γελάσαντα μεταπέμ- 15
ψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς· συνελθόντων δὲ
τούτέων, εἶπαι τὸν Pausanίην, δεικνύντα ἐς ἐκάτερον
τοῦ δείπνου τὴν παρασκευὴν· „Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε
„εἵνεκα ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε
„τοῦ Μήδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· ὅς τω ἡνὸς 20

rium vidisset auro et argento et variegatis aulaeis in-
structum, pistores et coquos iussisse *coenam parare*
prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere.
Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos
videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et men-
sas aureas et argenteas, et magnificum ipsius coenae
adparatum, propositas admiratum lauitias, ioci
caussâ suos famulos *Laconicam parare coenam* ius-
sisse. Quumque multum interesset inter utrumque
epulum, ridentem Pausaniam vocasse Graecorum
duces; eisque, ut convenerunt, utriusque coenae ad-
paratum monstrantem, dixisse: *Hoc consilio, Graeci*
viri! vos convocavi, quo stultitiam vobis ostende-
rem huius ducis Medorum; qui, quum tali victiis

„δίαταιν ἔχων, ἦλθε εἰς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας
 „ἀπαιρησόμενος.“ Ταῦτα μὲν Πausanίην λέγεται εἶ-
 παὶ πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. Τότεραι 83
 μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὖρον
 συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρη-
 μάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τόδε ὕστερον ἔτι τούτων, τῶν
 5 νεκρῶν περιβληθέντων τὰς σάρκας· συνεφόρεον γὰρ τὰ
 ὅστέα οἱ Πλαταιεῖς εἰς ἓνα χώρον· εὐρέθῃ καφαλῇ οὐκ
 ἔχουσα ῥαφὴν οὐδεμίαν, ἀλλὰ ἐξ ἐνὸς εὐῶσα ὀστέου·
 ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα
 ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἐνὸς ὀστέου πάντας, τοὺς τε
 10 ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. καὶ πενταπῆχας ἀνδρὸς
 ὅστέα ἐφάνη.

Ἔπειτα δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνη 84

*generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum no-
 strum epulum nobis rapturus. Haec Pausanias du-
 cibis Graecorum fertur dixisse. (83.) Sed et in-
 sequente tempore post has res gestas multi Platacen-
 ses arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis
 pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post haec
 tempore interiecto, postquam mortuorum cadavera
 carnibus prorsus fuissent nudata, etiam hoc mirum
 adparuit. Quum ossa in unum locum Plataeenses
 colligerent, repertum est *cranium nullam* prorsus
suturam habens, sed uno osse constans. Reperta est
 etiam maxilla, quum inferior, tum superior, *clivius*
dentes ita concreti erant, tam reliqui, quam mola-
 res, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt
 ossa viri quinque cubitorum.*

(84.) Deinde vero *Mardonii cadaver*, postridie

στο' ὑπ' ὅττω μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέες οὐκ ἔχω εἶπαι. πολλοὺς δὲ τινὰς ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς παρὰ Ἀρτόντew τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἐργον. ὅστις μὲντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως πυθέσθαι. ἔχει δὲ τινὰ Φάτιν καὶ ΔιονυσοΦάνης, ἀνὴρ Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιαύτῳ ἐτάφη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν 10 λήϊν διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἐωυτῶν, χωρὶς ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριζὰς ἐποίησαντο θήκας. ἐνβα μὲν τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύνων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν 5

LXXXV. 4. et 6. ἱρένας et ἱρίεις ex virorum doctorum emendatione. ἱρίας, ἱρίεις, vetl. libri omnes.

quam commissa pugna est, non est repertum. Quod quidem quonam ab homine fuerit subtractum, dicere pro certo non possum. Multos enim memoratos audivi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur sepeliisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio. Quis vero ex his sit, qui Mardonii corpus subtraxerit et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur etiam fama quaedam, Dionysophanem Ephesium sepeliisse Mardonium. Sed haec de Mardonii sepultura. (85.) *Graeci* vero, divisâ praedâ, suos *sepeliverunt*, seorsim quique. Et Lacedaemonii quidem tria conditoria fecerunt. In uno adolescentes sepelierunt, [*irenas* illi vocant,] quorum e numero Posidonius fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates:

730, 32.

μὲν δὴ ἐνὶ ταῖς τάφῳ ἔσαν οἱ ἱρέες· ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἰλωτες. οὗτοι μὲν οὕτω ἔβαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας αἰέας· καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἑαυτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ
 10 Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τούτων μὲν δὴ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι. Τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἔοντες τάφοι, τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπεστοῖ τῆς μάχης, ἐκαστοὺς χώματα χῶσαι κεινὰ,
 15 τῶν ἐπιγυνομένων εἶνεκεν ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινήτωι ἐστὶ αὐτόβι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων τῶν Αἰγινήτων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἄνδρα Πλαταίεα, πρόξενον ἔοντα αὐτῶν.

in altero reliquos Spartanos; in tertio hilotas. Hac ratione Lacedaemonii usi sunt. Tegeatae vero seorsim ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt: atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariterque Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus occisi erant. Horum itaque omnium plena erant sepulcra. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod adinet, quotquot apud Plataeas ostenduntur, illorum quique, ut ego comperio, quum puderet eos non interfuisse pugnae, *inanes* excitarunt *tumulos*, posterorum hominum gratiâ. Nam ibidem est etiam Aeginetarum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio decimo post haec anno, rogantibus Aeginetis, a Cleade excitatum esse, Autodici filio, cive Plataeensi, qui publicus Aeginetarum hospes fuit.

- 86 Ὡς δ' ἄρα ἔβαλσαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοισι σφί ἐδόκει στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἑξατίειν αὐτέων τοὺς μάλιστα ἐν πρώτοις δὲ αὐτέων, Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὥς δὲ σφί ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὲ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκειον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. αὐ βουλευμένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τήν τε γῆν αὐτέων 10
- 87 ἔταμνον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος. Καὶ, οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινεόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοις Τιμηγενίδης τάδε· „Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ „οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῆ-

(86.) Sepultis ad Plataeam mortuis, deliberantibus Graecis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque à Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timagenidem et Attaginum, qui prae caeteris principes huius factionis fuissent: quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab urbe, quin eam expugnassent. Utque hoc eis placuit, ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbemque obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederentur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum vastarunt, murumque oppugnarunt. (87.) Qui quum adsidue multa illis damna inferrent, vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit: Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani! non prius ab oppugnatione desistere abscedereque,

5 „ναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλωσι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐ-
 „τοῖσι παραδῶτε, νῦν ὧν ἡμέων εἵνεκα γῆ ἡ Βοιωτία
 „πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ', εἰ μὲν χρημάτων χρη-
 „ζόντες, πρόσχημα ἡμέας ἐξαιτέονται, χρήματά σφι
 „δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ· σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμῇδισα-
 10 „μεν, οὐδὲ μόνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων ἀληθῶς δεόμενοι
 „πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην πα-
 „ρέξομεν.“ Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρόν
 αὐτίκα τε ἐπεκηρυκύνοντο πρὸς Πausanίην οἱ Θηβαῖοι,
 θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ἀμολόγησαν 88
 ἐπὶ τούτοις, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδρῆσκει ἐκ τοῦ ἄστεος
 παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς
 5 τείσεως. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδωσαν οἱ Θη-

*quam aut expugnassent Thebas, aut nos illis a
 vobis dediti essemus; nunc nostrā causā ne plura
 porro patiatur Boeotia terra! Sed, si illi, pecu-
 niarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt,
 demus eis pecunias ex publico: nam publice om-
 nes Medorum partes secuti sumus, non nos soli.
 Sin vere nos deditos cupiunt, eāque causā urbem
 oppugnant, nos ipsi ad causam apud eos dicen-
 dam nos sistemus. Et hic sane optime dicere visus
 est et opportune: protinusque caduceatorem Thebani
 miserunt ad Pausaniam, significantes se viros illos
 esse tradituros. (88.) De quo ut inter utrosque con-
 venit, interim Attaginus quidem ex urbe clam pro-
 fugit: cuius filios Pausanias ad se adductos absol-
 vit crimine, Medismi culpam, dicens, filios nul-
 lam habere. Reliqui vero viri quos Thebani dedide-*

βαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκειον ἀντιλογίης τε κυρῆσθαι, καὶ δὴ
 χρήμασι ἐπεποίθεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε,
 αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμά-
 χων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν εἰς Κόριν-
 θον, διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θή- 10
 βησι γυνόμενα.

- 89 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος, Φεύγων ἐκ Πλαταιέων,
 καὶ δὴ καὶ πρόσω ἐγίνετο. Ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσ-
 σαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπὶ τε ξεινία ἐκάλειν, καὶ ἀπει-
 ρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
 μνοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γυνόμενων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, 5
 γνούς ὅτι εἰ ἐβέλοι σφὶ πᾶσαν τὴν ἀληθειάν τῶν ἀγώ-
 νων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ'
 αὐτοῦ στρατός· ἐπιθήσεσθαι γὰρ οἱ πάντα τινα οἷοτο

runt, putabant illi quidem ad dicendam caussam se
 in admissum, praetereaue confidebant pecuniis
 amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspica-
 tus Pausanias, postquam illos accepit, universum so-
 ciorum exercitum dimisit, et illos Corinthum abdu-
 ctos interfecit. Ac hae quidem res sunt, ad Plataeas
 et ad Thebas gestae.

(89.) *Artabazus* vero, *Pharnacis* filius, qui *Plataeis* profugerat, iam longe admodum erat progres-
 sus. Qui ubi in *Thessaliam* pervenit, *Thessali* eum
 ad hospitium vocarunt, sciscitatique sunt de reliquo
 exercitu: nec dum enim quidquam de rebus ad *Plataeas*
 gestis compercrant. At *Artabazus*, bene gnarus,
 si de praeliis factis id quod res erat illis aperuisset,
 verendum sibi esse, ne ipse cum exercitu suo per-
 eat: unumquemque enim se adgressurum existima-

πυνθανόμενον τὰ γεγονότα· ταῦτα ἐκλογιζόμενος, οὕτε
 10 πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξαγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς Θεσ-
 σαλοὺς ἔλεγε τάδε· „Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοί,
 „ὥς ὁρᾶτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἑλῶν ἐς
 „Θρηάκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμθῆεις κατὰ τι πρῆ-
 „γμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῖν
 15 „Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας
 „ἐμεῦ ἑλαύνων προσδόκιμός ἐστι. τοῦτον καὶ ξεινίζετε,
 „καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον
 „ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει.“ Ταῦτα δὲ εἰπας, ἀπέ-
 λαυε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μα-
 20 κεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηάκης, ὥς ἀληθέως ἐπείγομενος, καὶ
 τὴν μεσόγαίαν τάρμων τῆς οδοῦ. καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυ-
 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑαυτοῦ συχνούς
 ὑπὸ Θρηάκων τε κατακοπέντας κατ’ ὁδόν, καὶ λιμῶ

vīt, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur
 secum reputans, nec apud Phocenses vulgaverat
 quidquam, et apud Thessalos haec dixit: *Ego qui-*
dem, ut videtis, Thessali! in Thraciam maturo
pervenire; et celeritate utor, quippe praemissus
e castris cum hisce ad rem quamdam peragendam.
Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo exer-
citu sequens, mox vobis aderit. Hunc hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim,
id fecisse, in posterum vos poenitebit. His dictis,
 raptim per Thessaliam et Macedoniam rectā Thraciam
 versus duxit exercitum, vere festinans, et per mediam
 terram viam carpens. Denique Byzantium pervenit,
 relictis quidem de suo exercitu multis, qui partim a
 Thracibus in itinere caesi sunt, partim fame et labo-

συστάνας καὶ καμάτω· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενούστησε εἰς τὴν Ἀσίην.

25

90 ΤΗΣ δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ
τρώμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ
τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δήλῳ κατέατο οἱ Ἑλ-
ληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαι-
μονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, 5
Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρα-
τίδew, καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρειw, πεμφθέντες
ὑπὸ Σαμίων λάβειν τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου
Θεομήτορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σά-
μου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δὲ σφῶν ἐπὶ τοὺς 10
στρατηγοὺς, ἔλεγε Ἡγησίστρατος· πολλὰ καὶ παν-
τοῖα· ὥς „ἦν μόνον ἰδωνταὶ αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστή-
σονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὥς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομέ-

ribus conflictati perierunt. Tum ex Byzantio navi-
giis traiecit: atque ita hic in Asiam est reversus.

(90.) Quo die istam ad Platacas cladem *Persae* acceperunt, eodem die accidit ut alia calamitate *ad Mycalen* Ioniae adfligerentur. Scilicet quum Deli sederent Graeci, qui ducē *Leotychide* Lacedaemonio cum classe advenerant, venerunt ad eos ex Samo legati, Lampon Thrasyclis filius, et Athenagoras Archestratidae, et Hegesistratus Aristagorae, a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theomestore, Androdamantis filio, quem Persae tyrannum Sami constituerant. Qui ubi Graecorum duces convenere, multa atque varia verba *Hegesistratus* fecit; dicens, si modo vidissent illos Iones, descituros esse a Persis, et ad illorum adventum disces-

733, 20.

νέουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἑτέρην ἄγρην
 15 τοιαύτην εὐρεῖν ἂν αὐτούς.“ Θεοὺς τε κοινούς ἀνακα-
 λέων, προέτρεπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἄνδρας Ἑλληνας ἐκ
 δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· „εὐπετές τε
 αὐτοῖσι, ἔφη, ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νῆας αὐτέων
 20 κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιομάχους κείνοισι εἶναι· αὐ-
 τοί τε, εἴ τι ὑποπτεύουσιν μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγοιεν,
 ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὄμη-
 ροι εἶναι.“ Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξείνος ὁ Σά- 91
 μιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκεν θέλων
 πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, Θεοῦ ποιεῦντος·
 „ὦ ξεῖνε Σάμμι, τί τοι τὸ οὐνομα;“ ὁ δὲ εἶπε,
 5 „Ἡγησίστρατος.“ ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λό-
 γον, εἴ τινα ὄρημητο λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε·

*suos Barbaros; sive hi manserint, nullam aliam
 talem praedam Graecos umquam reperturos. De-
 nique communes deos invocans, hortatus illos est,
 ut homines Graecos servitute vellent liberare, et
 pellerē Barbarum. Idque facile illis esse factu,
 ait: etenim et naves eorum male navigare, nec
 resistere illis posse. Quod si quam suspicio-
 nem haberent per dolum se illos excitare, paratos
 se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.
 (91.) Quumque pluribus verbis orare non desiste-
 ret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto
 capiendi ominis caussâ, sive forte fortuna, deo ita
 volente, interrogavit eum: Samie hospes! quodnam
 tibi nomen est? Et ille, Hegesistratus, ait. Moxque
 Leotychides, intercipiens reliquum sermonem, si
 quem adiecturus Hegesistratus esset, Accipio, in-*

„Δέχομαι τὸν αἰωνὸν, τὸν Ἡγησίστρατον, ὃ ξεῖνε Σά-
 „μιν. σὺ δὲ ἡμῖν ποίει ὅπως αὐτός τε δούς πίστιν ἀπο-
 „πλεύσαι, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἑόντες οἶδε, ἣ μὲν Σαμίους
 92 „ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμαχοῦς.“ Ταῦτά τε 10
 ἄμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ
 Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πέρι
 πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέ-
 πλεον· μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἡγησί- 5
 στρατον, αἰωνὸν τὸ οὖνομα ποιεύμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες,
 ἐπισχέντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλι-
 ρέοντο, μαντευομένου σφί Διῆφόνου τοῦ Εὐηνίου, ἀν-
 δρὸς Ἀπολλωνιήτῳ, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ
 κόλπῳ.

93 Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοιόνδε. 10

XCH. 2. προσῆγε. Fors. προσῆγε, processit, successit negotium.

quit, omen, Samie hospes! accipio hunc copia-
 rum ducem. [hoc enim sonat graecum huius viri
 nomen.] Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut,
 priusquam hinc abeat, fidem nobis detis, revera
 Samios promptos nobis socios adfuturos. (92.)

Haec locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est.
 Protinus enim Samii de societate cum Graecis fidem
 et iusiurandum dederunt: coque facto, duo ex lega-
 tis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum
 navigare Leotychides iussit, nomen eius pro omine
 accipiens. Et illo quidem die se continuerunt Graeci,
 postridie vero lacta illis sacra fuere, interpretis sacro-
 rum officio fungente Deiphono, Evenii filio, Apollo-
 niata, ex illa Apollonia, quae ad Ionium mare sita est.

(93.) Deiphoni huius pater *Euenius* fortuna usus

Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ
 τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λά-
 κμωνος οὐρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς Θά-
 5 λασσαν, παρ' Ὠρικὸν λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιη-
 μένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν
 ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολ-
 λοῦ γὰρ δὴ ποιῶνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταύ-
 τα, ἐκ Θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄνθρω αὐλῶνται, ἀπὸ
 10 τῆς πόλιος ἐκάς· ἐνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιη-
 μένος ἐφύλασσε. καὶ κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν
 φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέφθειραν
 τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ
 καὶ ἔφραζε οὐδενί, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα
 15 πριάμενος. καὶ, οὐ γὰρ ἔλαβε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταύ-
 τα γενόμενα· ἀλλ', ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν

erat huiusmodi. Sunt Apolloniae oves Soli sacrae,
 quae interdiu pascuntur iuxta fluvium, qui ex Lac-
 mone monte per agrum Apolloniatem prope Oricum
 portum in mare influit: noctu vero selecti viri, di-
 vitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves
 custodiunt, quisque per anni spatium. Nam oves has,
 4 ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apol-
 loniatae; stabulantur autem illae in antro quodam
 procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id de-
 lectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, qui
 vigilare debebat, obdormivisset, ingressi in antrum
 lupi oves fere sexaginta corripuerunt. Quod ubi ille
 animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias co-
 gitans emere et in illarum locum substituere. At
 non latuit Apolloniatas factum: qui, ut id cognove-

Herod. T. IV. P. I.

R

ὑπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. Ἐπεὶ τε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα ματὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε, οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπέν. πρό- 20 φαντα δὲ σφι ἐν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγένετο, ἐπεὶ τε ἐπειρώτευν τοὺς προφῆτας τὸ αἴτιον τοῦ παρσιόντος κακοῦ· οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον „ὅτι ἀδίκως τὸν Φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὄψιος ἐστέρησαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπορμῆσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε 25 παύσεσθαι τιμωρόντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς αἰὲν αὐτὸς ἔλθαι καὶ δικαιοῖ τοῦτέων δὲ τελεομένων, αὐτοὶ δάσειν Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύτην τὴν πολλοὺς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα.“

XCIII. 22. ἰπὶ τε. Sic ed. Borh. ex Reiskii coniect. Vulgo πρόφαντα --- ἐγένετο. ἔπειτα δὲ εἰς. Haec eis --- praedicta erant. Deinde vero eis.

runt, in iudicium adductum Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam adeo negligenter obisset, oculorum usu privaretur. Sed, postquam eum excaecarunt, continuo deinde nec oves illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere coepit. Quumque et Dodonaeum et Delphicum consulissent oraculum, caussamque quaesissent praesentium malorum, responderunt prophetae, eo illis haec accidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium luminibus orbassent. Ipsos enim (deos) immisisse lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci, quam ei poenam facinoris dedissent Apolloniatae, quamcumque ipse postulasset: quae quando soluta fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius caussa multi homines beatum illum

734, 77.

Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολ- 94
λωνιῆται, ἀπόρρητα ποιησάμενοι, προέβησαν τῶν ἀστέων
ἀνδράσι διαπρήξαι. οἱ δὲ σφι διέπρηξαν ὧδε. κατημέ-
νου Εὐηνίου ἐν Θώκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λό-
5 γους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι
τῷ πάθει. ταύτη δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον „ τίνα δίκην ἂν
έλοιτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δά-
σων τῶν ἐποίησαν.“ Ὁ δὲ, οὐκ ἀκηκῶς τὸ θεοπρόπιον,
εἶλετο εἶπας· „ εἴ τίς οἱ δοίῃ ἀγροὺς τῶν ἀστῶν, ὀνομά-
10 σας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν
ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ οἴκησιν πρὸς τούτοις, τὴν ἥδε
καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· ταυτέων δὲ, ἔφη,
ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ

sint praedicaturi. (94.) Haec Apolloniatis data
sunt responsa; quae illi clam habentes, civium suo-
rum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum
mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt
ratione. Conveniunt Euenium in sella sedentem, ei-
que adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt,
deinde ad commiserandam hominis calamitatem pro-
gressi, atque ita eum fallentes, interrogant *quasnam*
poenas esset postulaturus, si voluissent Apollo-
niatae poenas sustinere eorum quae in illum ad-
misissent? Et ille, qui de oraculi responso nihil
audiverat, optans ait: *si quis ipsi daret agros istos,*
(nominabat nempe cives quosdam, quas noverat duo
pulcerrima Apolloniae praedia possidere:) *et aedes*
insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse;
haec, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non
iraturum esse civibus, sed hac multa fore con-

δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην.“ Καὶ ὁ μὲν ταῦ-
 τα ἔλεγε, οἱ δὲ παρόδρῳ εἶπαν ὑπολαβόντες· „Εὐήνιε, 25
 „ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτί-
 „νουσί τοι κατὰ θεοπρέπια τὰ γενόμενα.“ Ὁ μὲν δὲ
 πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάν-
 τα λόγον, ὡς ἔξαπατηθεῖς· οἱ δὲ, πριάμενοι παρὰ τῶν
 ἐκτημένων, διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αἰ- 20
 τικά ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστὸς
 γενέσθαι.

- 95 Τούτου δὲ ὁ Διήφορος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐνήϊου, ἀγόν-
 των Κορινθίων, ἐμαντεύετο τῇ στρατῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε
 ἤκουσα, ὡς ὁ Διήφορος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐνήϊου οὐνό-
 ματος, ἐξελάμβανε ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν

XCV. 4. ἐπιὼν τὴν Ἑλλάδα ex Reishii coniect. Et sic ed. Borh.
 cum Larch. Vulgo ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, i. e. contra Graeciam.

tentum. Quae ubi illi dixit, adsidentes ei cives re-
 sponderunt: *Euenie, hanc mulctam, ex oraculi
 responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod
 te luminibus privarunt.* Et ille quidem, postquam
 rem totam cognovit, aegerrime tulit se ita esse cir-
 cumventum: Apolloniatae vero ea, quae ille opta-
 verat, emta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
 ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra in-
 terpretandi idem *Euenius* habuit, ita ut hoc nomine
 celebris evaserit.

(95.) Huius igitur Euenii filius *Deiphonus*, ad-
 ductus a Corinthiis, sacrorum interpretes fuit apud
 hunc exercitum. Audivi vero etiam, eundem *Dei-*
phonum, usurpato Euenii nomine, obiisse Graeciam,
 et passim operam suam locasse, quum non fuisset

5 Εὐνήϊου παῖς. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐκαλλιέρησε, ἀνῆ- 96
 γον τὰς νῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ
 ἐγένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ
 ὀρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτη, παρεσκευά-
 5 ζοντο ἐς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοί σφας
 προσπλέειν, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς
 νῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλέειν.
 βουλευομένοισι γὰρ σφι ἐδόκει ναυμαχίην μὴ ποιέ-
 σθαι· οὐ γὰρ ὦν ἐδόκεον ὁμοῖοι εἶναι. ἐς δὲ τὴν ἡπειρον
 10 ἀπέπλεον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέ-
 τερον, ἐόντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὅς, κελεύσαντος Ξέρξεω,
 καταλελειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνὴν ἐφύλασ-
 σε. τοῦ πληθὸς μὲν ἐξ μυριάδης· ἐστρατῆγε δὲ αὐτοῦ

XCVI. 3. Καλάμοισι ed. Schaef. et Borh. cum Larch. ex
 Athenaeo. Alii vulgo omnes Καλαμίσοισι.

Euenii filius. (96.) *Graeci*, ut perliturunt, naves ex Delo *ad Samum* moverunt; et postquam ad Calamos venerunt, terrae Samiae locum ita nominatum, ibi prope Iunonis templum, quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt. At *Persae*, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi quoque naves moverunt; et caeteras quidem admo- verunt continenti, Phoenicum vero naves ut abirent permiserunt. Deliberantibus quippe visum erat, pugna navali non esse decernendum, nec enim se Graecis pares esse existimabant. Ad continentem au- tem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui in *Mycale* erat, nempe iussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant,

Τιγράνης, κάλλει τε καὶ μεγάλῃ ὑπερφέρων Περσέων.
 Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυ- 15
 γόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νῆας,
 καὶ περιβαλέσθαι ἕρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν, καὶ σφέν
 97 αὐτέων κρησφύγετον. * Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀνή-
 γοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποττιέων ἱὸν τῆς
 Μυκάλης εἰς Γαίσωνα τε καὶ Σκολοπόνετα, τῇ Δήμη-
 τρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱὸν, τὸ Φίλιππος ὁ Πασικλῆος
 ἰδρύσατο, Νείλεω τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλή 5
 του κτιστύν· ἐμβαῦτα τὰς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ πε-
 ριβάλοντο ἕρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκό-
 ψαντες ἡμέρα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἕρκος κατέπηξαν.
 καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νική-
 σοντες· ἐπ' ἀμφοτέρω ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο. 10

quibus Tigranes praeerat, vir et formâ et staturâ
 eminens. Huius igitur sub exercitus tutamen se reci-
 pere decreverunt duces classis, navesque in terram
 subducere, et vallo circumdare, quod simul muni-
 mentum navibus et sibi refugium esset, (97.) Hoc
 inuito consilio profecti sunt *Persae*; quumque prae-
 ternavigato Eumenidum templo, quod in Mycale
 est, in Gaesonem et Scolopoëntem venissent, ubi est
 Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit,
 Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum con-
 dendam secutus: ibi subduxerunt naves: et, caesis ar-
 boribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim
 ligneo, partim lapideo, palosque praeacutos circa
 murum defixerunt. Denique, in utramque partem re-
 deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad su-
 perandum hostem sese comparabant.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκάτας τοὺς βαρ- 98
 βάρους ἐς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφυγόντων· ἐν
 ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅτι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσονται
 ὀπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπὶ Ἑλλησπόντου. τέλος δ'
 5 ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερα ποιέειν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ
 τὴν ἡπειρον. παρασκευασάμενοι ὧν ἐς ναυμαχίην καὶ
 ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ἔσαν ἔδεε, ἔπλεον ἐπὶ τῆς
 Μυκάλης. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέ-
 δου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλὰ
 10 ὥρων νῆας ἀνελευσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ
 πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν· ἐνθαῦτα
 πρῶτον μὲν ἐν τῇ νῇ παραπλέων, ἐγχοίμψας τῷ αἰ-
 γιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγό-
 ρευσ τοῖσι Ἴωσι λέγων· „Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμέων
 15 „, τυγχάνουσιν ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως

(98.) *Graeci*, ut ad continentem abiisse Barba-
 ros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e mani-
 bus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid fa-
 cerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespon-
 tum navigarent. Ad extremum decreverunt neutrum
 horum facere, sed ad continentem dirigere naves.
 Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in
 navali pugna usus est, versus *Mycalen* navigarunt.
 Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quis-
 quam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves
 autem viderunt intra murum subductas, et frequen-
 tem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi
 tunc *Leotychides*, primum, praeter littus quam pro-
 xime potuit navigans, praeconis voce haec verba
 Ionibus adclamavit: *Viri Iones, quotquot estis qui*

„γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλο-
 „μαι. ἐπὶ αὖν συμμίσγωμεν, μεμνησθῆναι τινα χορὴν ἔλ-
 „θεῖν μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ, τοῦ συνθήμα-
 „τος Ἰβης. καὶ τὰδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἑσακούσας ὑμῶν
 „πρὸς τοῦ ἑπακούσαντος.“ αὐτὸς δὲ οὗτος ἐὼν τυγχά- 20
 νει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ’ Ἀρ-
 τεμισίῳ. ἢ γὰρ δὴ λαβόντ’ αὐτὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους
 ἐμελλέ τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἔπειτα ἀνενειχθέντα
 εἰς τοὺς βαρβάρους, ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.
 99 Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποβεβένον, δεύτερα δὲ τὰδε
 ἐποίουν οἱ Ἕλληνες. προσσχόντες τὰς νῆας, ἀπέβησαν
 εἰς τὸν αἰγιαλόν· καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρ-
 σαι, ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους εἰς μά-
 χην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπο- 5

*me auditis, accipite quae dico! omnino enim non
 intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad
 manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum
 ante omnia libertatis memento, deinde vero tes-
 serae Hebae. Sed et, qui vocem meam non exaudi-
 erit, cognoscat haec ex his qui audiverint. Cu-
 ius sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis
 ad Artemisium. Scilicet, si Persas laterent dicta,
 persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive
 illa ad Barbaros fuissent delata, facturum ut hi
 Graecis (Ionibus) diffiderent. (99.) Deinde, post-
 quam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fece-
 runt Graeci. Adpulsis ad littus navibus exscende-
 runt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum
 Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirent-
 que hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis.*

736, 59.

νοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων Φρονέειν, ἀπαι-
 ρέονται τὰ ὅπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθη-
 ναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς
 ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξης, τοὺ-
 10 τοὺς λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμποσι ἐποδίασαντες ἐς
 τὰς Ἀθήνας· τῶν ἕνεκεν οὐκ ἤκιστα ὑποψίην ἔχον, πεν-
 τακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολέμιων λυσάμενοι.
 τοῦτο δὲ, τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφαίς τῆς Μυ-
 κάλης Φερούσας προτάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι Φυ-
 15 λάσσειν, ὥς Πισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν.
 ἐποίουν δὲ τούτου ἕνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου
 ἔωσι. τούτους μὲν Ἴωνων, τοῖσι καὶ κατεδόκειν νοχμὸν
 εἴ τι ποιεῖν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τισίν-
 τοισι προσφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνφόρη-
 20 σαν τὰ γέγρα· ἔρκος εἶναι σφι.

satis fidebant. Et *Samiis* quidem, quod eos suspica-
 rentur cum Graecis sentire, arma adimunt. *Samii*
 enim, quum in classe Barbarorum advenissent Athe-
 nienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis
 exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato via-
 tico Athenas remisierant: quo magis hos suspicio
 premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis
 liberassent captivitate. *Milesios* vero iusserunt exi-
 tus viarum custodire ad Mycalae cacumina feren-
 tium, ut qui regionem optime nossent: id autem
 hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. Ab
 his igitur Ionibus, quos suspicabantur, si potesta-
 tem nanciscerentur, res novas molituros, hoc mo-
 do sibi Persae praecaverunt: ipsi vero crates com-
 portarunt, quae sibi pro vallo essent.

- 100 Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἑλλησι, προσή-
σαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δέ σφι Φῆμη τε ἐσέ-
πτατο εἰς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκῆιον ἐφάνη
ἐπὶ τῆς κυματωγῆς κείμενον· ἡ δὲ Φῆμη διῆλθε σφι
ᾧδε, ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶεν ἐν 5
Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. Δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοις
ἐστὶ τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς
ἡμέρης συμπιπτούσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν
Μυκάλῃ μέλλοντος ἐσεσθαι τρώματος, Φῆμη τοῖσι Ἑλ-
λησι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θάρσῃσαι τε τὴν 10
στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κιν-
101 δυνεύειν. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γεγόμενον, Δήμη-
τρος τεμένεια Ἐλευσινίης παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβο-
λὰς εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ

(100.) Iam Graeci, instructâ acie, ibant in hostem, quum subito fama quaedam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in litore depositus. Currebat autem fama huiusmodi, *Graecos in Boeotia exercitum Mardonii praelio superasse*. Nempe multis utique documentis declarantur res quae divinitus contingunt; quandoquidem tunc, quum *idem* fuit *dies* quo et *ad Plataeas* cladem Persae acceperunt et *ad Mycalen* accepturi erant, ad Graecos hîc stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo maiorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior. (101.) Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusiniac templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plataeensi agro, ut supra docui, pugnatum

Δημήτριον ἐγένετο (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἶρηται) ἡ μά-
 5 χη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμελλε ὡσαύτως εἶσθαι. γεγο-
 νέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausaniῶν Ἑλλήνων, ὁρθῶς
 σφι ἡ Φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλα-
 ταίῃσι πρῶτὸν ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο· τὸ δὲ ἐν Μυκά-
 λῃ, περὶ δέιλῃν. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε
 10 γίνεσθαι, μηνὸς τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι
 ὕστερον δῆλα ἀναμνησκόμενοι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρωδίῃ
 σφι πρὶν τὴν Φήμην ἐσαπικέσθαι, οὐ τι περὶ σφέων αὐ-
 τέων οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταί-
 σῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μέντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτατο,
 15 μαῖλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοον ἐποιεῦντο. Οἱ
 μὲν δὴ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον εἰς τὴν μά-
 χην, ὡς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος αἶθλα
 προέκειτο.

est, et nunc *ad Mycalen* pariter pugnaturi erant.
Victoriam autem iam tum reportasse Graecos
 cum Pausania, recte his fama nunciavit: nam Pla-
 taecensis pugna matutino adhuc tempore huius diei
 pugnata erat, haec autem ad Mycalen sub vesperam.
 Pugnatam autem esse utramque pugnam eodem eius-
 dem mensis die, haud multo post liquido cogno-
 verunt. Anxii autem fuerant, priusquam haec fama
 advenit, non tam sui caussâ, quam omnium Grae-
 corum, metuentes ne Mardonio succumberet Grae-
 cia: sed postquam illa exercitum pervolavit fama,
 eo confidentiores et celeriore gradu in hostem ive-
 runt. Igitur et Graeci et Barbari pugnandi studio
 flagrabant, quippe quibus et insulae et Hellespon-
 tus praemium victoriae propositum erat.

102 Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχίσι τού-
 τοιςι τεταγμένοιςι, μέχρι κοῦ τῶν ἡμιστέων, ἡ ὁδὸς ἐγί-
 νετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπειρον χῶρον· τοῖσι δὲ Λα-
 κεδαιμονίοισι, καὶ τοῖσι ἐπέξῃς τούτοιςι τεταγμένοιςι,
 κατὰ τε χαράδρην καὶ οὐρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμό- 5
 νιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρει ἔτι καὶ δὴ
 ἐμάχοντο. Ἐως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρβια ἦν τὰ
 γέγρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσαν εἶχον τῇ μάχῃ.
 ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατός,
 ὅπως ἐαυτῶν γένηται τὸ ἔργον, καὶ μὴ Λακεδαιμο- 10
 νίων, παρακαλευσάμενοι, ἔργου εἶχοντο προθυμότερον,
 ἐνθεῦτεν ἤδη ἐτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ
 γέγρα οὗτοι, Φερόμενοι ἐσέπεσον ἀλέες ἐς τοὺς Πέρσας·
 οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρένον συγχρὸν ἀμυνόμενοι, τέλος

CII. 6. ἔτι καὶ δὴ. ἤδη *expectasses*, nisi αὐτίκα *de* forsan
legendum, aut ἤδη καὶ δὴ.

(102.) *Athenienses*, et qui proxime illos locati
 erant, dimidium fere totius exercitus, viam habe-
 bant secundum littus et per plana loca; *Lacedae-*
monii vero, et qui post hos locati, per voraginem
 et montana. Dumque hi circumibant, illi in altero
 cornu pugnam iam commiserant. Quamdiu igitur
Persis rectae stabant crates, repugnabant illi hosti-
 bus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenien-
 ses hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non
Lacedaemoniorum, invicem cohortati, acrius in-
 cumberent operi, tum quidem mutata est rei facies.
 Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in
Persas irruebant: et illi exceperunt quidem impe-
 tum, et per sat longum tempus repugnarunt; ad ex-

15 ἔΦευγον εἰς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνιοὶ καὶ Τροιζήνιοι, οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπέξῃς τεταγμένοι, συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον εἰς τὸ τεῖχος. ὥς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραιήθη, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλλήν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς Φυγὴν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περ-
 20 σέων. οὗτοι δὲ, κατ' ὀλίγους γινόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ εἰς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἕλληνας. καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι. Ἀρταύτης μὲν, καὶ Ἰθαμίτης, τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πε-
 25 ζῶ στρατηγὸς Τιγράνης, μαχόμενοι τελευτῶσι. Ἐτι 103 δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχειρίζον. Ἐπεσον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα· ἄλ-

tremum vero intra murum profugerunt. Quos insecuti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et Troezeniis, (hi enim ita deinceps in acie locati erant) simul cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, omissâ pugna Barbari fugam corripuere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Graecis, adsidue irrudentibus, sese opposuerunt. Et duo quidem ex Persicis ducibus fugâ evasere, duo vero periere. Artayntes et Ithamitres, classiariorum praefecti, fugâ salutem petierunt: pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes. (103.) Dum adhuc pugnant *Persae*, advenerunt *Lacedaemonii*, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Graecis haud pauci; quum

λοι τε, καὶ Σικυώνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλεως. Τῶν 5
 δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἔοντες τε ἐν τῷ στρατοπέ-
 δῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὄπλα, ὡς εἴ-
 δον αὐτίκα κατ' ἀρχαῖς γινομένην ἐτραλκεία τὴν μά-
 χην, ἔρπον ὅσον ἐδυνάετο, προσωφελέειν ἐθέλοντες τοῖσι
 Ἕλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, 10
 οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων, ἐπέθεντο
 104 τοῖσι βαρβάροισι. Μιλησίοισι δὲ προστέτακτο μὲν
 τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίης εἰνκά σφι·
 ὡς, ἢν ἄρα σφέας καταλαμβάνη οἷά περ κατέλαβε,
 ἔχοντες ἡγεμόνας, σώζονται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης. ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ 5
 Μιλήσιοι, τούτου τε εἰνκεν, καὶ ἵνα μὴ παριόντες ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποιεοίεν. οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναν-
 τίων τοῦ προστεταγμένου ἐποίκον· ἄλλας τε κατηγετόμε-

alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Perilaus. Samii vero, qui in exercitu Medico militabant, quibus arma erant ademta, quum iam initio vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eorum fuit potestate fecerunt, quo Graecos iuvarent. Et reliqui Iones, videntes Samios initium facere defectionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt Barbaros. (104.) Iam Milesiis quidem mandatum erat, ut viarum exitus custodirent, salutis caussâ Persarum; quo, si eis accidisset id quod nunc accidit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina Mycalae salvi evaderent. Hoc quidem consilio illos Persae ibi locaverant, simul vero, ne, si exercitui adessent, novi quidpiam molirentur. At illi plane contrarium eius, quod mandatum erat, fecerunt:

739, 48.

νοί σφι ὁδοὺς Φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους.
 10 καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι.
 Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι 105
 καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκρά-
 τιον ἐπασκῆσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε
 ὕστερον τούτων, πολέμου ἔοντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Κα-
 5 ρυστίοις, ἐν Κύρνῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα
 ἐν μάχῃ, κεῖσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. Μετὰ δὲ Ἀθηναίους,
 Κορίνθιοι καὶ Τροιζῆνιοι καὶ Σικυνῶνιοι ἡρίστευσαν Ἐπεί 106
 τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς, τοὺς μὲν
 μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ Φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς
 νῆας ἐνέπησαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λήϊν προεξ-
 5 αγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυροὺς τινὰς χρη-

fugientes quippe Barbaros per contrarias duxerunt
 vias, quae ad hostes ferebant; et ad extremum eos
 ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem
iterum Ionia a Persis defecit.

(105.) In hac *ad Mycalen pugna* virtutis prae-
 mium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus
 Hermolycus Euthyui filius, pancratiastes. Idem vero
 Hermolycus post haec, quum bellum gererent Athe-
 nienses cum Carystiis, Cyrni in agro Carystio ceci-
 dit in praelio, et prope Geraestum sepultus est.
 Post Athenienses autem Corinthii et Troezenii et
 Sicyonii praecipuam virtutis laudem commeruerunt.
 (106.) Graeci, plerisque Barbarorum, partim in
 praelio, partim in fugas interfectis, naves cremarunt
 et totum munimentum, praedâ prius egestâ et in
 littore depositâ: repererantque arcas nonnullas rebus

μάτων εὖρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς νῆας, ἀπέπλεον. Ἀπικόμενοι δὲ εἰς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅπη χρεὸν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατεῖς ἔσαν· τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπείναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γὰρ 10 ἐφαίνετό σφι εἶναι ἑωυτούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι, Φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον· καὶ, ἑωυτῶν μὴ προκατημένων, Ἴωνας οὐδεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξιν. Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει εὐοῦσι ἐδόκει τῶν μηδισάντων ἐθνέων 15 τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι τὴν χώραν Ἴωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκει ἀρχὴν, Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννη-

CVI. 18. Πελοποννησίους de nostra coniect. Vulgo omnes Πελοποννησίους.

pretiosis repletas. Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenere, deliberarunt de *Ionía in aliam terram transferenda*, et qua parte Graeciae, quae in potestate esset Graecorum, sedes Ionibus sint adsignandae. *Ionía* enim videbatur Barbaris esse relinquenda, quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo *Ioníae* praesiderent, eamque custodirent; *Ionés* autem, nisi sub Graecorum praesidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore, nec poenas Persis daturus. Qua proposita deliberatione, qui ex *Peloponnesiis* aderant dignitate eminentes, emporia Graecorum qui cum *Medis* sensissent, eiectionis incolis, cum agro ad quodque emporium pertinente, *Ionibus* tradi debere incolenda. Contra *Athenienses* nullo pacto *Ionas* aliam in terram transferendos censebant,

σίους περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιῶν βουλευέιν. ἀντι-
 20 νόντων δὲ τούτων, προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι.
 καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ
 τοὺς ἄλλους νησιώτας, οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι ταῖσι
 Ἕλλησι, εἰς τὸ συμμαχικὸν ἐποίησαντο, πίστι τε κα-
 25 ταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἐμμένειν τε καὶ μὴ ἀποστή-
 σεσθαι. τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι, ἔπλεον τὰς
 γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκειον ἐντεταμένους εὐρή-
 σειν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλεον.

Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων, εἰς τὰ ἄκρα τε 107
 τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ἑόντων οὐ πολλῶν, ἐγί-
 νετο κομιδὴ εἰς Σάρδεις. πορευομένων δὲ, κατ' ὁδὸν Μα-
 σίστης, ὁ Δαρείου, παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι,
 5 τὸν στρατηγὸν Ἀρταύντην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακὰ,
 ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ φᾶς αὐτὸν εἶναι, τοιαῦτα

nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quid-
 quam statuere. Quibus obnitentibus, haud iniviti
 Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios et Chios et
 Leshios, reliquosque Insulares, qui arma et naves
 cum Graecis sociaverant, in commune sociorum re-
 ceperunt, fide et iureiurando adstrictos de societate
 constanter et cum fide servanda. Quo facto ad Helle-
 spontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc
 stratos se reperturos esse existimaverant.

(107.) Qui ex Barbaris fugâ evaserunt, numero
 haud multi, in Mycalae cacumina compulsi; hi dein-
 de Sardes salvi redierunt. Qui dum eo revertuntur,
 in itinere *Masistes*, Darii filius, qui acceptae cladi
 interfuerat, ducem exercitus *Artayntem* multis in-
 sectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse

στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσησι, γυναικὸς κακίῳ ἀκοῦσαι, δένος μέγιστός ἐστι. ὁ δὲ, ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος, σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεια, ἀποκτεῖναι θέλων. καὶ μιν ἐπιθέοντα Φρασθεὶς Ξειναγόρης ὁ Προξίλειω, ἀνὴρ Ἀλικαρνησσεὺς, ὅπισθε ἐστὼς αὐτοῦ Ἀρταύντεω, ἀρπάζει μέσον, καὶ ἐξάρας, παίει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστεω προέστησαν. ὁ δὲ Ξει- 15 ναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστῃ τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης πάσης ἤρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων, οὐδὲν ἔτι πλεον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνέον- 20 ται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε ἐὼν βα-

illum muliere ignaviorem quod isto modo bellum administrasset; et quavis poena dignum esse, qui Regis domum illa calamitate adfecisset. Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntae, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universae Ciliciae praefectus est. In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venerunt. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem

σιλεύς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεὶ τε ἐξ Ἀθηνέων, προσ-
πταίσας τῇ ναυμαχίῃ, Φυγὼν ἀπίκετο.

Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἔρα τῆς Μασί- 108
στεω γυναικὸς, εἰούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὥς δέ οἱ
προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην
προσέφερε, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην
5 (ταῦτό δὲ τοῦτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὐ γὰρ ἐπίστα-
το βίης οὐ τευξομένη) ἐνθαῦτά δὴ Ξέρξης ἐργόμενος
τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδί τῷ
ἑαυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ
Μασίστειω· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι, ἢ ταῦ-
10 τα ποιήσῃ. ἀρμόσας δὲ, καὶ τὰ νεμιζόμενα ποιήσας,
ἀπήλαυνε ἐς Σοῦσα. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπίκετο, καὶ
ἡγάγετο ἐς ἑαυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὲ τῆς
Μασίστειω μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμειψάμε-

mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem ve-
nerat.

(108.) Sardibus igitur dum *Xerxes* moratur, amo-
re tunc *captus* est uxoris *Masistae*, quae et ipsa
ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent
nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione
habita fratris sui *Masistae*; (quod ipsum etiam mu-
lierem retinuit, bene guarum sibi vim non iri in-
latum;) tum ille, quum nulla ei alia via pateret,
filio suo *Dario* hasce conciliat nuptias, nempe fi-
liam huius mulieris et *Masistae* illi dat uxorem;
ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum.
Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum
solemnibus, *Susa* abiit. Quo ut pervenit, uxoremque
Darii suas in aedes recepit; tum vero, omissa uxore
Masistae, mutatoque amore, uxorem *Darii* deperiit,

νος, ἥρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικός,
 Μασίστειω δὲ θυγατρὸς· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ 15
 109 ἦν Ἀρταύντη. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται
 τρόπῳ τοιῷδε. ἐξυφῆνασα Ἀμηστρίς, ἡ Ξέρξῳ γυνή,
 Φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θύης ἄξιον, διδοῖ Ξέρ-
 ξῃ. ὁ δὲ, ἡσθεὶς, περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ
 τὴν Ἀρταύντην. ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰ- 5
 τῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῶ ὑπουρ-
 γημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσαν. τῇ δὲ κα-
 κῶς γὰρ ἔδωκε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε
 Ξέρξῃ· „Δώσεις μοι τὸ ἂν σε αἰτήσω;“ ὁ δὲ, πᾶν
 μᾶλλον δοκέων κίνην αἰτῆσαι, ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. 10
 ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδείως αἰτεῖ τὸ Φᾶρος. Ξέρξης δὲ
 παντοῖος ἐγένετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν

Masistae filiam, eaque potitus est. Nomen huic mu-
 lieri *Artaynta* fuit. (109.) Sed succedente tempore
 comperta res est hac ratione. *Amestris*, uxor *Xer-
 xis*, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spe-
 ctatu dignum, quod dono dedit Xerxi. Quo ille de-
 lectatus, idem amiculum indutus convenit Artaynta-
 tam. Iamque quum et hac delectatus esset, iussit
 eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quid-
 quid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quae pe-
 titura esset, consecuturam. Tum illa (nam in fatis
 erat, ut ingens calamitas universae familiae incum-
 beret) Xerxi respondit: *Dabis - ne mihi quod abs-
 te petam?* Et ille, quidvis potius aliud petituram
 illam ratus, interposito iureiurando promisit. Tum
 illa, postquam iuravit rex, nihil verita, amiculum
 istud petiit. At *Xerxes*, in omnes se partes vertens

οὐδὲν, Φοβεόμενος δὲ Ἀμηστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεικα-
 ζοῦσθαι τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπευρεβῆ πρῆσσαν· ἀλλὰ
 15 πόλις τε ἐδίδου, καὶ χρυσὸν ἀπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ
 ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξαι· ἀλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα
 ὁ στρατὸς δῶρον. ἀλλ', οὐ γὰρ ἔπειθε, διδοῖ τὸ Φᾶρος.
 ἡ δέ, περιχαρὴς εἶσα τῷ δῶρῳ, ἐφόρεε τε καὶ ἀγαλ-
 λετο· καὶ ἡ Ἀμηστρίς πυνθάνεται μιν ἔχουσαν. Μα- 110
 θοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ ἔχε
 ἔγκοτον· ἡ δέ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰ-
 τίνην, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρῆσσειν, τῇ Μασίστῳ γυ-
 5 ναικὶ ἐβούλευε ὀλεθρον. Φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν
 ἐωυτῆς Ξέρξην βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον· (τοῦτο
 δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν

dare recusavit: (nulla quidem alia de caussa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, iam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur;) sed urbes se ei dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa praefutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. At mulieri non persuasit; adeoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisā, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit *Amestris*. (110.) Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in eius matrem, Masistae uxorem; eique, ut quae auctor huius rei (ut illa putabat) et unice in culpa esset, exitium meditata est. Itaque diem observavit, quo maritus ipsius *Xerxes* regiam coenam erat propositurus: (paratur autem haec *regia coena* semel quotannis,

ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· ὄνομα δὲ τῷ δείπνῳ τού-
 τῳ, Περσιστὶ μὲν, τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν, τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμάται 10
 μοῦνον βασιλεὺς, καὶ Πέρσας δωρεῖται·) ταύτην δὴ τὴν
 ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμηστρίς, χρήζει τοῦ Ξέρξεω,
 δοῦναι οἱ τὴν Μασίστειν γυναῖκα. ὁ δὲ δεινὸν τε καὶ
 ἀναρσίον ἐποίητο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παρα-
 δοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναίτην εἶναι τοῦ πρήγματος τού- 15
 111 του· συνήκε γὰρ τοῦ εἶνεκεν εἰδέετο. Τέλος μέντοι, κεί-
 νης τε λιπαρευούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος,
 ὅτι αὐτῇσαι τὸν χρήζοντα οὐ σφι δυνατόν ἐστι βασι-
 λείου δείπνου προκειμένου, κάστα δὴ αἰκῶν κατανέει·
 καὶ παραδούς, ποιεῖ ὧδε. τὴν μὲν κελεύει ποιεῖν τὰ 5
 βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεόν, λέγει
 τάδε· „Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς, καὶ ἐμὸς

natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur, quod Graecorum lingua τίκτην, id est *perfectum*, significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smegmate detergit, et munera dat Persis:) hoc igitur observato die *Amestris* petiit a Xerxe, ut sibi traderetur uxor Masistae. Ille vero rem atrocem et indignam iudicavit, uxorem filii illi tradere, eamque nullam huius rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa sibi tradendam postularet. (111.) Verumtamen, quum illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur, quae vetabat regem Persarum negare quidquid ab illo, quando regia coena proposita est, postulatur, postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita vero muliere, hoc fecit: uxorem iussit, quae vellet, facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis com-

- „ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοις, καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός.
 „γυναικὶ δὴ ταύτῃ τῇ νῦν συνακίεις, μὴ συνοίκες· ἀλ-
 10 „λά τοι ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν.
 „ταύτῃ συνοίκες· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί,
 „μὴ ἔχε γυναῖκα.“ Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθώμασας
 τὰ λεγόμενα, λέγει τάδε· „ὦ δέσποτα, τίνα μαι
 „λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ
 15 „τῆς μοι παῖδες νηνίαί τε εἰσι τρεῖς, καὶ θυγατέρες,
 „τῶν καὶ σὺ μὲν τῷ παιδί τῷ σεαυτοῦ ἡγάγεο γυ-
 „ναῖκα· αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦ-
 „σα· ταύτην με κελεύεις μετέντα, θυγατέρα τὴν σεω-
 „τοῦ γῆμαι; ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιῦμαι
 20 „ἄξιεύμενος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι του-
 „τέων οὐδέτερα· σὺ δὲ μηδαμῶς βιώ, πρήγματος τοι-

pellavit: *Masista! tu Darii filius es, meusque fra-*
ter: ad haec vir bonus et fortis es. Iam tu hanc mu-
lierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli
porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam
despondeo. Cum hac matrimonium contrahe; illa
vero, quam nunc habes, non sit porro tua coniux;
sic enim mihi placet. Cui Masistes, miratus dicta,
respondit: Proh domine! Quanam est haec im-
portuna oratio, quod me iubes uxorem meam, ex
qua mihi tres iuvenes filii nati sunt, et filiae, qua-
rum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti,
denique quae animo meo convenit, hanc me dimit-
tere iubes, et tuam filiam ducere uxorem! Ego vero,
Rex, magni quidem facio quod me coniugio filiae
tuae digneris: at horum tamen equidem neutrum
faciam; tu vero noli mihi vim adferre, talem rem

„οὐδὲ θεόμενος. ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος
 „φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσσαν, ἔμε τε ἑα γυναῖκα τῇ
 „ἐμῇ συνοικεῖν.“ Ὁ μὲν δὴ τοιούτοις ἀμείβεται. Ξέρ-
 ξης δὲ θυμωθεὶς, λέγει τὰδε „Οὕτω δὴ τοι, Μασί- 25
 „στα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δέξην θυγατέρα
 „τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοική-
 „σεις· ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι.“ Ὁ δὲ, ὥς
 ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τοσόνδε, ἐχώρει ἔξω „Δέσπο-
 112 „τα, οὐ δὴ κώ με ἀπώλεσας;“ Ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγε-
 το, ἡ Ἀμυστρίς μεταπεμφθεμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ
 Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστειν
 τοὺς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα, κυσὶ προέβαλε, καὶ 5
 ῥῖνα, καὶ ὦτα, καὶ χεῖλεα· καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦ-
 113 σα, εἰς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην. Ὁ δὲ

*postulans. Tuae certe filiae reperietur alius mari-
 tus me non inferior: me vero sine meam habere
 uxorem! Quo responso iratus Xerxes: Igitur hoc,
 inquit, profecisti: nempe nec ego tibi filiam meam
 dabo in matrimonium, nec tu istam porro habe-
 bis uxorem; quo discas oblata accipere. Et ille,
 nihil amplius nisi hoc verbum subiiciens, Domine,
 nondum tamen prorsus me perdidisti? foras exiit.
 (112.) Per idem tempus quo Xerxes cum fratre dis-
 seruit, interim Amestris, accitis regis satellitibus,
 uxorem Masistae misere dilacerat: praecisas ma-
 millas et nares et aures et labia canibus proiicit,
 denique excisâ linguâ domum dimittit ita indigne
 dilaniatam. (113.) Masistes, quum nihil etiam
 tunc horum audivisset, metuens tamen aliquam sibi*

Μασίστης, οὐδέν κω ἀκηκῶς τουτέων, ἐλπόμενος δέ
τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ ἐς τὰ οἰκία. ἰδὼν δέ
διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμ-
5 βουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο ἐς Βάκτρα σὺν
τε τοῖσι ἐαυτοῦ υἱοῖσι, καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι,
ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέ-
γιστα κακῶν βασιλῆα· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ
δοκέειν, εἶπερ ἔφθη ἀναβὰς ἐς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς
10 Σάκας· καὶ γὰρ ἔστεργόν τε μιν, καὶ ἦν ὑπάρχος τῶν
Βακτριῶν. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης, πυθόμενος ταῦτα ἐκεί-
νον πρήσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ
κατέκτεινε αὐτόν τε ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ
τὴν στρατιήν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρ-
15 ξω, καὶ τὸν Μασίστειω θάνατον, τοσαῦτα ἐγένετο.
Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἐλ- 114

calamitatem imminere, cursu domum suam prope-
ravit. Ubi conspectâ uxore ita mutilatâ, consilio
cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque nonnul-
lis *Bactra* proficiscitur, Bactrianam provinciam ad
defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
mala inlaturus regi. Atque hoc ipsum etiam perfe-
cisset, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas
pervenisset: hi enim illum diligebant, et erat ipse
Bactrianæ praefectus. At *Xerxes*, ubi eum hocagere
cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et
eius filios et milites qui cum illo erant, in itinere
interfecit. Et haec quidem de *amore Xerxis* et de
Masistae obitu hactenus.

(114.) *Graeci* a *Mycale* versus *Hellespontum*

λησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμεον, ὑπὸ ἀνέ-
 μων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο εἰς Ἀβυ-
 δον, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδό-
 κεον εὐρήσειν ἔτι ἐντεταμένας· καὶ τούτων οὐκ ἦκιστα 5
 εἶνεκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μὲν νυν ἀμ-
 Φοὶ Λευτυχίδα Πελοποννησίοισι ἔδοξε ἀποπλέειν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ, καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ,
 αὐτοῦ ὑπομείναντας, πειραῖσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
 μὲν δὴ ἀπέπλεον· Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα- 10
 115 λόντες εἰς τὴν Χερσόνησον, Σηστὸν ἐπολιόρκεον. Ἐς δὲ
 τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν
 ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρεῖναι τοὺς Ἕλληνας
 εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιοικίδων,
 καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, 5
 ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνβαῦτα ἦν κεκομικώς.

profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis
 retenti: deinde vero, ubi Abydum pervenere, pon-
 tes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse puta-
 verant; qua de caussa etiam maxime ad Hellespontum
 navigaverant. Quare Leotychidae cacterisque Pelo-
 ponnesiis placuit retro navigare in Graeciam: Athe-
 niensibus vero, eorumque duci *Xanthippo*, visum
 est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
 que Lacedaemonii domum navigarunt, *Athenienses*
 vero, ex Abydo in *Chersonesum* trañcientes, *Sestum*
 oppugnarunt. (115.) Est autem haec *Sestus* muni-
 tissimus illius regionis locus: itaque, adlato nuncio
 de Graecorum in Hellespontum adventu, in illam
 se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes,
 et ex Cardia *Oeobazus* Persa, qui ibi armamenta

743, 27.

ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολεῖς, συνῆσαν δὲ Πέρσαι
 τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συγχρὸς ἔμιλος. Ἐτυ- 116
 ράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω ὑπαρχος Ἀρταύκτης,
 ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος. ὃς καὶ βα-
 σιλῆα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσί-
 5 λεω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιουῦντος ὑφελόμενος.
 ἐν γὰρ Ἐλαιουῦντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλειω τά-
 Φος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἔνθα ἦν χρήματα
 πολλὰ, καὶ Φιάλαι χρύσσαι καὶ ἀργύραι, καὶ χαλ-
 κὸς, καὶ ἐσθῆς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταύκτης
 10 ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ τοιάδε, Ξέρξεα
 διεβάλετο. „Δέσποτα, ἐστὶ οἶκος ἀνδρὸς Ἑλληνος ἐν-
 „θαῦτα, ὃς ἐπὶ γῇν τὴν σὴν στρατευσάμενος, δίκης
 „κυρήσας, ἀπέθανε. τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ

pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenae
Aeolenses: cum his vero et Persae erant, et aliorum
 sociorum haud exiguus numerus. (116.) Tyrannus
 universae provinciae *Artayctes* erat, Persa, saevus
 vir et nefarius: qui etiam, decepto rege quum con-
 tra Athenas proficisceretur, *Protesilai* thesauros,
Iphicli filii, *Elaeunte* spoliaverat. Est enim *Elaeunte*,
Chersonesi oppido, *Protesilai* sepulcrum, eique cir-
 cumdatum *fanum*, in quo erant pecuniae multae, et
 aureae argenteaeque phialae, et aes, et vestis, et
 alia donaria; quae *Artayctes* rapuit, dono sibi data
 a rege. Deceperat autem Xerxem tali oratione: *Domine!*
inquit, Est hic loci domus viri Graeci,
qui, quum adversus terram tuam arma ferret.
poenas dedit, occisusque est. Huius tu domum
mihī dono da; quo discat quisque, contra tuam

„τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι.“ ταῦτα
λέγων, εὐπετέως ἐμέλλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι αὐ- 15
δρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἐφρόνεε. Ἐπὶ
γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε,
νοέων τοιαύδε· τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑαυτῶν εἶναι
Πέρσαι, καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ
χρήματα, ἐξ Ἐλαιούντος ἐς Σηστόν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ 20
τέμενος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτὸς τε ἕκως ἀπίκοιτο
ἐς Ἐλαιούντα, ἐν τῷ αὐτῷ γυναιξὶ ἐμίσγετο. Τότε δὲ
ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος ἐς
πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· ἀφύ-
117 λάκτω δὲ κως αὐτῷ ἐπέπεσον. Ἐπεὶ δὲ πολιορκημέ- 25
νοισὶ σφί Φθινόπωρον ἐπιγίγνεται, καὶ ἥσχαλλον οἱ Ἀθη-

terram non esse arma ferenda. Quibus dictis facile
persuasurus erat regi, ut ei domum huius viri lar-
giretur; quippe qui nihil eorum, quae ille sentiret,
suspiciatus erat. Quod autem ille *Protesilaum adver-*
sus Regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo
intellexerat: Persae universam Asiam existimant
suam esse et illius regis qui quoque tempore apud
illos regnum obtinet. Artayctes igitur dono sibi da-
tas opes Elaeunte Sestum transportavit, et in agro
heroi consecrato partim sementem fecit, partim pe-
cora sua pavit: et quoties ipse Elaeuntem venit, in
penetralli cum mulieribus concubuit. Tunc vero ob-
sidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad toleran-
dam obsidionem paratus esset, nec omnino exspe-
ctasset Athenienses, qui prorsus de improvviso illum
invaserant. (117.) Postquam vero obsessis [*et ob-*
sidentibus] autumnus supervenit, tum dolentes Athe-

ναῖοι, ἀπό τε τῆς ἑαυτῶν ἀποδημέοντες, καὶ οὐ δυνά-
μεινοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, εἰδόντό τε τῶν στρατηγῶν ὅπως
5 ἀπάγοιεν σφεας ὀπίσω· οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ
ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται.
οὕτω δὲ ἔστρεγον τὰ παρόντα.

Οἱ δ' ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπυγμένοι 118
ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔψοντες τῶν κλινέων, ἐσι-
τέοντο. ἐπεὶ τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι ἔχον, οὕτω δὲ ὑπὸ
νύκτα οἷχονται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύ-
5 κτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τείχεος καταβάντες,
τῇ ἦν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὥς δὲ ἡμέρη ἐγένετο,
οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθη-
ναίοις τὸ γεγονός, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαν. τῶν δὲ οἱ
μὲν πλεῖνες εἰδῶκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον. Οἰόβαζον 119

nienses, quod et domo abessent, et urbem non pos-
sent expugnare, orarunt duces, ut domum se redu-
cerent. At hi negarunt id se prius facturos, quam
aut expugnassent urbem, aut a communi Athenien-
sium revocarentur. Ita illi quoque praesentem rerum
statum patienter tulerunt.

(118.) Iam vero, qui in urbe erant, ad extrema
redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam
lectulorum elixarent comederentque. Quum autem
ne haec quidem amplius suppeterent, noctu profu-
gerunt Persae cum Artaycte et Oeobazo, in postica
urbis parte de muro descendentes, qua parte rario-
res erant hostes. Quod factum, ubi illuxit, Cherso-
nesitae Atheniensibus e turribus significarunt, por-
tasque eis aperuerunt. Moxque maior horum pars
persecutisunt profugos, caeteri vero urbem occu-

μέν νυν ἐκφυγόντα εἰς τὴν Θρηίκην, Θρηίκης Ἀψίνθιος
 λαβόντες, ἔθυσαν Πλειστόρω ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρώπῳ
 τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου, ἄλλῳ τρώπῳ ἐφό-
 νευσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην, ὕστεροι ὀρμηθέν- 5
 τες Φεύγειν, καὶ, ὡς κατέλαμβάνοντο ὀλίγον ἔόντες
 ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ σιγῇ,
 οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνδή-
 σαντές σφεας οἱ Ἕλληνες, ἦγον εἰς Σηστόν μετ' αὐ-
 τῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτὸν τε καὶ τὸν 10
 120 παῖδα αὐτοῦ. Καὶ τῶν τῶν Φυλασσόντων λέγεται
 ὑπὸ Χερσονησιτέων, ταρίχους ἐπτῶντι, τέρας γενέσθαι
 τοιόνδε. οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε
 καὶ ἥσπαιρον, ὅπως περ ἰχθύες νεοάλωτοι. καὶ οἱ μὲν,
 περιχυθέντες, ἐβώμαζον. ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ- 5

parunt. (119.) Et Oeobazum quidem, quum in Thra-
 ciam fugisset, captum Thraces Absinthii *Pleistoro*
 indigenae deo mactarunt suo more; caeteros autem,
 qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. *Artay-*
ctes vero cum suis, qui post illos demum fugam
 capessiverant, deprehensi quum paullo ultra *Aegos*
Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; do-
 nec, aliis interfectis, caeteri vivi capti sunt: quos
 vinctos *Sestum* Athenienses duxerunt, in hisque ip-
 sum etiam *Artaycten* et eius filium. (120.) Memo-
 rantque *Chersonesitae*, uni ex eis, qui vinctos custodie-
 bant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium
 obtigisse huiusmodi: salsamenta igni imposita sub-
 siliebant pulpitantque, veluti recens capti pisces.
 Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes,
Artayctes, ut vidit prodigium, compellans homi-

745, 84.

ρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς ταρίχους, ἔφη· „Ξεῖνε
 „Ἀθηναῖε, μὴδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ
 „πέφνη· ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὁ ἐν Ἑλαιούντι Πρωτε-
 „σίλειος, ὅτι καὶ τιθνῶς, καὶ τάριχος ἰὼν, δύναμιν
 10 „πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικίοντα σιγγέσθαι. νῦν ὦν ἄποι-
 „νά οἱ τὰδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν
 „ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ
 „θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμεινωτοῦ καὶ τοῦ παιδός, ἀποδώσω
 „τάλαντα δικέσμεα Ἀθηναίοισι, περιγενόμενος.“ Ταῦ-
 15 τα ὑπισχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἔπειθε.
 οἱ γὰρ Ἑλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλειω τιμωρόντες, ἐδέοντό
 μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη
 ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς

CXX. 10 seq. ἄποινά οἱ. Vera videtur docti viri coniectura
 ἄποινά μοι, quam vers. lat. expressimus.

nem salsamenta torrentem, ait: *Hospes Athenien-
 sis! non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non
 enim tibi illud adparuit: sed mihi Protesilaus,
 qui Elaeunte est, significat, se etiam mortuum et
 sale conditum, vim habere se a diis tributam no-
 cendi his qui iniuria illum adfecerunt. Nunc igi-
 tur ego hanc mihi ipse mulctam, qua redimam
 culpam, volo irrogare: pro thesauris quos ex illius
 templo abstuli, centum talenta deo solvam; pro
 me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam
 Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint.*
 Haec ille pollicitus, praetori Xanthippo non per-
 suasit. Nam Elaeuntii, ulciscendi Protesilai caussa,
 ut supplicio ille adficeretur, rogarunt; et ipsius et-
 iam praetoris in hanc partem inclinaverat sententia.

- τὴν Ξέρξης ἐξευξέ τον πόντον, οἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ τὸν
 κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, [πρὸς] σάνιδα 20
 προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν
 121 ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτειν κατέλευσαν. Ταῦτα δὲ
 ποιήσαντες ἀπέπλεον ἐς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα
 χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων,
 ὡς ἀναβήσαντες ἐς τὰ ἱρά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αὖ-
 δὲν ἔτι πλέον ταυτέων ἐγένετο. 5
- 122 Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτειν τοῦ ἀνακρεμασθέντος προ-
 πάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσῃσι ἐξηγησάμενος λό-
 γον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήεικαν, λέ-
 γοντα τὰδε. „Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοῖ, ἀν-
 „δρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεα· φέρε, γῆν 5
 „γὰρ ἐκτήμαθα ὀλίγην, καὶ ταύτην τρηχίην, μετανα-

Itaque illum in littus eductum, in quod pertinue-
 rant pontes a Xerxe iuncti, sive (ut alii memorant)
 in collem supra Madytum oppidum situm, clavis
 asseri adfixum suspenderunt; et filium eius in pa-
 tris Artayctae conspectu lapidibus obruerunt. (121.)
 His rebus gestis, retro in Graeciam navigarunt, pec-
 unias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam
 pontium armamenta, quae in templis dedicare con-
 stituerunt. Atque hoc anno nihil praeterea memo-
 rabile gestum est.

(122.) Huius Artayctae e trabe suspensi progeni-
 tor *Artembares* fuit, is qui Persis auctor fuerat ser-
 monis, quem illi arripientes *Cyro* proposuerunt, in
 hanc sententiam: *Quoniam Iupiter, sublato Astya-*
ge, Persis imperium tradidit, et prae omnibus
hominibus tibi, Cyre; age, quum terram possi-

„στάντες ἐκ ταύτης, ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ
 „πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἐκαστέρω·
 „τῶν μὴν σχόντες, πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστότεροι.
 10 „οἰκὸς δὲ, ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ
 „δὴ καὶ παρέξει κάλλιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολ-
 „λῶν ἄρχομεν, πάσης τε τῆς Ἀσίας;“ Κῦρος δὲ ταῦ-
 „τα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποι-
 „εῖν ταῦτα· οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνεε κελεύων παρα-
 15 σκευάζεσθαι, ὥς οὐκέτι ἄρχοντας, ἀλλ' ἀρξομένους.
 Φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἄνδρας
 γίνεσθαι· οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπὸν τε
 θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια.
 ὥστε συγγινόντες Πέρσαι οἴχοντο ἀποστάντες, ἐσσω-

*deamus exiguam, eamque asperam, hac relicta
 aliam habitemus meliorem! Sunt autem multae
 tales in propinquo, multae etiam longinquiores:
 quarum si unam occupaverimus, pluribus homi-
 nibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere
 viros principatum tenentes: et quando tandem id
 fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot ho-
 minibus et universae Asiae imperamus? Quibus
 auditis Cyrus, minime probans propositum, Fa-
 ciant hoc! ait; simul vero ita se comparent, ut qui
 imperium porro non habituri sint, sed passuri!
 Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris mol-
 les nascentur homines: nec enim eiusdem terrae
 esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros.
 Et intelligentes Persae, longe sapientiorem Cyri
 sententiam quam suam, desistentes proposito abie-*

Herod. T. IV. P. I.

T

Θίντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου· ἄρχων τε εἶλοντο λυ- 20
πρὴν εἰκέοντες μᾶλλον, ἢ πεδιάδα στείροντες ἄλλοις
δουλεύειν.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἘΝΑΤΗ.

runt; et imperare maluerunt, tenuem incolentes ter-
ram, quam campestram fertilemque colentes alijs
servire.

FINIS LIBRI NONI
HISTORIARUM HERODOTI.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

CLASSIS *Graecorum* ad *Artemisium*, duce *Eurybiade* Spartano; cui imperium permittunt Athenienses. (Cap. 1-3.) Graecis ad Peloponnesum se recipere cogitantibus, ut maneant, dolo et muneribus persuadet *Themistocles*. (4. 5.) Naves CC. dimittunt Persae, Euboeam circumnavigaturas. (6. 7.) Scyllias urinator. (8.) Prima pugna navalis, ancipiti Marte pugnata. (9-11.) Tempestas adfligit Persarum classem, et naves circum Euboeam missas confringit. (12. 13.) Altera, et tertia pugna navalis ad *Artemisium*. (14-17.) Graeci, audita clade ad *Thermopylas*, versus Peloponnesum se recipiunt, Euboeensium gregibus obiter direptis. (18-21.) *Themistocles* Ionas ad defectionem sollicitat. (22.) Persarum classis maritima Euboeae loca occupat. (23.) *Classiarii*, a Xerxe invitati, ad spectandam cladem ad *Thermopylas* traiciunt. (24. 25.) Quo tempore ad *Thermopylas* Xerxes fuit, *Olympicos* etiam tunc ludos agebant Graeci. (26.)

Thessali, Phocensibus infensi, *Xerxem* in Phocidem ducunt, per *Doridem*. (27-31.) Phocenses in *Parnassi* cacumina profugiunt: interim oppida illorum et templa vastant Persae. (32. 33.) *Boeotiam*, sibi amicam, cum maiore exercitus parte ingressus *Xerxes*, alios contra *Delphos* mittit; sed hi, ubi in conspectu templi fuere, praecursis territi, nec sine clade, fugâ se proripiunt. (34-38.) Heroes a *Delphensibus* culti, *Phylacus* et *Autonous*. (39.)

Graecorum classis, relicto *Artemisio*, *Salaminem* petit. (40.) Athenienses suos suaeque Athenis Troezen et *Salamina* transvehunt, paucis hominibus in acropoli relictis. (41.) Recensentur *populi Graeciae*, quorum naves in classe ad *Salaminem* fuere: simul *origines cuiusque populi* breviter tangit Scriptor.

(43-48.) *Atticam* igne et ferro vastat *Xerxes*: *Athenas* vacuas occupat: arcem aegre expugnatam diripit et incendit. (51-55.)

Eversis *Athenis*, *Graeci* cum classe *Isthmum* petere parant (coll. c. 49.) quorum consilio se opponit *Themistocles*; et cum *Adimanto* Corinthio altercatus, ab *Eurybiade* imperatore impetrat, ut classis ad *Salaminem* maneat. (56-63.) Prodigia *Graecis* faventia: in his *mysticus Iacchus*. (64. 65.) *Classis Persarum* ad *Phalerum* adpellit. (66.) *Xerxi Artemisia* (cf. VII. 99.) suadet, ne pugnae navalis discrimen adeat. (67. 68.) Nihilominus ad pugnam se comparant *Persae*: (69. 70.) Interim *Isthmum* muniunt *Peloponnesii*. (71.) Variæ gentes *Peloponnesum* inopulentes, earumque origines. (72. 73.) Consilium denovo captum a *Graecis* de classe a *Salamine* abducenda eludit *Themistocles*, per legatum *Xerxem* moneas, ut *Graecorum* classem undique cingat. (74-76.) *Bacidis* hæc spectans oraculum. (77.) *Aristides* nunciat *Themistocli*, undique cinctam esse classem *Graecorum*. (78-82.) Ad fortiter pugnandum suos hortatur *Themistocles*. (83.)

Pugna navalis ad Salaminem. (84. seqq.) Bene de rege *Persarum* meriti, persico sermone *oratingae*. (85.) *Artemisiae* virtutem bellicam miratur *Xerxes*. (87. 88.) *Persarum* ingens strages. (86. et 89.) Supplicium de *Phoenicibus* sumtum, qui *Ionas* accusaverant. (90.) *Persae* victi, *Phalerum* repetunt. (91.) *Aeginetae* crimine *Medismi* purgati. (92.) Quinam e *Graecis* rem fortissime gesserint. (93.) Fama de *Corinthiis*, in utramque partem. (94.) *Aristides* in *Psyttalea* insula magnum *Persarum* numerum caedit. (95.) Naufragia ad *Coliadem* delata, de quibus exstitit *Lysistrati* oraculum. (96.)

Xerxes e *Graecia* fugere cogitans, dissimulat suum consilium. (97.) *Persicorum nunciorum* institutum. (98.) Luctus *Susis*, nuncio de clade *Salamina* adlato. (99.) *Mardonius* et *Artemisia* suadent *Xerxi* ut in *Asiam* redeat. (100.-103.) *Hermotimus* *Pedaensis*, eunuchus, paedagogus filiorum *Xerxis*, poe-

nas sumit de Panionio, qui illum castraverat. (104-106.) Antistita templi Minervae Pedasensis. (104.)

Classem Xerxis, ad *Hellespontum* se recipientem, persequuntur Graeci usque *Andrum*: qui postquam ulterius persequi noluerunt, *Themistocles*, misso clam ad Xerxem legato, simulat suo consilio illos non ulterius esse progressos. (107-110.) *Andrum*, quod pecunias pendere nollet, obsidet *Themistocles*; ab aliis etiam Insulanis, qui cum *Medis* fecerant, pecunias exigens. (111 seq.)

Xerxes cum pedestri exercitu ad *Hellespontum* properans, in *Thessalia* *Mardonium* reliquit cum exercitu trecentorum millium lectorum virorum, (113.) *Spartani*, oraculi iussu, a Xerxe *poenas* repetunt *caedis Leonidae*; quibus ille respondit, *Mardonium* illas eis daturum. (114.) In itinere magna pars *exercitus Xerxis* fame aut morbis periit. (115.) Currus sacer a *Thracibus* subreptus. (*ibid.*) Rex *Bisaltarum* sex filios, eo quod Xerxem fuissent secuti, excaecat. (116.) *Pontibus Hellesponti* per tempestatem ruptis, *Xerxes* cum suis *Abydum* navibus traiecit: indeque *Sardes* pervenit. (117.) Alia de reditu *Xerxis* narratio, parum probabilis visa *Herodoto*. (118. 119.) Munera *Abderitis* a Xerxe data. (120.)

Graecorum classis, omissa *Andri* obsidione, *Carystum* depopulata, *Salaminem* redit. (121.) *Dona diis* data: praeda divisa. (*ibid.*) Ab *Aeginetis* seorsim donarium petit *Delphicus deus*. (122.) *Cacterorum ducum invidia* *Themistocles* virtutis praemio fraudatur: (123.) eidem tamen *Spartae* praecipuus honor habetur. (124.) Idem scite respondet obtreptatori. (125.)

Artabazus, cum parte copiarum *Mardonii Xerxem* ad *Hellespontum* comitatus, *Pallенаe* civitates, quae a *Persis* defecerant, ad obsequium redacturus, recepta *Olyntho*, *Potidaeam* frustra oppugnat, parum succedente proditione quam cum duce *Scionaeorum* pactus erat. (126-129.)

Persarum classe, ineunte vere, ad *Samum* stante; *Graecorum classis*, ducibus *Leotychide* *Spartano*

(cuius recensentur progenitores) et *Xanthippo* Atheniensi, ad *Aeginam* colligitur. (130 seq.) Sollicitati a Ionibus Graeci, ut Ioniam liberent, non ultra *Delum* navigare audent. (132.)

Mardonius per hyemem Graeca *oracula consulit*, ope hominis Caris cui nomen *Mys*: qui et alia oracula consuluit, et *Amphiarai* Thebis, quod Thebanis ipsis non licet consulere. (133 seq.) *Apollo Ptois* eidem Carico sermone respondet. (135.) *Alexander* Macedo cum pacis conditionibus *Athenas* mittitur a *Mardonio*. (136.) *Digressio de Macedoniae regibus Argivis*. (conf. V. 22.) *Perdiccas* quo pacto olim regnum obtinuerit. *Horti Midae*, ubi *Silenus* captus. Mons *Bermius*. Stemma regum usque ad *Alexandrum*. (137-139.) Oratio *Alexandri* apud *Athenienses*: (140.) cui primum respondent legati Spartani; (141 seq.) dein ipsi Athenienses. (143 seq.)

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Mardonius Atticam invadit, et *Athenas* iterum capit. (Cap. 1-3.) Inde *Salaminem* mittit, magnis promissis Athenienses ad societatem cum Persis invitans. (4.) *Lycides* Atheniensis cum uxore et liberis lapidibus obruitur, quod pacem suasisset. (5.) *Spartani* Atheniensibus per legatos auxilia petentibus, diu indigno modo tergiversati, ad extremum auxilia mittunt, duce *Pausania*. (6-11.) *Mardonius*, vastata Attica, in *Boeotiam* regreditur, et in agro Thebano prope *Asopum* fluvium castra communit. (12-15.) *Attaginus* Thebanus *Mardonium* convivio excipit: in quo nobilis Persa cum *Thersandro* Orchomenio sermonem habet de belli eventu. (16.) *Phocenses*, serius auxilia mittentes, miro modo excipit *Mardonius*. (17. 18.)

Graeci prope *Erythras* ex adverso Barbarorum castra capiunt. (19.) Equestri praelio cadit *Masistius*, praefectus equitum; super cuius cadavere acris oritur pugna, e qua inferiores discedunt Persae. (20-23.)

Masistii obitum publice lugent Persae. (24.) Graeci, commoditatis aquandi caussa, in *agrum Plataeensem* movent castra, ubi *Gargaphias* fons, et *Androcratis* herois fanum. (25.) *Tegeatae* et *Athenienses* de loco honorifico in acie obtinendo inter se multis verbis contendunt. (26 *seq.*) Ordo aciei Graecorum: *Aristides* dux Atheniensium. Numerus et armatura militum. (28 - 30.)

Mardonius Lacedaemoniis Persas, Atheniensibus Graccos secum militantes opponit. (31.) Enumerantur *populi*, qui in *Mardonii exercitu* fuerunt. (32.) Graecorum *aruspex Tisamenus* Eleus, pro mercede ius civitatis a *Spartanis* obtinet; *Melampodem* imitatus, qui regiam dignitatem ab *Argivis* mercedem postulaverat adeptusque erat. (33 *seq.*) Idem *Tisamenus* *Spartanis* auctor quinque victoriarum fuit. (35.) Proelio lacescere tam Graecos (c. 36.) quam Barbaros victimae prohibuerunt: nam et *Mardonius* aruspice Graeco usus est, *Hegesistrato* Eleo; qui antea e Spartanorum custodia, praecisâ sibi anteriore pedis parte, evaserat. (37.) *Mardonius*, occupatis *Cithaeronis* faucibus, commeatus intercipit Graecorum. (38 *seq.*) Idem morae impatiens, frustra renitente *Artabazo*, contemtisque extis, pugnae consilium init: (41. 42.) quod consilium noctu *Alexander* Macedo Graecis prodit. (44 *seq.*) *Bacidis* oraculum de *pugna Plataeensi*. (43.)

Graeci mutant aciem, ita ut *Athenienses*, loco *Lacedaemoniorum*, opponerentur *Persis*; mox vero, elusi a *Persis*, priorem ordinem restitunt: et *Spartanis* *Mardonius* ignaviam exprobrat. (46-48.) Praeluditur *pugnae Plataeensi* Barbarorum equitatu in Graecos misso, qui multum illis nocet, et *Gargaphiam* fontem obstruit. (49.) Ita Graecos, et aqua et commeatu exclusos, iubet *Pausanias* noctu castra mutare et *Oëroën* petere insulam, quam *Asopus* circumfluit. (50 *seq.*) Sed media Graecorum acies, inscio et invito *Pausania*, ipsas *Plataeas* petit; (52.) dextra vero acies (*Lacedaemonii* cum *Tegeatis*) et sinistra (*Athenienses*) per *Amomphareti* centurio-

nis Spartani pervicaciam ad diluculum usque retinentur; et tum demum iter versus locum constitutum, diversis quidem itineribus, ingrediuntur. (53-57.) *Mardonius* mire spernens hostem, quem fugisse putavit, tota acie dimicandum censet. (58.)

Committitur *pugna ad Plataeas*. Barbarorum omnis exercitus *Asopum* transit. (59.) *Lacedaemonii*, ab hoste pressi, (nec dum pugnantes ipsi quum nondum perlitassent,) *Athenienses* advocant; qui illis auxilio venire non possunt, ipsi cum alia parte hostium confligentes. (60 seq.) Tandem et *Lacedaemonii* in hostem vadunt, fitque praelium atrox; in quo *Mardonius* cadit; et Barbari in fugam vertuntur. (62-65.) *Artabazus* cum xl. millibus in Phocidem aufugit. (66.) Ex Graecis, qui cum Persis fuere, nonnisi *Boeoti* fortiter pugnaverant: caeterum in solis *Persis* situs erat pugnae eventus. (67 seq.) Media Graecorum acies, re peracta, advenit: illorumque pars a Thebanis equitibus opprimitur. (69.) Expugnatis castris in quae se *Barbari* receperant, *prope ad internecionem* omnes *deleti* sunt; quum pauci ex Graecis cecidissent. (70.) Memorantur qui et e Barbaris et e Graecis fortissime pugnarunt: in his *Callicrates* Spartanus, et *Sophanes* Atheniensis ex pago *Decelea*; cuius pagi incolis, ob operam olim Tyndaridis praestitam, quum raptam a Theseo *Helenam* quaererent, in omne subsequens aevum eximius honos habetur a Lacedaemoniis. (71-75.)

Coa mulier captivitatem deprecatur apud *Pausaniam*. (76.) *Mantinenses* et *Elei* re confecta advenientes, duces suos exsilio mulctant. (77.) *Lampontis* Aeginetae consilium de *Mardonii* cadavere cum indignatione reiicit *Pausanias*. (78 seq.) *Praeda* ingens coacta et divisa: donaria diis missa. *Aeginetae* per *Hilotarum* imperitiam ditati. (80 seq.) *Luxuriosa Persarum coena* cum frugali Spartanorum collata. (82.) In *Persarum cadaveribus* mirabilia quaedam reperta. (83.) *Mardonii* cadaver clam subreptum. (84.) *Graecorum*, qui praelio ceciderunt, *prope Plataeas sepulcra*. Aliorum *cenotaphia*. (85.)

Graeci *Thebas* obsidentes, deprecant auctores defectionis: *Attaginus* aufugit, *Timagenides* cum caeteris capite plectitur. (86-88.) *Artabazus* cum reliquiis copiarum in Asiam pervenit. (89.)

Pugna ad Mycalen. Graecos Deli sedentes orant *Samiorum legati*, ut *Ioniam* liberent; quorum precibus illi adnuunt, duce *Leotychide*, qui *Hegesistrati* legati nomen pro omine accepit. (90-92.) Aruspice Graeci habuerunt *Deiphonum*; cuius pater *Euenius*, Apolloniata, ob male custoditas *sacras Soli oves* a civibus suis excacatus, vaticinandi donum ab Apolline acceperat. (93-94.) Dum *Samum* navigant *Graeci*, classarii *Xerxis*, relictâ insulâ, ad *Mycalen* promontorium, ubi pedestres regis copiae castra habebant, se recipiunt, et naves subductas vallo muniunt. (96 seq.) Insecutis Graecis, *Leotychides* primum *Ionas*, qui in regis exercitu erant, ad defectionem sollicitare conatus, mox milite in littus exposito aciem instruit: Persae vero Samiis arma demunt, et Milesios e castris dimittunt. (98 seq.) Interim *sama* divinitus accidit Graecis, eodem die *Mardonium in Boeotia victum esse*. (100 seq.) Fit *praelium atrox*, quo Barbari ingenti clade accepta in fugam vertuntur, caesis ducibus *Mardonte* et *Tigrane*. (102-104.) Laudantur quorum virtus inter Graecos eminuit. (105.) Classe Barbarorum castrisque incensis, praedâque divisâ, *Samum* revertuntur Graeci: ubi, deliberatione proposita de firmanda Ionum libertate, *Insulani* in foedus recepti sunt. (106.) Dum exercitus Persici reliquiae *Sardes* se recipiunt, in itinere *Masistes*, *Xerxis* frater, probra coniiciens in ducem Persarum *Artayntem*, prope abfuit ut ab illo interficeretur. (107.)

Xerxes, dum *Sardibus* moratur, amore captus est primum uxoris *Masistae* fratris, deinde illius filiae, quam suo filio *Dario* dedit uxorem; mox *Susa* profectus. (108.) Uxor *Xerxis Amestris*, ira et odio in matrem mulierculae converso, atrocissimam de *Masistae* uxore ultionem cepit. (109-112.) *Masistes* cum

filiis in Bactrianam se recepturus, in itinere a Xerxis militibus, ad eum persequendum missis, interfectus est. (113.)

Graeci cum classe in Hellespontum ad rescindendos pontes profecti, quum illos iam solutos reperissent, Peloponnesii domum redierunt; Athenienses *Sestum* oppugnarunt, quo magnus Persarum numerus confluxerat. (114 seq.) *Artayctes*, Sesto praefectus, dolosa accusatione decepto rege, thesauros in *Protesilai* fano servatos spoliaverat. (116.) Post diuturnam obsidionem fame compulsi Persae noctu profugiunt, et oppidani urbem *Atheniensibus* tradunt. (117 seq.) Fugientium pars a Thracibus interficiuntur: alii cum ipso Artaycte ab Atheniensibus capti: *Artayctes* in crucem actus. (119 seq.) His rebus gestis, Athenienses Graeciam repetunt. (121.) Artayctae illius progenitor *Artembares* fuit, quo praeunte Cyrum rogarant Persae, ut in molliore et fertiliori terra sedes adsignaret Persis; quibus ita *Cyrus* respondit, ut sapiente viro dignum erat. (122.)

ἩΡΟΔΟΤΟΥ
 ΤΟΥ ἈΛΙΚΑΡΝΗΣΣΗΣ
 ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ὍΜΗΡΟΥ
 ΓΕΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ ὁ Ἀλικαρνασσεύς περὶ Ὁμήρου γε-
 νέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ιστόρηκε, ζητήσας
 ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι
 Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταυτῷ παντοδα-
 5 πα ἔθνη Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλ-

HERODOTI HALICARNASSEI

[SI DEO PLACET]

DE GENERE VITAQUE HOMERİ LIBELLUS.

[Versio latina ex ed. Gronov. et Wess.]

(1.) HERODOTUS Halicarnasseus de natalibus, ae-
 tate atque vita Homeri ista in historiam contulit,
 conatus quam verissime referre. Quum enim illa
 quondam Aeolum civitas Cyme conderetur, eodem
 cum aliae omnis Graeci generis gentes confluerunt,

λοι τέτινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγενὲς τοῦ Κρίθωνος, οὐ πολύφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ κοίτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὐνομα τίθεται Κριθίς. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ 10
Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρήτο μάλιστα,
2 Κλεάνακτι τῷ Ἀργεῖῳ. Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσθαι ἀνδρὶ λαθραίῳ, ἐν γαστρὶ σχεῖν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ἤσθετο ὁ Κλεά-
ναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κρι-
θίδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτῇ μεγάλη εἶχεν, ἐπιλεγό- 5
μενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας· προβουλεύε-
ται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε. ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες

tum e Magnesia et alii, et inter hos Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, homo fortunae non perinde amplae, sed arctae et expeditae. Hic Melanopus in ista Cyme Omyretis filiam duxit uxorem; procreavitque inde femineam prolem, cui nomen indidit Critheidem. Et ipse Melanopus quidem unā cum uxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argivi tutelae, quo familiarissime uti consueverat. (2.) Porro tempore interiecto accidit, ut puella ista e furtivo concubitu praegnans fieret: id quod primo suppressum quum Cleanax rescivisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsum ad se arcessitam acerbe obiurgavit, commemorans quae futura esset apud populares infamia. Postremo huiusmodi quippiam de illa excogitat. Cy-maei tum in Hermei sinus recessu aedificabant: civi-

τοῦ Ἑρμίου κάλλους τὸν μυχόν· κτιζομένοισι δὲ τὴν πό-
λιν Σμύρναν ἐπέτο· πόλιν Ἰθάκη· Θησεύς, μημεῖον ἐθέλων
10 κἀραστήσας τῆς, ἐαυτοῦ γυναῖκός ἐπώνυμον. ἦν γὰρ
αὐτῇ τούνομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεύς ἦν τῶν τὴν Κύμην
κτιζάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου
τοῦ Ἀδμήτου, καὶ ταυτὶ ἔχων τοῦ βίου· ἐνθαῦτα ὑπαι-
τίζεται ὁ Κλεωναῖος τὴν Κριθηίδα πρὸς Ἰσμηνὴν τὸν
15 Βοιωτὸν τῶν ἀποίκων λολογχότα, ὅς ἐτυχεν αὐτῷ ἐὼν
ἐταῖρος ταμάλιστος· χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελεύσασα
ἡ Κριθὴς μετ' ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἑορτὴν τινα ἐπὶ
τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μέλητα, ἥδη ἐπίτοκος
οὔσα, τίσκει τὸν Ὀμηρον, οὐ τυφλόν, ἀλλὰ δεδορκότα
5 καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδί Μελησιγενέα, ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίαν λαβοῦσα. τῶς μὲν οὖν ἡ
Κριθὴς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ· προϊόντος δὲ τοῦ χρό-

tati autem quae condebatur, nomen imposuit Smyr-
nam Theseus, ab uxoris nomine, cuius memoriam
relinquere volebat. Hic Theseus ex primariis Thessa-
lorum fuit, qui Cymen condiderant, ab Eumelo Ad-
meti filio oriundus, vitae facultatibus apprime in-
structus. Clam exportatam huc Critheidem Cleanax
Ismeniae Boeotio commisit, ex iis qui coloniam illuc
duxerant, et in primis sibi amico. (3.) Progressu
deinde temporis, Critheis cum aliis mulieribus ad
festum quoddam egressa, iuxta fluvium Meletem,
quum partui iam vicina esset, Homerum peperit,
non caecum, sed videntem; nominavitque eum Me-
lesigenem a fluvio. Quum autem apud Ismeniam
Critheis antea diversata esset, ab eo digressa, ma-
nuaria industria se filiumque alebat, aliunde alia sus-

νου ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ἀρμημένη ἐτρέφε
τὸ παιδίον καὶ ἐαυτὴν, ἄλλοτε παρ' ἄλλων ἔργα λαμ-
βάνουσα· καὶ ἐπαίδευσεν τὸν παῖδα ἀφ' ὧν ἐδύνατο. 10

4 Ἦν δέ τις ἐν Σμύρνῃ τοῦτον τὸν χρόνον Φήμιος τοῦ-
μα, παῖδας γραμματα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν δι-
δάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κριθήϊδα, ὡς μο-
νότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἐρίᾳ τινα ἢ παρὰ τῶν
παιδῶν εἰς μισθοὺς ἐλαμβάνεν. ἡ δὲ παρ' αὐτῷ ἐργά- 5
ζετο, πολλῶν κοσμίῳ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη,
καὶ τῷ Φημίῳ πάντα ἡρέσκετο. τέλος δὲ προσηνεγα-
το αὐτῇ λόγους, πείθων ἐαυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τι
πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾤετο πρῶτάξουσθαι, καὶ ἐτι πρὸς
τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεῖς καὶ παι- 10
δευθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἄξιός λόγου ἔσται· εἴρα γὰρ τὸν
παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφύει. ἐς τ' ἀνέπυ-

ciens opera; unde filium quoque quantum potuit,
instituit. (4.) Erat autem eo tempore Smyrnae qui-
dam nomine Phemius, qui iuventuti litteras musi-
cenque aliam universam tradebat: hic quum esset
solitarius, Critheidem conduxit, quae lanas quas-
dam ei pararet, quas a discipulis in mercedem
acceperat. Illa vero in domo eius operabatur,
multa elegantia multaque frugalitate utens, ut Phe-
mio impense placeret: adeo ut tandem eam verbis
ad coniugium sollicitaret, referens cum alia multa
quibus ei fidem facere putabat, tum praeterea de
filio quem foret adoptaturus, qui liberaliter ab ipso
altus institutusque vir egregius futurus esset. Siqui-
dem hunc cernebat iam miram quandam et ingenii
et indolis spem de se polliceri; donec persuasit illi

σεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσει ἔχων 5
ἀγαθὴν, ἐπιμελὴς τε καὶ παιδεύσις προσχνομένης,
αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιπ-
νομένου ἀκρόβουμος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδιδέσσεως ἦν
5 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φημιος ἐτελεύτησε τὸν
βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῷ δὲ ὕστε-
ρον καὶ ἡ Κριθὴς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγένης ἐπὶ
τῇ διδασκαλίᾳ καθεστώκει. καὶ ἑαυτὸν δὲ γινόμενος,
μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐωρεᾶτο. καὶ αὐτοῦ θω-
10 μασταὶ καθεστήκεισαν οἱ τε ἐγγύχριοι καὶ τῶν ξενίων
οἱ ἐσαπικνέομενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σί-
τος ἐξήγετο, πολὺς αὐτῷ ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας δα-
ψιλέως κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. εἰ οὖν ξένοι, ὁκοτε
παύσονται τῶν ἔργων, ἀπὸσχόλαζον παρὰ τῷ Μελησι-
15 γενί ἐγκαθίζοντες.

in hoc consentire. (5.) Melesigenes cum naturae bonitate praestans, tum cura accedente institutioneque, continuo omnes adolescentes multum antecessit: atque temporis progressu vir factus, nihilo erat ipso Phemio in doctrina inferior. Et quum Phemius vita functus universa ei legasset, non multo post Critheis quodque fato concedit. Melesigenes itaque ludo praefectus, suique iam iuris effectus, magnopere ab hominibus conspiciebatur, et in admiratione erat non apud suos modo, verum apud peregrinos etiam, qui illuc conveniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, unde frumenta e vicinis agris abunde convecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant considerantes.

6 Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος, ἀπὸ τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὸς ἐπὶ οὔτῃ, ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ πολυῖσται· ὅς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγενὴ μὲδ' ἐαυτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μάθῃς τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χώρας καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νέος ἐστί. καὶ μιν οἶμαι μάλιστα τούτοις προαχθῆναι· ἴσως γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπενέει ἐπιθήσεσθαι· καταλύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐναυτίλλετο μετὰ τοῦ Μέν-¹⁰ τω. καὶ ὅπου ἐκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχρήρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δὲ μὴ ἢ 7 καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι. Ἀνακομιζόμενοι δὲ ἐκ Τυρσηνῆς καὶ τῆς Ἰβηρίας, ἀπικνέονται εἰς Ἰθά-

(6.) Commodum inter hos Mentis fuit nauclerus, qui e finibus Leucadis nave sua huc navigaverat propter frumenta, vir, quantum illa ferebant tempora, et eruditus, et multarum rerum notitia excellens. Hic Melesigeni persuasit, ut relicto ludo secum navigaret, accepturus et mercedem et omnia necessaria; et quod dum iuvenis esset, civitates regionumque spectare operae pretium illi fore duceret. Et per talia potissimum eum arbitror pellectum. Forsan enim quoque poësi iam animum admovere cogitabat. Proinde dissoluto ludo cum Mente navigavit: et quocunque locorum appellebat, stūdiōse universa perrogabat, quae forent pecuniaria, et inspiciens rescisciebat; apparet etiam commentarios eum de singulis scripsisse. (7.) Porro quum ex Etruria et Hispania delati in Ithacam deveherentur, contigit

κην· καὶ τῷ Μελησιγενεῖ συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν θεραπείης εἶνεκα,
 5 πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλιπεῖν ὁ Μέντης
 παρὰ ἀνδρὶ Φίλῳ ἐαυτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ
 Ἀλκίμου Ἰθακήσιῳ, πολλὰ δεηθεὶς ἐπιμελίην ἔχειν
 ἐπαναπλώσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ
 ἐνοσήμευσεν αὐτὸν ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρεαόν-
 10 τως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξε-
 νίην μακρῶ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα
 συνέβη τῷ Μελησιγενεῖ περὶ Ὀδυσσεύς ἐξιστορήσαι,
 καὶ πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακήσιοι λέγουσι, τότε μιν
 παρ' ἐαυτοῖς τυφλωθῆναι· ὥς δὲ ἐγὼ Φημι, τότε μὲν
 15 ὕγιῃ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν Κολοφῶνι τυφλωθῆναι.
 συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Κολοφῶνιοι τούτοις. Ὁ δὲ 8

Melesigenem oculis iam ante aegrum, extreme la-
 borare: ita ut Mentem, in Leucadem traiecturus,
 eum medicinae caussa apud Mentorem Alcimi filium
 Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer
 amicum; multis precibus adigens eundem quo Me-
 lesigenem, curam haberet tantisper dum e Leucade
 revertens ipsum reciperet. Mentor vero aegrotantem
 Melesigenem sedulo curavit, vir nimirum facultati-
 bus pollens: quique ob egregiam aequitatem hospi-
 talitatemque ex Ithacensibus maxime praedicaretur.
 Atque hic accidit, ut de Ulysse multa Melesigenes
 percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacen-
 ses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego
 affirmare non dubitem, tum eundem convaluisse,
 at postea apud Colophonem prorsus caecum factum
 fuisse, id quod ipsi quoque Colophonii mecum fa-
 Herod. T. IV. P. I.

Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσέσχεν εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀνέλαβε τὸν Μελησιγενέα· χρόνον τε ἐπὶ συχρὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ ἐς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς ἐὼν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ οὕτως ἐπεχειρεῖ τῇ ποιήσει.

- 9 Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρῃ ἄπορος ἐὼν τοῦ βίου, διενόησεν ἀπικέσθαι ἐς Κύμην· πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἑρμου πεδίου, ἀπικνέεται ἐς Νέον τεῖχος, ἀπαικίην Κυμαίων. ὤκισθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὕστερον Κύμης ἔτεσσιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτεῖόν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπεα τὰδε·

tentur. (8.) At vero Mentis e Leucade Ithacam reversus, Melesigenem recepit, cum quo inde diu huc illuc circumnavigavit; donec Colophonem appellenti eveniret, ut vetere oculorum morbo tentatus, nequiverit eum effugere, sed visu privatus fuerit. E Colophone autem iam caecus Smyrnam remeans, ad poesin se convertit.

(9.) Tempore deinde interiecto, quum Smyrnae victu necessariisque destitueretur, constituit Cymen proficisci: commodumque transiens Hermi pratum, ad eum locum pervenit qui appellatur Novus murus, Cymaeorum coloniam: qui locus post Cymen conditus fuit annis octo. Hic memoratur Melesigenes apud coriarii officinam consistens, haec prima carmina pronunciavisse:

Αἰδεῖσθε ξενίαν κεχηρμένον ἡδὲ δόμοιο,
οἱ πόλιν αἰπυιὴν Κύμην Ἐριώπιδά· κούρη
ναίετε, Σαρδῆνης πόδα νείατον ὑψικόμοιο·
10 ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θεῖου ποταμοῖο
Ἑρμοῦ δινήεντος, ἐν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς.

Ἡ δὲ Σαρδῆνη, ὅρος ἐστὶν ὑπερκείμενον τοῦ τε Ἑρμοῦ
ποταμοῦ καὶ τοῦ Νείου τείχους. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα
ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δέξα-
15 σθαι τὸν ἄνθρωπον. ἠλέησε γὰρ αἰτέοντα τυφλόν, καὶ
μετέξειν ἔφη τῶν παρόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος
δὲ ἐν τῷ σκυτεῖ, παρόντων καὶ ἄλλων, τὴν τε ποίη-
σιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιαράω τε τὴν ἐξελασίαν τὴν
ἐς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἐς θεοὺς πεποιημένους
20 αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρόντων ἐς
τὸ μέσον γνώμας ἀποφαινόμενος, θωύματος ἄξιος ἐφαί-

*Hospitium praebeate viro profugoque vagoque,
qui sublimem urbem Cymen, Eriopida prolem,
radicem incolitis Sardenes alticomantis,
divini potatis aquam qui fluminis Hermi,
vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.*

Sardena autem mons est imminens Hermo fluvio
Novoque muro. At coriario illi nomen erat Tychio,
cui continuo auditis versibus visum est hominem
recipiendum: miseratus enim est meudicantem et
oculis mulctatum, iussitque praesentibus secum frui.
Ille fuit ingressus, et considens in sutrina, prae-
sentibus etiam aliis, tum poësin suam ostendit, et
Amphiarai in Thebas expeditionem, et hymnos quos
in deos scripserat. Et quum de illis, quae edebantur
ab praesentibus in medium, iudicaret, ac sensus suos

- 10 νεο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Με-
 λησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τεῖχος, ἀπὸ τῆς ποιήσious γε
 τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. ἐδείκνυσεν δὲ οἱ Νεοτειχεῖς
 μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τὸν χώρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων
 τὴν ἐπίδειξιν ἐποιεέτο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον. 5
 ἐν ᾧ καὶ αἵγειρος ἐπεφύκει, ἣν ἐκείνοι ἔφασαν, ἀφ'
 11 οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι. Χρόνου
 δὲ προϊόντος, ἀπόρως κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν
 ἔχων, ἐπενόηθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, εἴ τι βέλ-
 τιον προῆξει. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τάδε τὰ ἔπα
 λέγει· 5

Αἶψα πόδες με φέροιεν ἐς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν
 τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.
 Ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τεύχεος πορευόμενος, ἀπίκετο εἰς τὴν

proferret, in admiratione habitus est ab auscultan-
 tibus. (10.) Atque hactenus apud Novum murum
 agens e poësi victus subsidia habebat: ostenduntque
 ad mea usque tempora Neoteichenses locum, ubi
 sedens carmina sua exhibuerit, eumque in magna
 habent veneratione, ubi etiam populus arbor crevit,
 quam ab Melesigenis adventu in eo dixerunt natam
 esse. (11.) Porro egestate postea adactus, quum
 vix alimenta haberet, statuit Cymen ad feliciorum
 successum reverti. Iturusque haec pronunciat car-
 mina,

*Vos me hominum rapide plantae portetis in
 urbem,
 quorum animus promptus, pollent qui mente
 sagaci.*

E Novo igitur muro proficiscens venit Cymam, per

Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἦν γὰρ
 10 οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον, καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι,
 τῷ Φρυγίης βασιλῇ Μίδῃ τῷ Γορδῖεω, δεσθέντων πεν-
 θερῶν αὐτοῦ, ποιῇ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, τὸ ἔτι καὶ
 νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδῖεω ἐπιγέ-
 γραπται·

15 Χαλκῇ παρθένος εἰμί, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
 ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθῆλη,
 ἥελιός τ' ἀνιῶν λάμπῃ, λαμπρὰ τε σελήνῃ,
 καὶ ποταμοὶ γε ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
 αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου,
 20 ἀγγελῆω παριούσι, Μίδης ἔτι τῇδε τέθαπται.

Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κυ- 12
 μῇ ὁ Μελισσιγενὴς τὰ ἔπεα τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπε-

Larissam itinere facto, utpote facillimo: et, ut Cy-
 maei narrant, flagitantibus eius soceris, epigramma
 hoc scripsit Midae, Phrygiae regi, Gordii filio, id
 quod etiam nunc in cippo monumenti Gordii inscrip-
 tum extat:

*Aenea sum virgo, Midae quae incumbo sepulcro:
 dum fluit unda levis, sublimis nascitur arbor,
 dum sol exoriens et splendida luna relucet,
 dum fluvii labuntur, inundant litora fluctus,
 hic constanter ago, lacrymasque in marmore
 tincto*

*fixa, Midam moneo tumultum hic, chare
 viator.*

(12.) Cymae igitur in senum conventiculis car-
 mina quae fecerat ostentabat, colloquique suavitate

δείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερεπε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θωῦμασται καθειστήκεισαν. γνούς δὲ ὅτι ἀποδέκονται αὐτοῦ τὴν ποιήσιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς 5 συνήθειαν ἔλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τοιούσδε προσήνεγκε, λέγων· ὥς, εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίῃ τρέφειν, ἐπικλεεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτοὶ παρήνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν 10 βουλευτῶν· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρόξειν. ὁ δὲ ἐπέειπετο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλευῖον, ἐδεῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθεστῶτος, ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλὴν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε, καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. καταστάς δὲ ὁ Μελη- 15 σιγενὴς ἔλεξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς
13 λέσχαις ἔλεγεν. ὥς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ

auscultantes oblectans, etiam in sui admirationem pertrahebat. Intelligens igitur Cymaeos poësin suam grate recipere, et in consuetudinem audientes ducens, postremo huiusmodi conditionem proponit, dicens si publice cum alere vellent, se civitatem illorum celeberrimam redditurum. Qui praesentes haec audiebant, probabant; addentes se quoque adiuturos, si petitionem suam ad senatum referret, quod hortabantur cum facere. Melesigenes his verbis erectus, collecto senatu in curiam processit; rogatoque eo cuius id muneris erat, ut in senatum duceretur, ille nihil recusans, ubi opportunum erat, hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem verba de alimentis habuit in senatu quae paulo ante in conventiculis proposuerat. Ubi dixisset, egressus

ἐβουλευόντο ὅ τι χρεὼν εἴη ἀποκοίνασθαι αὐτῷ. προθυ-
 μουμένου δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι
 τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαις ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν
 5 βουλευτέων ἓνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ,
 ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δό-
 ξει τρέφειν αὐτοῖς, ὁμίλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἔξου-
 σιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοῦνομα Ὀμηρος ἐπεκράτησε τῷ
 Μελησιγενεῖ ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς
 10 τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε, πρότερον ὄνομα-
 ζομένου αὐτοῦ Μελησιγένης, τοῦτο γενέσθαι τοῦνομα
 Ὀμηρος· καὶ οἱ ξένοι διήνεγκαν, ὅτι μνήμην αὐτοῦ
 ἐποιοῦντο. Ἐτελεύτα δ' οὖν ὁ λόγος τῷ ἀρχοντι, μὴ 14
 τρέφειν τὸν Ὀμηρον, ἔδοξε δὲ πῶς καὶ τῇ ἄλλῃ βου-
 λῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῷ

sedebat. (13.) Dum autem senatores agitent quid-
 nam par esset homini respondere, visumque esset
 cum ei qui deduxerat, tum aliis senatoribus quot-
 quot in conventiculis eum audierant, petitionem ad-
 mittendam : unus tantum e senatoribus refertur Me-
 lesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interque
 alia multa, haec quoque commemorasse : si semel
 ὁμήρους, hoc est, *caecos*, alendos susciperent, futurum
 esse, ut turbam et multam et inutilem haberent.
 Atque hinc primum *Homeri* nomen Melesigeni in-
 ditum est, ab isto casu : nam Cymaei *caecos* ὁμήρους
 appellant. Iamque inde, qui prius *Melesigenes*, no-
 men obtinuit *Homerus* : et extranei illud evulgarunt,
 quum mentionem eius facerent. (14.) Itaque ter-
 minata est deliberatio ab magistratu, non alere Ho-
 merum, placuitque id fere caetero senatui. Acce-

διηγῆσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χρῆμῃ αὐτοῦ,
καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἐσυμ- 5
Φόρηνέ τε καὶ λέγει τὰ ἔπειτα τάδε·

Οἷ μ' αἶσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γινέσθαι,
νῆπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,
ἦν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο
λαοὶ Φρίκωνος, μάσγων ἐπιβήτορες ἵππων, 10
ὀπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κρῖοντες Ἄρηα,
Αἰολίδα Σμύρην ἀλιγείτονα ποτνιανάκτον·
ἦν τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλπτος.
Ἐνθεν ἀπορνούμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
ἤβελέτην κληῖσαι διὰν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν· 15
οἱ δ' ἀπαρηγάσθην ἱερὴν ὅπα, Φημί αἰοιδὴν.
Ἀφραδίην τῶν μὲν τε παθὴν τις Φράσσεται αὖθις,

dens autem praefectus et adsidens ipsi enarravit
contrarias petitioni eius sententias et consulta sena-
tus: utque audiit, his versibus calamitatem suam
deplorabat:

*Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus ini-
quum.*

*Infanti mihi lac venerandae ex ubere matris
praebuit, Aeolicae Smyrnae, quam Martia quon-
dam*

*gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
condidit ad pelagus, praeterlabente Melete.
Docta Iovis proles mecum hinc digressa volebat
carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
Cymam, quosque viros intra sua moenia claudit.
Illi audire sacrae spreverunt carmina vocis.
Sed quicumque mihi cladem exitiumque paravit,*

ὅς σφιν ὀνειδείησιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.

20 Κῆρα δ' ἐγὼ, τὴν μοι θεὸς ἄπασε γεινομένῳ περ,
τλήσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότι θυμῷ.

Οὐ δέ τι μοι Φίλα γυνὴ μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυαῖς

Κύμης ὀρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει

δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἵεναι, ὀλίγον περ ἔοντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φω- 15
καίην, Κυμαίοις ἐπαρησάμενος μηδένα ποιητὴν δόκιμον
ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαῖῃ. Ἀπ-
κόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβίότευσεν,
5 ἔπειτα ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ
Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γράμμα-
τα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ κρήγυος· κατανοή-
σας δὲ τοῦ Ὀμήρου τὴν ποίησιν, λόγους τοιούτους αὐ-

non impune feret laeva quod mente volutat.

*At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
aegro animo quamvis certum est perferre pa-
tique.*

*Sed iam per sacrae vestigia ponere Cymae
compita non suadet mihi mens, potiusque re-
mota*

inque peregrina sedem mihi quaerere terra.

(15.) Cyma deinde abiens Phocaeam contendit, imprecans interim Cymaeis, ne quis unquam insignis poëta in illa regione existeret qui Cymaeos celebraret. Phocaeae autem eodem modo victum paravit, in conventiculis passim carmina sua ostentans et considens. Erat autem eo tempore in illa Thestorides quidam, qui pueros litteras docebat, homo fidei parum probatae. Hic considerata Homeri poë-

τῷ προσήνεγκε, Φὰς ἔτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέ-
 Φειν αὐτὸν ἀναλαβῶν, εἰ ἐθέλοι ἄγε πεποιημένα εἶη 10
 αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν,
 16 πρὸς ἐαυτὸν ἀναφέρειν αἰεὶ. Τῷ δὲ Ὀμήρῳ ἀκούσαν-
 τι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγ-
 καίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ,
 ποιῇ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή·

Ἴλιον αἰίδω καὶ Δαρδανίην εὐπωλον,

5

ἧς περὶ πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρης·
 καὶ τὴν καλουμένην Φωκαΐδα, ἣν Φασιν οἱ Φωκαῖς
 Ὀμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὴν τε Φωκαΐ-
 δα καὶ ἄλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὀμήρου ὁ Θεστορίδης
 ἐγράψατο, διανοήθη ἐκ τῆς Φωκαΐης ἀπαλλάσσεσθαι, 10

si, huiusmodi verbis eum compellavit, paratum se
 inquiens et ministrare ei, et victum suppeditare,
 si carmina quae meditatus esset, describere patere-
 tur, et alia subinde faciens, ad se deferret. (16.)
 Homerus, iam ministerii alicuius atque adeo neces-
 sariorum indigens, recipiendam hanc conditionem
 putavit: commoratusque apud Thestoridem, mino-
 rem illam facit Iliadem, cuius initium est,

*Troiam et Dardaniam canto, quae mater equo-
 rum,*

quae Danaïs Mavorte satis mala plurima vexit.
 Phocaidem quoque quam vocant, Phocacenses apud
 se conditam ab Homero aiunt. Iam vero Thestori-
 des, ubi Phocaidem atque alia omnia ab Homero
 communicata descripsisset, constituit e Phocaea dis-
 cedere, Homerique poësin pro sua venditare. Unde

752, 36.

τὴν ποιήσιν θέλων τοῦ Ὅμηρου ἐξιδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε τὸν Ὅμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ ἔπειτα ταῦδε·

Θεστορίδης, θνητοῖσιν ἀνώϊστων πολέων περ,

15 οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

Ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπειτα ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐωυτοῦ ἐόντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὅμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον

20 διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίᾳ, ἀπὸ τῆς ποιήσιος τὴν βιοτήν ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χῖοι ἔμ- 17
ποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν ἐπέων τοῦ Ὅμηρου ἂν πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδου, ἐξήγγελλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ
5 τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπειτα ταῦτα γραμμάτων διδά-

factum, ut quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit usus disticho:

Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quae sunt,

mens habet in primis caecos humana recessus.

Thestorides igitur ex Phocaea Chium concessit: ubi erecto ludo, carmina illa pro suis evulgans, egregiam simul laudem sibi paravit et fructum. Porro Homerus iterum pristino more vivere pergebat apud Phocaeenses, e poësi victum habens. (17.) Tempore deinde non multo, viri aliquot e Chio mercatores Phocaeam veniunt; et audientes Homeri carmina quae antea saepius in Chio a Thestoride audierant, indicabant in Chio haec ipsa a quodam

σκαλος, κάρτα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κα-
 τενόησεν ὅτι Θεστορίδης αὖ εἶη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπού-
 δαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβάς δὲ ἐπὶ τῷ
 λιμένα, εἰς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον
 πλέον, εἰς δὲ τὴν Ἐρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλου παρσκευά- 10
 ζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε πῶ Ὅμηρος δὲ Ἐρυθραίης
 τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηζε παρὰ τῶν
 ναυτέων δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, πολλὰ τε καὶ προσ-
 αγωγὰ λέγων οἷς σφίεας ἐμέλλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε
 δέξασθαι αὐτὸν καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. 15
 ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη καὶ
 ἐπεὶ ἔξετο, λέγει τὰ ἔπια τὰδε·

Κλυῖθι Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
 εὐρυχόρου μεδέων ἡδὲ ξανθοῦ Ἑλικῶνος.

Iudimagistro pro suis cum magno fructu ostentari.
 Homerus intelligens continuo Thestoridem esse, toto
 studio properabat in Chium transmittere. Et quum
 portum adiisset, neque offendisset navem quae illuc
 traiceret, essent autem qui ob ligna in Erythraeam
 solvere pararent, belle convenire videbatur, si per
 Erythraeam iter faceret. Accedens igitur nautas, ora-
 vit ut comitem se navigationi acciperent, multis
 blandisque usus verbis, quibus quod desideraret per-
 suaderet. Nautae admittentes hominis preces, iusse-
 runt navem eum conscendere. Quo impetrato Ho-
 merus considens in navi, his versibus nautis bene
 precatur,

*Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis:*

- 20 Δὸς δ' οὔρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ἰδέσθαι
ναῦταις, οἱ τῆς πομπῆς ἢ ἀρχοὶ ἔασι.
δὸς δ' εἰς ὑπέρβαιαν ὑψικρήμνοιο Μίμαντος
αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
Φῶτά τε τισαίμην, ὅς ἐμὸν νόον ἠπεροπέυσας,
25 ἀδύσατο Ζῆνα ξένιον ξινήν τε τραπέζην.
Ἐπὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες εἰς τὴν Ἑρυθραίην, τότε 18
Ὅμηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποίησατο· τῇ δὲ
ὑστεραίῃ ἔχρηζε τῶν ναυτῶν τινὰ ἡγήσασθαι αὐτῷ εἰς
τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἓνα αὐτῶν. πορευόμενος
5 δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἑρυθραίης, τραχυῆς καὶ
ὀρεινῆς εἰούσης, φέγγεται τὰδε τὰ ἔπεια·
Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότειρα μελιφρόνος ὄλβου,
ὥς ἄρα δὴ τοῖς μὲν Φωτῶν εὐοχθὸς ἐτύχθης,

da precor his nautis reditum, ventosque secun-
dos,

qui mihi sunt comites placidi, navisque magistri:
at mihi da misero sacram contingere terram,
aërius qua parte Mimas ad sidera surgit,
inde hominis iusti me fac succedere tectis,
ulciscique virum qui me improbitate fefellit,
laesit et hospitii sacra iura Iovemque benignum.

(18.) Ubi autem secundo vento Erythraeam appulis-
sent, Homerus in navi diversatus est: postero autem
die rogavit, ut nautarum aliquis ad urbem eum du-
ceret. Illi unum e suis simul miserunt. Quumque
iam pergendo ad Erythraeam appropinquasset, quæ
est aspera atque montosa, in hæc prorupit carmina:

O sacra multorum largitrix terra bonorum,
quam tu plana aliis et parte æqualis ab omni;

τοῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεῖ οἷς ἐχολάβης.
 Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν πόλιν τῶν Ἐρυθραίων ἐπηράτησε 10
 περὶ τοῦ ἐς τὴν Χίον πλοῦ· καί τινος προσελθόντος αὐ-
 τῷ τῶν ἐωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου,
 ἐχρηζεν αὐτοῦ συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως αὖν εἰς
 19 τὴν Χίον διαβαίη. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν
 ἀπόστολον, ἄγει δὲ αὐτὸν ἐνθα τῶν αἰλιέων τὰ πλοῖα
 ὁρμίζεται. καὶ πως ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν
 ἐς τὴν Χίον, ὧν ἐδέετο προσελθῶν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀνα-
 λαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, 5
 αἰήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τὰδε τὰ ἔπεια·
 Ναῦται ποντοπόροι, στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
 πτωκάσιν αἰδυῖνσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
 αἰδεῖσθε ξενίῳ Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.

aspera contra aliis, in quos converteris iram.
 Ingressus deinde Erythraeorum urbem, percontatur de navigatione versus Chium. Et quum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocaea viderat, ab hoc contendit ut secum dispiceret sicubi navis esset qua in Chium transmitteret. (19.) Et quum in portu nullum esset traiecticiū navigium, ille Homerum ad eum locum ducit, ubi piscatoriae naviculae stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam in Chium traiecturos. Hos adiciens ille qui ducebat eum, precatus est ut Homerum acciperent. Verum illi nulla ratione eius habita solverunt. Homerus autem haec cecinit carmina:

*Infidi nautae, gens diris tristior ipsis,
 saeva quibus veluti mergis dant aequora victum,
 acriter a vobis Iovis hospitis ara colatur.*

- 10 δεινὴ γὰρ μέτ' ὅπῃς ξυνίου Διὸς, ὅς κ' αἰλίσσεται.
 Ἀναχθεῖσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομέ-
 νου, παλινδρομῆσαι, καὶ εἰς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν
 ἀνηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καλῆμενον ἐπὶ
 τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας
 15 ἔλεξε τάδε· „Τμᾶς, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ ἀνέμος ἀντίος
 „γεγόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς
 „ὑμῶν ἔσται.“ οἱ δ' αἰλιεῖς, ἐν μεταμελίᾳ γεγόμενοι ὅτι
 οὐ πρότερον εἰδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνου-
 σιν ἢν ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως
 20 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἴσχουσιν ἐπ' αἰκτῆς.
 Οἱ μὲν δὴ αἰλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτρέψθησαν· ὁ δὲ Ὅμη- 20
 ρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέ-
 ραν πορεύμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χω-

*Tristis enim vultus Iovis est, poenaeque paratae,
 his quibus hospitii non est pia tessera curae.*

At vero in altum iam provectis contigit, ut adverso vento rapti, eodem unde solverant recurrerent, ubi etiamdum Homerum in litoris crepidine considentem offenderunt; qui cognito navis recursu, hunc in modum eos alloquitur: *Vos, o peregrini, ventus adversus excepit; sed me nunc quoque admittite, et secunda vobis navigatio erit.* Piscatores autem, poenitentia ducti quod prius hominem non receperant, testatique se non relicturos eum si velit simul navigare, iubent navem conscendere. Recepto Homero vela faciunt, et iter peragunt. (20.) Quibus ad sua opera digressis, Homerus in litore ea nocte mansit. Ubi diluxit, itineri se accingens oberransque, ad eum locum pervenit qui ap-

ρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. πάνταῦθα αὐτῷ ἀναπαυομένων
τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετεξ- 5
έτεροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος
φθέγγεται τὰ ἔπεα τὰδε·

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴσῃν

Ἰδῆς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοέσσης,

ἐνθα σίδηρος Ἄρης ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν

ἔσσεται, εὖτ' ἂν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι. 10

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι
παρεσκευάζοντο πρὸς τῇ Ἰδῇ, καὶ γίνεται αὐτέθι σί- 21
δηρος. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ
Φωνήν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ
κύνας, ἀνέκραγεν. ὁ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς Φω-
νῆς, ἣν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἰγὰς, ἐπέ-
δραμειν ὀτραλέως, τὰς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπε- 5
σάβησεν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐν θωύ-

pellatur Pinus: illicque quiescenti per noctem pini
fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον
appellant. Homerus autem hos cecinit versus:

*Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
quam fovet umbrosis felix in collibus Ida:*

*hinc ferrum veniet Martis validaequae secures,
his ubi consistet campis Cebrenia pubes.*

Eo enim tempore Cymaei Cebrenia ad Idam montem
aedificare parabant, unde ferrum effoditur. (21.)
Ceterum illinc abiens Homerus, vocem caprarum ibi-
dem pascentium sequutus, in canes incidit; qui quum
adlatrarent, vociferabatur. Quod audiens Glaucus,
id enim erat caprario nomen, accurrit festinanter,
revocatosque canes, ab Homero excussit. Atque ubi

754, 27.

ματι ἦν, ὅκως τυφλὸς ἂν, μόνος ἀπίκοιτο ἐς τοιοῦτους
 χώρους, καὶ ὅ τι θέλων προσελθὼν τε μιν ἰστόρειεν
 ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπίκοιτο ἐς τόπους ἀοική-
 10 τούς καὶ ἀστιβέα χωρία, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. Ὁ
 δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πάθην καταλε-
 γόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς εἴκεν, οὐδ'
 ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν
 ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δειπνον παρα-
 15 σκευάζει, καὶ παραθεῖς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.
 Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων, καὶ ὑλακτούντων δειπνοῦν- 22
 τα, κατὰπερ εἰώδεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμη-
 ρος τὰ ἔπεα τάδε·

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ Φρεσὶ θήσω·
 5 πρῶτον μὲν κυσὶ δειπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι

diu admiratus fuisset, quod nimirum caecus existens
 solus eo locorum pervenisset et quid vellet, tan-
 dem accedens rogabat quisnam esset quibusque mo-
 dis ad inhabitata illa et non calcata loca divertis-
 set, et cuius rei indigens. Homerus, omnem suam
 calamitatem commemorans, ad commiserationem
 Glaucum pertraxit: siquidem homo erat, ut appa-
 ret, cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum
 deduxit tugurium, incensoque igne coenam instru-
 5 xit: qua apposita iussit coenare hospitem. (22.)
 At vero quum canes a cibo abstinentes non cessa-
 rent suo more coenitantem adlatrare, Homerus
 Glaucum his versibus alloquitur:

*Glauce, precor, paucis me audi, pareque monenti:
 prae foribus stabuli canibus sua fercula primum
 Herod. T. IV. P. I.*

δοῦναι· ὥς γὰρ ἄμεινον. ὃ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ εἰς ἔρκεα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἤσθη τῇ παραινήσει, καὶ
ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων
εἰσιτῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὀμήρου τὴν τε πλάην τὴν ¹⁰
ἐαυτοῦ καὶ τὰς πόλεις αἷς ἐσαπίκοιτο, ἑκπληκτος ἦν
ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ᾠρῃ κοῖτου ἦν,
23 ἀνεπαύετο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διανοήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς
τὸν δεσπότην πορευθῆναι, σημανέων τὰ περὶ Ὀμήρου.
ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἴγας, τὸν Ὀμη-
ρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τα-
χείων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ εἰς Βολισσόν, ἔστι δὲ ⁵
πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγενόμενος τῷ δε-
σπότη, ἀπηγγέτο ὑπὲρ Ὀμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,
περὶ τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξις, ἐν θωύματι ποιούμενος·

*fac tradas: nam sic melius: custodibus illis,
nec fera nec fures venient ad septa dolosi.*

Haec audiens Glaucus, laetatus est admonitione illa,
habuitque hominem in admiratione. Coenati autem,
ultro citroque habitis sermonibus oblectabantur.
Nam quum Homerus errorem suum, civitatesque
quas adiisset, commemoraret, Glaucus haec audiens
stupebat: et tunc quidem, quia cubandi tempus erat,
quieti se dabat. (23.) Postero die Glaucus cogita-
vit ad herum suum proficisci, ad haec de Homero
indicanda. Proinde commissis conservo capris pa-
scendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens
se quam festinantissime iturum. Descendens autem
ad Bolissum, erat vicinum huic loco, herumque
suum adiens, narravit de Homero, quemadmodum

ἠρώτεε τε ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀλίγα μὲν
 10 προσίετο τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαῦκου ὡς
 ἄφρονος ἔοντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέ-
 Φοντος. ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦ- 24
 κος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρή-
 ξειν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν
 αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διὰ λό-
 5 γων δὲ ἰὼν τῷ Ὀμήρῳ ὁ Χῖος, εὐρίσκει ἔοντα δεξιὸν
 καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἐπειδὴ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν
 παιδιῶν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖ-
 δες ἐν ἡλικίᾳ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθῃσι παιδεύειν.
 ὁ δὲ ἔπρῃσσε ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατρα-
 10 χομυομαχίαν, καὶ Ἐπικιχλίδας, καὶ ἄλλα πάντα

res se habebat; deque eius adventu, quem pro mi-
 raculo duceret: demum rogat quid facere in eo con-
 veniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, coepit
 cum Glaucō ut stupido expostulare, qui quoslibet
 mutilos reciperet aleretque; tamen praecepit ut
 hospitem ad se perduceret. (24.) Glaucus vero ad
 Homerum reversus narravit, iussitque sequi se in
 urbem: fore enim haec ei ad felicem fortunae suc-
 cessum. Quibus non gravatim assentiens Homerus,
 caprarium sequitur. Hic Chius colloquutus cum Ho-
 mero reperit hominem esse politum et multorum
 peritum, coepitque suadere ei ut apud se commo-
 raretur, liberorumque quos habebat adolescentes,
 formandorum curam susciperet. Ille accepta condi-
 tione, pueros sibi creditos erudit. Interim Cercop-
 as, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, et alia

ὅσα παίγνιά ἐστιν Ὀμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἦδη ἐγένετο ἐν τῇ ποίησει. Καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παρόντα, ὥχρετο ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου.

15

- 25 Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεύσασθαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκητο εἰς τὴν πόλιν· καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπαια καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκεεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θωύμασταὶ αὐτοῦ καθειστήκεισαν. συλλεξάμενος δὲ βίον ἱκανόν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρις δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἀγαμος ἐτελεύτησε, τῇ
26 δὲ συνώκησεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ παίησι, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλ-

omnia quaecunque iuvenilia ludicra Homeri extant, apud Chium illum condidit in Bolisso; ita ut ex poësi coeperit per urbem inclarescere. Iam vero Thestorides, ut primum intellexit Homerum adesse, navigans e Chio fugam capessebat.

(25.) Deinde progressu temporis impetrata ab Chio Chium visendi copia, urbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna dexteritate Chiis facere videretur, etiam multos sibi admiratores conciliavit. Hinc igitur victu parans copiosum, uxorem duxit, e qua duas suscepit filias, quarum una decessit innupta, alteram viro Chio elocavit. (26.) Enimvero hic poësin excolens, gratiam reddidit, quam habuit; et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, ut qui labo-

μοὺς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσήμεν ἐκτενῶς, τοῦνομα αὐτοῦ ἐναρ-
 5 μώσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσεύς τε ἑταῖρον Φᾶς εἶναι
 ποίησας, Ὀδυσσεύς, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπι-
 τρέψαι τὸν οἶκον, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιο-
 τάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποίησεως τιμῶν αὐ-
 τὸν, τὴν Ἀθηναίαν, ὁπότε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ
 10 Μέντορι εἰκυῖαν ποιεῖ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ, τῷ
 ἑαυτοῦ διδασκάλῳ, τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ
 Ὀδυσσεΐ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεισι·

Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε

Φημίῳ, ὅς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας αἰδῶν.

15 καὶ πάλιν·

Αὐτὰρ ὁ Φορμίζων ἀνιβάλλετο καλὸν αἰδεῖν.

rantem ex oculis impense curavisset in Ithaca, eius nomine poësi suae inserto, quem Ulysses dicit esse socium: cuius fidei Ulysses, Troiam navigans, domum familiamque crediderit, tanquam Ithacensium praestantissimo atque acquissimo. Saepe etiam aliis poëmatis locis eundem laudibus vehit, siquidem Minervam quoties in sermonem cum aliquo venit, Mentori tradit assimilatam. Ad haec Phemio praecceptoris suo gratiam eruditionis simul et nutricationis in Odyssea retulit, praecipue in his versibus:

*Phemius at cunctis praestantior arte canendi
 insignem citharam, dederat quam praeco, te-
 nebat.*

Et rursum:

*Fundere et hanc pulsans modulamina dulcia
 coepit.*

Μέμνηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μετ' αὐτὸν ἐκπερίπλευσεν, καὶ εἶδε πόλιας τε πολλὰς καὶ χώρας, ὃ ὄνομα ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπαισι τοῖσδε·

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι

20

υἱός, ἀτὰρ Ταφίοισι Φιληρέμοισιν ἀνάσσω.

Ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς εἰδὲξάτο αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον, ἐν τοῖς ἔπαισι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε·

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, Φέρων σάκος ἥντε πύργον,

25

χάλκεον, ἑπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων,

σκυτοτόμων ὅχ' ἀριστος, Ἴλῃ ἐνὶ οἰκίᾳ ναίων.

27 Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκιμεῖ Ὀμηρος περὶ τὴν Ἰωνίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἥδη περὶ αὐτοῦ λόγος ἀναφέρεται. καὶ οἰκίων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκίων περὶ τὴν ποιήσιν, ἀπικεομένων πολλῶν, συνεβού-

Meminit et Naucleri, in cuius comitatu circumnavigans, urbes locaque plurima perlustravit. Huic nomen erat Mentae; cuius meminit his versibus:

Anchialo Mentis forti genitore creatus,

imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, qui venientem ad sutrinam apud Novum murum hospitio excepisset. Hunc enim Iliadi infersit his versibus:

Comminuit accessit clypeo septempace tutus

Ajax: huic clypeum turris fabricarat ad instar urbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.

(27.) A poësi vero hac inclarescit Homerus circa Ioniam; iam et ipsam usque Graeciam de eodem sermo perferebatur. Et quum habitaret in Chio, multis visitatum venientibus, eruditionis existimatione

5 λαιον οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικέ-
σθαι· ὁ δὲ προσδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπέθυ-
μι ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος 28
πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἰεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ
ταῖς Ἀθήναις οὐ, ἐμποκεῖ ἐς τὴν πόλιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα
τὴν μεγάλην, Ἐρεχθεῖα μεγαλύνων ἐν Νεῶν καταλό-
5 γῳ, τὰ ἔπια ταῦτα·

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζεῖδωρος ἄρουρα.
καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὡς πάντων εἴη
ἄριστος τάξαι περὶ στρατὸν καὶ ἵππους, ἐν τοῖσδε
10 τοῖς ἔπιοις εἶπε·

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετῆω Μενεσθεύς·
τῷ δ' οὐκ οἷα τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
κοσμήσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

augescens, inciderunt qui suaderent ut in Graeciam
se transferret. Quod consilium admittens, impense
cupiebat illuc demigrare. (28.) Commodumque in-
telligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum,
Athenas non item, poësi suae inserit, in maiori
quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magni-
fice laudibus vehit, in navium catalogo:

*Ortum ab Erechtheo populum: nutriverat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta creatat.*

Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in
exercitu tam pedestri quam equestri ordinando pe-
ritissimum, idque his carminibus:

*Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus
maximus: huic nemo poterat certare regendis,
aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta lo-
candis*

agmina militibus.

Αἶαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίους ἐν Νεῶν
καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε·

15

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγειν δυοκαίδεκα νῆας,
στήσει δ' ἄγων ἢ Ἀθηναίων ἴσταντο Φάλαγγες.

εἰς δὲ τὴν Ὀδυσσεΐν τάδε ἐποίησεν, ὡς Ἀθηναῖ εἰς λό-
γους ἐλθούσα τῷ Ὀδυσσεῖ εἰς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπεί-
κετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῶ μάλιστα·

20

Ἴκετο δ' εἰς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους εἰς Ἀθήνας,
δύνη δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.

- 29 Ἐμποήσας δὲ εἰς τὴν ποιήσιν ταῦτα, καὶ παρασκευα-
σάμενος, εἰς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιῆσθαι τὸν πλοῦν,
προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκέϊσε τὸν τότε και-
ρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια. καὶ τις τῶν Σαμίων
ιδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπυγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμε· 5

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Athe-
niensibus in navium nomenclatore annumeravit, sic
scribens:

*Bis sex e Salamine rates Telamonius Aiax
egit, et adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naves.*

Postremo in Odyssea Minervam, postquam cum
Ulysse in colloquium venerit, ad Atheniensium ur-
bem, quam praecipue colebat, concessisse fingit:

*Ad Marathona dehinc et magnas venit Athenas,
tectaque Erechthei subiit.*

(29.) His ubi complevit suam poësin, et apta om-
nia composuit, animo in Graeciam traiciendi, Sa-
mum appulit: contigitque forte ut eodem tempore
Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam
agnito Homero, utpote quem iam ante in Chio vi-

νος ἐν Χίῳ, ἐλθὼν εἰς τοὺς Φράτορας διηγήσατο, ἐν
ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιούμενος αὐτόν. οἱ δὲ Φράτορας ἐκέ-
λευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὀμήρῳ, ἔλεξεν·
,,ὦ ξένε, Ἀπατούρεια ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί
10 ,,σε οἱ Φράτορες οἱ ἡμέτεροι συναρτάσονται.“ ὁ δὲ Ὀμη-
ρος ἔφη ταῦτα ποιήσειν, καὶ ἦν μετὰ τοῦ καλέσαν-
τος. Πορευόμενος δὲ ἐγχαίρῃσιν γυναιξὶ Κουροτρό- 30
φῳ θύουσας ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτόν,
δυσχεράνασα τῇ οἴῃ· ,,Ἄνερ, ἀπὸ τῶν ἱερῶν.“ ὁ δὲ
Ὀμηρος εἰς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν
5 ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ Φθεγξάμενος, καὶ τίνι θεῶν ἱερὰ
θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρό-
φῳ θύουσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τάδε τὰ ἔπει·
Κλυθὶ μοι εὐχομένῳ, Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα

disset, tribules suos adiens, indicavit eius adven-
tum cum multa hominis celebratione. Tribules vero
iubebant adduci eum. Conveniens igitur Homerum
Samius, *Quandoquidem*, inquit, *hospes*, *Apatu-*
reriorum festum agit civitas, invitant te nostri
tribules ad idem festum concelebrandum. Home-
rus adfuturum se affirmans, comitatur invitantem.
(30.) Illuc pergens, in mulieres impegit quae Curo-
tropho sacra in trivio faciebant. Sacrifica occurrentis
aspectu indignata, exclamat, *Vir*, inquit, *faces-*
sas a sacris! Homerus dictum illud in animo volvens,
rogabat quisnam esset qui loqueretur, et cui deo
sacrificaretur. Dux eius indicavit mulierem esse,
quae Curotropho sacrificaret. Quod audiens Home-
rus, haec carmina protulit:

Dive, preces audito meas, mulierque face ista

τήνδε νέων μὲν ἀνήσασθαι Φιλότητα καὶ εὐνήν·
 ἢ δ' ἐπιτερπέσθω πολιορκητάφοισι γέρουσιν,
 ὧν ὥρῃ μὲν ἀπάμβλυνται, θυμὸς δὲ μειοῖναι.

10

31 Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Φρήτρην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ
 ἐδαίνυντο ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔστη, οἱ μὲν λέγουσι, καιομέ-
 νου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δὲ Φασὶ τότε ἐκκαῦσαι
 σφᾶς, ἐπειδὴ Ὅμηρος τὰ ἔπεα εἶπεν·

Ἄνδρες μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόλῃος 5
 ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·
 χρήματα δ' οἶκον ἀέξει· ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες
 ἥμενοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὀραῖσθαι.

Λιθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ιδέσθαι.

εἰσελθὼν δὲ, καὶ κατακλιθεὶς ἐδαίνυντο μετὰ τῶν Φρα- 10
 τῶραν· καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θωύματι εἶχον· καὶ

*aversata torum iuvenili aetate vigentum,
 canorum veterumque senum capiatur amore,
 est aetas effoeta quibus, sed prompta voluntas.*

(31.) Uhi vero ad tribulium collegium accessit Ho-
 merus, iamque in limine conclavis, in quo epula-
 bantur, constitit, aliqui narrant iam tum illic ar-
 dente igne poëtam cecinisse, alii postea eos accen-
 disse, quam carmina ista cecinisset:

*Ut patris, nati, sic turres sunt decus urbis;
 sic et equi campum decorant, sic aequora naves;
 sic et opes ornant aedes; praesentia regum
 augusto in solio decorat fora lata sedentum:
 at lucente domus multo est augustior igne.*

Ingressus autem et accumbens, cum tribulibus epulo
 fruens, in magno honore admirationeque est habi-

τῆτε μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐποίησατο Ὅμηρος. Τῇ δὲ 32
 εἰσαύριον ἀποπορευόμενον ἰδόντες κεραμέες τινές, κάμι-
 νον ἐγκαίοντες κεράμου λεπτοῦ, προσεκαλέσαντο αὐτὸν,
 πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν αἰῶσαι,
 5 Φάμενοι δώσειν αὐτῷ τοῦ κεράμου, καὶ ὅτι ἂν ἄλλο
 ἔχωσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος αἰεῖδι αὐτοῖς τὰ ἔπια τάδε, ἃ
 καλεῖται Κάμινος·

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, αἰῶσαι, ὦ κεραμίης.

Δευρ' αὖγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπείρεχε χεῖρα καμίνου.

10 εὐδὲ μελανθίειν κότυλοι, καὶ πάντα μαλ' ἱρά·
 Φρυχθῆναί τε καλῶς καὶ τιμῆς ὦνον ἀρέσθαι,
 πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυαῖς,
 πολλὰ δὲ κερδῆναι· ἡμῖν δὲ δὴ ὥς σφι νοῆσαι.
 Ἦν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδε' ἄρρησθε,

tus, ibidemque ea nocte cubile sibi paravit. (32.)
 Crastino die conspicantes eum abeuntem figuli qui-
 dam in furno tenuiorem tegulam coquentes, quum
 intellexissent hominem esse eruditum, ad se vocan-
 tes iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum
 quidquid aliud haberent, se illi daturus. Homerus
 haec illis cecinit carmina quae vocantur Caminus,
 id est fornax.

Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus.

*Huc ades o Pallas, dextraque foveto caminum,
 pulchre ut durescant calices, et mollia cuncta
 siccenturque probe, et figulis lucra magna re-*
portent,

*vendita perque forum multa, et per compita,
 multa.*

Sic illis quaestus crescat, prudentia nobis.

At, si deposito iuvat irridere pudore,

συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνω δηλητῆρας, 15
 Σύντριβ' ὁμῶς, Σμάραγον τε, καὶ Ἄσβετον, ἥδ' ὕ'
 Ἄβακτον,

Ὡμόδαμόν θ', ὃς τῇδε τέχῃ κακὰ πολλὰ πορίζει.
 Πέρθε πύρ' αἵθουσας καὶ δώματα, σὺν δὲ κάμινος
 πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κωκυσάντων. 20
 Ὡς γνάθος ἱππείῃ βρύκει, βρύκοι δὲ κάμινος,
 πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμῆϊα λεπτὰ ποιοῦσα.
 Δεῦρο καὶ Ἡελίου θυγάτηρ πολυφάρμακε Κίρκη,
 ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτοὺς τε καὶ
 ἔργα. 25

Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους·
 οἳ δ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἳ τ' ἀπόλοντο·

*huc precor ut pestes veniant quaecunque per or-
 bem*

*grassantur, fundant et in hunc mala cuncta
 caminum.*

*Irruat huc Smaragus, gravis Asbetus, et quoque
 Abactus:*

*contere tu Pallas flammamque et vasa camini,
 ille licet rapido multum nunc ferveat aestu:
 insuper Omodamus feriatque et damna det arti.
 Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,
 ut fragor immensus fiat, figulique tremiscant:
 non secus ac malae crepitu clauduntur equinae,
 sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,
 inque lutum redeant calices et vasa minuta.
 Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,
 inque ipsos et opus tua noxia sparge venena.
 Huc ducat longo Centauros agmine Chiron,
 quique manu Herculeae cecidere superque fuerunt:*

τύπτοιεν τὰδ' ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κάμινον
αὐτοὶ δ' οἰμῶζοντες ὀρώατο ἔργα ποτηρά.

- 30 Γηθήσω δ' ὀρώων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην
ὅς δέ χ' ὑπερκύψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίσταντ' αἷσιμα ῥέζειν.

Παραχειμαζὼν δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νουμηνίαις 33
προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας,
ἐλαμβάνε τι, αἰδῶν τὰ ἔπια τὰδε ἃ καλεῖται Εἰρε-
σιώνη, ὠδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ συμπαραῆσαν αἰὶ τῶν παί-
5 δων τινὲς τῶν ἐγχωρίων·

Δῶμα προσετραπόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
ὅς μίγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεὶ.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλοῦτος γὰρ ἴσσισι
πολλὰς, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνῃ τεβαλῦια,

*illi contundant opus omne, ipsumque caminum
in nihilum penitus redigant. Figuli ista videntes
ploreant, et lacrymis spectent ingentia damna:
improbitalis ego spectabo haec praemia laetus.*

*Denique qui pronus fornacem respicit, illi
flamma vorax faciem circa penitusque perurat.
Sic scelus agnoscent omnes, atque inde cavebunt.*

(33.) At vero in Samo hybernans, calendis beati-
orum aedes adiens aliquid accipiebat, canens haec
carmina, quae Eiresiōne, hoc est, ramalia, vocantur:
ducente eum semper et comitante aliquot puerorum
indigenarum choro:

*Venimus ad magnas aedes civemque potentem,
cuius divitiis resonat domus atque redundat.
Vos aditum praebete fores: feliciter intrent
divitiae, et requies hilaris, Charitesque se-
quantur:*

εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἄγγεια, μιστὰ μὲν εἶη, 10
 κυρβαίη δ' αἰεὶ κατὰ καρδόπου ἐρποι μάζα.
 Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ διφράδα βήσεται ὕμμεν·
 ἡμίονοι δ' ἄξουσιν κραταίποδες ἐς τόδε δῶμα·
 αὐτὴ δ' ἰστὸν ὑφαίνει ἐπ' ἡλέκτρῳ βεβαυῖα.
 Νεῦμαί σοι, νεῦμαι, ἐνιαύσιος, ὥστε χελιδών. 15
 Ἔσθῃκ' ἐν προθύροις —

καὶ,

Εἰ μὲν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ, οὐχ ἐστήξομεν,
 οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἤλθομεν.

Ἦδeto δὲ τάδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν 20
 παίδων, ὅτε ἀγείροιεν ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος.

34 Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπιχείρησε πλεῖν Ὅμηρος
 εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετὰ τῶν

*vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
 sintque laboratae Cereris repleta canistra.*

*Excelso curru nurus hic portetur, et ipsam
 veloci cursu revehant ad limina muli.*

*Haec premat electrum pedibus, telasque laboret.
 Ast ego vos repetam, repetam, mihi crede, quot-
 annis,*

*non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
 Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
 seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas.*

Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.

Atque haec carmina postea in Samo diu a pueris
 decantabantur, quoties in Apollinis festo stipem col-
 ligebant.

(34.) Ineunte deinde vere moliebatur Homerus
 e Samo Athenas navigare: solvensque una cum non-

ἐγχαρίων, ἀπηνέχθη εἰς τὴν Ἴον καὶ ἀρμίσθησεν οὐ
κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὀμήρῳ
5 κατὰ πολὺ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν ἐκβὰς δὲ ἐκ
τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνατῶς
ἔχων. πλείους δὲ ἡμέρας ὀρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλοίην,
καταβαίνοντες αἰεὶ τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχό-
λαζον παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, καὶ ἐν θωύματι εἶχον αὐτὸν,
ἀκούοντες αὐτοῦ. Τῶν δὲ ναυτῶν, καὶ τῶν ἐκ τῆς 35
πόλιος τινῶν ἡμέων παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, κατέπλωσαν
παῖδες αἰλιῆς τὸν τόπον, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκα-
τίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον. „Ἄγετε, ὦ ξέ-
5 „νοι, ἐπακούσατε ἡμέων, ἃν ἄρα δύνησθε διαγνῶναι
„ἄσ' ἃν ὑμῖν εἴπωμεν.“ καὶ τις τῶν παρεόντων ἐκέ-
λευε λέγειν. οἱ δὲ εἶπαν. „Ἡμεῖς ἄσσα εἴλομεν, κα-
„τελίπομεν· ἃ δὲ μὴ εἴλομεν, φέρομεν.“ οἱ δὲ Φασι-
μέτρῳ εἰπεῖν αὐτούς·

nullis incolarum, ad Ion appulit; ubi stationem non
in urbe, sed in litore habebant. Hic contigit Hom-
erum graviter aegrotare: egressus igitur e navi,
in crepidine litoris iacebat invalidus. Quumque diu-
tius illic ob navigandi difficultatem remorarentur,
subinde quidam descendentes ex urbe Homero vaca-
bant, eumque audientes, reverenter observabant.
(35.) Iam vero nautis et aliquot e civitate illic apud
Homerum consistentibus, forte pueri piscatores eo
appulerunt: qui e navicula egressi, haec illis verba
fecerunt: *Agite hospites, audite nos, numquid ea*
quae vobis proponemus explicabitis? Ibi e praesen-
tibus quidam iubebat proloqui. Illi, *Nos*, inquit,
quaecumque cepimus, reliquimus: quae vero non
cepimus, nobiscum portamus. Quidam aiunt metro:

Ἄσπ' ἔλομεν, λυπόμισθα· ἀ δ' οὐχ ἔλομεν, φε- 10
ρόμισθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παρόντων γινῶναι τὰ ρηθέντα, δεη-
γῆσαντο οἱ παῖδες, ὅτι αἰλιεύοντες οὐδὲν ἐδύναντο εἰλεῖν·
καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο. καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον
τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδύναντο, εἰς οἴκους 15
ἀπιφέροντο. ὁ δὲ Ὀμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλεξε τὰ
ἔπεια τὰδε·

Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε,
οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.

36 Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὀμηρον τελευ-
τῆσαι ἐν Ἰω, οὐ παρὰ τὸ μὴ γινῶναι τὸ παρὰ τῶν παί-
δων ρηθὲν, ὡς οἰονταί τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίᾳ. Τελευ-
τήσας δὲ ἐν τῇ Ἰω, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπὸ τε
τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολιήτων ὅσοι ἐν διαλογῇ 5

*Non capta auferimus; quae capta, relinquimus
illa.*

Et quum nemo ex praesentibus interpretari dicta
posset, pueri explicabant: significantes nimirum, se,
quum piscium nihil capere possent, desidentes in
siccio, pediculos venari tentavisse; et horum quotquot
cepissent reliquisse; quos autem nequiverunt, do-
mos retulisse. Quae audiens Homerus, haec dixit
carmina:

*Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,
nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.*

(36.) Ex hac autem infirmitate extremum diem clau-
sit Homerus in Io, non, ut arbitrantur aliqui, ae-
nigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus
vero in Io Homerus, a comitibus suis atque civibus
qui in colloquio cum eo fuerant, in litore ibidem

ἐγγένητο αὐτῷ. καὶ τὸ ἐλεγείων τόδε ἐπέγραψαι Ἰή-
ται ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, ὡς ἤδη ἢ τε ποιήσις ἐξεπε-
πτάκει, καὶ ἐθαυμάζετο ὑπὸ πάντων οὐδὲ Ὀμήρου
ἐστίν·

- 10 Ἐνθάδ' ἐπὶ τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖαν καλύψεν,
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὀμηρον.
Ἵτι δὲ ἦν Αἰολεὺς Ὀμηρος, καὶ οὔτε Ἴων, οὔτε Δω- 37
ριεὺς, τοῖς τε εἰρημένοις δεδήλωταί μοι, καὶ δὴ καὶ
τοῖσδε τεκμαίρεσθαι παρέχει· ἄνδρα ποιητὴν τηλικού-
τον εἰκὸς ἐστὶ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
5 ποιοῦντα εἰς τὴν ποίησιν, ἥτοι τὰ κάλλιστα ἐξευρόντα
ποιεῖν, ἢ τὰ ἐωυτοῦ, πάτρια ἑόντα. ἥδη τοίνυν τὸ ἐν-
θένδ' αὐτοὶ τῶν ἐπέων ἀκούοντες κρινεῖτε. ἱεροποιήν γάρ

sepultus est. Cuius sepulcro multo post tempore Ie-
tae, ubi poësis eius iam publicata ab omnibus cele-
brabatur, huiusmodi inciderunt carmen elegiacum;
neque est Homeri:

*Condit humus caput haec sacrum, qui versibus
arma*

fortia divinis heroum ornavit, Homerum.

(37.) Porro quod Aeolensis fuerit Homerus, et non
Ion, neque Doriensis, partim e iam dictis perspi-
cium esse poterit, partim etiam his coniecturis de-
prehenditur. Siquidem poëtam tantum, qui aliqua
ex hominum moribus in suam poësin transferre stu-
duerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut
suos, quos patrios habebat, commemorasse. Iam vero
ipsi carmina eius audientes, indidem pronunciabitis;
nam sacrificii ritum probatissimum retulit aut ipse

Herod. T. IV. P. I.

Y

ἡ τὴν κρατίστην ἐξευρὼν ἐποίησεν, ἡ τὴν ἐαυτοῦ πατρίδι
προσέκουσαν. λέγει γὰρ ὧδε·

Αὐ' ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, 10
μηρούς τ' ἐξέταμον, κατὰ τε κνίσσῃ ἐκάλυσαν,
δίπτυχα ποίησαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὤμοθέτησαν.

Ἐν τούτοις ὑπὲρ ὀσφύος οὐδὲν εἴρηται, ἥ ἐς τὰ ἱερὰ
χρέονται· μονώτατον γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὸ Αἰολικὸν
ἔθνος οὐ καίει ὀσφύν. δηλοῖ δὲ καὶ ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν 15
ὅτι Αἰολεὺς ὦν, τοῖς νόμοις τοῖς τούτων ἐχρῆτο.

Καίῃ δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρον, ἐπὶ δ' αἰθοπα οἶνον
λεῖβε· νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσίν.
Αἰολεῖς γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν

eundem excogitavit, aut quod cum patriis institutis
conveniret. Sic enim inquit:

*Protractas iugulant pecudes, et tergora costis
deripiunt, femorumque toros et crura recidunt,
in partesque secant geminas: tum pingua nidor
viscera nube tegit densa.*

In his versibus de iliis nulla mentio, quibus in sa-
crificiis tamen utebantur ceteri, praeter unam Aeoli-
cam gentem, quae ilia non concremabat. Indicat
praeterea his quoque versibus, quod Aeolensis exi-
stens, suae gentis ritibus usus sit:

— *Tum segmina carniū
ipse focus multo crepitantibus admovent igni
cruda senex, et vina super nigrantia fundit:
quem verubus quinis iuvenes onerata tenentes
brachia circumstant.*

Aeolenses enim soli intestina quinque verubus fixa

20 ὁπτῶσιν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. καὶ γὰρ
ὀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε, πέμπε.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῆς γενέσιος καὶ τελευτῆς καὶ βίου 38
δεδήλωται μοι. Περὶ δὲ ἡλικίης τῆς Ὀμήρου, ἐκ τῶνδ'
ἂν τις ἐπισκεπτόμενος, ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς λογίζοιτο.
ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ
5 Μενέλαος ἤγειραν, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα
Λέσβος ὠκίσθη κατὰ πόλεις, πρότερον εὐῶσα ἄπολις.
μετὰ δὲ Λέσβον οἰκισθεῖσαν ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι Κύ-
μη ἢ Αἰολιῶτις καὶ Φρικῶτις καλεομένη ὠκίσθη. μετὰ
δὲ Κύμην, ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ
10 Κυμαίων κατωκίσθη· καὶ ἐν τούτῳ γίνεται Ὀμηρος.
ἀφ' οὗ δὲ Ὀμηρὸς ἐγένετο, ἑτέα ἐστὶν ἑξακόσια εἰκο-
σιδύο μέχοι τῆς Ξέρξεω διαβάσεως, ἣν στρατευσάμε-

torrebant, reliqui Graeci tribus; etenim πῖμπε dicunt
Aeolenses pro πέντε, id est, quinque.

(38.) Atque haec sane de genere, vita, interituque
Homeri a nobis relata sint. Ceterum aetatem Homeri
siquis diligenter recteque ratiocinetur, ex hisce fa-
cile deprehendet. Nempe ab expeditione, quam Aga-
memnon et Menelaus in Ilium habuerunt, annis cen-
tum post atque triginta Lesbos oppidatim habitari
coepit, quum antea nullam prorsus haberet civita-
tem. Post Lesbum habitatam annis viginti Cyme Ae-
olica et Phricotis appellata habitata fuit. Porro a Cyme
annis duodeviginti, in Smyrnam Cymaei coloniam
deduxerunt: quo tempore natus fuit Homerus. Ab
Homero autem nato anni sunt sexcenti vigintiduo
ad Xerxis usque in Graeciam traiectionem, qui videli-
cet iuncto pontibus Hellesponto cum exercitu ex

340 LIBELLUS DE VITA HOMERI.

νος ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας, καὶ ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον,
διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. ἀπὸ δὲ τούτου
ῥηϊδίως ἐστὶν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνον τῷ ἐθέλοντι ζητεῖν ἐκ 15
τῶν ἀρχόντων Ἀθήνησι. τῶν δὲ Τρωϊκῶν ὕστερον γέγονεν
Ὅμηρος ἑτέσιν ἑκατὸν ἐξηκονταοκτώ.

Τέλος τῆς περὶ Ὀμήρου ἐξηγήσεως.

Asia in Europam transivit. Ex his igitur tempus illud
calculo colligere facile fuerit ei qui praetorum Athe-
niensium rationem habuerit. Centum autem et sexa-
ginta octo post Troianum bellum annis extitit Ho-
merus.

Finis libelli de Vita Homeri.

E X
CTESIAE PERSICIS
E C L O G A.

IOH. SCHWEIGHAEUSER LECTORI.

*P*RINCEPS Herodoti editio Aldina nil aliud nisi novem Musas exhibet. Henr. Stephanus, in priore a se procurata editione, et libellum de Vita Homeri et ex Ctesiae Cnidii Persicis et Indicis eclogas adiecit, quae in Photii Bibliotheca Cod. LXXII. exhibentur; quibus pauca item eiusdem Ctesiae fragmenta subiecit, apud Plutarchum, Athenaeum, et Demetrium reperta. In editione posteriore idem Stephanus et alia nonnulla Ctesiae fragmenta ex eisdem auctoribus collecta, et duas insuper alias adpendices adiecit; unam de Persarum Legibus et Institutis ex diversis Historicis, alteram de Aegyptiacis Legibus et Institutis e diversis Historicis et aliis Scriptoribus. Denique Gothfr. Iungermanus non modo Ctesiae fragmenta, e pluribus auctoribus conquisita, ingenti cumulo auxit et locupletavit, sed et novam item Adpendicem adiecit, de Incremento Nili et eius caussis, e diversis auctoribus congestam. Ita exsistebat Musarum Herodoti auctarium, iustum per se volumen nostrae editionis completurum; quod tamen, verum si quaeris, nihilo magis ad Herodotum pertinebat, quam sexcentae item aliae disputationes, quae ex veterum scriptis, super eis rebus de quibus Herodotus disseruit, colligi possent. Et ex Iungermani editione omnes illae accessiones in Londinensem, in Gronovianam, atque etiam in Weselingianam propagatae sunt: easdemque Borheckius duabus a se procuratis Herodoti editionibus adiecit.

Iam vero ingenue professus Wesselingius erat, si sui res arbitrii fuisset, se additamenta ista omnia detruncaturum fuisse; excepto Anonymi fragmento de Nilo, et Ctesia. Nempe illud de Nilo Fragmentum ita emendatum edi vir doctissimus voluerat, quemadmodum e lectionibus codicis msssti Parisiensis, quarum ei a Ruhnkenio copia facta est, emendari potuisset, si lectiones istae in tempore ad eum pervenissent: quas quidem quum sero Wesselingius accepisset, nonnisi in Addendis et Emendandis, editioni suae in fine adiectis, adnotare eas commendareque potuit. Atqui equidem, quum me tunc praeteriissent illa Wesselingii ad Herodotum Addenda, idem Fragmentum ex eodem ipso codice Parisiensi, quem Ruhnkenius tractaverat, emendatum edidi in Athenaci nostri Tomo I. pag. 278 seqq. quo minus opus esse existimavi ut hoc loco repeteretur. Quod quibus rationibus adductus ad Athenaeum retulerim, exposui in Adnotatt. ad Athen. T. I. p. 479 seq. Neque vero istud iudicium nostrum pugnat cum Wesselingii sententia, qui Ephoro auctori deberi illud suspiciatus erat, in Adnott. ad Diodor. Sic. lib. I. cap. 59. Potuit enim Athenaeus disputationem istam ex Ephori Historiis (quas in eis Deipnosophistarum suorum libris, qui integri supersunt, saepius citavit) descriptam exhibere; quemadmodum infinitum numerum non modo breviorum fragmentorum e vetustioribus auctoribus excerptorum, verum etiam longiores subinde disputationes, operi suo inseruit, veluti illam lib. V. cap. 47 et seqq. ex Posidonii Historiis. In nostra quidem editione Fragmenti de Nilo hactenus a me erratum video, quod pag. 283. l. 6. lectionem Henr. Stephani, παραπλησίως δὲ Οἰνοπίδῃ, scripturae codicis nostri παραπλ. δὲ Οἰνοπίδης praetuli, cui quidem (ut Wesselingius monuit) locus dandus fuerat: sed (quod ab eodem Wess. non est adnotatum) mox dein pro vulgato φνεί, cum eodem nostro codice erat φασὶ scribendum: dicunt, scilicet Herodotus similiterque Oenopides. Postremum fragmenti vocabulum Ὀρουπικόν (sic enim, ut etiam Wess. adnotavit, non Ὀρουρικόν, legi in nostro codice monui

in Adnott. pag. 484.) latere Βουκολικὸν visum Wesselingio erat, ubi equidem Ὀνουφικὸν scriptum oportuisse suspicatus sum.

Iam, ad Ctesiam quod spectat: si ad emendanda aut illustranda, sive ad augenda aut in commodiorem ordinem digerenda Excerpta illa et Fragmenta, quae ex Ctesiae scriptis collecta exhibent superiores Herodoti editiones, Wesselingius aliquid contulisset, auctor utique fuissem bibliopolis, quorum sumtibus haec nostra prodit editio, ut, quoniam in ea nihil, quod a Wesselingio profectum sit, volumus desiderari, ne Ctesiana quidem ista negligerentur. Nunc, quoniam ille in hac parte, quemadmodum etiam in aliis Adpendicibus, de quibus supra dixi, nihil egit, nisi quod eadem ipsa, quae Iungermanus dederat, quaeque ex illius editione in Londinensem, iterumque in Gronovianam translata sunt, verbum de verbo repeti passus sit; nullam equidem causam vidi, cur denuo repetitis rebus ad Herodotum nihil pertinentibus moles editionis nostrae augeretur. Idque eo minus consultum duxi, quod, quam operam istis Ctesiae Reliquiis Wesselingius non praestitit, eam huic Scriptori navaturum speramus doctissimum virum, Frider. Creuzerum nostrum; qui, uti iam ante complusculos quosdam annos Historicorum Graecorum antiquissimorum Fragmenta, collecta, emendata, explicata, cum commentatione de cuiusque Scriptoris aetate, ingenio, et fide, edere coepit, (Heidelbergae MDCCCVI.) sic hanc provinciam, adeo felicibus auspiciis a se occupatam ornarique coeptam, non deserturus videtur. Interim tamen, ne prorsus missum Ctesiam faceremus, ex illius Persicis primora capita Excerptorum Photii hoc loco adponere placuit; quae ad Herodotum hactenus spectant, quod non modo de eisdem rebus apud utrumque auctorem agebatur, sed quod etiam frequenter ex professo Cnidius scriptor ab Halicarnasseo dissentit. Ita, quum de utriusque Scriptoris fide a viris doctis multa in utramque partem disputata sint, lectoribus Herodoti nostri in promptu erit, ea quae de Ctesiae narratione supersunt cum Herodoteis con-

ferre. Photii Graecis passim notulas quasdam subici, inter legendum fere natas. In his aliquoties Codicem Bavarici mentionem: quo ex codice (eodem quem olim Hieronymus etiam tractaverat) lectiones singularem cura emendatas debet Franco. Xav. Werferi Monacensis diligentiae, eiusdem eruditi miris-venis, quem in Varietate Lectionis Herodoteae subinde laudari.

ΕΚΛΟΓΗ ΕΚ ΤΩΝ
ΚΤΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΚΝΙΔΙΟΥ
ΠΕΡΣΙΚΩΝ.

ΚΤΗΣΙΟΥ τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικά ἐν βιβλίῳ
ἔστι κγ'. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐξ τὰ τε Ἀσσύρια
διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν ἀπὸ μέρους
τοῦ ζ' τὰ Περσικά διεξέρχεται. καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ

E C L O G A

E X

CTESIAE CNIDII PERSICIS.

Apud PHOTIUM, Cod. LXXII.

CTESIAE Cnidii Persica libris viginti tribus continentur: sed in sex prioribus res Assyriorum et quaecunque res Persicas praecessere, tractat: a septimo autem libro de Persicis rebus agit: et in septi-

5 ἡ καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ ιγ' διέξεισι τὰ περὶ Κύρου
καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ
Ξέρξου· σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστο-
ρῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς,
καὶ λογοποιοῖν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μὲν ἔστιν
10 αὐτοῦ. Φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλείονων ἂν ἰστορεῖ αὐτόπτην
γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν (ἐνθα τὸ ὁρᾶν μὴ
ἐνεχώρει) αὐτήκοον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν
συγγράψαι. οὐχ' Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τάναντία ἰστορεῖ,
ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων δια-
15 Φωνεῖ. ἤκμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δα-
ρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου (εἰς
ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατήλθεν) ἐτύχανεν.
Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγου, ὡς οὐδὲν 2

mo, octavo, (nono,) decimo, undecimo, duodecimo
et decimo tertio, quae ad Cyrum et Cambysem, et
Magum illum, Dariumque et Xerxem spectant, com-
memorat: fere in omnibus repugnantia *Herodoto*
narrans, illumque in multis mendacem et scripto-
rem fabularum [*sive*, sermonum fictorem] appel-
lans: illo enim posterior est. Se autem eorum quae
narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut
certe, quae videre non licuit, de iis a Persis qui
viderant, edoctum, ita demum ea memoriae prodi-
disse dicit. Nec vero tantummodo ab *Herodoti*,
sed etiam in aliquibus a *Xenophontis* Grylli filii
historia dissentit. Floruit temporibus Cyri, Dario et
Parysatide geniti; qui frater fuit Artoxerxis ad quem
regnum Persicum devenit.

(2.) Scribit itaque statim de *Astyage*, nulla *Cy-*

αὐτῷ Κύρος πρὸς γένος ἐχρημάτιζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυϊγᾶν καλεῖ. Φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κυροῦ Ἀστυϊγᾶν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κρη-
 κράνοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυφάντων αὐτὸν 5
 τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπι-
 ταμᾶ. ἐπιστάντα δὲ Κύρον, ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ
 στρεβλώσεων Σπιταμᾶν τε καὶ Ἀμυτιν, ἄλλα καὶ
 τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρην, 10
 περὶ Ἀστυϊγᾶ. τὸν δὲ, ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ὥς μὴ
 δι' αὐτὸν στρεβλωθείσαν οἱ παῖδες. ληθόντα δὲ, πέ-
 δαις παχίαις ὑπὸ Οἰβαραῖ δέδηται. λυθῆναι δὲ ὑπ'
 αὐτοῦ Κυροῦ μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι
 καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμυτιν πρῶτον μὲν μητρικῆς ἀπο-
 λαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ 15
 Κύρῳ, Σπιταμᾶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνηρημένου, ὅτι

*rum ipsi generis propinquitate fuisse iunctum, il-
 lumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyig-
 an a conspectu Cyri in Ecbatana, et in criscranis
 regiarum aedium ab Amyti filia sua et eius viro
 Spitama occultatum fuisse dicit. At supervenientem
 Cyrum, non solum Spitamam et Amytin, sed eorum
 etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Astyiga
 per tormenta interrogari voluisse: Astyigan vero
 seipsum patefecisse, ne propter se pueri torqueren-
 tur, captumque et compedibus gravibus ab Oebara
 oneratum esse: nec multo post ab ipso Cyro libe-
 ratum, et non secus ac patrem honoratum observa-
 tumque fuisse; filiamque Amytin primum quidem
 tanquam matrem in honore habitam, postea vero
 Cyro nupsisse, quum Spitamas eius vir esset in-*

ἐψεύσατο, ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυϊγᾶν. ταῦτα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδοτος. καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώ-
 20 μαλος ἡ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριοι Ἀστυϊγᾶν μὲν, πατέρα Κύρου γεγεννημένον, Ἀμυτιν δὲ μητέρα καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἐκόντες Ἀμυτι καὶ Κύ-
 ρω παρέδωσαν. Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κύ- 3
 ρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τῶν Σακῶν μὲν βασι-
 λέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθης ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἀλῶσιν τοῦ ἀνδρός, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ,
 5 ἀνδρῶν μὲν στράτευμα, τριάκοντα μυριάδας, ἐπαγο-
 μένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κύρον, καὶ συλ-
 λαμβάνει ζωγρίαν, μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων. Παρ-
 μίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφὸν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖ-

terfectus, propterea quod dum quaereretur Astyigas ignorare se illum mentitus esset de quo interrogabatur. Haec dicit Ctesias de *Cyro*, iis quae ab Herodoto referuntur dissimilia. Itemque illum adversus Bactrios pugnasse, et eam pugnam aequo Marte gestam fuisse: sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri patrem factum esse, Amytin autem matrem et uxorem, intellexerunt, sponte se ipsos Amyti et Cyro dedisse. (3.) Tradit etiam, *Cyrum* cum Sacis bellum gessisse, et Amorgem Sacarum regem Sparethrae maritum cepisse: eam autem, capto marito, exercitum coëgissee, bellumque Cyro intulisse, et virorum quidem trecenta millia, mulierum vero ducenta in aciem eduxisse: et *Cyrum* superavisse, vivumque eum cum multis aliis cepisse, itemque Parmisem Amytis fratrem et tres eius filios: propter quos post-

δας. δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφείθη, ἐπεὶ καὶ
 4 κείνοι ἀφείθησαν. Καὶ ὅτι στρατεύει Κύρος ἐπὶ Κροΐ-
 σον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως
 τε τῇ βουλῇ Οἰβαρά Περσῶν εἰδῶλα ξύλινα ἀνά τὸ
 τεῖχος Φανέντα, εἰς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦν-
 τας, ἤλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε 5
 πρὸ τῆς αἰλώσεως δίδεται ὁ παῖς Κροΐσου ἐν ὁμήρου λό-
 γῳ, δαιμονίου Φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροΐσον·
 ὅπως τε δολορραφούντος Κροΐσου, ὁ παῖς κατ' ἐφθαλ-
 μοὺς ἀναιρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα,
 ἑαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως 10
 τε, αἰλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἰερὸν
 τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει. καὶ ὡς τρεῖς
 ἐν τῷ ἱερῷ πεδηθεῖς ὑπὸ Κυροῦ, λύεται τρίτον ἀοράτως·

ea Amorgem liberatum fuisse, quod et ipsi liberati
 fuissent. (4.) Tradit etiam, *Cyrum* Amorgis ope
 adiutum, *Croeso* et Sardibus bellum intulisse. Nar-
 rat etiam quomodo Oebarae consilio lignea Persa-
 rum simulacra in muro conspecta timorem incolis
 iniecerint, et propter hanc causam ipsa urbs capta
 fuerit: et quo pacto ante captam urbem, Croesi filius
 pro obside datus fuerit, quum Croesus divino quo-
 dam spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo
 dolos nectente Croeso, filius in eius conspectu fuerit
 interfectus, et mater hanc calamitatem intuita scip-
 sam ex muro praecipitarit, nec tamen mortua sit:
 [*immo*, et mortua sit:] et quomodo, capta urbe,
 [Croesus] ad Apollinis aedem, quae erat in urbe,
 confugerit, ac mortua sit: [*immo*, nec occisus fue-
 rit:] et quomodo tertium in templo vinctus a Cyro

καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν
 15 Φυλακὴν Οἰβαρᾶ ἔμπεπιστευμένον. ὅπως τε οἱ συν-
 δούμενοι Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμοντο, ὡς κα-
 ταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. καὶ ὅτε ἀναληφθεὶς ἐν
 τοῖς βασιλείοις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ
 σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόλις
 20 ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιείπετο, καὶ ἔδωκε
 Κύρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην, ἐγγὺς Ἐκβα-
 τάνων· ἐν ᾗ ἦσαν ἵππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πελτα-
 σταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται, μύριοι. Ἔτι δὲ δια-
 5 λαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κύρος ἐν Περσίδι Πετισάκαν
 τὸν ἡμιάρρενα, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέγκαι ἀπὸ
 Βαρκανίων Ἀστυγᾶν· ἐπὶ οὗτος γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυ-

Croesus, tertium arte oculos fallente solutus sit, quamvis templo sigilla circumposita essent, eorumque custodia Ocharac commissa esset: quomodo item illis qui una cum Croeso vincti fuerant, amputata fuerint capita, ut quorum proditiōne solutus Croesus esse putaretur. Narrat etiam, Croesum in regias aedes adductum vinctumque firmitus fuisse: sed quum tonitrua fulminaue irruissent, rursum fuisse solutum: tumque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. A quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum vero urbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donaverit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorumque et sagittariorum decem millia. (5.) Commemorat item quomodo Cyrus Petisacan eunuchum, qui apud ipsum plurimum auctoritate valebat, in Persas miserit ut Astyigan a Barcaniis adduceret:

γάτηρ Ἀμυτίς τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβαράς βου- 5
 λεύει Πετισάκα ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυϊ-
 γᾶν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσας· καὶ γέγονε. δι' ἐν-
 πνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυέντος, Πετισάκας, πολ-
 λάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύ-
 ρου ἐκδίδεται. ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὸ 10
 δέρμα περιδεύραςα, ἀνεσταύρωσεν. Οἰβαράς δὲ δεδιώς
 μὴ τὰ ὅμοια πέισεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον
 ἰσχυριζομένου παραχωρήσαι, αὐτὸς ὅμως ἀποκαρτε-
 ρήσας δι' ἡμερῶν δέκα, εἰαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυϊγᾶς
 δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος 15
 αὐτοῦ διέμενεν ὁ νεκρός. λέγοντες γὰρ αὐτοῦ (Φασί)
 μεχρὶ Πετισάκα πάλιν ἐλθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύ-
 6 λαττον τὸν νεκρόν. Κύρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας,
 Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρ-

nam et ipse et Amytis filia patrem videre cupiebat.
 Quomodo item Oebaras consilium dederit Petisacae
 ut in deserto loco Astyigan relinqueret, et fame
 sitique conficeret; id quod factum est. At in somnis
 scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amy-
 ti, identidem illud exposcenti. Illa vero oculos eius
 effodit, pellemque detraxit, et cruci deinde affixit.
 Oebaras autem, timens ne eadem quae ille pateretur
 quamvis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret,
 nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem
 conscivit. Astyigas vero magnifice splendideque se-
 pulchritus est, quippe in deserto loco cadaver eius in-
 tactum permansit, neque fuit a feris commesum;
 Icones enim cadaver eius, donec Petisacas reversus
 acciperet, servabant. (6.) Cyrus autem adversus

βικες ἰστώσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἰππεῖς Κύρου τρέ-
 πουσι, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κύρος ἐκ τοῦ ἵππου· καὶ
 5 Ἴνδός ἀνὴρ (συνεμάχοντο γὰρ καὶ Ἴνδοι τοῖς Δερβί-
 κesiν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον) οὗτος οὖν ὁ
 Ἴνδός πεπτωκότα Κύρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον,
 εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελό-
 μενοὶ αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἦσαν. ἀπέ-
 10 θανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβί-
 κων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ 7
 Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν
 δισμυρίους ἰππέας. καὶ πολέμου συρράγέντος Περσῶν
 καὶ Δερβίκων, νικᾷ κατακράτης ὁ Περσικὸς καὶ Σα-
 5 κῶν στρατός. ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ τῶν Δερβίκων βασι-

Derbices expeditionem suscipit, quorum rex erat Amoraeus: at Derbices ex insidiis producunt elephantes, ac Cyri equites fugant: ubi ipse Cyrus ex equo cecidit, et quidam Indus, (nam Indi Derbibus in bello opem ferebant: a quibus etiam acceptos elephantes in bellum ducebant.) hic igitur Indus, quum Cyrus iam cecidisset, eum iaculo vulneravit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea mortuus est. Tum vero ipsum adhuc vivum, quum familiaris sui erexissent, ad castra profecti sunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Persae, et aequales numero Derbices; nam illorum quoque x. millia cecidere. (7.) Amorges vero quum audivisset quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens: et quum Persae ac Derbices inter se conflixissent, tam strenue Persae ac Sacae pugnarunt, ut penes eos victoria fuerit: in-

λὺς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ.
 ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμῦριοι, Περσῶν δὲ ἐν-
 8 νεακισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρῳ. Κύρος
 δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσῃν μὲν τὸν πρῶτον υἱόν,
 βασιλέα καθίστη· Τανυοξάρκην δὲ τὸν νεώτερον, ἐπέ-
 στησε δεσπότην Βακτροίων καὶ τῆς χώρας, καὶ Χορα-
 μνίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχιν 5
 τὰς χώρας διορισάμενος. τῶν δὲ Σπιταμᾶ παίδων,
 Σπιταδὴν μὲν, Δερβίκων ἀπέδειξε σατραπὴν, Μεγα-
 βέρην δὲ, Βαρκανίων· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι
 προσέταττε. καὶ Ἀμόργην φίλον τούτοις, τῶν δεξιῶν
 ἐμβαλλομένων, ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν 10
 ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ᾔχε-
 το, ἐπῆρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα εἰ-

terfecto Derbicum rege Amoraco, cum duobus eius
 filiis. Occubuerunt autem Derbicum triginta millia,
 Persarum novem millia: et regio in ditionem Cyri
 concessit. (8.) Cyrus vero sub mortis tempus *Camby-*
sem primum filium regem creavit: iuniorem vero no-
 mine Tanyoxarcem, dominum Bactriorum (et ipsius
 regionis,) necnon Choramniorum, Parthiorumque
 et Carmaniorum: et ut suas regiones a tributo sol-
 vendo liberas haberet, statuit. Ex Spitamac autem
 liberis, Spitadem quidem Derbicibus praefecit, Me-
 gabernem autem Barcaniis: cosque matri in omni-
 bus obtemperare iussit. Quinetiam illos et mutuo et
 cum Amorge dexteris in amicitiae testimonium iun-
 gere voluit: et illis quidem qui in mutua benevo-
 lentia permanerent, omnia fausta precabatur: at illos
 qui priores iniuriam illaturi essent, devovebat. His

πὼν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέ-
 ρα, βασιλεύσας ἔτη λ'. ἐν οἷς ὁ ἰά Κτησίου λόγος τοῦ
 15 Κνιδίου.

Ἀρχεται δὲ ὁ ιβ' ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. 9
 οὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βα-
 γαπάτου τοῦ ἡμιάρρενος εἰς Πέρσας ταφῆναι νεκρόν
 καὶ τᾶλλα ὡς ὁ πατὴρ ὠρίσατο, διωκῆσατο. μέγι-
 5 στον δὲ παρ' αὐτῷ ἠδύνато Ἀρτασύρας Τρκάνιος τῶν
 δὲ ἡμιάρρενων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βα-
 γαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ
 τὸν Πετισάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον,
 καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, Κομβαφέως
 10 τοῦ ἡμιάρρενος, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυ-
 πτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τὰς τε γεφύρας καὶ
 τᾶλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι

dictis *Cyrgus* diem suum obiit, tertio a vulnere ac-
 cepto die, quum annos triginta regnavisset. Atque
 hic finem habet undecimus Ctesiae Cnidii liber.

(9.) Duodecimus vero a regno *Cambysis* inci-
 pit. Hic regnum adeptus patris mox corpus per Ba-
 gapatem eunuchum in Persiam sepeliendum misit,
 et alia quemadmodum a patre constituta erant, ad-
 ministravit. Plurimum vero apud ipsum autoritate
 valebat Artasyras Hyrcanius: ex eunuchis autem Ixa-
 bates et Aspadates et Bagapates, qui etiam apud pa-
 trem maximus fuerat. Post Petisacae enim mortem,
 hic adversus Aegyptum et Amyrtacum Aegyptiorum
 regem exercitum ducit, quum Combapheus eunu-
 chus, qui plurimum apud Aegyptiorum regem po-
 terat, pontes et alias Aegyptiorum res prodidisset,

Herod. T. IV. P. I

7.

ὑπαρχος Αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ
 Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβαφείως ἀντιφύ
 συνέβητο, καὶ αὐτὸς οἰκειοφώνως ὑστερον. ζωγρίαν δὲ 15
 λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ
 ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίαις Αἰγυ
 πτίοις, οὓς αὐτὸς ἡρετίσατο, ἐποίησατο. καὶ τὴν Αἴ
 γυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ,
 10 Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ δύο. Μά- 20
 γος δὲ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, ἀμαρτήσας καὶ
 μαστιγωθείς ὑπὸ Τανυοξάρκου, ἀφικνεῖται πρὸς Καμ
 βύσην, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπι
 βουλευόντα αὐτῷ· καὶ σημεῖον ἐδίδου τῆς ἀποστασίας, 5
 ὡς εἰ κληθεῖν ἔλθειν, οὐκ ἂν ἔλθοι. δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμ
 βύσης ἔλθειν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χρείας ἄλλης ἀπαι-

ut ipse Aegypti praefecturam consequeretur: id quod
 factum est. Ita enim cum eo Cambyzes pactus fue-
 rat, primum per Ixabatem Combaphei patruelem,
 et suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtacum
 vivum cepisset, nullo alio ipsum detrimento affecit,
 nisi quod illum in Susa cum sex millibus Aegyptio-
 rum quos ipse delegit, relegavit. Sed et universam
 Aegyptum subegit: obieruntque in ea pugna Aegy-
 ptiorum quinquaginta millia, et Persarum viginti.
 (10.) Quidam autem *magus* cui nomen erat *Sphen-*
dadates, quum fuisset ob delictum verberibus a Ta-
 nyoxarce caesus, accedit ad Cambysem, et apud
 eum fratrem Tanyoxarcem accusat, eum ipsi insi-
 dias moliri dicens; argumentum etiam rebellionis
 addens, quod, si vocaretur, non veniret. Cambyzes
 igitur fratrem ad se venire iubet: ille vero aliquo

τούσης μένειν, ἀνεβάλετο. παρρησιάζεται ταῖς διαβο-
 λαῖς πλεόν ὁ μάγος. Ἄμυτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου
 10 ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσῃν τὸν υἱὸν μὴ πεί-
 θεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείβετο δὲ μά-
 λιστα. διαπεμφαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν
 ἀδελφόν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ
 ἀδελφός, οὐδὲν δὲ ἥττον ἀνελεῖν ἐμελέτα. κρύφα δὲ
 15 Ἄμύτιος εἰς πράξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἔσπευδε. καὶ
 λαμβάνει πέρας ἡ πράξις. ὁ γὰρ τῷ μάγῳ βουλῆς
 τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλευέει τοιοῦτον ὅμοιος ἦν αἰ-
 τός ὁ μάγος κάρτα τῷ Ταννοξάρκῃ. βουλευέει τοιγαρ-
 οῦν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ Φανερῷ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασι-
 20 λέως κατειπόντα τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτμηθῆ-
 ναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Ταννοξάρκην, καὶ
 τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον ὥστε καὶ

negocio detentus, profectionem distulit. Tunc vero
 magus eum audacius criminari. At mater Amytis id
 quod erat de mago suspicata, Cambysem filium ne
 fidem haberet mago, admonēbat; at rex se non cre-
 dere fingebat: quum tamen maximoperc crederet.
 Quum autem tertium a Cambyse frater esset accer-
 situs, venit: ipsumque frater amplexatus est, quum
 nihilominus de illo interficiendo cogitaret. Sed hanc
 cogitationem ad exitum inscia Amytide perducere
 conabatur: id quod perfectum est. Nam magus con-
 silium cum rege communicans, hunc dolum machi-
 natur. Quum ipse Tanyoxarci esset simillimus, con-
 silium regi dat ut ipsi tanquam falso fratris regis
 accusatori, caput abscindi coram omnibus iubeat:
 clam autem Tanyoxarcem interfici imperet; quinetiam

τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τανυοξάρκης. καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρταςύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰξαβάτου. τούτοις γὰρ
 11 μόνοις Καμβύσης ἐβάρρησε τὴν πρᾶξιν. Λάβυζον δὲ ἡμιάρρηνων τὸν πρῶτον οἱ ἦσαν Τανυοξάρκει, προσκαλεσάμενος ὁ Καμβύσης, καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καβεζόμενον. „Τοῦτον (ἔφη) νομίζετε Τανυοξάρκην;“ ὁ δὲ Λάβυζος θαυμάσας 5
 „Καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομιοῦμεν;“ τοσοῦτον ἐλάτθανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἀμυτις τὸ δρᾶμα

illius vestem sibi indui magus postulat, ut ex ipso vestitu Tanyoxarces esse iudicetur: atque haec fiunt. Nam hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, et Tanyoxarces existimatur: diuque latet omnes praeter Artosyran, Bagapatem et Ixabatem; his enim solis rem Cambyzes aperire ausus est. (11.) Cambyses autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, et aliis ad se vocatis, magum illa veste indutum, ostendit sedentem, dixitque, *Hunc esse Tanyoxarcem existimatis?* Labyzus vero miratus, *Quem alium*, dixit, *esse putemus?* Adeo propter similitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, et omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, administrat. Post annos vero quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus ver-

- 10 διὰ Τιβέθως τοῦ ἡμάρτερος, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύ-
 χαν. καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ
 δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαρᾶται, καὶ πιούσα Φάρμακον,
 τελευτᾷ. Θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερῶν σφαζο- 12
 μένων αἷμα οὐκ ἀπορρίπτει καὶ ἀθυμεῖ. καὶ τίττει αὐτῷ
 ἡ Ρωξάνη παιδίον ἀκέφαλον· καὶ πλεόν ἀθυμεῖ. καὶ
 οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν πατρῶν δόλωσιν, ὅτι
 5 οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον· καὶ ἐφίσταται αὐ-
 τῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ, ἀπειλοῦσα τῆς μισαιφονίας· καὶ
 πλεόν ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων
 ξυλάριον μαχαίρα, διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν
 εἰς τὸν μῦν, καὶ ἐνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας
 10 δυοῖν δέοντα εἴκοσι.

Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης 13

beraverat, petitque Sphendadatē a Cambyse: qui dare noluit: quamobrem illa ei diras imprecatur et hausto veneno moritur. (12.) Sed contigit ut sacrificante Cambyse, quum victimae iugularentur, sanguis non fluere: qua ipse ex re deiecto animo erat: eoque magis, quum Roxane puerum capite carentem peperisset: magisque ipsi dicerent, hanc prodigiorum significationem esse, nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob eadem perpetrata miserebatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem accessisset, et ibi parvum lignum cultro poliens, tempus ut falleret, femoris musculum percussisset: undecimo die mortem obiit, quum duodeviginti annis regnavisset.

(13.) Bagapates autem et Artasyras, antequam

τελευτῆσαι, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν Μάγον.
καὶ ἐβασίλευσεν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ
Καμβύσου σῶμα Ἰξαβάτης ἤγεν εἰς Πέρσας. τοῦ
μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυοξάρ- 5
κου, ἦκεν Ἰξαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ
στρατιᾷ πάσῃ, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, κατέ-
φυγεν εἰς τὸ ἱερόν· ἐκεῖθεν τε συλληφθεὶς ἀπετμήθη.
14 Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέβητο ἀλλή-
λοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδα-
βάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀρταφέρνης καὶ Δα-
ρεῖος Ὑστάσπεω. τούτων ἀλλήλοις πίστει δόντων,
προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας, εἴτα καὶ ὁ Βαγα- 5
πάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ
εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βα-

Cambyses moreretur, consilium inierant regni *Magos* tradendi, et post eius mortem regnum detulere. At Ixahates sumptum Cambysis corpus in Persidem portavit: unde veniens dum Magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud universum exercitum indicium professus est, eumque infamavit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indeque comprehensus est, et ei caput abscissum. (14.) Unde *septem inter Persas illustres viri una adversus Magum conspiravere*. Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes et Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dedissent, assumitur etiam Artasyras, praetereaue Bagapates, qui claves omnes regiarum aedium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias aedes ingressi, Magum inveniunt cum pellice *Babylonia*

σίλεια, εὐρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνία
 συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὐ-
 10 ρῶν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπά-
 της λάβρα ὑπέξήγαγε) δίφρον χρύσειον συντρίψας, καὶ
 λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακεντηθεὶς
 ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτὰ.

Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, 15
 καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου, μηχανῇ τινὶ καὶ
 τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμε-
 τίσαντος. ἄγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφωνίας,
 5 καθ' ἣν Σφενδαδάτης ὁ μάγος ἀνήρηται. Δαρεῖος προσ-
 τάσσει τῶν ἐαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσῷ
 ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν,
 ὑπὸ τε τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. οἱ

dormientem. Qui quum illos vidisset, prosilit, et
 nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia
 Bagapates clam subtraxerat) sedile aureum confregit,
 eiusque pede arrepto, quum pugnaret, tandem a
 septem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum
 septem menses regnavisset.

(15.) Regnat vero ex septem illis viris *Darius*,
 quum eius equua (iuxta id quod inter eos convene-
 rat) arte quadam adhibita primus post solis ortum
 hinnisset. Ceterum quo die Sphendadates magus in-
 terfectus est, festum, *magophonia* dictum, apud
 Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi extrui
 in bicipiti monte iubet, atque id extruitur: sed quum
 id videre cuperet, a Chaldaeis et a parentibus pro-
 hibetur. Quum autem parentes eius ascendere vo-
 luissent, ceciderunt atque interierunt: quum sacer-

δε γονεῖς, ἀνελθεῖν βουλευθέντες, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς εἶδον
 [ὄφεις] οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ 10
 φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπειον καὶ ἐτελεύτη-
 σαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν καὶ ἀπειμύθησαν αἱ
 16 κεφαλαί, τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων. Ὅτι
 ἐπιτάσσει Δαρεῖος Ἀριαράμνῃ τῷ σατραπῇ Καππα-
 δοκίας, ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι, καὶ ἄνδρας καὶ γυ-
 ναικας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ, διαβὰς πεντηκοντόροις λ',
 ἡχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασι- 5
 λέως τῶν Σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακῶσι εὐρὺν
 17 παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. Σκυθάρχης δὲ ὁ
 Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον
 καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. στρατεύμα δὲ ἀγείρας
 Δαρεῖος, ἐγδόηκοντα μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν Βόσπο-
 ρον καὶ τὸν Ἴστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας 5

dotes qui illos sursum trahebant, illud conspicati
 [*alii*: serpentes conspicati] et inde timore correpti,
 funes laxassent. Quae res ingentem Dario maerorem
 attulit: et illis qui eos trahebant, numero quadra-
 ginta, amputata capita fuerunt. (16.) Darius prae-
 terea Ariaramnem Cappadociae satrapam adversus
 Scythas proficisci, et viros feminasque captivos ab-
 ducere iubet. Ille autem cum triginta navibus quin-
 quagenum remorum traiciens, id exequutus est.
 Comprehendit autem et fratrem regis Scytharum
 Marsagetem, quum eum a suo fratre ob mala illata
 in vincula coniectum invenisset. (17.) At Scythar-
 ces Scytharum rex, iratus, litteras Dario scripsit con-
 tumeliosas: et similiter ipsi responsum est. Darius
 tandem octingentorum millium exercitu coacto, et

ἡμερῶν ἑ. καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα· ἐπικρατί-
 στερα δ' ἦν τὰ τῶν Σκυθῶν. διὸ καὶ Φεύγων Δαρεῖος
 διέβη τὰς γεφυρώσεις· καὶ ἔλυσε σπείδων πρὶν ἢ τὸ
 ὅλον διαβῆναι στρατεύμα· καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρ-
 10 κου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μυριάδες οὐκ ὧς.
 Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβαῖς, Καλχηδονίαν οἰκίας
 καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν· ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμε-
 λήτησαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν, ὃν περὶ Δαρεῖος
 κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διός, ἠΨάνισαν.
 Δάτις δ' ἐπανίων ἐκ Πόντου, καὶ τοῦ Μηδικοῦ στόλου 18
 ἡγούμενος, ἐπὶ ῥοδίων ἤσους καὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐν Μαρα-
 θῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβά-
 ρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δάτις. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα

Bosporo Istroque ponte iunctis, adversus Scythas
 profectus est, quindecim dierum itinere progressus:
 sibi quoque mutuo arcus miserunt. Sed quum Scythici
 validiores essent, Darius fugiens pontes transivit,
 atque festinanter dissolvit antequam totus transiret
 exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum
 millia in Europa relicta, interfecit. Darius vero,
 quum pontem pertransisset, domus templaque Cal-
 chedonensium combussit: quoniam pontes qui apud
 ipsos erant, dissolvere tentaverant, et aram, quam
 Darius transiens, in honorem Iovis diabaterii statue-
 rat, everterant. (18.) Datis autem ex Ponto rediens
 et Medicum exercitum ducens, insulas Graeciamque
 populabatur: cui apud Marathonem Miltiades occur-
 rit, vicitque barbaros: et ipse quoque Datis occu-
 buit, eiusque cadaver petentibus Persis denegatum
 est. (19.) Darius autem ad Persas reversus est, ubi

- 19 Πέρσαις αἰτησαμένοις ἰδόθῃ. Δαρείος δὲ ἐπανελθὼν εἰς Πέρσας, καὶ θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τελευτᾷ· ζήσας μὲν ἔτη ιβ' πρὸ τῆς βασιλείας, βασιλεύσας δὲ ἔτη λα'. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας. καὶ ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη 5 ζ', ἐτελεύτησε.
- 20 Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ, ὡς ὁ πατὴρ παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμιάρων δὲ μέγιστον ἠδύνατο Νατάκας. γαμῖ δὲ Ξέρξης Ὀνόφα θυγατέρα Ἀμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς 5 Δαριαῖος· καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Ὑστάσπης, καὶ ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρις δύο, ὣν ἡ μὲν, Ἀμυτις, κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ροδο-
21 γούνη. Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας.

celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo laborasset, mortuus est: quum annos xii. ante regnum vixisset, et annos unum et triginta regnavisset. Obiit etiam diem suum Artasyras. Bagabates autem, quum septem annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

(20.) Regnat *Xerxes* filius eius, apud quem Artapanus Artasyrae filius maximam obtinet auctoritatem, quemadmodum eius pater apud patrem regis obtinuerat, itemque Mardonius antiquus. Ex eunuchis autem plurimum apud eum poterat Natacas. Xerxes uxorem ducit Onophae filiam Amistrin, ex qua filium suscipit Dariaeum: et post biennium, alterum, Hystaspem nomine: et praeterea Artoxerxem: duasque filias, quarum una Amytis, nomine aviae, vocatur: altera, Rhodogune. (21.) Xerxes adversus

ὅτι τε Καλχιδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν (ὡς ἤδη εἰρηται)
 ἐπειράθησαν· καὶ ὅτι τὸν Βωμόν ὃν ἔστησε Δαρεῖος,
 καθεῖλον· καὶ ὅτι Δάτιν Ἀθηναῖοι ἀνείλουν, καὶ οὐδὲ τὸν
 5 νεκρὸν ἔδωσαν. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ
 ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ
 Μαρδονίου· καὶ τὴν πύελον ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ
 καὶ ἐγγέγραπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἑκ- 22
 βάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλω-
 νίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν
 ἀναιρέσεις. οὕτως καὶ περὶ τούτων Φησὶ Κτησίας, καὶ
 5 οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἀ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει,
 πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, [ἐπεὶ] τὰ γε ἄλλα
 Μεγάβυζον οὗτος λέγει διαπράξασθαι, ὃς ἦν γαμ-
 βρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμυτι, τοῦ Ξερόου. οὕτως μὲν
 ἤλω διὰ τοῦ Μεγάβύζου Βαβυλών. δίδωσι δὲ αὐτῷ

Graecos expeditionem suscepit, quod Calchedonen-
 ses pontem solvere conati essent, (quemadmodum
 iam dictum est) et aram a Dario erectam diruissent:
 quodque Datin Athenienses interfecissent, neque
 cadaveri eius dare voluissent. Primum igitur Baby-
 lonem profectus est: et Belitanac videre sepulcrum
 exoptavit: viditque opera Mardonii adiutus: et ur-
 nam olei non potuit, quemadmodum scriptum erat,
 implere. (22.) Inde Ecbatana profecto, defecisse
 Babylonios, et Zopyrum suum ducem interfecisse,
 nunciatur. In hunc modum de his loquitur *Ctesias*,
 non quemadmodum *Herodotus*: nam quaecunque
 hic de Zopyro, (nisi quod mula ipsi peperit) ille a
 Megabyzo facta scribit, qui Xerxis gener erat, quum
 filiam eius Amytin uxorem duxisset. Ita Babylon

Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ, καὶ μύλην χρυσὴν, ἐξ ἑλ- 10
 κουσαν τάλαντα· ὃ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων
 23 παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιῶν
 Περσικὴν, ἀνευ τῶν ἁρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας,
 καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγνύς
 τὴν Ἄβυδον. Δημάρατος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγέ-
 νετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ 5
 ἀπέῳγε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσ-
 βάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδα τῷ στρατηγῷ τῶν
 Λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίου. καὶ
 κατεκόπη τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων
 δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἴτα προσβαλεῖν κελεύει με- 10
 τὰ δισμυρίων· καὶ ἥττα γίνεται κακείνων. εἴτα μαστι-
 γοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμῶν καὶ μαστιγούμενοι, ἔτι ἥτ-

capta est per Megabyzum: cui Xerxes, praeter alia multa, molam auream sex talentorum pondo donavit, quod apud Persas omnium regionum munerum est pretiosissimum. (23.) Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, praeter currus, instructis etiam mille triremibus, in Graeciam copias duxit, quum Abydum ponte iunxisset. Ad eum Demaratus Lacedaemonius tum primum accessit, et cum illo traiecit, eumque ab invadenda Lacedaemone prohibuit. Xerxes porro per Artapanum decem millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedaemoniorum duce proelium iniit, in quo magna Persarum caesa est multitudo, ex Lacedaemoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui et ipsi superantur. Quum autem verberi-

τῶντο. τῇ δὲ ὑστεραία κελεύει μάχεσθαι, μετὰ πετα-
 κισμυρίαν· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἦνεν, ἔλυσε τότε τὸν πόλε-
 μον. Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλὸς, καὶ Τραχινίων οἱ δυ- 24
 νατοὶ, Καλλιᾶδης καὶ Τιμαφέρνης, παρῆσαν στρα-
 τιὰν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν
 Δημάρατον καὶ τὸν Ἠγίαν τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς
 5 οὐκ ἂν ἠττηθεῖν Λακεδαιμόνιοι εἰ μὴ κυκλωθείσαν.
 ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων, διὰ δυσβάτου στρα-
 τὸς Περσικὸς διελήλυθε, μυριάδες τέσσαρες· καὶ κατὰ
 νότου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες
 ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πα- 25
 λιν στρατεύμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας
 ιβ', ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήγας. Θεβαῖαι
 δ' ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινεῦντες. ἀν-

bus etiam caesi ut acriores ad pugnam redderentur,
 nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia po-
 stridie iubet educi: et quum nihil proficeret, bellan-
 di finem fecit. (24.) Sed Thorax Thessalus et Tra-
 chiniensium principes Calliades et Timaphernes cum
 exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, una-
 que Demaratum et Hegian Ephesium, Lacedaemo-
 nios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur,
 intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, duo-
 bus illis Trachiniensium ducibus per invia trans-
 gressis, Lacedaemonios a tergo adoriuntur: qui cir-
 cumdati, omnes ad unum fortiter pugnantes occu-
 buerunt. (25.) Rursus Xerxes adversus Plataeenses
 exercitum centum et viginti millium mittit, et Mar-
 donium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem
 in Plataeenses concitabant, erant Thebani. Mardo-

τιστρατεύει δὲ Πausanίας ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακ-
 σίους μὲν ἔχων Σπαρτιήτας, χιλίους δὲ τῶν περιόικων,
 ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἕξ. καὶ νικᾷται
 κατακράτος ἡ Περσικὴ στρατιὰ, καὶ Φεύγει τραυμα-
 τισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται
 συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου· καὶ
 κῆ, Φησὶ, θήσκει, χαλάζης ἐπιπιστούσης παχίας
 26 ἐπ' ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς Ἀθῆ-
 νας ἐλαύνει. καὶ Ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα
 τριήρεις, Φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πύ-
 λιν κενὴν αἰρεῖ, καὶ ἐμπύμπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως.
 ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος
 κακείνων νυκτὶ Φυγόντων, κακείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ
 Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς Ἀττικῆς, ὃ
 Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνᾷ,

nio occurrit Pausanias Lacedaemonius, trecentos
 Spartanos et mille accolas, ex aliisque urbibus sex
 millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum,
 Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum
 a Xerxe ad diripiendam Apollinis aedem missus es-
 set, ingruente ingenti grandine oppressus moritur:
 quae res Xerxi maximum moerorem attulit. (26.)
 Xerxes cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed
 quum Athenienses armatis centum et decem triremi-
 bus ad Salaminem fugissent, urbem vacuam capit,
 quam incendit, praeter arcem. In ea enim etiam ali-
 qui relictis pugnabant: tandemque quum et illi noctu
 fugissent, illam etiam exusserunt. Xerxes autem
 quum inde ad angustissimum Atticae locum, Hera-
 cleum appellatum, venisset, aggerem Salaminem ver-

10 πειρῇ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θημι-
 στοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ
 Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται. εἴτα ναυμα-
 χία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται· Περσῶν μὲν ναῦς
 ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ὀνό-
 φα· Ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες,
 15 καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσiai νῆες, καὶ Φεύ-
 γει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχῃ Ἀριστείδου καὶ
 Θημιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς θλοπαῖς ἀπάσας μάχαις
 ἀπέθανον Περσῶν ιβ' μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας 27
 εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς Σάρδις, ἐπιμπε-
 Μεγαβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν πυλῆσαι. ἐπὶ δὲ
 5 ἐκεῖνος παρῆντο, ἀποστέλλεται Ματακᾶς ὁ εὐνούχος,
 ὅς ὑβρίζει τε Φέρων τῷ Ἀπῆλλωνι, καὶ πάντα σιλήσων.
 καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεψε. Ξέρ- 28

sus ducere coepit, pedestri itinere ad eam transire
 eogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis et
 Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt.
 Deinde bellum navale Persarum et Graecorum geri-
 tur. Persae naves habebant plusquam mille, ducem-
 que Onophan: Graeci vero septingentas. Graeci ta-
 men victores evadunt: et quingentae naves Persarum
 profligantur: et fugit Xerxes consilio rursus et arte
 Aristidis atque Themistoclis. In reliquis vero omni-
 bus proeliis ceciderunt Persarum centum et viginti
 millia. (27.) At Xerxes, quum in Asiam traiecisset,
 et Sardis proficisceretur, misit Megabyzum ut
 templum Delphicum diriperet: illoque id suscipere
 recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illa-
 turus omniaque direpturus mittitur. Is confectis ita

ξῆς δὲ ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος, (ἡ θυγάτηρ, ὡς προεῖρηται, Ξέρξου ἐτύχανεν) ὡς μεμψιχουμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιτιμᾶται Ἀμυτίς λό-
 29 γοῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑποσχέεται σωφρονεῖν. Ἀρτάπανος δὲ, μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος, μετὰ Σπαμίτρου τοῦ ἡμιάρρενος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βαλύνονται ἀνελεῖν Ξέρξην καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσι Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρεῖαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς ἀνείλε. καὶ παραγίνεται Δωρεῖαῖος, ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἶη Φονεὺς τοῦ πατρὸς καὶ ἀποθνήσκει.

rebus ad Xerxem reversus est. (28.) Xerxes ex Babylonē ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam uxorem Amytin (quae filia Xerxis erat, quemadmodum iam dictum est) adulterii insinuat: quam ob rem Amytis a patre acriter reprehenditur; at illa spondet se castam esse. (29.) Verum Artapanus, qui plurimum apud Xerxem auctoritate valebat, cum Spamitre eunucho (qui et ipse plurimum apud eum poterat) de Xerxe interficiendo consilium agit: idque perpetrant, et Artoxerxi filio persuadent ab altero filio Dariaeo patrem suum necatum esse: adduciturque Dariaeus ab Artapano domum Artoxerxis, cum ingenti clamore se parricidam esse negans: is tamen capite plectitur.